

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ ప్రచురణము - సంఖ్య - ౩౮.

శ్రీ గ స్తు.

నిం హా ప న ద్వా త్రిం శీ క

ప్రథమ భాగము.

కొంజవి గోపరాజకవికృతము

కా కి నా డ:

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే బ్రకటింపబడినది.

1960.

గల రు 1-50 వ.వై.

టింగు వర్క్స్, కాకినాడ.

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు చురణములు.

1. ఆకారాద్యముదితగ్రంథసూచిక	11- 8-0
2. అమరుకము-జయంతి రామయ్యవంతులుగారు	1- 0-0
3. అజనదేశమునందలి ఆంధ్రవాఙ్మయము-ఆ. ఉమాకాంతముగారు	11- 4-0
4. అర్యభాషావిభాగము	11- 8-0
5. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుత్తాంశము	0- 8-0
6. ఆంధ్రకౌముది-గణపవరపు వేంకటపతికవి	11-12-0
7. ఆధునికాంధ్రవాఙ్మయవికాసవైఖరి-జ. రా. వంతులు	1- 8-0
8. ఉత్తరరామచరిత్రము-జ. రా. వంతులు	1- 0-0
9. ఉన్మాదసహస్రము (వెట్టి వేయివిధములు) కొత్తవల్లి సూర్యారావు	0-12-0
10. కవిజనోజ్జీవని—నమస్కలు-శ్రీకోటి రఘునాథ రౌండమాన్	11- 4-0
11. కవిజనాశ్రయము	1- 8-0
12. కావ్యాలంకారమూడుంటి—పాతభేదములు	0- 8-0
13. కాళిందీ కన్యాపరిణయము-అహోబిలవతి (నవమభాగము)	1- 0-0
14. దీప్తి ద్వితీయభాగము	0- 8-0
15. చంద్రభానుచరిత్రము—తరిగొప్పల మల్లినకవి	1- 0-0
16. చంపూరామాయణము (ఆంధ్రము) జ. రా. వంతులు	1- 0-0
17. చాటుధారాదమక్కారసార- (పంసృతము)	11- 8-0
18. జ్ఞానప్రసూనాంబికా శతకము	0- 4-0
19. జైమినిభారతము-నముఖము వేంకటకృష్ణప్పనాయకుడు	1- 8-0
20. జోతికృష్ణసారము-కపిస్థలం కృష్ణమాచార్యులుగారు	0- 8-0
21. నమస్కారములు-కొత్తవల్లి సూర్యారావు	0- 4-0
22. పరిషత్తుస్తకభాండాగారము 2వ భాగము	1- 0-0
23. ,, 3వ భాగము	1- 0-0
24. ప్రాకృతభాషోత్పత్తి-శ్రీమాన్ పే. వెం. రమణాచార్యులుగారు	0-12-0
25. బాలభారతము-(అగస్త్యకృతమునకుఁ దెలుగు)	1- 8-0
26. మన్నారు దానవిలాస నాటకము-రంగాజమ్మ	0-12-0
27. యుద్ధమల్లుని దైవాద శివానందము	1- 0-0

సింహాసనద్వారమును నీకావ్యము ద్వారా తింశత్సానిభం
 జకలు భోజరాజునకుంజెప్పిన వికారమునికథలు, అయ్యవిముప్పది
 రెండు. ఆకథలను చుప్పయమే యీ కావ్యము. దీనికి మూలము కథా
 సరిత్సాగరము* ఆసాగరమునుండి యీరత్నమునెత్తి చక్కగా సాన
 బట్టి యాంధ్రసరస్వతిని బూజయొసరించిన మహాకవి కొఱవిగోపరాజు.
 ఇట్టి మహారత్న మింతకాలముదాకను మఱుగుపడి యుండుట యత్య
 ద్దుర్లభ మనకతీతిదు. కవికాలమునుబట్టి చూడఁ బురాణయుగమునకుఁ
 గడపటను బుట్టిన మొదటిప్రబంధ మయ్యును దీనిని దరునాతఁ బ్రబం
 ధకపు లేవ్వరును స్మరియింపకుండుట యేకారణముననో యూహింపఁ
 జాలకున్నారము. ఇట్టి కావ్యరత్నమును దిరుగ నముద్ధరించిన శ్రీ
 యాంధ్రసాహిత్య పరిషత్తువారికి నాంధ్రదేశ మెంతయు గృతజ్ఞుడై
 యుండకతప్పదు. చిన్న చిన్నమాటలతోఁ జేసెలు గురియునట్లు, లేకా
 కారముగా నుండి విపుల మయ్యు విసుపు పుట్టినట్లు తత్తమచిత్రఫలము
 లందే వర్ణనలతో నిండి పొండితీత జ్ఞి యటుండుఁ గవితాశక్తికే
 ప్రాధాన్య మీయఁబడిన యిట్టి కావ్యము లాంధ్రమునం దరుదు. ఇట్టి
 కథాసముచ్చయరూపము లగు కావ్యములు బేతాళపంచవింశతి, హం
 సవింశతి, శుకసప్తతి మున్నగునవి యున్నను నిట్లు సర్వావయవ పరిపా
 షగాము గాంచిన వన వీలులేదు. కడపటి దగు శుకసప్తతి జీవకళ గల
 కావ్యములలో మిన్నయే కాని కథావస్తువు ననుసరించి విలువ తగ్గక

* అచ్చుపడిన పంచమూల మొక్కటి విక్రమార్కచరిత్రము (గద్దపర్వాత్మకము)
 కందుగాని యందుఁగల కథలవడిన యందుఁ గానరాదు. విషయములును లేదముగానున్నవి.

నద్యాత్రింశికపీఠిక.

మూనాజ్ఞానా హరిసవింతి యొక నిఘంటు వనిననుం దప్ప కానేరదు. బేతాళ పంచవింశతికవిత యించుమించుగా సంతయు సంస్కారాపేక్ష గలది యనవచ్చును. ఇట్టికావ్యముల దృష్టి నే కాక కేవలకల్పనాకథలు, నాద్యసత్తథలు, సత్తవికల్పనా విభూషావహపూర్వవృత్తములు నను మూఁడువిధము లగు కావ్యములదృష్టియందును నీకావ్య ము త్తనుము శాకపోవదు.

ఇయ్యది స్వతంత్రకావ్యము కా దనియు, నాంధ్రీకరణమే యని యు, నాంధ్రీకరణమే మహాకష్ట మనియు నీకవియే యవతారికయందు మకుమారమగు ఫణిశిని వివరించి తనభావనాశక్తిని వెల్లడించినాఁడు.

ఉ. ఈసరసోక్తికావ్య మొకఁ డిమ్ముల సంస్కృతభాష సచ్చగాఁ జేసిన నట్ల వీఁడు మఱిచేయుట యేటిది యంచుఁ జెప్పఁగాఁ జేసి యనాదరం బురక చేయకుడి విలుకాఁడు తూఁడుగా నేసిన నందె పాట మఱి యేసినవా నిద నూటి గావునన్. ౧-37

ఈపద్య మెంత యు స్వానుభవమునఁ జెప్పిన దనుటకు సంసి యము లేదు. కాని యారీతి 'మక్కిక్కి మక్కి'గాఁ జెప్పినవాఁడు కాకు న్నను నాంధ్రీకరణమునఁ గల ప్రయాసము వెల్లడించెను. ఇక నెట్టి భాష నుపయోగింపఁబూనె ననువిషయమున-

చ. తెనుఁగునఁ దేటగాఁ గథలు దెప్పినఁ గావ్యము పొందులేదు మె త్తన పస చాల దండ్రు విశదంబుగ సంస్కృతశబ్ద మూఁడుఁ జె ప్పిన నవి దర్శముం ధ్లనుచుఁ జెట్టు పీనులఁ గావునన్ మచుల్ దనరఁ దెనుఁగు దేశియును దద్యవముం గలయంగఁ జెప్పెదన్.

౧-38

అని చెప్పి యనువగుతావులం దెల్ల లలితము లగుజాతీయము లతో నింపినాఁడు. ఈతనికవితను గూర్చి యేదియు విశేషించి ప్రాయం బనిలేకుండ నవతారికయందుఁ బానే యద్దమువలె నిలిపి యున్నాడు.

కావ్యమునకుఁ బదు నెనిమిదివర్ణనము లుండవలె ననునియమము పాటించఁ దలఁచియు వాని నుచితస్థలములయందుఁ జూపెద నని చెప్పి యుండుటయే కాక యాయాయి ప్రసంగములం దాయావిద్యల సంపూర్ణస్వభావమును బ్రదర్శింపనినాఁడు సర్వజ్ఞతకు భంగ మనియు జాగ్రత్తని యుచితజ్ఞత ముఖ్య మనియు

క. ఎప్పటి కే యది ప్రస్తుత

మప్పటి కా విద్యమహిమ మచ్చుపడంగాఁ

జెప్పక సర్వజ్ఞత్వము

చొప్పడునే కావ్య మంతసులభమే ధాత్రిక.

౧-౨౨

అని చెప్పటమార్తమే కాక యట్లే చూపియున్నాఁడు

ప్రథమాశ్వాసమునఁ బద్మిన్యాది స్త్రీలక్షణములు, ద్వితీయాశ్వాసమునఁ జతుర్విధప్రాకృతములతోను జిత్రరీతులతోను గవితాకాశలమును, దృతీయాశ్వాసమునఁ జారోహిత్యదారిద్ర్యాదిదూషణములను, నాల్గవయాశ్వాసమున నాంధ్రచ్ఛందశ్శాస్త్రమున విశేషించి యున్న యతులవిచారమును, బంచమాశ్వాసమున జీమూతవాహనచరిత్రమును, మఱొకతావున మల్లవిద్యయు, మఱొకసందర్భమునఁ జోరవిద్యయు, నింకొక ప్రసంగమున నటువదినాలుగువిద్యల నామములును, స్వప్నములు, శకునములు మున్నగువానిని విశేషముగానో సామాన్యముగానో ప్రదర్శించెనే కాని విశిషిపెట్టిన యంశ మొక్కటియుఁ గానరాదు. ఈకావ్యమున సచ్చటచ్చట సందర్భములననుసరించి సార్వకాలికములును సార్వజనీనములు నగునట్లు చెప్పఁబడి చెనది యున్న నీవిద్యము లన్నియు నేర్చి కూర్చినయెడ నొక చిన్న నీతిశాస్త్ర ముగను. గ్రంథవిస్తరభీతిచే మానవలసినచిచ్చనది. కాని యెన్నిమానవలసిన కేనో విచిత్రకల్పనము లిందుఁ గలవు. నివాదగ్ర

స్తమైయున్న యొంటిమిట్ట వారంగలువాదము నీకవి మున్నే తీర్చియున్నాఁడు. ధర్మపురి, భవనగిరి, శ్రీశైలము మున్నగు వానిం దెప్పుచు—

త్రిలోకమాత మహాపాతక సంఘాతవిఘాతానుయాతఁగనియెన్ గంగఁగ.

క. ఆనదికి మొక్కి ముఖ్య
స్నానం బొనరింప దిగ్గి చని యుదకం బా
లోనం దెకతెక నుడుకం
గా నద్యుతమైన మడుఁగుఁ గని నెరఁగందెన్.

అని గంగయే గోదావరి యని తెల్పుట కుష్టగుండమును వర్ణించినాఁడు.

ఉ. ఆకడ నీతిశాస్త్రవిదుఁ డై గురు వీఁడొని యేఁగె వేఢ్యతోఁ
గాకీతమూలశక్తి గనిగా నొనరించిన పైఁడిచట్టనా
నేకశిలాభిధానమున నెన్నిక కెక్కి ధరిత్రిలోన నే
పోకలఁబోని యట్టి సిరిపుట్టినయింటికి నోరుగంటికిన్. ౧౮.౧౫౬

అని యేకశిలానగర మొరుగల్లే గాని యొంటిమిట్ట కాన్లు తెలియఁజేసినాఁడు.

ప్రత్యేకత:—ప్రతికవికిని గల్పనాపాటవముననో, యలంకారముననో, వ్యాకరణముననో, ఛందస్సుననో, భాషయందో కొంత ప్రత్యేకత యుండక మానదు. కల్పనాదులమాట యిటుండ భాషయందీతఁడు చూపినప్రత్యేకత యనుపమానము. తరువాతికవులయందుఁ గాని పూర్వలయందుఁ గాని లేని యెన్నియో నూత్నశబ్దముల నీకవి వాడియున్నాఁడు. బాసగిలు=బలాత్కృతమగు; కాసిండు = కాసి నోయు; ముక్తాశేషలు=ముత్యాలసేసలు, వెంద=మడుఁగు; పాఁగు=(తమిళపదము) రహస్యము, వృత్తాంతము; భద్రనకెళ్ళు;=స్తుతికెళ్ళు ;

పరిణయించి = పెండ్లాడి; నెలగ = ధనము; నెట్టము = విరోధి; వితండము = విరోధము; పరిమాళించుట; (పరిఘాళించుట అని (తౌనుపాఠము) = మల్లవిద్యాక్రియావిశేషము; వయ్యంది = కొలిమి; ఇట్టియపూర్వపద బ్రయోగమున నీకవియొక్క ప్రత్యేకత స్పష్టపడుచున్నది.

వ్యాకరణము:— వ్యాకరణము విషయమయి యాచార్యుఁ డ్రావ్యకమునకు వికల్పసంధియును, నావుడు, మున్నగు నానంతర్యాధికము లసంధియు, నచ్చటచ్చటఁ గలవు. డ్రావ్యకేకారసంధివిషయమున నీత నితోపాటు పెక్కుండు కవులుగలరు. కాని యానంతర్యాధిక మగు— డుక (ఓ. ౬౩; ౮. ౧౧౫)తోఁ (బ్రాచీనకవితయందు ‘డు’ నర్థకము భావార్థకము. సముచ్చయసహిత మయి యానంతర్యాధికము నిచ్చును. అనుటయున్ వంటిది). పరపదాచ్చునకు సంధిచేసిన కవులుకానరాదు. ఈవిషయమున నితఁడు యథేచ్ఛముగా నర్థించెను. ఇట్టి నెఱసులు నెదకుట రసాస్వాదనమున కడ్డమేకాని వాస్తవము తెల్పవలసినచ్చి నప్పుడు మఱుఁగుజెట్టుట ధర్మము కాదు. ఇట్టిస్వల్పప్రమాదములున్న మాత్రమున నీతని కవితకు నాలేశములు కళంకదాయులు కానేరవు.

ఇక నీకవి సంస్కృతశబ్దములయెడ జాగరూకతతో మెలంగిన వాఁడే కాని ప్రమత్తుఁడు కాఁడు. ఎచ్చటనేని యొకటిరెం డున్నను బ్రమాద మనుకొన సగునే కాని మఱొండు కానేరదు. “ఏకోనవిం శతిమ” ౮-౨. “షడ్వింశతితమ” ౧౦-౩౧. ఇట్టి వొకటిరెండున్నను నవి పొరపాటులు కాని యజ్ఞానమునఁ బ్రయోగించిన వనుట యన్యాయము. సంస్కృతపాండితీస్ఫూరకము లగుబ్రయోగము లనేకము లిందుఁ గలవు. కాని గ్రంథవిస్తరభీతి నుదాహరింపఁబడలేదు.

కవి, కాలనిర్ణయము:— గోపరా జును నీతఁడు నియోగిగౌ ఝాణుఁ డనియును, ఇంటిపేరు కో నెలవా రనియును బదునేడవశతాబ్ద

ములోనివాఁ డనియుఁ గవులచరిత్రమున నున్నది. ఈతని కేడవపురు
షుఁడు పెన్నయామాత్యుఁడు. పెన్నయామాత్యుఁ డనియు నందుఁ
గలదు, కాని, పెన్నయామాత్యుఁ డనుట ప్రమాదము. నెలనాటి
చోడుల దాక్షారామశాసనములందును పెన్నయామాత్యుఁ డనియే
యున్నది. ఇంకఁ గోనెలవా రనుటయు నట్టిదే. ఈకవి తాతతండ్రుల
నాఁడు పల్లెకొండను బరిపాలించుచున్న 'రాణామల్లనృపాలుని'
'రాణన్' అని పదచ్ఛేదముచేసి యెవరో మల్లనృపాలుఁ డని స్థాన
ముగాఁ గవులచరిత్రము వ్రాసినది.

'కొఱవియన్నామాత్యకుంజకుండు'

'కొఱవియన్నయయెపుడుకా!'

మున్నగు ముప్పదియిద్దఱమంత్రుల చరిత్రమునందలి ప్రయోగముల
వలనను, చెన్నపురిప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమునందలి తాళపత్ర
ప్రతియందలి యాశ్వాసాంతగద్యమువలనను, 'కొఱవి'వాఁడే కాని
కోనెలవారు కారని తెలియుచున్నది. (శబ్దరత్నాకరకారుఁడు కొండ
మీఁదివా రనియెను) ఏదియేని లేఖకప్రమాదమున, కోనెలవా రని
యున్న తాళపత్రప్రతి యాధారమునఁ గవులచరిత్రమున నట్లేఁ-
యుండును. ఈగోపరాజున కేడవపురుషుఁ డగు నెన్నామాత్యుఁడు
నెలనాటిపృథ్వీశ్వరుని రాజ్యభారధురంధరుఁ డనియు, ననక్ర విక్రమ
శాలి యనియు ననదవోలు (చందవోలు) నెలవుగాఁ గలవాఁ డనియుఁ
బృథమాశ్వాసమున రెండు పద్యమున వర్ణింపఁబడినది. "కలుషమం
డలిక".....ఇత్యాది.

ఇందలి బిరుదములు నెలనాటిపృథ్వీశ్వరునివి కావు. నెలనాటి
పృథ్వీశ్వర రాజ్యభారధుర్యుఁ డనునది యానామిరుదావళిలో నొకటి
యని మాశ్వాసాంత గద్యమునందలి 'నెలనాటిపృథ్వీశ్వర రాజ్య'

ముద్ధరణ' అనునది చెప్పచున్నది. కావున నీవెలనాటి పృథ్వీశ్వరుని కాలమునుబట్టి చెన్నయకాలము నిర్ణయింపవగును.

శైవమతాచార్యుఁ డగుపండితారాధ్యుని కాలనిర్ణయమునకై శివతత్త్వ సారసీరికయందుఁ గొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారు పై వెలనాటిపృథివీశ్వరునికాలము నిల్లు నిర్ణయించినారు. పండితుఁడు, చందనోలు వెల్లినప్పటికి వెలనాటిచోడుఁడు పాలించుచున్నాఁడని యును, నాతనికి మనుమఁడు పృథివీశ్వరుఁ డనియు, జోడునికాలము క్రీ. శ. ౧౧౧౩సం. మొదలు ౧౧౨౦సం. వఱకు ననియు వివరించిరి. 'పృథ్వీశ్వరుఁడు ౧౧౦౫ వలకే రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు తోచుచున్నది' అని మఱొకవాక్యము. ౧౧౦౫ నాటికే యని యర్థము కావలయును. నన్నామాత్యుఁడు పృథ్వీశ్వరునితండ్రి యగు గొంకరాజు నాడే మంత్రి యయ్యెను. గొంకరాజు బహుస్వల్పకాలముననే మరణింప జూని డగుపృథ్వీశ్వరునిఁ బెంచి పెద్దవానిని జేసి రాజ్య మభివృద్ధిలోనికిఁ దెచ్చియుండవలెను. అప్పుడే పృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ గ్రంథము సంపాదము కాఁగలదు.

నన్నామాత్యుఁడు గొంకనృపాలునిమంత్రిగా నున్న క్రీ. శ. ౧౧౦౫-౧౧౨౦ దాక్షిణ్యరామేశ్వరమువలనఁ దెలియవగును.

Vol. LV No. 1204- "(స్వస్తి) శ్రీ నానాంశిచోడండివశే న్నానునగ్గిసీమండవః శ్రీచూర్ణం కమహీపతి..." No. 1205... స్థంభశిఖామణిభృకాభః శ్రీవేన్న (నామాను)ధీః"... అని యుండుటవలన నాగొంకనృపాలుని కాలముననే మంత్రిత్వము వహించి, యాతనిపిమ్మటఁ బృథ్వీశ్వరుని రాజ్యమును సంరక్షించియుండును. గొంకనృపాలునినాటికి పెన్నయ్యయును యువకుండై యుండును. పృథ్వీశ్వరుని కాలమునందును జాలభాగ ముండి యుండును. కాన

౧౨౪౦ దాకా నెన్నామాత్యునికాలము; అధమపక్షము ౧౨౨౦ దాకా నేనియు నైయుండును. ఈనెన్నయ్యకుం జాత్రుడు, అమరేశ్వరుడు డని యే గాని పుత్రుడెవ్వడో యీగ్రంథమున గవి చెప్పలేదు. ఆతడు శ్రీచామరమున మరణించెనో లేక యస్మిన్మున యుండెనో కారణ మూహింపజాలము. మనుమడు డగునను రేస్వరునకు, అన్నయ, సింగయ యనునిష్ఠలు కుమారులు. ఇందలియన్నయ ముప్పదియిద్దఱుమంత్రుల చరిత్రమున వర్ణింపబడియున్నాడు.

సీ. ఘనదానకన్ఠః గండపిండేను దాల్చె
గొఱవియన్నామాత్యకుంజరుండు

క. హరి సిరిని వలచు సిరియును
ననుదుగ హరిగోరు గొఱవియన్నయయెపుడున్
వరకీర్తిసతినివలచును
వసునక వరకీర్తి యతని వలచు సతతమున్.

మున్నగుపద్యములం బట్టి యీయన్నయమంత్రి మహాదాతయైనట్లున్నది. అట్లున్నను గవి తననాటికి దూర మగుట యుదాను, అన్నయ్యతమ్ముడు డగుసింగయశాఖలోనివాడు డగుటయు గాఁగోలునాతనిని గూర్చి, యీకావ్యమున విశేషముగాఁ బ్రశంసింపలేదు. కాని యాతనిపుత్రుడు డగు పెద్దిరాజునుగూర్చి పల్లెకొండ జనపాలు డగు వల్లనదేవిరాజుచే గుంచెలు, నందలములు. నెల్లియుఁ గైకొన్నవాడు డని ప్రశంసింపెను. గోపరాజున కీతఁడు పెద్దనుత్తాత.

ఇకఁ దనముత్తాత యగుసింగయను గూర్చి విశేషించి చెప్పలేదు. ఈసింగనకు అబ్బయ, గోపయ, సత్తెనారన, యనుముగ్గురు కొడుకులు గల రనియు, దనతాత యగుగోపరాజునకు నన్నయగు అబ్బయకొమ్మార్లు రామరాజు, కేసన, బాచిరాజు - అనువారలు

ముగ్గురును - అనపోతకుమారసింగయకు మంత్రులుగా నుండిరినియుఁ జెప్పెను. (చూ. ౧-౪౫) వెన్నామాత్యునికి నాజవతరములోని వారగుటచే వీరు ముగ్గురును నించుమించుగా ౧౪౦౦ దాక నుండి యుందురు.

వెన్నయ... .. ౧౨౨౦ దాకను
ఆపై ౨౦ ఏండ్లే యతనిపుత్రునికాలము చూచుకొన్నను
౧౨౩౦ దాకను,

తరువాతఁ బాత్రుఁ డగు నమ రేశ్వరునికాలము-
౧౨౪౦ దాకను,

నాల్గవతరములోని యన్నయసింగయలకాలము- ౧౩౨౦ దాకను,
అయినవ తరమగు పెద్దిరాజు, అబ్బయ, గోపనార్యుడు,
సత్యనారనయు- ౧౩౬౦ దాకను,

ఉండియుందురు. ఇందలి పెద్దిరాజు కొడుకు లగు రామరాజు, కేశన,
బాచిరాజులు ౧౩౬౦ మొదలు ౧౪౦౦ దాక నుండు రనుటకు సంది
యము లేదుగదా! ఏకశిలానగరాధిపతి యగు రేచర్ల సింగమ నాయని
పుత్రుఁడు 'అనపోతనాయఁ డనియు, నతనిపుత్రుఁడు రెండవసింగమ
నాయఁడు (౧౩౮౦-౧౪౦౦) దాక నున్నాడనియు నాంధ్రవాఙ్మయ
సంగ్రహకారునిసిద్ధాంతము! ఈయనపోతసింగయకే రామరాజులు
మంత్రులైయుందు రని సమకాలికత్వమును బట్టి నిశ్చయించుట
నుసాధము.

ఆరామరాజు పంతు సమాసతరములోనివాఁ డగుకనువరాజును
నించు మించుగా ౧౪౨౦ సంవత్సరముల ప్రాంతములోనివాఁడు కావ
లసివచ్చును. (ఈకనువరాజు పునకవికిఁడండ్రయనియు 'రాజామల్లిన
రేంద్రునకుఁబరమగురులై శైవాచారప్రథమసింహాసనాసీను లైనబ్ర
హ్మదేవయోజయల కూతుఁ గామాంబికయను కామినీరత్నంబుఁ బరి
గ్రహించి వేగుగల్గునాసియై యుండె ననియు నిందుఁజెప్పఁబడియె).

కావున నీకవి ౧౪౬౦ దాటియే జీవించియున్నాఁడనవచ్చును. ఏమనఁ బూర్వకవిస్తుతియందు, 'అనఘు హుళక్తిభాస్రకు మహామతిఁ బిల్లలమఱ్ఱి వీరరా'జును.....అనుటవలనఁ బిల్లలమఱ్ఱి వీరభద్రునికే దరువాతివాఁడని యనుమానము కల్గవచ్చును. కాని సమకాలికుఁడనినను సరిపడును. క్రీ. శ. ౧౨౪౦ లోని వెన్నామా త్యుని కేడవతరమువాఁడగునీగోపరాజు ౧౪౪౦ ప్రాంతమువాఁక నుండ వచ్చున గదా! ఒకతరమున హెచ్చినను, నొకతరమునఁ దగ్గినను దరమునకు రం సంవత్సరముల చొప్పునఁ గదా చరిత్రకారులు కాలనిర్ణయముచేయుచున్నారు. కావునఁ బిల్లలమఱ్ఱి వీరసకు సమకాలికుఁడు కావుట నిశ్చయ మనవచ్చును. ఇతఁ, గవులచరిత్రములోని పదియేడవశతాబ్ద మనుసిద్ధాంతము ఫూలదృష్టితోఁ జేసినదేమో యని సింఱుచున్నది. రాణామల్లననుగూర్చియును, వెన్నామాత్యుని గూర్చియు, వ్రాసినట్లే యీకాలనిర్ణయమును, నట్లే యందుఁ జేయఁబడినది.

ఈతఁడు ప్రసంగవశమున నాగ్గవయాశ్వాసములోఁ జెప్పిన ఛందస్సందర్భమునఁ బదుమూఁడువట్లు తెల్పినాఁడు. భీమనకాలము నాటికిఁ బదియే కలవు; అనఁతునినాటి కిరువదియైనది. ఈతఁడు భీమనపద్యభాగములనే వాడినాఁడు. ఇదియు నాలోచింపవలసినదే.

సవమాశ్వాసమున 69 వ పుటలో ౧౦% వ పద్యముతరువాత రెండు పద్యము లర్థముకానివి కలవు. ఈరెండుపద్యములకు రెండవ భము లగుపాఠములు దొరకినవి. వాని నీక్రింద వ్రాయుచున్నాఁడను. ఎచ్చట నైన సరియైన పాఠముదొరకినయెడఁ బ్రచురించి యీకాలంత దీర్ఘుగాక యని విద్యల్లోకమును గోరుచున్నాఁడను.

- ఆ. తొలుపుతిరములు మెరుపులు వంకమోల్లు
తిలలు జివ్వడిలు తీపివేల్లు
లెక్కములుచమనుచు లిక్కిల్లిపుడుకుచు
గొందినిడక తెంపు లెందుఁగలవు.

క. పుడుగులలోఁ జుట్టముగా
నడవలు గ్రామములు తవులు నాదంబులు నం
గడపుగ నెరయంగఁ బాఠే
ర్పడ...అయ్య ల్లికి వడసివి నిలిపెన్.
అనికొన్నిప్రతులు. నీనికేపాఠాంతరము లిట్లు గలవు.

ఆ. తెలుపు విరము మేరువులు వంకమోరలు
తెలులు జప్పటిలు తీసివేళ్లు
తెక్క మలుచునుచు దిక్కిలి యుసుగుచు
గొంది నిడక కెంపు తెంపగమెన్.

క. పుడుపులలోఁ జుట్టముగా
నుడువలు గ్రామములు నాదంబులు నం
గడుపు నెఱుంగం బా
లేర్పడ సిద్ధి గొనయ్య వచ్చి పాడనివిన్నె.
వేఱొకనాఁతప్రతిలో—

గీ. తెలుపువిరములువంక మోరలుపరవులు
తెల్లలును చప్పటాలును తీసివేళ్లు
తెక్కమలుచున్ననుచు దాపెక్కుపుణగు
గొందవిసువక వేగెంపుతెంపగొమ్మ.

క. పుడుగులలోఁ బుట్టముగా
నడవలు గ్రామములు దవులు నాంతంబులునం
గడము నెరయంగ బాఠే
ర్పడ సిద్ధికయయ్య వివ్వ వడసివినిలిపెన్.
ఈపద్యము తెవ్వను నేనిఘంటువునను వాడియు నుండ లేదు.

కృతినమర్పణము:— ఈకవిశిఖామణి తనకావ్యమునకు శివకేశవుల నుభయులను గృతిపతులనొనర్చినాడు. తిక్కనసోమయాజి నాచనసోమనలవలె హరిహరులనుభయులను సమానభక్తితో నేనించినయ్యదైవతి. అందునను 'తథాపిభక్తి స్తమజేంచుకేఖరే' అనినట్లు నొలుత శివస్తుతితో నారంభించినాడు. మఱియు నాశ్వాసాంతపద్యములందొకపద్యము హరసంబోధనములతోను, నొకటి హరిసంబోధనములతోను, వేతొకటి హరిహరసంబోధనములతోను ముగించుచు వచ్చెను.

భోజుడు సింహాసన మెక్కుటకై ముప్పదిరెండుమాఱులువచ్చునప్పుడును హరినో హరునో ధ్యానించుచు వచ్చినట్లు ప్రతీకథ మొనటను ద్వితీయాంతములతో లలితమగునచ్చ తెలుగుపదములతో నొక్కొక్కపద్యము నెలకొల్పెను.

హరిహరులను సమానముగా ధ్యానించుట తిక్కన కవీంద్రుని మార్గమేయ్యును, భిన్నభిన్నముగా వర్ణించి హరిహరుల నేకమొనర్చి ముగించుచు వచ్చురీతి నాచనసోమనాయుని యుత్తరహరి వంశద్వితీయాశ్వాసమునందలి హరిహర స్తవమును స్మరణమునకుఁ జేకమానదు. కథలయందు సందర్భానుసారముగా అంభికను, సూర్యుని గూడ సరసముగా స్తుతించియున్నాడు. కేవలము భక్తితత్పరుడై శివకేశవాత్మక మగుభగవంతునే కృతిపతి నొనర్చి యీకవి తాను ధన్యుడగుటయే కాక లోకమునుగూడ ధన్య మొనర్చిన మహానుభావుడు. మఱియు నాశివకేశవుల వర్ణించుపట్ల మృదువైన వ్యంగ్యముతో భావనాపటివృత్త వెల్లడించెను. అదియే కదా కావ్యమునకు జీవము ! చూడుడు.

చ. పులుగుల పెద్దవారువము పోటరిబిడ్డడు తాగరాదు పాములగమికాడు సెట్టి నలుమోములవాఁ డిలుదీర్చుపట్టి వేల్పులు బలుబంటు లొకమలపొల్తుక తెల్లనితల్లి పెద్దకోడలనుచు నెల్ల వారు బొగడం దుసన్నవివేల్పు నొల్పెనా. ౧౨.

క. వెలిపట్టును బులితోలును
మూయజమును బూనిపూత మఃమలుక్ సఃమలుక్
దిలకము నెఱగన్నంగల
వెలఁదియు మగవాఁడు నై నవేల్పుం నలఁతున్. 2.౧౧గీ

ఇక విక్రమార్కచరిత్రమును రచించినజక్కనకవి యీతనిని గాని యీగోపరాజు జక్కనను గాని స్మరియింపకపోవుటవలన నొకరి గ్రంథము లొక రెఱుంగరని యనుకొనవలసి యున్నది. జక్కన ౧౮౧౦-౨౦ సం. లలో విక్రమార్కచరిత్రము రచియించినాఁ డని కవులచరిత్రము తెల్పుచున్నది. జక్కన యీకవికంటె గొలఁదిపాటి ముందు కాలమువాఁడే కావలెను. ఆతనికంటె మిన్నగాఁ జెప్పఁ దలంచినట్లును నిందుఁ గానరాదు. కవిత్వతారతమ్యములు చూచిన యెడల నీకవి జక్కనకుఁ గొంచెపాటి వెనుకవాఁడే యగును. ఆతనివలె నిమిడికగఁ జెప్పఁగలకవి యగుదు. ఆకవిత్వముముం దీకావ్యము కొంచెము వన్నె తగ్గి యిమిడిక లేనట్లుండకమానను. అంతమాత్రమున నియ్యది గౌరవ పాత్రము కాకపోవదు—మలిచిన రత్నములహార మొకటి, విరిసిన మల్లెపూవులదండ యొకటి. దానితేజస్సు, దీనిపరిమళమును మనోహరములే! సహజమైన శైలితో లలితము లగు జాతీయములతో మనోహరము లగువర్ణనలతో నీకావ్యము ప్రాచీనకావ్యములలోఁ బ్రశస్తి గాంచి మించినదే. జక్కనగోపరాజుల కవితాశైలుల భేదము వివరింపఁ బూసినచో గ్రంథవిస్తర మగు నని విరమించుచున్నాను. అయ్యది ప్రశ్నేక మొకవ్యాసముగా వ్రాసి ముందుప్రకటింతును.

వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

విజ్ఞానము

పాతకమహాశయము, దూరమున భాషాభివృద్ధిని కృతవశమున
 సింహాసనద్వాత్రింశిక ప్రథమభాగము (మొదటియైదాశ్వాసములు)
 పూర్తియైనది. ఇప్పటికిఁ బండెండాశ్వాసములును సమగ్రముగాఁ బ్రక
 టింపఁగలిగితిమి. అనేకప్రతులు పలజ్జములైనను దప్పు లన్నిటిలోను
 సాధారణమును వహించినవి. సందేహము లన్నిటిలో సందేహములే
 యైనవి. అనర్థకపాతభేదములు మెండుగాఁ గలవు. అన్నిటిని జూచి
 యవసరమైన పాతములను, భేదములను మూలమునను బుట్టికరంగు
 నను జేర్చినారుము. సంవర్ధకశాస్త్రమైనవానిని బొత్తిగా విడిచిపెట్టెదము.
 కొన్ని చెప్పవలసిన ముఖ్యవిషయములు రెండవభాగము మొదటఁ జెప్పి
 యున్నాము. కావున విశేషించి యిచటమరలఁజెప్పలేదు.

ఈగ్రంథమును మేము ప్రచురించుటలో సాయపడిన పోలువును
 పండితులకును దమప్రాతప్రతి నెరవిచ్చిన మ.రా.శ్రీ పోతాపెగడ బ్రహ్మ
 సందరావుపంతులుగారికిని సమగ్ర గ్రంథమునకు యథామతిని బీతిక
 గచియించి యొసంగిన బ్ర. వెంపరా, సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారికిని
 మేమంతయుం గృతజ్ఞులమై వందనశతంబు లర్పించుచున్నాము.

ఇట్లు,

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్సూర్యనరసింహం.

శ్రీరస్తు.

సింహాననద్వాత్రింశిక.*

(ప్రథమభాగము)

ప్రథమాశ్వాసము.

—♦ కృత్యాది, దేవతాస్తోత్రాదికము ♦—

శా. శ్రీమత్పర్వతనందనా¹తనులతాల్లిష్టాంగ మై బాహుశా
ఖామధ్యంబున నున్నవన్నగఘణౌఘం బాకులై యొప్ప ను
ద్దామం బౌ శశికాంతి పుష్పరుచి నొందంగా జటాపల్లవ
స్తోమం బౌ హరపారిజాతము నుతింతు² న్వాకృలవాప్తికి. ౧

చ. పులుఁగులపెద్ద వాదవము, పోటరి బిడ్డఁడు, తాఁగరాతు³, పా
ములగమికాఁడు సెజ్జ, నలుమోములవాఁ డిలుతీర్చువట్టి, వే
ల్పులు బలుబంటు, లాకమల⁴ పొల్తుక, తెల్లనితల్లి పెద్దకో
డలనుచు నెల్లవారు బొగడం దగు నల్లనివేల్పుఁ గొల్చెదక. ౨

ఉ. దక్షిణస్త్రకాంతి నుచితంబుగ నర్థవికాస మొంది వా
మాక్షిరుచిప్రసారమున నర్థము విప్పకయున్న పుండరీ
కాక్షుని నాభిపద్మనిలయంబునఁ దుమ్మెదభంగి లోలుఁడై
యక్షయవేదనాదమయుఁడైన విరించి దలంచి మొక్తెదక. ౩

ఉ. కట్టినపుట్టముం దనువు గద్దియతమ్మియు నక్షమాలయుం
బట్టినచిల్లయు న్నగవుఁ బాపటజల్లియు నొక్కవన్నెగాఁ
బుట్టుచుఁ బుట్టువిద్యలకుఁ బుట్టినయి ల్లనఁజెల్లి బ్రహ్మవా
కట్టినరించి తన్ముఖవికాసినయకా సతి మమ్ముఁ గావుతక. ౪

* సింహాననద్వాత్రింశతియనియుం గలదు 1. నందినీ. 2. భజింతుక. , రాగరాతు, రాగకౌతు. 3. లాలక్రరిమిపొల్తుక.

ఉ. నిద్గము లైన భూషణమణిప్రకరద్యుతు లన్నిదిక్కులన్
దొడ్డలుపుచ్చి తల్లిచనుదోయిసరిం¹ దలకట్టి మించఁగా
ముద్దులు సూపుచుం బసిడిముద్దగతిం దొడమిఁదనాడు నా
ముద్దుగణేశునిం దలఁచి మ్రొక్కిన నీకృతీకార్యసిద్ధికిన్. ౫

క. రుణ్ణదపరివృదనురగణ
తృణ్ణోచను సురశరణ్య ధృతశక్తి ఫణి
ద్విణ్ణాయవాహను, ²హరినిభు
ష్ణణ్ణులు నభియుఖునిగాఁ³ బ్రశంపింతుమనిన్. ౬

క. ప్రవిమలుఁ డని గ్రహరా జని
కవితాప్రియుఁ డని జగత్ప్రకాశకుఁడనియున్
భువి విక్రమార్కనృపసం
భవకారణుఁ డనియు⁴ లోకనాంధవుఁ దలఁతున్. ౭

క. పులుఁగునకై యెన్ననిమది
నొలికినశోకము లకారయుతమై కవితా
కలనకుఁ దెను వయ్యెఁ దలం
పుల నాతని గొల్తుఁ బుట్టఁ బుట్టిన సుకవిన్. ౮

ఉ. శ్రీనిలయంబునాఁగ మురజిద్గుణరత్ననివాస మై యుపా
ఖ్యానతరంగిణీధరిత మై కడగానగరాని భారతా
ఖ్యానపయోధిలోనఁ గల మై నిజయుక్తి భజింపఁ గల్గఁ
రానుకృతిం గృతార్థత మహాఘనుఁ డౌ మునిఁ బ్రస్తుతించెదన్. ౯

క. ఆభారతవర్షత్రయ
మీభారతవర్ష మెల్ల నెఱుంగఁ దెనుఁగునన్
శ్రీభారతిగతిఁ జెప్పిన
నాభావుకమును⁵ దలంతు నన్నయభట్టున్. ౧౦

1. వర్ణం. 2. హరిక్రియ, హరివీయ, హరిశిఖయ. 3. నతిసుముఖుఁగా, 4. భారత
మనియు. 5. నా భరతుండని, నాభావకుండని.

క. లేముల వాడక శుచియై

¹ లేములవాడం జరించు లేములవాడం

దా మెఱసిన భీముని నుత

భీముని బలభీము విమతభీమునిఁ దలఁతుక.

౧౧

చ. అనఘు హుళక్తి భాస్కరు, మహామతిఁ బిల్లలమట్టి వీరరా
జను, ఘను నాగరాజుఁ, గవిసోమునిఁ దిక్తనసోమయాజిఁ, గే
తనకవి, రంగనాథు, నుచితజ్ఞుని నెఱ్ఱన, నాచిరాజుసో
మన; నమరేశ్వరుం, దలఁతు మత్తులచంద్రుల సత్తవీంద్రులక. ౧౨

వ. అని యిట్లు సకలవరప్రదానకారణదేవతల ను జతురహృద్యాన
వద్యగద్య పద్యవిద్యావిద్యోతితు లయిస కవీశ్వరుల నుం బ్రశంసించి
తత్ప్రసాదాసాదితసహజసాహిత్యతరంగితాంతరంగుండ నై సకల
జనసాధారణం బగు నట్టిట్లు విన్నవించెద. ²

౧౩

ఉ. ఆదరణంబులేక చెడనాడిన బాణమయూరకాళిదా

సాదులకైనఁ దప్ప గల దన్యుల కే మని చెప్పవీనితో

నేదియుఁ గాదు పొప్పునక యిందులచంద మెఱింగి తప్పినం

గా దని తీర్చి యొప్పు గని కైకొని మెత్తురు గాక సత్తనులో. ౧౪

ఉ. మానుగఁ దప్పలున్న ననుమానము సేయక మోదమానస

న్మానను లైనవారు పలుమాఱు పరీక్ష లొనర్చి తీర్చినక

హీనకవిత్వ మైన మెఱుఁ గెక్కదె నేర్పరులైనవారిచే³

సానలఁబట్టి తీర్చినను నన్న పురత్నము వన్నె కెక్కదే.

౧౫

ఉ. భావరసానుకూలమృదుపాకవదార్థసమృద్ధి లోకసం

భావన నొప్పుకావ్యముల మర్మము⁴ గానఁగ లేక దుర్మతులో

కా వనఁ గాని యెట్టికడఁ గట్టడిఁ జెప్పఁగనేర, రెల్లడం

ద్రోవన కాక కుక్కులకు దొంతులు వేర్వఁగ నేర్పు గల్గునే. ౧౬

1. వే. లే. యని రెండుప్రకరణ రెండురీతులు (వేమంబాద, లేమంబాద). 2. వికర్షించెద, వినిపించెద. 3. మానము దప్పనీక. 4. లొనర్చిరేనియుక. 5. వేర్పరులైనవోజులై. 6. వద్దతి.

చ. చులుకని పద్య మైనఁ గడుఁ జోద్యము చేయుచుఁ జిన్న వానిఁ బె
ద్దలు గొనియాడఁగాను విని తప్పలుపట్టఁదలంతు రక్షముల్
బిలిబిలి మాట లాడఁ దనుఁ బెంచినవానికి ముద్దుగాక యా
పలికెడు చిల్చపిల్లఁ గని బాగురుఁబిల్లులు¹ సంతసిల్లునే. ౧౭

ఉ. భీమనపద్య మన్నఁ గడుఁబ్రీతి వహించుచు మేలుమేలు నా
నే మిది చెప్పినార మన నిక్కమె ప్రాసము గూర్చినాడ వౌ
నే మిది కాదు దీనివడి కిక్కడి కర్థ మిదెట్టి దీగణం
బే మని పెట్టినాడ వని యెగ్గులువట్టుఁ గుబుద్ధి పెన్గలక. ౧౮

క. వివరికి వివరించిన కృతి
చవిపాలం బంచదార సరి గూర్చుట² యా
యవి వేకికి వినిపించిన
కవిత వఱుతఁ జింతపండు గలుపుట చుమ్మి. ౧౯

ఉ. పూనినరీతి వానితలఁపు ల్వడిఁ బ్రాసములుం జలంబునం
బానగిలంగ నీడ్చి యొకపద్యముఁ గూర్పంగవచ్చుఁగాక యా
ఖ్యానకథానుకూలముగఁ గావ్యము జెప్ప వశంబె సన్నమై
కానఁగ జల్లి నేయునది కట్టెడుపుట్టము నేయనేచ్చునే. ౨౦

క. ఉర్విఁ గలశబ్దజాలము
నిర్వచనస్థితుల నెఱిగి నేర్పున విద్యా
నిర్వాహకుఁ డనజెల్లెడు
సర్వజ్ఞుఁడు గానివాఁడు సత్తవి యగునే. ౨౧

క. ఎప్పుటి కేయది ప్రస్తుత
మప్పుటి కావిద్య మహిమ³ మచ్చువడంగాఁ
జెప్పక సర్వజ్ఞత్వము
చొప్పడునే కావ్య మంత సులభమె ధాత్రిక. ౨౨

- క. దుర్వాదము గాకుండ న
పూర్వపుఁగృతిఁ జెప్పనుకవిపుంగవునకుఁ దా
సర్వజ్ఞుడ నని మాటల
గర్వింపఁగ నేల తొడవు గానంబడఁగన్. ౨౩
- క. చనుఁ “గవివైభవవిద్యా”
యని చదువుటఁ గావ్య మధిక మదియును నల్లి
ల్లును గుడియుఁ జెఱువు నిధియును
వనము నుత్తుఁడు సంతతులుభవస్థితిగతికిన్. ౨౪
- క. ఎవ్వరు కృతు లొనరింపుదు
రెవ్వరు కృతిలోన వినుతి కెక్కుదు రొరుచే
నవ్విమల¹కీర్తి సంతతు
లివ్వనుమతిఁ జెడక నిలుచు నినకల్పముగన్. ౨౫
- క. సుగుణులు “బాణోచ్ఛిష్టం
జగత్రయ”మృనఁగఁ గొంత చదువఁగఁబ్రియమే
తగఁ దోడంటిన² పాలిం
పుగఁ బెరుఁ గయియున్న నది యభోజ్యంబగునే. ౨౬
- క. సంబంధము లగురసభా
నంబులు మునుకంటె నభినవంబులు గావే
యంబుధినె కాక బహు ర
త్నంబులు వర్తకుల కేమి తాఁ బండినవే. ౨౭
- క. తల్లి యగు వాణికరుణం
దొల్లిటికపు లధికు లనఁగఁ దోచిరి పిదపన్
బల్లిదు లిప్పటినుకపులు
తల్లికిఁ గడగొట్టు³కొడుకు దాఁ బ్రియమగుటన్. ౨౮

క. ఏజనులకైన సద్గుణ
యోజతులై భావ మెఱిగి యుచితార్థకళా
రాజతు లగు కవిరాజుల
రాజులు చేపట్టిరేని రాజ్యము గాదే. ౨౯

క. సరసులు చేపట్టినచో
విరసం బగుకావ్య మైన వినిపించిన నా
దరణీయం బయి వెలయదె
ధరఁ బువ్వులఁ దాల్చి తుంగ¹తలకెక్కుగతిక. 30

క. అప్పరమేశ్వరు కరుణం
గుప్పలు గొను విక్రమార్కు గుణముల కొఱకై
చెప్పెద రసభావంబులు
ముప్పిరిగొనునట్లు కథలు ముప్పదిరెండుక. 31

చ. తెనుఁగున దేటగాఁ గథలు దెల్పినఁ గావ్యము పొందు లేదు మె
త్తన వస చాల దండు విశదంబుగ సంస్కృతశబ్ద మూఁడఁ జె
ప్పిన నవి దర్భముండ్లనుచుఁ బెట్టరు వీనులఁ గావునన్ రుచుల్
దనరఁ దెనుంగుదేశీయును దద్భవముం గలయంగఁ జెప్పెదక. 32

క. పదిలముగ మృదులవచనా
స్పదపదసంపదల రసము పదనిడక మహా
పదముల నైనను జల్లులఁ
బొదు పెట్టిన దుడుకుఁగవిత²పొదలునె సభలక. 33

గీ. తనవచోవిశేష మెనయక పూర్వక
భామితోక్తిఁ జెప్పు లేమికడిది
యొక్కఁడు గోలవట్టి యొయ్యనఁ గొనిపోవ,
సంధుఁ డెచటికైన నరుగుటరుదె. 34

ఉ. ఈసరసోక్తికావ్య మొకఁ డిమ్ముల సంస్కృతభాష నచ్చుగాఁ
జేసిన నల్ల వీఁడు మఱి చేయుట యేటిది యంచుఁ జెప్పఁగాఁ
జేసి యనాదరం బురక చేయకుఁడీ విలుకాఁడు తూఁటుగా
నేసిన నందె పాఱ మఱి యేసినవానిద సూటిగావునన్. 3౧

చ. తెలుఁగున కెల్లఁ దల్లి యగుఁ దెల్లము సంస్కృతభాష యందులోఁ
బలుకు తెఱుంగుచోఁ బదవిభాగము నన్వయ మర్థమంచు నీ
మలకలకంటె నందుల సమర్థము దేటతెనుంగ యొప్పు నా
కొలఁది ప్రియంబు గాదె చెఱకు ద్రినుకంటె రసంబు గ్రోలినన్. 3౨

క. పురమధుజలలీలాంబుధి
పరిణయనయనిప్రలంభపతిగుణనుతభా
స్కరచంద్రదోదయరణగతి
గిరినవదూతత్తురతులఁ గృతి చెప్పదఁగున్. 3౩

క. కావునఁ బదునెనిమిది యగు
నీవర్ణన లచటనచట నించుక బెరయం
గావించెద నిటఁ బని కిని
రావనకుఁడు లక్షణాభిరామము లగుటక¹. 3౪

వ. అని విన్నవించి కృతకృత్యుండ నై సింహాసనద్వాత్రింశతి కథా
కథనమూలకారణం బైన యంబికారమణుండు ను² మత్కవితా
సంపత్తి సంధాయకుండగు లక్ష్మీనాయకుండును గావ్యనాయకు
లుగా నియమించుడంజేసి. 3౫

నీ. పాఁపపెండెముగాక పసిడియందియయును
నడుగుఁదామరలపై నమరువాఁడు
పెద్దమొకముతోలు నిద్దంపుఁబట్టును
మొలదిండుగాఁ గట్టి మురియువాఁడు

ఎముకపూసలునుముత్యములుఁజేరులు గాఁగ
 నక్కునఁదాల్చి పెంపెక్కువాఁడు
 పునుకయుం బెనుగుల్లయును గేలుదమ్ముల
 నంచలమాడ్కిఁ బాటించువాఁడు
 సగముపొడవునఁ దెల్పు నాసగము నల్పు
 నయ్యు మెడ నొక్కవన్నియ యగుచు మేను
 లెనయ ముక్కంటియును వెన్నుఁడును ననంగఁ
 బొల్చు నావేల్పు కబ్బంబుఁ బ్రోచుఁగాత.

౪౦

—♦ కవివంశావతారవర్ణనము ♦—

క. తత్పదపద్యారాధన
 తత్పరులను రాజమంత్రిధర్మజ్ఞుల మా
 నత్పురుషుల వినిపించెద
 మత్పారంపర్య మొక్కక్రమంబునఁ దెలియన్.

౪౧

సీ. కలుషమండలికభేకఫణింద్రుఁ డన రాయ
 గజగంధవారణఖ్యాతి మెఱసి
 వీరఘోష్టవిభాళుఁ డారూఢబిరుదవి
 గోధి కళింగనిగోధి యనఁగ
 వెలసి నానాఁటికి వెలనాఁటి పృథివీశ్వ
 రుని రాజ్యభారధున్యుం డనంగ
 నారెలు గన్నిడీ లఱవలుఁ దెలుఁగులుఁ
 దనబిరుదందియఁ దగిలికొలువ

నెగడి ననద్రప్రోలు¹ నెలవుగా భూసుగ
 వంశసాగరామృతాంశుమూర్తి
 చక్రవర్తిమాన్యసౌజన్యధన్యుండు
 విక్రమార్కవిభుఁడు వెన్నవిభుఁడు.

౪౨

ఉ. సాంద్రజవంబున,¹ నృతి, నిజస్థితి, నేర్పునఁ, బేర్చి, సత్యవృ
త్తిం, ద్రుతబాణ² పాతనిరతిం, గళల, నృసివత్తు రెట్లు ప
క్షీంద్రుఁడుఁబన్న గేంద్రుఁడునగేంద్రుఁడు పేంద్రుఁడునింద్రుఁడున్ హరి
శ్చంద్రుఁడురామచంద్రుఁడునుజంద్రుఁడు వెన్నయమంత్రచంద్రుతోన్³

క. ఆమరఁగ వెన్నయమంత్రకి
నమితకళాకీర్తిపాత్రుఁ డగుపాత్రుం డై
యమరేశ్వరమంత్రనిభుం
డమరేశ్వరమంత్ర వెలసె నార్యులు వొగడన్. రర

క. ⁴సంగతి నమరేశ్వరునకు
గంగాంబకుఁ బుట్టి రట్టి ఘను లన్నయయున్
సింగయమంత్రయుఁ డమలో
నంగీకృతరామలక్ష్మణాకారములన్. రగ

ఉ. అన్నయనామధేయసచివాగ్రణి పుత్రుఁడు పెద్దిరాజు సం
పన్నిధి ⁵పల్లెకొండజనపాలుఁడు మల్లనదేవరాజుచే
నెన్నఁగఁ గుంచె లందలము నెల్లియుఁ బైకొని మంత్రయై ప్రతా
పోన్నతి కెక్కె ధర్మముల నొప్పెడు బ్రహ్మవనప్రతిష్ఠలన్. ర౬

చ. అనఘులు సింగనార్యునకు నబ్బయ గోపయమంత్ర సత్తేనా
రన యనఁ గల్గి రాత్యజులు రాములు మువ్వరు దోచినట్లు పెం
పున నెలయంగ నబ్బయకుఁ బుత్రులు పుట్టిరి రామరాజుఁ గే
సనయును బాచిరాజు గుణసాంద్రుఁడు సింగనయుం గ్రమంబునన్.

1. సాంద్రజవంబున. 2. దృఢబాణ. 3. చంద్రుడు. 4. గంగాంబకుఁ బుట్టిరి ఘను. 5. పల్లెకొండ గుణసాంద్రుఁడు సింగనయుం బ్రయంబునన్.

క. ఘను లగ్రజులకు నీడై
వనములుఁ గ్రతువులును గృతులు వడి నిల్పిరి బా
చనయును సింగనయును దగి
రసపోతకుమారసింగయకు మంత్రులనన్. ౪౮

క. రామాయణకృతికృతియై¹
తా మెఱయుచు నంద్రకవిపితామహుఁ డనఁగా
భూమిని మించినభీమన
నామంబునఁ బరఁగె సత్యనారన ఘనుడై.² ౪౯

ఉ. నారన కగ్రజుండు సుగుణజ్ఞుఁడు గంగమసింగమంత్రకిం
గూరిమివట్టి నాఁ బరఁగు గోపయమంత్ర నిజానువృత్తిఁ జెం
పారెడు నెల్లమాంబిక కులాంగనగా నుతికెక్కెఁ దారతా
రారుచిక్కిరి యాకసపరాజితనూజుఁడు దాఁబ్రసిద్ధుడై. ౫౦

వ. ఇట్లు గోపరాజితనూజుండైన కసేవరాజు దానగుణ రాధేయుం డగు
రాణామల్లనరేంద్రునకుఁ బరమగురుండై శైవాచారప్రథమసింహా
సనాధీశ్వరులైన త్రిబ్రహ్మదేవయోడయల కూతురు, కామాంబిక యను
కామినీరత్నంబుఁ బరిగ్రహించి సుగుణగణగణ్యుం డై నెగడె.

ఉ. ఫేయుఁడు మంత్రలక్షణవిధేయుఁడు లాలితదానకేళి రా
ధేయుఁడు సర్వసజ్జనవిధేయుఁడు సంతతసత్యవాక్యకాం
తేయుఁడు నిత్యకీర్తి సుదతీపరిణేయుఁడు భావశుద్ధి గాం
గేయుఁడు గాయకప్రకరగేయుఁ డమేయుఁ డజేయుఁ డున్నతిన్.

సీ. ప్రకటిత సరసవాక్పతి యనఁగాఁ జెల్లి
చతురాస్యుడై పద్మజన్ముఁ డనఁగ
నార్యానుకూలమా కార్యంబు దీర్చుచు
సర్వజ్ఞుడై మహేశ్వరుఁ డనంగ

గామాంబఁ దనవత్ని గా గారవించుచుఁ
 బురుషోత్తముండయి హరియనంగ
 గోపకుమారుండు కొడుకుగా నక్రూర
 దృఢమిత్రుడై వాసుదేవుఁ డనఁగ
 వేముగల్లు జన్మభూమిగాఁ బెరిగియు
 1 దీవులెల్ల మాటఁ దేటపటిచి
 హరిపదైకబుద్ధి హరితగోత్రాంబుధి
 రా జనంగఁ గనవరాజు మించె.

౫౩

క. తంత్రముచేఁ గార్యము పర
 తంత్రము గాకుండఁ బలిసితమె చేయుమహా
 మంత్రులలోపలఁ గనవయ
 మంత్ర విచారమున దివిజమంత్రియుఁ బోలెన్.

౫౪

ప. ఇట్టి మంత్రిశిరోమణికి నునికిప ట్టగునట్టి పట్టనం బెట్టిదనిన.

౫౫

శా. రాణమల్లన కీర్తిచంద్రికలు పర్వం బొంగి మధ్యాశ్రిత
 త్రిణీభృద్వనదుర్గమై గుణమణిస్తోమంబుల న్నిండి య²
 క్షీణశ్రీపురుషోత్తమాశ్రయము నై చెల్వారి దానామృత
 శ్రేణిం ద్యాగసముద్రనామము వహించె నేవముగల్గి మహిన్.

౫౬

ప. అట్టి పురంబునందు.

౫౭

క. పూజితు లగుకవులకృపన్
 భ్రాజిష్టుండఁ గొంత యాంధ్రభాషావిదుండన్
 రాజనుతుఁ డైన కనవయ
 రాజతనూభవుండ గోపరా జనువాండన్.

౫౮

శా. చిత్రఖ్యాతి ⁴విత్తిర్ణివిక్రమనిధి శ్రీవిక్రమాదిత్య చా
 రిత్రఖ్యాపనశాసనంబులకు భూరి స్తంభసంభారమై

1. మేటివృత్తంబునగుచి. 2. యా జోషా శ్రీపురుషోత్తమ. 3. యష్ట
 భాషావిదుండన్. 4. విత్తిర్ణవిక్రమ.

ధాత్రీపాలురుఁ గావ్యవేదులును మోదం బంద సింహాసన
ద్వాత్రింశత్తథల స్థానంబులుగఁ గావ్యం బొప్పుగాఁ జెప్పెదన్.

వ. అది యెట్టిదనిన.

౬౦

—♦ కథాప్రారంభము ♦—

ఉ. సారబలప్రసార పరిశంసితవింశతి బాహుబాహు కే
యూరచిరత్నరత్ననికషోపలహా రజతాద్రిపై మనో
హారవిహారము ల్పలిపి యచ్చట నచ్చట విశ్రమించుచుం
జారువిచారుఁ గింకరవశంకరు శంకరు గౌరి యి ట్లనున్. ౬౧

క. చిత్తజహర మీవలనం
గ్రోత్తకథ ల్లలిగనేని గోరి వినంగాఁ
జిత్తం బుత్తలపడియెడి
నిత్తతీనిం బ్రాద్దుపుత్త మెఱిగింపఁగడే. ౬౨

క. నావుడు దేవుం డిట్లను
దేవీ కల వెల్ల నీకుఁ దెలిపితి మొదలన్
దేవాసురమానుషముల
నీవెఱుంగని యట్టికథలు నేఁ డిఁక నేవీ! ౬౩

క. ఇప్పటికి భోజనకుఁ గడు
నొప్పిద మగు మణిమయాసనోపాంతములన్
ముప్పదియరెండుబొమ్మలు
చెప్పిన యాకథలు గలవు చెప్పెద వినుమా. ౬౪

క. అనవుడు నామణిసింహా
సన మెవ్వరిసొమ్ము భోజనపతి కేలా
గునఁ జేరె నేమికారణ
మాన నతనికి నిన్నికథలు బొమ్మలు సెప్పెన్. ౬౫

గీ. మధుర కంచి కాశి మాయాపురము ద్వార
వతి యయోధ్య యాయవంతిపురము
నాగ నేగడు ముక్తిగరంబులం దున్న
నరులు పుణ్యభాజనములు గారె.

23

శా. ఏణీలోచనలుం గవీశ్వరులుఁ బ్రత్యేకాధ్యులుఁ జాణలు
స్వీణావేణకళాప్రవీణమతులు నిద్వాంసులు స్వీరులుఁ
క్షోణీదేవతలు స్మహాత్సవముల న్సోభిల్లుఁగా నిత్యక
ళ్యాణం బై చెలువొందు నాపురము దివ్యం బైన సంపత్తితోఁ. ౨౪

సీ. దానప్రశస్త హస్తప్రభావము గల్గు
భూవల్లభులును దంతావళములు
వివిధపదక్రమ విహితవర్తన గల్గు
కుంభినీసురులును ఘోటకములు
బహుళసంఖ్యాత నిర్వహణచాతురిగల్గు
మత్తమగణకులు యోధవరులు
నక్షపాటవసంభృతార్థభావము గల్గు
నాదిజూదరులును నరదములును

బదడు పసిడిగాఁగ భండసంపద గల్గు
గ్రాత్రవర్తకులును గుమ్మరులును
జొప్ప దప్పకునికి నెప్పడు నొప్పల
కుప్ప యనఁగఁ బరఁగు నప్పరంబు.

౨౫

గీ. అందుఁ జంద్రగుప్తు నాత్యజం డగుభర్తృ
హరియ రాజ విక్రమార్కుఁ డతని
నవతితల్లికొడుకు యువరాజు తన్మంత్రి
భట్టి నాగ నీలివరుఁడు గలఁడు.

౨౬

చ. అలక లలివజంబు, వదనాబ్జము చంద్రుడు, సుస్వరంబు కో
కిలములు, మంజువాళ్యములు కీరగణంబుల సొంపు, చల్లనూ
ర్పులు మలయానిలం, బయిన రూపము చాల్చి యనంగసేననాఁ
జెలఁగె ననంగసేన యనుచేడియ భర్తృహరీప్రభావ్యయై. 22

క. తరుణులలో మిక్కిలి నీ
తరుణికడం జిక్కి పితధరణీవరుండై
యొఱపునఁ దదీయచేతొ
హరుండై హరివోల భర్తృహరి విహరించెన్. 23

ఉ. అత్యనుగక్తి భర్తృహరి యంతిపురంబునఁ గేలిలోలుండై
నిత్యరతిప్రసంగముల నిల్వఁగ నాతనిదర్శనంబు సాం
గత్యము లేకయుం బ్రజలు కార్యముపట్లను భట్టి విక్రమా
దిత్యులనేర్పునం దగవు దీఱఁగ నుండిరి నైజవృత్తులన్. 24

క. ఆదినముల నప్పురిలో
వేదవిదుం డైన యొక్కవిప్రుఁడు మిగులం
బేదతిమి నొగిలి ధనసం
పాదనమతి భద్రకాళిపాలికిఁ జనియెన్. 25

క. చని యాగుడిముండట ను
గ్రనియతిఁ దప మాచరింపఁగా నాదిమయో
గిని మెచ్చి దివ్యరూపం
బున నిలిచె నిష్ప్రతలఁపుపాం దొనగూర్చెన్. 26

ఉ. అత్తటిఁ జాగి మొక్కుచు ధనాధ్యత వేడుట దప్పి యాత్మలోఁ
దత్తతి మంది బ్రాహ్మణుఁడు తా నమరత్వము వేడినం గృహ
యత్తమనస్కయైన జగదంబిక యేకజనోపభోగ్యమా
త్రొత్తఫలంబు దెచ్చి యిది గొమ్మని యిచ్చిన వచ్చె నాతఁడున్. 27

క. వచ్చుట విని తన కెదురుగ
వచ్చినసతిఁ జూచి పిన్నవారలసేమం
బచ్చువడ నడిగి యాపం
డిచ్చి యమర్త్యత్వ మిచ్చు నిది యని చెప్పెన్. ౮౩

క. అనవుడు విని యతనికుటుం
బినియును దారిద్ర్యదుఃఖిసీడిత యగుటం
దనపతిఁ గడు దూఱుచు ని
ట్లనియె మనస్తాపమున నిరాకరణముగాన్. ౮౪

ఉ. అచ్చట మెచ్చుగాంచి యిట కర్థము దెచ్చెద వంచు నమ్మి ము
చ్చిచ్చున వెచ్చి పొట్ట కొక చేరెడు గంజియు లేక యాఁకటం
జచ్చియుఁ జావ మించుట విషంబయినం గొనిరాక దేవితే
దెచ్చితి విట్టివంచు విధి ద్రిప్పగ ఛాందసబుద్ధి దప్పునే. ౮౫

క. కడుపునకుఁ గూడు గానక
పడి మిడిమిడి మిడుకునట్టి బడుగున కియ్యూ
ఱడి యమరత్వంబేటికిఁ
గడు పిటఁ గాలంగఁ గంటఁ గాటుక యేలా. ౮౬

క. గతి దప్పిన పనికేమని
పతి దూఱఁగవచ్చు నిట్టి ఫలమున నొక సం
గతి ధనము వడయవచ్చును
మతిలో స్త్రీ బుద్ధి యనక మన్నింపదగున్. ౮౭

మ. ధరణీకాంతునకైన నొప్పు నమరత్వం బింక నీవేగి యా
నరనాథుం గని దీని నిచ్చి బహురత్న స్వర్ణనిషోజ్జ్వలాం
బరభూషాది నువస్తువు ల్వడసి రమ్మా యంచుఁ బొమ్మన్న భూ
సురుఁ డేగెన్ ఫలహస్తుఁ డయ్యును *విహస్తుం డై నృపాస్థానికే.

* విహస్తుఁడు = చేయరేనివాఁడు, వ్యాకుఁడు.

శా. ఆవేశేన్ రమణీమణు ల్గొలువఁగా నాస్థానభూమి న్ముఖ
శ్రీవెంపారఁగ నున్న భర్తృహరిధాత్రీనాయకుం గాంచి భూ
దేవుం డుత్సవ మంది యాదరముతో దీవించి యాపండు స
ద్భావంబొప్పగ నిచ్చి చెప్పె వరుసం దత్వాప్తి సత్త్వంబులన్.

చ. బహుజనరక్షకుండ వగుపార్థివ నీక తగు స్థలం బను
గ్రహమునఁ బుచ్చుకొ మ్మనినఁ నైకొని భూపతి వేడ్కతో యశో
మహిమకుఁ బేరుగాఁ బసిడిమాడలుఁ బేర్చినపట్టుచీరలు
స్పృహితములైన రత్నములు మన్నన నాతని కిచ్చి పుచ్చితాన్.

క. నే నుండఁగ నిది సచ్చిన
నే నుండుట గడిఁది యిట్టి నెలఁతుక గలుగ
న్నే నన్న నొప్పు నని తన
చేనున్న ఫలం బనంగ సేనకు నిచ్చెన్.

౯౦

సీ. అపొలఁతియు దాఁచి యాపండుఁ దనతోడ
నూని కూడెడు మందఁడిని కిచ్చె
వాఁడును దనుఁ గోరి వచ్చి యాపాలలోఁ
గసవూడ్చునట్టి బానిసకు నిచ్చె
నదియును దనకోర్కి పదిలంబుగామున్ను
తనకూర్చు పసులగోవునకు నిచ్చె
వాఁడును దనకుఁ దావలచి కొట్టములోని
పెండ యెత్తెడునట్టి ముండ కిచ్చె
నదియు దానిరాక మొద లెఱుంగమిఁజేసి
పెండబుట్టిలోనఁ బండువెట్టి
కొంచు నింటి కేగుదెంచుచోఁ దెరువున
నరుగుచుండి భూమివరుఁడు గనియె.

౯౧

క. కని దానిఁ బిలిచి యిదియే
యనువున నినుఁజేరెఁ జెప్పు మనవుఁడు నాత
మ్మునిమఱఁచి పనులఁ గావం
జని యడవిం దెచ్చె ననఁగ జనవిభుఁ డలుకఁ. ౯౩

గీ. తొంటివిప్రుని బిలిపించి ధూర్త సీవు
తెచ్చియిచ్చిన ఫల మని తెల్పి ధనము
గొంచు నేగితి విదియెట్లు శ్రొత్త యోరి
దీని కబ్బినదనుడు నాద్విజవరుండు. ౯౪

క. నే నిచ్చినదియె యిది మఱి
కానేరదు నన్నుఁ గల్గఁగాఁ జేయకుమీ
యేనెపమున నిటుచేరెనా
దీనిని శోధింపు వసుమతీవర యనినఁ. ౯౫

క. ఉల్లమునఁ గనలి ధరణీ
నల్లభుఁడుం దానిఁ బిల్చి వనితా యిది నీ
యిల్లేనెరవునఁ జేరెను
గల్గొడక చెప్పు*నిన్నుఁ గాచితి ననియెఁ. ౯౬

మ. అనినం జెప్పకతీట దంచు నది నెయ్యం బొప్ప నాగోపుఁ జె
ప్పినఁ దన్మూలమునం గ్రమక్రమమునం బృథ్వీశ్వరుం డంతయు
న్విని దండింపక యాత్మ గోసి పలికె నే్వయింపుల న్నొంపులం
దనియంజేసిన నిల్చునే వనితచిత్తం బంచు నిందించుచుఁ. ౯౭

గీ. కప్పురంపుఁగుదుటఁ గస్తూరి యెరువుతో
నుల్లి నాటి చందనోదకములఁ
బెంపిరేని దానికంపుమాయని భంగి
నెంతయైన నిలువ దింతిమనము. ౯౮

క. వనిత యొరుఁజూచి లో నగు
నన నిక్కము పతియు దోడియతివలుఁ బరులుం
గని విని యెగ్గొనరించెద
రని మానిన మానుఁగాక యడ్డము గలదే.

౯౯

సీ. మద మెక్కుచన్నులు మాంసపుచుద్దలు
హేమకుంభములకు నెక్కు డనుచు
దూషితమూత్రపురీషదుర్గంధ మా
జఘనంబు కరిశిరస్సదృశ మనుచు
జలిబికిం బునులకుఁ జీమిడికిని బుట్టు
యైన మొగంబు సుధాంశుఁ డనుచు
గండలుఁ దోలుబొక్కలుగూడఁ బొదివిన
యాకృతి పసిడినళాక యనుచు
† దేగడైన పెదవి తేగు డమృతమని
కవులు వాగడఁ బేరు గలిగె గాక
తత్త్వ మెఱిగి యిట్లు తలపోసి చూచిన
నింతి గోత కెల్ల నిల్లుగాదె.

౧౦౦

చ. అనుచు బహువ్రతారముల నంగనల న్నది రోసి యాత్మకా
మినులఁ బరిత్యజించి యింక మీమతి కింపగువారిఁ జేసికొం
డని నెలవిచ్చి రాజ్యసుఖమంతయు మాని విరక్తచిత్తుఁ డై
యనుజని విక్రమార్కునిఁ బ్రయంబుగఁ బిల్వంగఁ బంచి యిట్లనుకొ.

క. మనతండ్రి సౌరమంత్రం
బునఁ దపమొనరింపమెచ్చి మున్నగుఁడు దాఁ
దనయుడ నైపుట్టెద బా
మృని నీవై పుట్టె విక్రమార్కుం డనఁగకొ.

౧౦౧

* దొక్కలు. † ఉమియపెదవి తేగుడమృతం బటంచును— నేగడైన పెదవి—

గీ. సర్వలక్షణముల సంపూర్ణుడవు నీవు
భట్టి మంత్రి గాంగె బజలనెల్ల
నేలు మంచు ముద్ర యిచ్చి దేశాంతరం
బరిగె బరమయోగి చరితమునను. ౧౦౩

క. అన్నరనాథుడు విడిచిన
మున్నులు మున్నూట నతని యనుమతి *గలుగఁ
మున్నూటఁ జేసికొని ధర
మున్నూటకులం బనంగ మొనసిరి సిరులక. ౧౦౪

శా. రాజ్యం బేలుచు విక్రమార్కుఁ డిట సంరంభోచితోజ్జృంభణ
ప్రాజ్యప్రాభవసంభృతద్విపహయప్రారంభసైన్యంబుతో
సజ్యం బైనధనుర్బలంబు కలిమి సామంతులక గెల్చి త
త్పూజ్యంబై ధనధాన్యలక్ష్మి గ్రా బరంగెం బుణ్యం బగణ్యంబుగక.

క. ఆతఁడు మహాకాళున కా
తత మగుతప మాచరంచి తన కమరత్వ
స్థితి వేడినసరులకు నీ
గతిపడ దొండడుగు మనిన గడిదిగ మఱియుక.

క. ఒకదివసం బెక్కుడుగా
నొకయే డగుపిన్నపాప కుదయించిన బా
లకుచేతఁ గాని తాఁ జా
వకయుండను వేడికొనిన వర మతఁ డిచ్చెక. ౧౦౭

వ. ఇట్టిచ్చి. ౧౦౮

క. వెయ్యేడులు రాజ్యసుఖం
బయ్యెడు బొమ్మనిన దేవునానతి నారా
జియ్యకొని వచ్చి భట్టికి
నయ్యానతి క్రమముఁ జెప్ప నతఁడును మఱియుక. ౧౦౯

- క. నే మఱియును నొకవేయేం
క్షీమహి యేలంగ నీకు నిచ్చెద నని భి
క్షామార్గి వగుచు రాజ్య
♦ వ్యామోహం బర్థవర్ష మడఁచుము చాలుకా. ౧౧౦
- గీ. ఆటు నెలలు నగరియందు నిల్పుము మీఁది
యాటు నెలలు యోగివై చరింపు
పురిసహస్రవర్షములు చెల్లుఁ బొన్నాళ్ల
నున్న వేయుఁ జెల్లుచుండు ననియె. ౧౧౧
- క. తద్వచనము నిజహితముగ
హృద్వనజములోఁ దలంచి యిల యెల్ల నుపా
యద్వయమున నరయుచు భూ
భృద్వల్లభుఁడేలేఁ ప్రజలు ప్రియమందంగకా. ౧౧౨
- వ. అంత నొక్కనాఁడు. ౧౧౩
- సీ. ఒకజోగి యతనిఁ గాటికి దోడుకొనిచని
బేతాళు రప్పించి ప్రీతి నునిచి
వేలిమిచేసి తా వివరీతగతిఁ బొందె
బేతాళుఁ డారాజుపెంపు మెచ్చి
యెడలైనఁ దలఁపుమీ యే వచ్చి పనులెల్లఁ
జేసెద మఱి యష్టసిద్ధు లొందు
నని పోయె బ్రహ్మాదులును మీఁద విద్యాధ
రాధిపత్యం బగు ననుచుఁ జనిరి
భూవిభుండు మగుడఁ బురమున కేతెంచి
సప్తసంతతులను సత్రములను
సంతతాధ్వరములఁ గాంతేయుగతి శక
కర్తయై ధరితిఁ గీర్తి నెఱపె.* ౧౧౪

- ఉ. సజ్జితదానధర్మగుణచారుని చారుడు వైరిదారదృ
క్కజ్జలమాజ్ఞన ప్రథమ కారణచారు కృపాణపాణి వి
ద్వజ్జనబృందవందిజనతా జలజారుడు విక్రమారుడు డా
యుజ్జయినీపురంబున నయోన్నతి రాజ్యము సేయుచుండగన్.
- వ. తొల్లింటికాలంబున. ౧౧౫
- క. విశ్వామిత్రుడు తప మతి
శాశ్వతముగఁ జేయు తెఱిగి శంకించి యమ ౧౧౬
ర్యేశ్వరుడు కొలువులోఁ దన
విశ్వాసము*గలుగునట్టి వెలఁదుల కనియెన్. ౧౧౭
- క. ఓయూర్వశి యోరంభా
మీ యిద్దఱలోన నొక్కమెలఁతుక నటనో
పాయంబునఁ జిక్కిడి ముని
సేయతపంబునకుఁ గీడు సేయఁగవలయున్. ౧౧౮
- చ. అన విని పాత్ర నీయెదుర నాడిన నిద్దఱలోన దీనిచేఁ
బని యగు నంచు నీ వెఱిగి పంపుము నాపుడు నట్లకాక లెం
డనపుడు నాఁడు రంభ తగ నాడినఁ జూచి ప్రహృష్టచిత్తుఁ డై
యొనర ననుక్రమంబునను నూర్వశి యాడిన నట్ల మెచ్చుచున్.
- క. వారల యెక్కువతక్కువ
లేరీతుల నెఱుంగ లేక యిందుం డీఁక నె
వ్వారెఱుంగుదురో యని బృం
దారకమునివరుల నడుగఁ దత్సభలోనన్. ౧౧౯
- క. సారదయామృతమతి యగు
శారదకృప వడసి యతివిశాగదుఁ డగునా
నారదుఁ డుపమితశారద
సీరదుఁ డావిక్రమార్కనృపతిం జెప్పెన్. ౧౨౦

ఉ. అర్కునిమూర్తి సర్వకళలందుఁ బ్రవీణుఁడు సంగరస్థలిం
గర్కశరాజలోకలయకాలుఁడు దానవినోది పాపసం
పర్కవిదూరుఁ డార్తపరిపాలనశీలనశాలి విక్రమో
దర్కుఁడు విక్రమార్కుఁ డిట కాతనిఁ బిల్వగఁ బంపు నావుడుకా.

మ. మునివాక్యంబున నిందుఁ డిట్టిగుణధాము నిక్రమాదిత్యుఁ డో
డొని రమ్మ యని పంపె మాతలి నతండుం దేవునం బాగవ
చ్చనిగుఱ్ఱంబులఁ బూన్చికొంచు నధికోత్సాహంబుతో మింగిపైఁ
జని యుజ్జేనికి డిగ్గి యచ్చట నృపాస్థానంబు వీక్షించుచుకా. ౧౨౩

మహాస్థగర-

సభలోనం గాంచె వర్ణాశ్రమజనపరిరక్షాసమారంభలీలా
శుభనిత్యాచారు లోకశ్రుతవిశదనిజస్ఫూర్తి సత్కీర్తి లక్ష్మీ
విభవాకృష్టాధిజాతాభినుతవితరణాస్వీత హస్తప్రభావ
ప్రభవశ్రీరమ్మ ఖడ్గప్రకటితజయసంపర్కు నవ్విక్రమార్కుకా.

మ. కని యిందుం డిదె నిన్నుఁ బిల్వబనిచెకా హ్మపాల విచ్ఛేయమా
యనిన న్గొబ్బున జేచి మాతలికి నాహ్లాదంబుగా నాదరం
బానరం జేసి మహోత్సుకత్వమున నాయుర్వీశుఁడుం గాముఁడో
యన వచ్చెకా హరితాశ్వరత్నయుత దివ్యస్యందనారూఢుఁడై.

వ. వచ్చి కామధేను కల్పతరు చింతామణి సంతతనివాసం బై యమరు
నమరావతీపురంబు సొచ్చి తేను డిగ్గి మాతలియునుం దోడరా
నమరకిన్నరవిద్యాధర యక్షర క్షోనికర పరివారుండును దిక్పాల
ముకుట తటఘటిత మణిగణకిరణారుణిత చరణకమలుండును నప్ప
రోహస్తచామికరదండచారుచామరవ్యజ నవీజ్యమానుండును
నై సుధర్మాసభామధ్యంబునం దారకితతారాపథ మధ్యభాగంబు
వేయవచ్చుని.

దారాగణపరివృత్తుండై వెలుంగు చంద్రునిచందంబున నందం
బగు బృందారకేంద్రునిం గని ప్రణమిల్లిన నతనిం శౌగిలించు
కొని గారవించి దీవించి యానన్న మణిమయసింహానంబుపై
సుఖాసీనుండేసి కుశలం బడిగి నురపతి నరపతి కిట్లనియె. ౧౨౬

గీ. ఊర్వశియును రంభయును నాడఁగామాకు
దారతమ్య మెఱుంగఁ దరముగాదు
సర్వకళయందు జాణపు నీ వండ్రు
దీని నిర్ణయింపు మానవేంద్ర. ౧౨౭

గీ. అనుచుఁ బలికి-మఱియు సాంగసంగీత వా
ద్యాదికృత్యములకు ననువు మెఱయుఁ
గడఁగి నిలువుఁ డనుచు గంధర్వులకుఁ జెప్పి
మున్ను రంభనాడుమన్ననంత. ౧౨౮

శా. గంధర్వు ల్బదునాల్గుదోషములు దక్కం దాశమానంబులకా
గాంధర్వంబు ధ్రువాప్రబంధసరణిం*గావింపఁగా వాద్యముల్
ధింధింధిక్కధిమిక్కతక్క ధితతోంధిక్కత్తకోర్పుం కిణిం
ధింధార్యుంకకు యెక్కుధిగ్ధిగుడధాధీయంచు మ్రోసె న్వేసకా.

క. జంభారియెదుర నాట్యా
రంభమ్మున నూర్వశీపరాజయకృత సం
రంభయు నూరుద్యయజిత
రంభయునై రంభ నిలిచె రంగస్థలిపై. ౧౩౦

క. నురపతిపంపునఁ గూడిన
మురజద్వను లభ్రశబ్దములగా శృంగా
రరసము గురియఁగ నాడెను
దిరుపులమరిపముల మెఱుపుదీగయుఁబోలెకా. ౧౩౧

వ. ఇట్లు రంభ యాడినం జూచి యానాకలోక భూలోకనాయకులు
మఱునాఁ డూర్వశి కవసరం బిచ్చిన నదియును సంగీతశాస్త్రాను
సారంబుగాఁ నిలిచి విలక్తించుచు—

౧౩౨

క. తనువున గీతాలంబన

మును జేతులనర్థవృషితమును నేతయుగం

బునభావముఁ బదములఁ దా

శ నిర్ణయమ్మును మెఱయఁగ లాస్యము నెఱపెన్.

౧౩౩

క. సురకామిని తననయనము

లరుదుగఁ దలచుట్టివచ్చు ననుట నిజముగాఁ

దిరుగుచుఁ బరిమండలితాం

బరపల్లవ యై నటించె మరుగొడుగుక్రియన్.

౧౩౪

క. ఈక్రియ నూర్వశి యాడిన

విక్రమఘనుఁ డిదియె మఱియు వెరవరియనినన్

శక్రుఁడు మర్మము దెలుపుమ

యేక్రమమున దీని నిర్ణయించితి వనినన్.

౧౩౫

ఉ. నావుడు నాతఁ డిద్దఱును నాట్యమున స్పరివత్తు రిందు శా

స్త్రావగతప్రసంగముల సాంగముగా నిది యాడె గాన ని

శ్లే వివరించి యూర్వశియ యెక్కుడుగాఁ గయిఁకొంటి నన్న న

ద్దేవుఁడు మెచ్చి యాతనికి దివ్యవిభూషణ మిచ్చి నెండియున్.

నీ. ప్రభల నుప్పొంగుముప్పదిరెండుబొమ్మలు

నన్ని వాకిట్లఁ బెం పడరుచున్న

నవరత్నఖచిత మై వివిధ సోపానమై

భాసురం బైనసింహాసనంబు

మెచ్చుగా నిచ్చిన మెయిళొని ప్రణమిల్లి
 దేవేంద్రు వీడ్కొని తేరిమిఁద
 నిడికొని యుజ్జేని కేతెంచి వేడ్క సిం
 హాసనం బెక్కి యాయవనివిభుఁడు†
 సిద్ధు లెనిమిదియును జేకూరఁ బగతుర
 పే రడంచి యాజ్ఞ పెంపుమీఱ
 నేకవీరుడై యనేకవర్షంబులు
 ధరణి యేలఁ బుణ్యచరితుఁ డగుచు.

౧౩౭

శా. సత్సాత్రప్రతిపాదితాథుఁ డయి రాజ్యం బుర్విలో సర్వసం
 పత్సార్థంబుగఁ జేయుచుం బ్రజల భూపాలుండు పాలింపఁగాఁ
 దత్సార్వాధిపత్యపుణ్యభోగముల కుత్సర్వత్వసంపాదులై
 యుత్పాతంబులు పుట్టె నుజ్జయినిలో నుల్కాదిలక్ష్మ్యంబులై.

క. అట్టివి గని జనపాలుఁడు
 భట్టిం బిలిపించి నీవు భావజ్ఞుడ వీ
 పట్టున నేతెఱఁ గగునో
 యట్టి తెఱం గెఱుఁగు మనిన నతఁ డిట్లనియెన్.

౧౩౮

గీ. పడగ నేలఁ గూలె బట్టమేనుఁగు వ్రాలె
 మేడఁ గాకికదుపు గూడి యటచె
 నిన్న వారువముల కన్నుల నీరొత్కె-
 దీన నీకుఁ గీడు తెల్ల మింక

క. ఇది నిజ మనవుడు నతఁ డే
 కదినాధికవర్ష యైనకన్యకు సుతుఁ డె
 ట్లుదయించు నాకుఁ గీడె
 ట్లుదవు న్నదిలోన బెగడకుండుమ*భట్టే.

౧౪౧

† నిడికొని యుజ్జయినికే దెచ్చి యొకవేళ నమ్మహాననమెక్కి యవనివిభుఁడు.

* బెడరకుండుము.

- క. జమునికి నెరగోసెదఁ నా
క్రమ మెఱుంగవె యనుఁడు నతఁడు కమలజఘటనా
సమయం బైన నసంభా
వ్యము లైనను సంభవించు నది యె ట్లనినఁ. ౧౪౨
- క. ఇది మానిసి యిది సింగం
బిది దేవత యనువివేక మెడలఁగ బలసం
పద నుక్కుఁగంబమున హరి
యుదయింపఁడె దైత్యవరుని నుక్కుఁడఁగింపఁ. ౧౪౩
- క. ఏకద్వితీచతుఃపం
చాకృతికృతసంఖ్యముఖుల కవిజేయుండై
కైకొనిన తారకానురుఁ
బోకార్పఁగ మఘ్నముండు పుట్టుట వినవే. ౧౪౪
- మ. పరపుత్రుం డనురేంద్రనైరి పరిఖ ల్వారాశి యాలంక దా
గిరిదుర్గం బనురు ల్బలంబులు దశగ్రీవుండు రా జొస్లు బం
ధురహా రాజ్యము తాలు దేలగిల మిత్రు ల్బుత్రులం గూడఁగా
నరులు న్వానరులుం గొనం దలఁచి చన్నం జేటు వాట్లొచ్చి దే.
- ఉ. కావున నిట్టి బాలకుఁడు గల్గుట తథ్యము నీకు నిష్ఠాగ్గా
వేపులవారిచేతఁ బృథివీస్థలిలో నరయింపు మన్నఁ దా
నాపచనంబు లియ్యకొని యాత్మసీతుం దలపోసి విక్రమా
ర్కావనివల్లభుండు నెడ రంచుఁ దలంచెఁ బితౄదముఖ్యుఁ.
- క. ఆతలఁపున వచ్చిన నతఁ
డాతెఱఁ గెఱిగించి యరయ ననిపినపిదపఁ
బేతాభుండు పాతాళము
భూతములను నరసి వచ్చి భూపతితోడఁ. ౧౪౫

సీ. జననాథ సీవు పంచిన నెల్ల చోటులుఁ
దిరిగి ప్రతిష్ఠానపురములోనఁ
గుమ్మరి యింట లేఁగొమ్మముందట మంటి
బలముతో నాడెడుబాలుఁ జూచి
యెవ్వరివాఁ డనునెడ నొక్కవిప్రుండు
తనకూఁతుకొడుకు తజ్జనని యిద్ది
యేటిపై నొకదినం బేగుచో *నాగేంద్రుఁ
డిపాపఁ గూడిన† నితఁడు పుట్టె
దానికారణంబు దేవరగాక యెం
డెవ్వఁ డెఱుఁగు ననుచు నిట్లు పలికె
నింక రాజ్యభోగ మింకకుండఁగ నీవు
సాహసంబు సేయు సాహసాంక.

౧౪౮

మ. అని చెప్ప నిన్ని యావలం దెలిసి సువ్యక్తంబుగా నాత్మనా
శనమూలం బని నిశ్చయించుకొని యాశ్చర్యంబుగాఁ దొల్లిచే
సినకార్యంబులఁ దోడు వేడక మదిం జేడ్పాటులం దోడువే
డినఁ గట్టం బగు నంచు దాఁ జనియె శ్రితి న్నిల్చి తా నొక్కఁడుకా.

ఉ. ఆనరనాథుఁ డిట్లు చని యాయుధ మొక్కటి తోడుగాఁ బ్రతి
ష్ఠానపురంబు డగ్గఱునెడం జతురంగబలంబు లన్నియు
న్వానిపిఱుంద నేగి నలువంకల నిల్వఁగ నందుఁగొంద తా
లోనికిఁ జొచ్చి యావిజయలోలుని బాలునిఁ బోరఁ బిల్చినకా.†

క. నాగేంద్రుఁడు జీవనవి
ద్యాగుణ మగుమంత్రశక్తిఁ దత్కృతములు నౌ
నాగాశ్వరథభటాదుల
కాగతిఁ బ్రాణంబు లిచ్చి యాత్మజుఁ బంపెకా.

౧౪౯

గీ. ఆకుమారుడు శాలివాహనుఁ డనంగ
నెగడి నగరంబు వెలువడి నిలుచునంత
శేషపంపున వచ్చి యాశీవిషములు
విక్రమార్కుని మూఁకలనాక్రమించె.

౧౫౨

ఉ. సర్పము లీక్రియ స్ఫటులఁ జంపిన నాతఁడు వారిప్రాణము
ల్లూర్పఁ దలంచి వానుకికి ఘోరతవం బొనరించి యయ్యెడన్
నేర్పొకయింతలేక యది నిష్ఫలమైనఁ గలంగియు న్నుజా
దర్పము తోడుగాఁగ నిది దైవవశం బని వచ్చెన్ బోరికన్.

౧౫౩

క. అతఁ డిటు వచ్చినఁ దక్కిన
హితులును సైన్యములు గూడ నేతెంచినఁ గ
చ్చతురంగబలముపైఁబడ
గుతలము పదహతుల నతలకుతలంబయ్యెన్.

౧౫౪

వ. ఇట్లు తేజోవిక్రమార్కుం డగువిక్రమార్కునిసేనలు శేషప్రసాద
విశేషశాలివాహనుం డగుశాలివాహను* బలంబులుం దలుపడి
పోరునవసరంబున.

౧౫౫

సీ. కాలుబలంబులు గ్రాహసంగతిఁ గ్రాలఁ
దురగము ల్తరంగలకరణిఁ జెలఁగఁ
దేరులు కలముల తెఱఁగునఁ దిరుగంగ
గరులు మైనాకాదిగిరులఁ బోల
నరిగబిళ్ళలు కమతాకృతి మెఱయంగ
నడిదంబులును మీల ననుకరింపఁ
బామరంబులె సితచ్చత్రంబులును శంఖ
ఫేనసాదృశ్యంబు పేర్చి మెఱయఁ

* శాలివాహనుండగు శాలివాహను. , సాదృశ్యమువలన

బడగ లుత్పతత్పణికులభాతి వెలయ
రుధిరధారలు విద్రుమరుచిఁ దనర్పఁ
బటహరవములు జలఘోషభంగిఁ బొంగ.
ముద్రమీఱిన కౌద్రసముద్ర మొప్పె.

౧౫౬

ఉ. అత్తటి వీరు లేర్చుక్రియ నార్చుచు వత్తురు వచ్చి మూఁకలోఁ
జొత్తురు చొచ్చి శత్రువులచొప్పు లడంతురు వారిబీరము
తెత్తురు మెచ్చి మార్కొనుచు మెల్పున గెల్పున భిన్న భిన్నమై
చత్తురు చచ్చి యచ్చరల సన్నిధి నిల్తురు కల్తు రందఱి*.

క. అయ్యెడఁ దెగియెడివీరుల
నెయ్యమున వరించు వేల్పునెలఁతలు దమలోఁ
గయ్యం బడువఁగ శూరుల
కయ్యము దివి జూడ నాఁడుఁగయ్యంబయ్యెన్.

౧౫౭

సీ. మొగ్గెడు గజఘటంబుల నుబ్బితేతెడు
రక్తంబు మద్యపూరంబు గాఁగ
వారక తెగినట్టి వీరులపునుకలు
కొమరారు పానపాత్రములు గాఁగ
నందందు వాచవికందువ లగుగుండె
కాయ లన్నియు నూరుఁగాయలుగను
గండలు తొక్కిన కజ్జాలుగాఁ గూర్చి
డాకినీగణము లనేకరుచులఁ

బొట్టకొలఁదిగఁదాపుచు భూతములకుఁ
జవులు నూపుచు నేటియుత్సవముఁ జోల
నొండు లే దని పొగడుచు నుల్లసిల్లి
సోలి యూడంగఁజొచ్చె నచ్చోటఁ గలయ.

౧౫౮

- క. ఆవేశఁ జిత్తముల వీ
రావేశము పొదలఁ బోటులాడఁగఁ దమకుఁ
దైవసహాయము లేమిని
భూవల్లభునేన లెల్లఁ బోలియఁగఁ జొచ్చెన్. ౧౬౦
- ఆ. రథము లంత వితథరథికసారథులయ్యె
గుఱ్ఱములును బాటి గొఱ్ఱలయ్యెఁ
గాలుబలము లపుడు కాలుబలము లయ్యె
గజములెల్లఁ బోర నజము లయ్యె. ౧౬౧
- క. కాలము చేరినవానికి
నేలయుఁ బగ యనఁగ మింట నిలిపినబలముల్
బాలునిఁ గూడుక యాభూ
పాలునిసైన్యముల నేలపాలుగఁ జేసెన్. ౧౬౨
- శా. శుండాలాదిబలంబు లిట్లరిగినన్ త్రోణేశ్వరుం డొక్కఁడుం
జంఢీశుండును గాలకర్మము నిజేచ్ఛం ద్రోవలేఁ డంచు ను
ద్గండాస్త్రుండయు శాలివాహనునిచేతన్ దండకాస్థానాతిన్
ఖండిభూతశిరస్సుఁ డై యెగసి మ్రగ్గం జెల్లె నుక్షీనిలోన్. ౧౬౩
- క. ఆతనిదేహము వెలువడి
యాతత మగుదీప్తి నంబరాంతంబున ను
ద్యోతించుచు నెగసి మహా
జ్యోతీరూపంబు నోయి సూర్యునిఁ గలసెన్. ౧౬౪
- గీ. ఇట్లు విక్రమార్కుఁ డిల్లిన విజయుఁ డై
శాలివాహనుండు లీలతోడఁ
బారులెల్లఁబొగడఁ బైతామసున* మహా
రాజనంగఁ జేసెరాజ్య మచట. ౧౬౫

సీ. అట నుజ్జయినిలోన నందఱు పౌరులు
 నడలఁగా భూపాలు నగ్రమహిషి
 యేడువకున్న కన్నెఱిగి మంత్రులు వచ్చి
 నీవు గర్భిణి వౌటఁ జావఁ దగదు
 వలదన్న నా ప్రభావతి మంత్రవదుల సం
 బోధించి యీ రాజ్యమును భుజించు
 నీతగవును జెల్లె నిత్రఱి గడుపులో
 పాపని బుచ్చి మీపాల నిడుదుఁ

గొనుఁడనుచు వీరవత్ని గావునఁ గడంకఁ
 బొట్ట వ్రచ్చియు శిశువును బుచ్చియిచ్చి
 యగ్నినివసించి దివి కేగి యమరసతులు
 గొలువ నలరెడునిజనాథుఁ గూడుకొనియె.

౧౬౬

క. అపట్టనమున మంత్రులు
 నాపాపను బెంచుకొనుచు నాతని రాజ్య
 శ్రీపతిఁగా నొనరించిరి
 భూపాలన మాత్మిబుద్ధిఁ బురికొనుచుండఁ*.

౧౬౭

క. ఇలలోఁ దండ్రబలంబును
 జలమును మెఱియించుకొని ప్రశాంతుఁ డనంగా
 వెలయుచు నతఁ జొకకొలఁదిని
 జెలువందెను మడుఁగుపట్టు చెలమయుఁబోలెన్.

౧౬౮

చ. అనువుగ మంత్ర లాతని మహాసనసంస్థితఁ జేయఁబూనినం
 గని యశరీరి యీపడుచుఁగార్యము లేటికి వీడు దీని నె
 క్కిన నగుఁబాటు గాదె తలఁగించి మహీస్థలిఁ బాఠిపుచ్చుఁడా
 యనిన నమాత్యు లెల్ల వెఱిగందుచు నమ్మణిభద్రపీఠమున్.

* భూపాలుఁడు నాత్మబుద్ధిఁ బురికొనుచుండఁ.

ఆ. పుణ్యభూమిఁ బాఁతి పుట్టగాఁ గట్టించి
కొంతకాల మున్న యంతలోన
దైవవశముకొలఁదిఁ దద్దేశ మెల్లను
హానిఁ బొందుచు ఖలమయ్యె¹ మిగుల. ౧౭౦

సీ. ఆచ్చోట నొకవిప్రుఁ డగిసెలు లంకలు
గోదుమల్ జొన్నలుఁ గోరి పెట్టి²
పట్టలనార్ప నాపుట్టపట్టున మంచె
గావించి యది యెక్కి త్రోవవారి
నాచేనుఁ జొచ్చి తిన్నన్నిజొన్నలు గోదు
మలు పికిక్కిళ్ళగ నలఁచి తినుడు¹
అని పిల్వ నమ్మి వచ్చినవారి కవి వెట్టఁ
డా దిగి వచ్చి యందఱ నదల్చి

పరులసొమ్ముల కిట్లాసపడఁగఁ దగునె
యనుచు వారల వెడలంగనడిచి తిరుగ
మంచె యెక్కిరాజసమున మరలఁ బిలుచు
వచ్చిరేనియు దిగివచ్చి వాడిద్రోలు. ౧౭౧

క. ఇవిధమునఁ జని మగుడుచు
నవ్విప్రుని వెట్టి యనుచు నందఱుఁ దమలో²
నవ్వచుఁ గనుకనిఁ బోవఁగ
నవ్వార్త యెఱింగి భోజుఁ డట కరుదెంచెన్. ౧౭౨

క. వచ్చిననృపు భటులం గని
యచ్చటఁ దనమంచె నున్నయాతఁడు చేలో²
మెచ్చయినవి భక్షింపుఁడు
విచ్చలవిడి విడియుఁ డనిన విడిసిరి వారల్. ౧౭౩

౧ లయమయ్యె. (హానిఁబొంది మయిలమయ్యె నని చిన్నయనూరిపాఠము) † చిత్తి.

1 తిన్ననిజొన్నగోడుమల్ పికిక్కిళ్ళ నుమలుపం విసికికొనుడు. 2 నవ్విధ మెఱుంగక పోవఁగ.

ఉ. తొల్లిటియ ట్లతండు డిగి దూటుచు భోజుని జేరి యక్కటా
యిల్లొక సర్పమై తినిన నిష్ఠుడు నైరికి సత్తు విచ్చినం
దల్లి విషంబు వెట్టినను దండ్రి తనూజల నెమ్మిస సృహీ
వల్లభుఁ డొల్చుకొన్న మఱి వారల కెవ్వరు దిక్కు భూవరా!

క. బలహీనులకును నృపతియ
బల మనఁగాఁ బేదఁ జెఱువఁ బాడియె యిది నీ
బలములచేఁ బొలియించితి
వెలుగే తనచేను మేయువిధ మిట నయ్యెన్. ౧౭౫

క. గతి గానక యిది యొకసం
గతి బ్రదికెద మంచు నుండఁగా ధర్మముఁ ద
ప్పితి “బ్రహ్మస్వం విషము
చ్యతే” యనుచుఁ బెద్ద లెల్లఁ జదువుట వినవే.

క. బలవంతుల మని విప్రుల*
ఫలభోగంబులకు నాసపడుదురె మును వి
ప్రులకిచ్చిన భూములు దమ
చెలియండని తలఁపవలదె క్షితిపాలురకున్. ౧౭౭

ఆ. అనుడు విభుఁడు చోద్య మంది తా నమ్మించె
యెక్కి- తుష్టిపుష్టిఁజొక్కి- తలఁచె
దానధర్మగతులు దప్పక రాజునై
దీనజనుల సిరులఁ దేల్పఁ దగదె.† ౧౭౮

క. నెడఁగు లగుజనుల వృద్ధుల
బడుగులనుం బ్రోవలేనిబ్రదు కొక బ్రదుకే
యడిగెడు వారలు గలిగినఁ
బుడ మంతయు నిచ్చి వారిఁ బుచ్చెద వేడ్కన్. ౧౭౯

చ. అనుచు ముదంబునం బలికి యంతటఁ దా నె యెఱింగి పల్లఁగి
 ల్లిసహృదయంబు నిల్పికొని లెస్స నిధానము గల్గఁబోలు వి
 శ్రునిగుణ మిట్లుగా దిచట భూమిగుణం బని నిశ్చయించి యొ
 య్యన దిగివచ్చియెంతకొలుచయ్యెడు బ్రాహ్మణ* చెప్పనావునుకా.

శా. నాకుం జూడఁగ నూఱువు ప్లగు నరేంద్రా విష్ణురూపంబవౌ
 నీకుం జూడఁగ నెన్ని పుట్టు లగునో నీవేకటాక్షింప న
 స్తోకం పొసిరి గల్గదే యనిన సంతోషించి వేయిచ్చి మం¹
 చాకీర్ణం బగుపుట్టఁ గూల్చి యొకని ల్వాక్రిందఁ ద్రవ్వించినకా.

క. భోజదృగం భోజగ్రహ
 రాజాకృతి నురగరాజరాజితచూడా
 రాజితరత్నప్రథలను
 దేజిపుంజంబు దోచి దిక్కులు వెలుంగకా. ౧౮౨

గీ. రత్నగర్భపేరు ప్రకటించునదియొక్కొ
 రత్న సానుమూలరత్న చయము
 గంటి లేని మానికంబులగనియొక్కొ
 నాఁగ నవ్వెలుంగు వీఁగఁ బాతె.² ౧౮౩

నీ. అందు నానారత్న సుందరప్రాంతహా
 చంద్రకాంతాంచితస్థలము కలిమి
 బెరయు ముప్పదిరెండు పిల్లగద్దెయల కా
 భరణంబులౌ హేమపాత్రములను
 రత్నదీపమ్ములు రమణఁ జేతుల నున్న
 పసిడిబొమ్మలును ముప్పదియు రెండు
 నింపైననృపునివాళింపుసాంపాదంగఁ
 దత్త్రంఖ్యమణిమయాద్వారములను

* య్యన దిగి చేన నెంతకొలుచయ్యెడు బాఁవఁడ, 1. గుత్తాకీర్ణంబగు. 2. తిఁగెవాతె.

*గలిగి నల్లడ నాల్గుచేతులవెడల్పు
చాపమాత్రసమున్నతి నేపుమిగుల
విక్రమాదిత్యు లక్ష్మీనివేశకాంతి
నంతః గనుపట్టె దివ్యసింహాసనంబు.

౧౮౪

క. తద్రూపముఁ గని నృపుఁడు ద
రిద్రుఁడు ధనరాశి గన్నరీతిం బ్రమదోఁ
న్నిదితుఁడై తివిసింపఁగ
భద్రాసన ముద్రిభంగి బరువై తోఁచెన్.

౧౮౫

వ. తత్కారణం బెఱింగి మంత్రి యి ట్లనియె.

౧౮౬

క. అరుగరె యయాతిపుథుగయ
భరతసుహోత్రాంబరీషభార్గవ శిబిసా
గరరంతినంగరాఘవ
మరుద్దిలీపశశిబిందుమాంధాత లిలన్.

౧౮౭

గీ. వారిలోన నెట్టివారిసామ్రా యిది
పెద్దగాలమయ్యె బృథివి నణఁగి
దీని నెడలఁ దివియఁ బూనినయప్పుడు
భూతత్వప్తివలయు భూతలేంద్ర.

౧౮౮

క. అనవుడు విభుఁ డదిచేయుద
మని గొఱియలఁ జెరువునెట్టి యనువగుబలిభో
జనములననురులు సురలును
దనియంగా భూతత్వప్తి తగ నొనరించెన్.

౧౮౯

గీ. దీనఁ బొంగి భటులు దివ్యసింహాసనం.
బెగయనీడ్వఁ దాన యెగసి వచ్చె
మంత్రుఁ జూచి రాజు మంత్రీంద్ర నీబుద్ధి
లావుకలిమి నిట్టిలాభ మయ్యె.

౧౯౦

* కలిగి నదిదిక్కు లన్నిచేతులవెడల్పు. . వతిమోదద్రఘుడై. † జెఱు (రు)
పునెట్టి-చెరపునెట్టి. చెరపు = వి. అని చిహ్నయసూరి)

ఉ. మంత్రము లేనిసంధ్యయును, మానము లేనితపంబు వేసవి
త్రంత్రము లేనియాగముఁ బదజ్ఞత¹ లేని కవిత్వము న్నదా
తంత్రులు లేని వీణయును దానకరాగము లేని గీతముకా
మంత్రులు లేనిరాజ్యము సమానము లిన్నియు వ్యర్థకార్యముల్.

వ. అని కొనియాడిన నిది మంత్రప్రశంసావసరం బని యమ్మంత్ర
వరుండు స్వాస్థ్యంబును యథార్థంబునుగా ని ట్లనియె. ౧౯౨

సీ. జూదరిసత్యంబుఁ జోరునిధర్మంబు
సరసునికోపంబు సవతిపాత్తుఁ
బాషండుమతమును బ్రాహ్మణుకలహంబుఁ
దులువసంగడమును ఖలునితపముఁ²
గులటలభక్తియుఁ గోమటినిజమును
బఱ్యాంగనలప్రేమ పంద బిరుదుఁ
బగతురసైరణ యెగచు వైరాగ్యంబుఁ
బేదపెద్దటికము వాదిధనము

నధమసంశ్రయంబు నైందజాలికమును
బొమ్మసొమ్ము³ మునుఁగకొమ్మపట్టు
మంత్రిలేని రాజ్యమహిమయు నావేశ
సుస్థిరములు పిదప సస్థిరములు.

౧౯౩

గీ. 4మంత్రశక్తి నాత్మ మతి పెట్టెగా నుగ్ర
దండవిష మడంచి దండి గలిగి
యర్థ మొదవ భూపుఁ డనుసాముఁ బట్టి యా
డించు మంత్రి గారడిని కరణి.

౧౯౪

1. బుధజ్ఞత. 2. తగవు. 3. గొడ్డుపొంపు. 4. మంత్రశక్తిఁడన్న మణివక పామును, మంత్రులుండు శ్రీవృషాద్గి వెచ్చెడు అనువెటింగి భూపుఁడను పాముఁబట్టి.

క. కనియుం గానక యిచ్చులఁ
జనఁజూచినఁ బోవనీక జనపతిఁ గరిచా
డ్పునఁ బట్టి యంకుశముగా
ననువగు పనిఁ ద్రిపు మంత్రి యాధోరణుడై. ౧౯౫

గీ. కావఁ బ్రోవఁ గర్త గావునఁ దనమాట
త్రోవ నలవిగాదు త్రోవ యెఱిఁగి
యాడు మంత్రిమాట లాదరించెడివాడె
మేదిసీశుఁ డండ్లు వేదవిదులు. ౧౯౬

మ. సరనాథుండు సమస్త మైనజనులన్ “రాజ్ఞాం ప్రజాపాలనం
పరమోధర్మ” యనంగ నీపలుకుల న్భవజ్ఞుడై యేలఁగా
నరులం దెవ్వరు నాజ్ఞామీఱఁ జన దన్యాయప్రవృత్తిక్రియా
పరుడై ధర్మముఁ దప్పఁ జేయువనిఁ ద్రిప్పంజెల్లుఁ దన్మంత్రికి.

క. జననాథుఁ డనపరాధిం
దునుమఁగ సెలవిచ్చి హేతుల దొరల మనవుల*
న్వినకుండినఁ దన్మంత్రికి
దననేర్పున నతనికీడుఁ దప్పింపఁ దగున్. ౧౯౭

క. ఈచందనంబు మంత్రి మ
హాచతురుం డొకఁడు విభునియానతి మొదలం
ద్రోచియుఁ ద్రోవక విప్రునిఁ
గాచె ననఁగఁ దొల్లి యొక్కకథ గల దధిపా. ౧౯౮

క. అనవుఁడు నాకథ నాకు
న్వినవలయును మంత్రివరుఁడు విప్రుని నేలా
గునఁ గాచెఁ బలిహితంబగు
పనిఁ జేసెం జెప్పు మనినఁ బతి కిట్లనియెన్. ౨౦౦

క. *శాలిమయాన్న సదంబర
 శాలిప్రియ సత్యసంగశాలినవధూ
 శాలావిశాలశీలవి
 శాలాపుర మేలు నందజనపతి కడఁకకా. —౨౦౦

క. ఆతనికి నతిహితుఁడు బహు
 శ్రుతుఁ డనఁగాఁ గలఁడు మంత్రి సురమంత్రిసముం
 డతఁడు ఘనసీతిఁ బరఁగెను
 బతికార్యధురంధరుండు ప్రజలకు హితుఁ డై. —౨౦౧

క. ఆ నందభూపతికి సతి
 యానందము రూప మయ్యె ననఁ గలిగెఁ నిలో
 కీనయనచోరములకు
 భానుమతీదేవి యమృతభానుద్యుతి యై. —౨౦౩

సీ. దీపితకనకసందేహంబు దేహంబు
 పచ్చకర్పూరంబుపలుకు పలుకు
 పల్లవసంపదాస్పదములు పదములు
 శోభితావర్తననాభి నాభి
 కుంతితకలకంఠకంఠంబు కంఠంబు
 ముకురవిడంబాభిముఖము ముఖము
 సరసిజవైభవాకరములు కరములు
 విజితనీలోరగవేణి వేణి

నడుములేమికి నెప్పుడు నట్టనడుము
 లోచనములు కర్ణాంతరాలోచనములు
 ఇంతిపాలిండ్లు కంఠపాలిండ్లు మాడ
 నట్టిరూపంబు రూపింప నరుదుగాడె.

—౨౦౪

* శాలిమయాన్న సదంబర, శాలిప్రియసత్యసంగ.

గీ. అట్టిసతిని తెప్పవెట్టక చూచుచు
నిద్ర యాకలియును నీగు వట్టు
నడచి యధరసీమ* నమ్మతంబు గ్రోలుచు
దేవుఁ డనఁగ మనుజుడేవుఁ డొప్పె.

౨౦౧

క. వనితలకు నురము నోరును
దను వర్ధము నిచ్చి రచ్యుతబ్రహ్మశివుల్
ఘనుఁ డామువ్వుర మీఱుచు
జనపతి దనసతికి నిచ్చె సర్వాంగములుకొ.

౨౦౬

సీ. అవసీతుఁ డీక్రియ సంతతిపురంబున
విహరించుచును మంత్రి విన్నపమున
బలిమియై నొకనాఁడు కొలువున కేతెంచి
యాసతితోడమీఁద నభిముఖముగ
నిడుకొని తన్ముఖం బీక్షించుచుండఁగా
దొరలును భటులును బరులు హితులు
లజ్జాభయములఁ దల ల్పించికొనియుండఁ
గొంతతడవున కయ్యంతి చెయ్యి

పూని పట్టుకొనుచు లోనికిఁ బోయిన
మంత్రి కలఁగి యిట్టిమమత నేడు
మానిపింపకున్న హాని యానంచు మో
మోట మాని తోడ నొయ్యనేగి.

౨౦౭

గీ. దేవ యిచట నెట్టితెఱుంగైన నొప్పు నీ
యతివ నటకుఁ దెచ్చు టనుచితంబు
అనుడు నృపుఁడు నవ్వి యచ్చటి కే వచ్చి
యున్న నేమి రాకయున్న నేమి.

౨౦౮

క. విశ్రుతనీతివివేక బ
హుశ్రుత నీయట్టి సచివుఁ* డుండఁగఁ బ్రమదో
న్మిశ్రముగ విశ్రమించెద
నాశితసంరక్ష నీనయంబున జరుగున్. .. ౨౦౯

క. ఏణేక్షణ యీసతి నా
ప్రాణేశ్వరి నిమిష మైనఁ బాసిన విగత
ప్రాణమయి మేను నిల్వదు
ప్రాణమువెడఁబాయునట్టి రాజ్యం బేలా. .. ౨౧౦

చ. అనిన బహుశ్రుతుండు హృదయంబున నవ్వుచు నింతప్రేమ గ
ల్గినఁ బటమధ్యమంబున లిఖించిన యీసతిరూపు సీమహా
సనము సమీప భాగమునఁ జక్కటి నిల్విన నందు నీచు దృ
ష్టి నిలుపుకొంచుఁ గొల్పున వసింపుము నావుడు నియ్యకొలునన్.

క. జనవరుఁ డొకచిత్రకుచే
వనితారత్నంబురూపు వ్రాయించి పటం
బనువందఁ జూపఁ బంపెను
తనకులగురుఁ డైనశారదానందునకున్. .. ౨౧౧. ౨

గీ. ఆతఁడు చూచి మెచ్చి యచ్చిత్రకారుని
జేరఁ బిలిచి తొల్లి చెప్పినట్లు
సతులలోన నాల్గుజాతులు గల విందు
జాతికొలఁది వ్రాత సహజమయ్యె.† .. ౨౧౩

చ. తోడలును జన్ను లోష్ఠములు దొడ్డలు కన్నులుఁ గాల్గ్లఁ జేతులున్
వెడఁదలు మోముఁ గంఠమును వెండ్రుకలుం గుఱుచల్లలాటముం
బొడవు నొడ లెడ్డల్పుకడుపుం గుడుపున్నడవున్ ఘనం బగుం
జడిముడిపాలులుం† దొగరుజీరలు హస్తాని కొప్పు నెప్పుడున్.

* మంత్రి. † ఈగీతము క్రింద నొకవ్రతిలో "నాల్గుజాతుల ప్రీతికు బద్ధములు" అని యున్నది. ‡ పాటయం.

- చ. నడుము కృశంబు పిన్న జఘనంబు కుచంబులు గట్టి వెండ్రుక
ల్నిడుపులు గన్నులా మెఱుగు *నిగ్గులు కాంతకు వింతభోజనం
బడరుఁ బ్రియంబుఁ గోపము నయంబు సమంబులుదానఁగొండెమే
ర్పడ విను రక్తపుష్పపటరాగిణి శంఖనిఁగా నెఱుంగుమీ. ౨౧౫
- ఉ. అన్నవ యైనకొనుఁ గుటిలాలకపంక్తియుఁ జెన్నుమీఱఁగా
వన్నెలు గట్టుఁ బచ్చమరువంబులునుం చుఱుమంగనేర్పు మా
ఱున్నెడఁ గన్నులార్చు సురతోద్ధతి నేర్పరి యల్పభుక్తితోఁ
దిన్ననిమాటలాడుఁ గడుఁ ద్రిమృతి చిత్తిని చిత్రవిక్రియఁ. ౨౧౬
- ఉ. తెల్లనిచీరలు ద్వులుఁ దియ్యదనంబును మెచ్చు వెండ్రుక
ల్నల్లన మోవి యెఱ్ఱిన కనత్కనకద్యుతి మేను గన్నులు
త్ఫుల్లసరోజరోచులు మృదుధ్వని కంఠము పాణిపాదము
ల్పల్లవకాంతు లాననము పద్మము పద్మిని జాతి కిమ్మహిఁ.
- క. కలియుగమునఁ బద్మిని స
త్కులమున లే దిది తదీయగుణములు గలకో
మలి గాన నెడమలోఁదొడఁ
దిలప్రమాణంబు మచ్చ దిరమైయుండుఁ. ౨౧౮
- గీ. అనుఁడు వెఱుగుపడుచు నచ్చిత్రకుండు భీతి
తోడ నేగి పువ్వుదోటలోనఁ
జెలఁగునృపున కిట్లె చెప్పిన నతఁడు గో
ప్యస్థలంబు గనుట కాత్మఁ గలఁగి. ౨౧౯
- ఉ. నందనరమ్యహా గృహవనమ్మన మన్మథకేళివేళ నా
నందుఁడు భామవామజఘనంబున సన్నపు మచ్చఁ గాంచి యా
నందము డింది కందు మది నాటుకొనం దలయూచి శారదా
నందునిసద్గణం బవగుణంబుగఁ గైకొని వచ్చి మంత్రితోఁ.

* నిగ్గులుగాదగు వర్ణభోజనం విడరఁ బ్రియంబు కోపము భయం దొనరం దగదాన గుండె.

- గీ. ధర్మమూర్తి యనుచు నిర్మలాత్మకుఁ డని
నమ్మినార మిట్టి నాటకములఁ
జాల ద్రోహి యైన శారదానందునిఁ
జంపు మనిన మంత్ర సంచలించి. ౨౨౧
- క. దేవా యిది మదిఁ దప్పుగ
భావింపకు భువి మహానుభావులు మదిలో
దైవికమానుషములయం
దేవియుఁ బాలివోవకుండ నెఱుఁగుట వినవే. ౨౨౨
- క. జాడచెడి రాచలోగిలి
పాడుగఁ గన్నంబునెట్టి బలుముచ్చులతోఁ
గూడిన నొరుఁ జంపిన అం
కాడిన మఱి విప్రుఁ జంప నర్హం బగునే. ౨౨౩
- వ. ఇంతియకాదు. ౨౨౪
- క. భూపాల గురునిఁ జంపెడు
పాపము వల దనుచు మ్రొక్కి పలికినఁ “గామాం
ధోపి నతశ్శ్రతి” యనియెడు
నాపలుకు నిజంబు చేసి యతఁ డుగ్రుం డై. ౨౨౫
- గీ. చెడుగుబుద్ధు లింకఁ జెప్పక నామాట
ద్రోవనైతివేని ద్రోహిఁ జంపు
మనుడు మాటుమాట లాడక శారదా
నందుఁ దెచ్చి బంధనం బొనర్చె. ౨౨౬
- మ. ఇటు విప్రోత్తముఁ గట్టి కొంచుఁ జని మంత్రీంద్రుండు చింతించి య
క్కట చఱచించిన బ్రహ్మహత్య నను మ్రగ్గంజేయు నారాజు ని
చ్చటఁ బాపంబున బ్రుంగుఁ గావునఁ దదాజ్ఞాలంఘనం జైన నొ
క్కటఁ గావించి జగత్త్రయంబు హితము గావించునంచు న్న్యసె.

ఉ. ఆతనికట్టు లూడిచి గృహంబున కంపి యమాత్యుఁ డేగి నే
నాతెఱఁ గట్ల చేసితిఁ బ్రియం బగునే యని చెప్పి వచ్చి త
ద్వీతియు నీతియుం గలుగ భీరుని బాటుని నేలమాలలోఁ
బ్రీతి వహించి దాచి తనపెంపునఁ బ్రోవఁగఁ గొన్ని యేండ్ల కుఁ.

క. పాలనుఁడు కిత్తవకేళీ
లాలనుఁ డస్థిరుఁడు దురభిలాషుఁడు మృగయా
లోలుఁడయి నందధరణీ
పాలతనూభవుఁడు విజయపాలుఁడు గదలెఁ.

౨౨౯

వ. తదనంతరంబ.

౨౩౦

సీ. పిల్లులు పోరాడ బల్లి యూరక త్రుళ్లె
దమ్మళి పొడనూపెఁ దుమ్మి రెదురఁ
దొఱఁగునోయిన లేఁగ కొఱలుచు నొకకుట్టి
వఱతెంచెఁ గంపపైనఱచెఁ గాకి
యులుమఁ దొక్కఁడు నూనె తలతోడ నేతెంచె
మైలచీరలచాకి మ్రోలనెదిరెఁ
1 గాకియును గొరవంకయును తెక్కలపోతు
నేటిరింతయు దాఁటె నెడమదిశకు
2 బైట వెరవుదప్పఁ బాలగుమ్మయుఁ బాతె
నొంటిపాటఁ బైడికంటి వీచె
నెలుఁగుచేసెఁ పెద్దపులుఁగు పా మటు దోఁచె
దబ్బి బొబ్బలిడియె నుబ్బు లడర.

౨౩౧

గీ. వానిఁ గనుఁగొని పరివారమ్ము గలఁగుచు
శకునబలము లేదు చనకు మనిన
విజయపాలుఁ డివియు నిజములో కల్లలో
తెలిసికొంద మనుచుఁ దిరుగఁడయ్యె.

౨౩౨

1. కాకియునొకగొరంకయును- అని చిన్నయమారిగాదు. కాకియు నొకపెరకయు నెరుకలపోతు. 2. పైటవెరవుదప్పవారి చెమరుపోతు.

క. దుర్మతికి ధర్మబుద్ధియు
నిర్మలునకు దుర్గతియు గణికలకు దృఢ మా
కూర్మియుఁ గలిమికి నిలుపును
గర్మములకుఁ దప్పటయును గలుగవు జగతికా. ౨౩౩

శా. ఈరీతిం జను లెల్ల నుల్లముల నూహింపంగ శంపారుచి
స్ఫార¹జ్యాయితచాపగోపధరుఁ డై సన్నద్ధసైన్యంబుతో
భేరిభైరవభాంకృతు ల్లిశల నిర్భేదింపఁగా నేగె ని
²స్థారుణ్యుండు సమస్తదుర్గుణగణాగణ్యుండర ణ్యానికి ౨౩౪

గీ. అచటఁ జెమటకోక యమరించి కుడిచేతఁ
గడిఁదిడేగఁ బట్టి యెడమచేత
నెఱక లొయ్యఁజక్కఁ జెరివి నూమిక్షించి
కాఁజుకక్తైరలను గదియనైచె. ౨౩౫

వ. ఇట్లొండాంటఁ బులుఁగుల నీల్గించి³ యొక్కపెట్ట సాళువంబునగ
యించిన. ౨౩౬

క. తత్పక్షపాతగవము వి
యత్పథమున జలదనినద మన విహగము ల
త్యుత్పాతవృష్టి సమయప
తత్పాపాణములు వోలె ధరపైఁ గూలెకా. ౨౩౭

సీ. కేరిజంబులఁ గోరి కేరుట దీరించి
పూరేండ్లఁ బుడకల బూడ్డఁ గలిపి
పాలగుమ్మల నేలపాలుగా నొనరించి
వెలిచెల మెలఁ కువ వెలితిచేసి

1. జ్యాలితోరుచావదకుఁడై. 2. స్థారుణ్యుండతఁ దుగ్రపాపవతాగణ్య. 3. ఇట్లు
బొడ్డపులుగుల నీక్షించి.

బెగ్గురుకడుపుల బెగ్గిల మృగించి
 కొంగలసాగరెల్లఁ ద్రుంగఁ¹దొక్కి
 కక్కెర నెత్తురు గ్రక్కించి కొక్కెర
 పిండు గుండియలెల్ల బెండుపటిచి
 కాసుకోళ్ళ నెండ గారించి గొరవంక
 బింక మింక వానిపొంక మణచి
 చెమరుఁబోతుగముల జమరి కొఁజులఁ జించి
 సాళువంబు విజయపాలుఁ జేరె

౨౩౮

ఉ. అట్టిఖగంబు వేటకు నరాధిపనందనుఁ డిచ్చి మెచ్చుచుం
 బిట్టల నెల్ల లోఁబటిచి భృత్యుల కిచ్చుచుఁ బెక్కువేడుకల్
 పుట్టఁగనొక్కచో మడుఁగు పొంతకుఁ బోయి జలంబుద్రావి యా
²పట్టున మీలఁ గాంచియొకబారువలం దివియించి యేపుగఁ.

సీ. కొట్టిమీలను దండె కొలుపులెంకల కిచ్చె
 వాలుగలను సంగడిలకిచ్చె
³బాఁవరలను బిన్న పడవాళ్ళకును నిచ్చె
 మారువులఁ జనవువారి కిచ్చె
 బేడసంబుల నిచ్చె వేడుక కాండ్రకు
 గెండెల బలుదుండగీల కిచ్చె
 వెలి మొట్టలను దండువుల దలారుల కిచ్చె
 గొడిసెలఁ బరిహాసకులకు నిచ్చె

బక్కెమొట్ట రొయ్య పరిగ యింగిలికము
 చీరచింపుజెల్ల నారజెల్ల
 కుంటముక్కు మొదలుకొని కల వన్నియుఁ
 బంటువారికెల్ల నొంటియిచ్చె.

౨౪౦

1. ద్రుంగ. 2. వట్టునమీలఁ గాంచి యొక జాతిక్రియందివి పెంది. 3. పాపెరలను
 బస్తుపడుచుండునునిచ్చె. పాపమీసుల-చిన్నయమారిగారు.

వ. ఇచ్చియచ్చోటు వాసి బాణాసనబాణపాణియై వాగురిక వాగు
రాకరాశంబగు వనాంత రాశంబుసాచ్చి. — ౨౪౧

క. బాలుఁడు మెలఁగెను మృగకుల
కాలాకృతిఁ బవనజవన ఘనశునకాళీ
కోలాహలకాలాహిత
కోలాహల కాహళానుకూల క్రీడన్. — ౨౪౨

క. తోలిఁదొలిఁ జింకల మనుఁ బో
తులఁ గడఁజల తేళ్ళ¹నిల్ల మప్పుల మఱి యే
కలముల నెలుఁగులఁ బులులను
బలువిడిగా²దునిమెఁ జలముబలమునైఱయన్. — ౨౪౩

క. అయ్యెడఁ గోతలు దీటుచు
దయ్యము క్రియ నొక్క-వంది తాఁకుచుఁ దనువుల్
వ్రయ్యలుగఁ బొడిచెఁ దొలఁగం
జయ్యన నలుదెసలఁ బఱచి సైన్యములెల్లన్. — ౨౪౪

వ. అప్పుడు కుమారుండు కృతవాహనారోహణుండై యావరాహం
బు నుం దోలి వెనువెంట నొంటిం జని చని కాఱడవి నీరంబు
లలో జాడదప్పి దప్పిఁగొని యొక్క-మడుఁగుచేరి యచ్చోటఁ దురం
గంబు డిగ్గి చెట్టునం గట్టినరసిలో జలంబులు గ్రోలి యథయుండై
యచట విశ్రాంతికై నిలుచునంత. — ౨౪౫

శా. శీఘ్రాపాతనితాంతతాంతతురగస్వేదంబుఁ దీర్పంగ హృ
ష్టాఘ్రాణంబున మోరయెత్తి తనమీస ల్నిక్క-దత్సేరభం
బాఘ్రాణించి చరించి పొంచి కృతముఖ్యాయామభీమాకృతికా
వ్యాఘ్రంబొక్కటివచ్చి యచ్చటనృపవ్యాఘ్రాత్తజంబాచుడున్

- గీ. హయము దానిరాక కదరికట్టినవాఁగె¹
ద్రెంచుకొనుచుఁబాతె దిక్కు లద్రువఁ
బారిగొనం దలంచుపులిఁ జూచి బెగ్గిలి
విజయపాలుఁ డొక్కవృక్ష మెక్కె. ౨౪౭
- ఉ. అమ్మెయి నెక్కఁ గోపమున నాపులియుం బటతెంచి తత్ప్రదే
శమ్మున నిల్చిన నృగడి శాఖలమీఁదికి డాఁగ నేగియుం
గొమ్మను నొక్కబొల్లియెలుఁగుం గని తల్లడమంది దుర్నిమి
త్తమ్ముగ నాఫలంబు లిటఁ దప్పక వచ్చెనే దైవమా యనున్.
- క. క్రిందఁ బులి మీఁద నెలుఁగును
నందప్రియనందనుండు నడుమం గలుగ
న్తుండట నొకనుయ్యియు నెను
కందగ నొక గొయ్యిభంగిఁ గానఁగనయ్యెన్. ౨౪౮
- వ. అప్పుడు. ౨౪౯
- గీ. రెండునిలువు లెగయుఁ బుండరీకం బిది
నీకు నచట నుండ నేర్పుగాదు
నమ్మి² వేగ మీటకు రమ్మ బాలక యని
యెలుఁగు పిలిచెఁ గాఱుపెలుఁగు నెలఁగ. ౨౫౦
- ఉ. అక్కొమరుండు దాఁవ ? హృదయంబు యథావిధినిల్పి రెంటిలో
నిక్కడఁ గొంత యాస గల దిప్పటి కేగెద నంచు మీఁదికి
నుక్కుచుఁ బోయెఁ గ్రిందఁ బులిచూచి చలంబున మీర లిద్దఱుం
జిక్కితి రంచు నాఁగి నిలిచెం దనకన్నుల నిప్పు లొల్కఁగన్.
- గీ. పుండరీక మిట్టు లొండొండఁ జూపుల
మండఁ గోపవహ్ని మెండుకొనఁగ
నుండు పెఱిగి మాఱుమండుట మానె నా
నెండఱేడు గ్రుంకుఁగొండ నడఁగె. ౨౫౩

- క. పులి యాఁగినఁ జిక్కినతమ
యెలుఁగును వెదకంగ వచ్చి యెల్లెడఁ గలయం
బొలయు నెలుఁగులో యన గుం
తల మిట్టలఁ జీకువాలు దశమై పర్వెన్. ౨౫౪
- క. గగనమణి సాళువముక్తియ
నెగసినఁ దలనూపకుండి యింతట నతఁ డ
స్తగిరిచఱిగ వ్రాలిన పె
ల్లగుఖగముల కరణిఁ జక్క లయ్యెడ నిక్కెన్.¹ ౨౫౫
- శా. ఆవేశన్ భువిఁ బీటవెట్టిన మహావ్యాఘ్రంబు నీక్షించుచున్
దైవంబు న్నది దూఱుచుం దలఁకుచుం దద్రాత్రియన్ధంబుఁ గిం
తావేశంబునఁ బుచ్చి కూర్కఁ దలపోయంగా నెలుంగంత యుం
దా వీక్షించి నిజాంకసీమఁ జెలువౌతల్పంబుగాఁజూపుచున్ ౨౫౬
- క. నిద్ర చనుదెంచెనేనియు
నిద్రింపుము వెఱవ నేల నీకిట ననినన్
నిద్ర నుఖ మెఱుంగ దనఁగా
నిద్రించె దదంకశయ్య నృపనుతుఁ డంతన్. ౨౫౭
- సీ. శాస్త్రాల మటు చూచి నిర్దయత్వముతోడ
భట్లక ! వగవట్టి బ్రదుకఁగలనె
వాఁడు నీకేలెన్నవాఁ డయ్యె బరజాతి
నృపతిపుత్రుండు నిష్కృపుఁడు వీఁడు
మనకులం బాదిగా వనగోచరంబుల
వేటచాటున నొక్కనూటిఁ జంపె
నిల నొక్కగూఁటిపిల్లల మిద్దఱము దుష్ట
బాలునకై పోరనేల మనము

1. స్తగిరిగ వ్రాలినపెల్లగు. ఖగములక్రియఁ జక్కలంతఁ గవఁగవయ్యెన్.

వీనిఁ గ్రింద వైపు విడిచిపెట్టెద నిన్ను
సగమునీకు నిత్తు సగవుగాదు
నసుని నమ్మవలదు నమ్మి మున్నోకపాము
చిచ్చులోనఁ గాలి చచ్చెఁ గాదె.

౨౫౮

క. ఆకథ విను వింధ్యాటవి
నేగలుఁ డనుబోయి తోఁటయారమున మహా
శాకోటముఁ¹ దెగనఱకఁగ
నాకోటరసీమ నొక్కయహిపతి నెడలెఁ.

౨౫౯

గీ. వెడలి యేను నిలిచి విహరించుతా విది
వలదు దీన నేమి గలదు నీకు
నన్నుఁ గలసిబ్రతుకు² మెన్నఁ జేతులే
దనిన వెరఁగుపడుచు నట్ల తలఁగె.

౨౬౦

క. తలఁగిన వానికి నది తన
తలరత్నం బిచ్చి పుచ్చి తా నేగిన ని
మ్మల వాడు నేగి పురిలో
పల నొకవర్తకున కమ్మె పదిగద్దెలకున్.

౨౬౧

చ. అట మఱునాఁడు వచ్చిన మహాభుజగేంద్రుఁడు గారవించి ని
న్నఁటిమణి యెంత కమ్మితి వనా యనమూల్యమెఱుంగఁదెల్పిన³
క్కట పదివేల కమ్మక వికల్పము చేసితి వింతనుండి మి
క్కుటముగ నమ్మకొమ్మనుచుఁ గ్రొత్తఘణామణి యిచ్చె వానికిన్.

క. తనయిల్లుఁ గాచినాఁ డని
మనమునఁ బ్రియమంది యిచ్చు మణు లనుదినముం
గొనిపోయి యమ్మకొనుచును
ధనికుండై వాడు చెల్వీ దప్పినబుద్ధిఁ.

౨౬౩

1. తొంటియర వెఱిగి మహానోకపాము. 2. ఇదిగొగొమ్ముమణియు నెన్నఁడు. 3. వనాయని మూల్యము నెట్లెఱింగి యక్కట.

గీ. దీని కెచటఁగలుగు దివ్యరత్నంబులు
దీని మొదలితావుఁదెలియవలయు
ననుచుఁ గోరిపోయి యాపాముచనుజాడ
వట్టి యేగియొక్కపుట్టఁ గనియె. ౨౬౪

క. కని తిరిగి పోయి మఱునాఁ
డనలంబును గనవుమోపు హస్తంబులఁ గై
కొని వచ్చి తోఱ్ఱలోపలఁ
జొనిపె భరజంగంబు మిడుకుచు నృణియంగఁ. ౨౬౫

క. జాల్కుం డిటు గాలించి యా
వల్లీకముఁ ద్రవ్వఁ జనిన వడి విషములచే
గుల్మామలు దరికొనఁగా
నుల్మకములభంగి మఱియు¹ నురగము లెగసెన్. ౨౬౬

గీ. ఉరగకులము బోయఁ బొరిగొని శమియించె
నట్లు గానవీని కడలనేల
పాము క్రూరమండ్రు ప్రాణులలోనెల్లఁ
బాముకంటె నరుడు పాతకుండు. ౨౬౭

క. నామాటనమ్మి డిగ్గన
నీమనుజునిఁ ద్రోవుమింక నేగెద ననినన్
మోమోటలేక నవ్వుచు
నేమీ సభ్యుడవె యనుచు నెలుఁ గిట్లనియెన్. ౨౬౮

క. ఇలఁగలవశువుల నెల్లను
బాలియించుచుఁ బాపములకుఁ బాడవయ్యెడు బె
బ్బులితోడి పొత్తు గలదే
పులి నమ్మియకాదెత్తోల్లి పులుఁ గొక టిలిగెన్. ౨౬౯

మ. వినుమా చెప్పెదదొల్లి యొక్కపులి కావేరీతటిం బ్రాణులం
దనయిచ్చ న్వధియించుచుం దినుచు నుత్సాహంబుతో నుండి కా
రెనుజోతుం దినునాఁడు మాంసకబలాస్వీతంబుగా నొక్కబా¹
క్కనిజాస్వంబున నొక్కచాడయెడ వీకంజొచ్చిన న్నొచ్చుచున్.

క. వదనము విదురుచుకొను చది
తుదినాలుకయెత్తుచేత దూపాడుచుక్రియం
గదలించుఁ దాలువారగ
నైదలించుం దగ్గు మొగ్గు మేదినిబొరలున్. ౨౭౧

మ. ఇటు దుర్వేదనఁ జిక్కి మాన్యుకొనఁగా నెం దేగినం బ్రాణసం
కటమై ప్రాణులు మారి వచ్చె నని డాఁగంబాఱఁగా నొప్పి యె
చ్చటనుం బాపెడు దిక్కులేక చనుచున్ శైలస్థలిం జేరి ముం
దట సూచీముఖవక్షిఁగాంచి తనభేదం బంతయుంజెప్పినన్. ౨౭౨

క. సూచీముఖంబు డగ్గఱి
నీచెడుగుండనము మాని నిలువవు నీనో
రోచెల్లవొరగవలెహిం
సాచారవికాలుఁడైన నలుగఁజె నీకున్. ౨౭౩

చ. అనవుడు నోరుసాచ్చి వ్యథ² యార్పఁగదే మును చచ్చినట్లు వ
ల్లును మెదలంపకుండెద నలోలత నంచు మొగంబు వంచి వ్రా
లిన నదినోరుసాచ్చి కదలించి క్రమంబున చాడబొక్క³ ము
క్కునఁ గొనివచ్చె నాపులికిఁ గుత్తుకనాటినకొయ్య నొయ్యనన్.

గీ. అట్లు పుచ్చిన ముద మంది సూచీముఖఁ
బొగడియేగి క్రూరమృగముమఱియుఁ
బనులఁజంపితి నఁగఁబలలంబుతో చాడ
నాఁటిజాడ నెముక నాటినంత. 4 ౨౭౪

1. బొక్క = ఏముక. 2. నమ్మిచొచ్చివెకయార్ప. 3. చాడబొమ్మిముక్కున
గొనివచ్చె నాపులికిఁ గుత్తుకనాటిన కొట్టు. 4. పుచ్చినను ముదమందుచుఁ బలుగుఁజాలఁ,
బొగడియునునేగి యాక్రూరమృగముమఱియుఁ, బనులఁజంపి తినంగజావలముతోడఁ, నాఁటి
చాడనె యెముకయు నాటె చుగుడ.

- ఉ. క్రమ్మట వచ్చి పుచ్చు మని కైకొని వేడినఁ బుచ్చినైచి న
ఖ్యమొనరించి నిచ్చలు సుఖస్థితి నుండఁగ నొక్కనాఁడు మాం
సమొక్కయింత గానకయుఁ జయ్యన నాపులి వచ్చి వక్త్రము
న్నమ్మిక దోఁపఁగాఁ దెఱచిన న్విహగంబును జొచ్చె నాక్రియన్
- క. చొచ్చినయంతన కాలునఁ
జచ్చె న్విహగంబు పులులసంగడ మిదిగో
నిచ్చకములాడె దీతన
నిచ్చుటకైయంత యేమి యే సజ్జఁడనే. ౨౭౭
- క. జాతివిభేదం బేటికిఁ
బాతకునకునైన నెడరుఁ బాపి¹ మహావి
ఖ్యాతిఁ గొననొప్పఁదిర్య
జ్ఞాతికపోతంబు చెంచుఁ గాచుట వినవే. ౨౭౮
- క. గోదానము ధనదానము
భూదానము నన్న దానమును బధికహితాం
భోదానము నుత్తమవి
ద్యాదానము గూడ నభయదానము సరియే. ౨౭౯
- గీ. వెన్నుసొచ్చువానిఁదన్ను నమ్మినవానిఁ
జంపిరేని శిశువు జంపుటండ్రు
పంతమెఱుంగు జాంబవంతునివారము
బాస తప్ప మిట్టియాస విడుపు. ౨౮౦
- చ. అనుచు నిరుత్తరంబుగ దయామతిఁ బల్కెడు నంత రాజనం
దనుఁడును లేచినకా క్షణము దా నిఁకఁ గూర్కెద నిద్రవోకుమీ
యనితోడమీఁదనూఁదికొనియామెలుఁగించుకకన్ను మూయుఁగాఁ
గనిపులివల్కె వానిమెయిఁ గంపము పుట్టంగ బీతు వెట్టుచున్.

1. మాకుకునకునైన నెడరుగల్గినఁ దనలో నాకుకనవచ్చు.

- గీ. కోటలు గలవాని గోళులు గలవానిఁ
గొమ్ములు గలవాని నమ్మవలదు
బహురించెనేని బ్రతుకంగవచ్చునే
యెలుంగు తోడి చెలిమియేల¹నీకు. ౨౮౨
- క. మొన్న నొకనిఁనోలితి వాఁ
డిన్నగ మిట్లెక్కె వాని నిది కరుణాసం
పన్నునిక్రియ లోనిడుకొని
నిన్న విడిచిపెట్టి నేడు నిజమరినోలెన్. ౨౮౩
- క. కూరిమిగల దని నమ్మకు
క్రూరమృగంబులకుఁ గరుణగూడునె యిదిసీ
చేరువ నుండుట నేటికి
నీరీతుల బుజ్జగించె నల్లిటి కొఱకై. ౨౮౪
- గీ. దానిఁ జెప్పనేల యేనిదె యొకయేడు
పట్టు నాటునెలలు పట్టు గాక
మిమ్ముఁ జంపి తిందు నమ్ముమీయెడనాకు
దీనిఁద్రోచిబ్రదుకు తెరువు గనుము. ౨౮౫
- చ. అనవుడువాఁడునిక్కముగ నాత్మఁ దలంచి యెలుంగుఁ గూలఁద్రో
చిన నది జాటుచుం దెలిసి చేతికి లోనగు కొమ్మవట్టి యొ
య్యనఁ బఱతెంచి బెగ్గిలునృపాత్మజుఁ గన్గొని యల్పబుద్ధి వే
మన నను నమ్ముమంటి భయమందకుమీ యని పల్లుచుండఁగన్. ౨౮౬
- క. కలకలఁ బలికెడుపక్షుల
కలకలములు సకలదిశలఁ గలయఁగఁ బాలయం
దశదళికులముగ దశశత
దశదశములు విరియఁ బ్రొద్దు తళతళఁబొడిచెన్. ౨౮౭

- గీ. తమముతోడఁ గూడఁ దరలి శాస్త్రులంబు
 శైలగుహలకేగఁ జాల డస్సి
 తగణికిరణవంక్రి సరసఁ జెట్టుననుండి
 యెలుఁగుఁగూడి బాలుఁ డిలకు డిగ్గె. ౨౮౮
- క. ఆయెలుఁ గతనిఁ బిలిచి య
 న్యాయవి పరలోకపీడనం¹ బగుదురితం
 బీయెడన పాయఁ జేసెద
 రా యిట వినుమిక “ససేమిరా”యను మెపుడున్. ౨౮౯
- క. ఈనాలు గక్షరంబుల
 నీనేరమి నొరుఁడు చెప్పెనేని వికారం
 బూనక తొల్లిటిక్రియ స
 న్దానము గైకొనుము మంచిమాటలతోడన్. ౨౯౦
- క. అని వీడ్కొలిపినతటి న
 ట్లనెయూతఁడును ‘ససేమిరా’ యనుచు వనం
 బున భూతావిష్టుని చా
 డ్పనఁ దిరుగఁగ వానిహయము పురిఁ జేరుటయున్. ౨౯౧
- సీ. అశ్వరత్నం బొంటి నరుదెంచె నిన్నఁటి
 శకునము ల్పాపనిఁ జంపె నొక్కొ
 యని తలంకుచు నందజనపాలుఁ డాజాడఁ
 బఱతెంచి యడవిలో బాలుఁజూచి
 యన్న యిదేమిరా వన్న “ససేమిరా”
 యనుడుఁ గలఁగి యొత్తి యడుగుటయును
 నాలుగక్షరముల నోలిఁ బల్కెడువానిఁ
 దోడ్కొనిపోయి మండుల నొనర్చి

వీనిభూతశంక విడిపించువారికి
 స్వరాజ్య మిత్తు ననుచుఁ జాటి
 వేలుపులకుఁ బెట్టి వేడికొన్నను నాలు
 గక్షరములు విడువఁ డయ్యెవాఁడు.

౨౯౨

ఉ. నందనృపాలుఁ డిట్లను మనంబునఁ గ్రుల్లెచు నెల్ల వేల్పులుకా
 మందులుమాఁకులున్మృగులుమంత్రములున్ వృథయయ్యెశారదా
 నందుఁడ యిప్పుడున్నఁ బ్రియనందనుఁ డెల్పఁగ నోపు నట్టి పె
 ద్దం దునిమించినాఁడ వలదా హితు లెవ్వరు నడ్డపెట్టఁగగ్గ.

ఉ. నావుడు మంత్రి చిత్తమున నవ్వుచు నావిధ మయ్యె నాఁడు, నేఁ
 డీవిధ మయ్యె, బేరుకొన నేటికి నిందఱపాల దృష్టమా
 దైవము గల్గెనేని భువి దత్తముఁ డొక్కఁడు గల్గినేరఁడే
 కావున బమ్మరింపఁ బని గా దని యూఱడఁ బల్కె భూపతిక.

ఉ. ఆవిభు నూఱడించి నిలయంబున కేగి బిలంబువిప్రతో
 నీవిధ మెల్లఁ జెప్పిన మహీసురుఁడు న్నచివాగ్రణీ భవ
 ద్భూవరుఁ జేరి నాఁటిగురుపుత్రిక యేడవయేటి పాప నీ
 జీవముచిక్కుదీర్చు నని¹ చెప్పము నీ వని పంచె నాతనిక.

వ. అటకుం జని.

ఉ. ఆతఁడు విన్నవించినఁ బ్రియాన్వితుఁడై సుతుఁ దోడుకొంచు ధా
 త్రీతలనాథుఁ డింటి కరుదెంచుడు నాధరణీసురుండు క
 న్యాతిలకంబు నాజవనికాంతరికాకృతి నిల్పి పద్మవి
 ద్యోతితరీతి దోఁప వినుచుండఁ గుమారు 'ససేమిరా'ధ్వనిక.

ప. ఇట్టి నాలుగక్షరంబుల నాలించి విని యందఱు నూరకుండుం డని
 కుమారు నుద్దేశించి పద్మ మి ట్లని చదివె.

౨౯౩

- క. “స”జ్జనభావము గలుగు సు
హృజ్జనముల మోసపుచ్చు టిది నేనుపె నీ
యజ్జతోడమీఁదఁగూర్కిన
యజ్జంతువుఁ జంపఁజూచు టదిపౌరుషమే. ౨౯౯
- వ. 1 అని చదివిన బాలుఁడు దా విని ప్రథమాక్షరము విడిచి పెట్టి
“సేమిరా” “సేమిరా” యనుచున్నంత నందఱు నా నందనఁగేం
ద్రుతో నానందంబు నొంది మేలు మే లనుచు నుండఁ దత్కల
కలంబు మాన్చి జపనికలో గురుండు. 300
- క. “సే”తువుఁ గని జలనిధిసం
జాతధనుష్కోటిఁ బడిన సద్ద్విజహతికిం
బాతకము వాయు మిత్రవి
ఘాతికిఁ బాతకమే కాని గతి గలుగ దనా. 301
- వ. అని రెండవపద్యంబుఁ జదువఁ గుమారుండు రెండవయక్షరంబు
విడిచి “మిరా మిరా” యనుచుండ నిట నయ్యాచార్యుండును.
- క. “మి”త్రదోహిక్రతఘ్నప
విత్రగురుద్రోహిచౌర్యవిద్యాపరులున్
మిత్రశశిస్థితి మేరగఁ
బుత్రులు గలిగియును నరకమునఁ బడుదు రనా. 303
- వ. అని తృతీయపద్యంబు పఠించినఁ దృతీయాక్షరంబు విడిచి “రా,
రా” యనునందఱుం జూచి యమందానందుం డగు నందు నుద్దే
శించి శారదానందుండు. 304
- క. “రాజ!” భవదీయుఁడైన త
నూజనకు న్ముఖము నోజ నూల్కొను విద్వ
ద్రాజక ధనదానము ని
ర్వాజమునం జేయు మిహపరంబులు గలుగున్. 305

వ. అని యిట్లు చతుర్థపద్యంబుఁ జదివినఁ జతుర్థం బగు రకారంబుతో నవ్వికారంబునుం బాసి బాలుండు తండ్రికిఁ మ్రొక్కి మిత్రద్రోహ లక్షితం బగు ఋక్షవ్యాఘ్రవృత్తాంతం బంతయుం జెప్పిన నచ్చెరువు మెచ్చునుం బిచ్చలింప నవనీ పతిజపనికపంకఁ జూచి. 30౬

గీ. పిన్నదాన విచట నున్నదానవు తల్లి
యింటి వాకిలియును నెఱుంగ వీవు
కానలోనఁ బులియు మానిసియు నెలుంగుఁ
దొడమ చేత లెట్లు తోచె నీకు. 302

వ. అనుడు నతం డింకఁ దాఁపం బని లే నని తలంచి. 30౮

క. భూనాయక! భూసురకృప
నానాలుక నొప్పు వాణి నానాదృఢవి
జ్ఞానమునఁ దెలియు నన్నియు¹
భానుమతీదేవిమచ్చభంగి న్నదిలోక. 30౯

మ. అనినకా దిగ్గన లేచి చూచి తెరలో నాచార్యుఁగా నిశ్చయిం
చి నరేంద్రుం డతి హృష్టుఁ డౌచు సచివుం జేపట్టి నీయట్టి బం
ధునిధానం బింక నొండు గల్లునె గురుద్రోహంబుఁ దప్పించి యెం
దును బాపంబును బొందకుండ నను ధన్యుఁడేసి తీనేర్పునకా.

క. ప్రణయము దప్పక యాబ్రా
హ్మణహత్య దొలంగ రాజ్య మలరంగ సుతుడు
గ్గణములు విడిపించితి నీ
గ్గణములచే నన్ను జట్టిగొంటివి చుమ్మి. 3౧౧

వ. అని గ్రుచ్చి కాఁగిలించుకొని తనపట్టిచెట్ట వట్టుకొని పుణ్యముల
భానుమతియగు భానుమతియుం దానును గురు డగ్గఱి. 3౧౨

క. ఎల్లవిధంబులఁ జూచినఁ

దల్లియుఁ దండ్రియును నీవె దయసేయుము మా

కల్లలు లోఁగొని మము నీ

నల్లిలుగఁ జూడు మనుచు నరవతి మ్రొక్కెన్.

3౧౩

శా. ఈచందంబున మ్రొక్కి యందలముఁ దా నెక్కించి భూమివరుం
డాచార్యుం గొని వచ్చి గద్దియపయిన్ హర్షంబుతో నుంచి శి
ష్టాచారంబునఁ బూజచేసి తనరాజ్యశ్రీ సమర్పించి త
ద్వాచాదత్తముగాఁగఁ గైకొని ప్రసాదం బంచు నేలె న్భువిన్.

మ. అని మంత్రేంద్రుఁడు చెప్పిన నిన్ని కథాహ్లాదప్రసన్నాత్ముఁ డై
జననాథుండును మంత్రితేనిపని మోసం బంచుఁ జేపట్టి యొ
య్యన సత్త్వాఘ్నలచేతఁ బుష్పకనిభం బొ దివ్యసింహాసనం
బనువొందం గొనిపోయి నిల్పె నిజహర్ష్యంబైన ధారాపురిన్.

ఉ. శంభుముఖాంబుజార్కు- దృఢసారవరాహశరీరవశ్యవి
శ్వంభరు శాంభవీవరదు సంభృతరక్షణ సర్వలోకప
క్షింభరు సిద్ధసాధ్యసుర కిన్నర వన్నగ గీతకీర్తివి
శ్వంభరు జంభవైరిసహసంభవు దృప్తవపుర్విజృంభణున్.

3౧౬

ఉ. శంకితకింకరప్రజవశంకరుఁ బంకజనేత్రమిత్రు స
భ్రంకమకాంతిసంకులకపర్దవిభూషితభవ్యచివ్యకూ
లంకమౌ నిష్కశంకితవిలాసకలాపధురీణు శౌర్యస
ర్వంకమవైభవాంకితవశంకరు శంకరు లోకశంకరున్.

3౧౭

మాలిని. పరమకరుణలీలా భక్తలోకానుకూలా

పరిచితసురరక్షా భగ్నదైతేయవక్షా

సరసిజహితనేత్రా సచ్చిదానందగ్రాతా

హరిహరమయ రూపా యాగయోగస్వరూపా.

3౧౮

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలికభేకఫణిండ పీఠ
 ఘోష్టవిభాళాది బిరుదప్రకట చారిత్ర కళింగదేశ నిర్ధామధామ
 త్యాగనాగాజ్ఞన కర్ణాట ద్రవిళాండ్రమహారాష్ట్ర భూ పా ల
 రూప నూపురసుందర చరణారవింద సనవప్రోలి పురవరాధీశ్వర
 వెలనాటిపృథ్వీశ్వర రాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవివెన్నయామా
 త్యపాత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలనుకవిమిత్ర కనకరాజతనూజ
 గోపరాజవిరచితం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యను కావ్యంబు
 నందుఁ బార్వతీవరమేశ్వరానోన్మ్యప్రశోత్తరంబులును భర్తృ
 హరి వైరాగ్యంబును విక్రమార్కుని రాజ్యసాయుజ్యంబులును,
 శాలివాహన విజయంబును భోజునికి సింహాసనప్రాప్తియు మంత్ర
 గుణప్రశంసయు సందోపాఖ్యానంబును నన్నది కథావతారిక
 ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.
సింహాననద్వాత్రింశిక.

ద్వితీయాశ్వాసము.

- క. శ్రీరామాకుచశైలవి
హాసుని మునిహృదయగహ్వరాశ్రయుని మహా
దారుణనఖదారితరిపు
వారణనరసింహు నిగమవనసంచాగిక్.
- క. మనమునఁ దలఁచుచు విద్య
జ్ఞనదైవజ్ఞాది సర్వజనసమ్మత మా
దినమున భోజుఁడు సింహా
సన మెక్కఁ గడఁగె రాజ్యసంపద మెఱయిక్.
- సీ. ధారాపురంబులోఁ దారావధమువోలు
రత్నమండపములో యత్న మమర
నిమ్మైనపసిఁడికంబమ్ములమేడలో
దివ్యసింహాసనస్థితి యొనర్చి
యవరోచనాజ్యదూర్వామ్రపల్లవ పుష్ప
సిద్ధార్థదధి ఫలక్షీరములును
నాదిగాఁ జెక్కు పుణ్యద్రవ్యములు గూర్చి
పుణ్యోహమున భూమిపాలుపుదీర్చి¹
దేవతరుపుమాడ్కిఁ దెల్లనిగొడుగుతోఁ
గూడఁ బసిఁడికామకుంచె లచట
నిలిపి పొంతఁ గైదువులు సేర్చి యర్చన
లిచ్చె నుత్సవంబు పిచ్చలింప.

1. పురితోదవైభూతి చెఱపుదీర్చి.

వ. తదనంతరంబ నానాపురాణేతిహాసశ్రవణంబులను బంచమహావాద్యప్రపంచంబులను సంగీతసాహిత్యసంగతనాట్యప్రసంగంబులను బ్రతియూమదీయమాన ధూపదీపాదినైవేద్యమహోపచారంబులను దత్పరివారదేవతలకు నృపబృంహాణంబుగా సేమం బగు సేమంబున నారాచుండునుం బోలె నాయామినిం గడపి మఱునాడు కృతమంగళేన్నానుం డై ప్రత్యూషనిత్యకృత్యంబులు నిర్వర్తించి యప్పుడు మకరతోరణంబులునుం దెలిముత్తయంబులతోరణంబులునుం గలువడంబులు, బలికూటంబులు మేలుకట్లునుం జీవగుండ్లును మృగనాభిలేవనంబును, ముక్తాఫలరంగవల్లికలును వెల్లివిరియ నుల్లంబుల నుల్లసిల్లుపౌరులును నానాదిగంతాగతవిద్వజ్జన జ్యోతిషిక శాకునిక స్వరవేదులును వందిమాగధ బృందంబులును బసిండి పల్లెరంబుల మాణిక్యదీపంబులతో నివాళింపుచున్న పుణ్యాంగనలును హితరాజలోకబంధువర్గంబునుం దలకొన జయ జీవ వర్ధస్వసుఖీభవాది శుభసూచకశబ్దంబులును బహువిధవాద్యరవంబులును, నొక్కటై దిక్కులుపిక్కటిల్ల మిక్కుటంబుగా సుముహూర్తంబున సర్వతోముఖం బగు మహాసింహాసనంబు డగ్గటి ప్రదక్షిణంబుగాఁ దిరిగి చూచి తత్తద్వారంబుల కడల నున్న బొమ్మలతలకడల నున్నపిన్నగద్దయలలో నెందేని నడుగిడి పెద్దగద్దయ యెక్కుట భావ్యం బని వారశూలరహితంబుగా నొక్కదిక్కున నిలిచి సకలజనకలకలంబు నుడిపి మాహూర్తికసావధాన శబ్దంబు లొలయ నిష్టదేవతలం దలంచి ప్రశస్తఖడ్గహస్తం డై పూర్ణఘటికోచితనాదావసరంబు నెదురుచూచుచుండ.

—: మొదటిబొమ్మకథ :—

క. మును గడియారంబునఁ గ
 ట్టినపెనుజేగంటరవము తేయను నెడ గ్ర
 క్కున భోజం డడుగెత్తినఁ
 గని నిలునిలు మనుచు బొమ్మ కలకలఁ బలికె.

- చ. పలికిన భోజాఁ డద్భుత మపారముగా మది నిండి పాటఁగా
నిలిచి గతజ్ఞ తద్జ్ఞ ధరణీసుర మాగధనందిగాయకా
కలకల మెల్ల మాన్చి శుభకాలములో నిది యెక్కఁ బూనఁగా
వల దన నేల యిందుల నివారణకారణ మేమి నావుడున్. ౬
- మ. తనవాక్యంబులు తత్సభాజనుల కుత్సాహంబు నాశ్చర్యముల్
పెనఁగొల్పంగఁ బసిండిబామ్మ నగి గంభీరంబుగాఁ బల్కె నో
జనవాఢా విను చంద్రగుప్తవృషసంజాతుండు కంజాతమి
త్రనిభుం డుజ్జయినీపురిం బరఁగె నేతత్కర్త సత్కీర్తితోన్. 2
- వ. ఆయనఘనత యెట్టి దం టేని- ౮
- క. సిద్ధులకు నసాధ్యము లగు
సిద్ధులు నెనిమిదియుఁ దనకు సిద్ధంబులుగా
నిర్ధరణిఁ బౌరుషమునఁ బ్ర
సిద్ధుం డగు సాహసాంకుఁ జెప్పం దరమే. ౯
- శా. సంభూతాన్యవిడంబడంబరమిథఃసంరంభగర్వోర్వశీ
రంభానాట్యవిజృంభమాణమతివిస్రంభాదిశుంభన్మనో
జంభారిప్రియసంభృతానకమహాసంభావనాసంభవా
స్తంభోదయ్యుండు విక్రమాస్త్రుఁ డతఁ డేతన్నాత్మఁడే చూడఁగన్.
- క. అతిశయవితరణగుణమున
నతనికి సరిరాక యెక్కనలవియె నీకుం
గ్రతువులు నూఱును జేయక
నితరుల కమరేంద్రదీప మెక్కం దగమే.¹ ౧౧
- క. ఆనవుడు భోజాఁడు విస్మయ
మును సిగ్గు నహంకృతియును ముప్పిరిగొన ని
ట్లనియె నొకయర్థి వేడినఁ
దనియఁగ నహపాదలక్ష్యధన మే నిత్తున్. ౧౨

క. నావితరణ మిది యల్పమె
నావుడు నది నవ్వి తనగుణం బన్యులకుం
దా వినిపించుట కొఱతగ
దా వివరము తప్పి తీవు ధరణీనాథా ! ౧౩

క. ఇది మొదలు కొఱత యయ్యెం
దుది బుణ్యము హానిబొందె దొడ్డతనంబుం
జెదరెం దనుఁ దాఁ బేర్కొను
టిది కష్టము తొంటిసీతి యెఱుంగవు చుమ్మి. ౧౪

ఉ. ఆయువు మంత్రి మహావధము నర్థము దానము మానభంగ మ
న్యాయము నర్థనాశము గృహవ్యసనంబును దాఁపురంబుగాఁ
జేయుట నీతియై క్త మటుసేయక తా నయి దానధర్మముల్
చేయుదునంచుఁ జెప్పినను సీయని నవ్వరె ధర్మ మెంచరే. ౧౫

క. ఈనమయమునకుఁ దగ నితి
హాసము గల దొకటి వినుము హరిదశ్వకులో
ల్లాసకరుఁ డయోధ్యాపుర
వాసి సుదర్శనుఁ డనంగ వసుమతి నేలెన్. ౧౬

చ. అతఁడు సపాదలక్ష్మవసుధామరపం క్తికి భోజనంబు ను
ప్రతముగఁ బెట్టుచుం దివిజవర్గము మిక్కిలిఁ దుష్టిఁ బొందఁగాఁ
గ్రతువులు పెక్కుసేయుచు జగన్నుతుఁ డై సరయాతటంబునం
గతిపయవాసరంబు లధికం బగుసత్ర మొనర్చుచుండఁగన్. ౧౭

క. శారద వీణావాద్యవి
శారద తగురూప మైనచందము మెఱయన్
శారదనీరదనిభుఁ డగు
నారదముని చేరవచ్చె¹ నరపతిఁ జూడన్. ౧౮

1. వచ్చెనపుడు నరపతిఁజూడన్.

- క. వచ్చినమునిఁ గనుఁగొని యిటు
విచ్చేయుం డనుచు మొక్కి విభుఁడుచి తార్ఘ్యం
బిచ్చి కృతాంజలియై నే
సచ్చరితుఁడ నైతి మీ ప్రసాదము కలిమిన్. ౧౯
- గీ. ఎచటనుండి యిటకు నేతెంచితిరి నన్ను
ధన్యుఁ జేయ నన్నఁ దపసి వలికై
బరమధర్మశీల బ్రహ్మలోకమున నీ,
దానధర్మవార్తఁ దడవ వింటి. ౨౦
- చ. విని నినుఁ జూడ వచ్చితి భువిం గడుఁ బుష్పండు వంచు నన్న నో
మునివర శిష్యుఁగాఁ దలఁచి ముద్దునఁ బల్కెద వెంతవాడ నే
ననుచు వినీతుఁ డైనఁ గొనియాడి గుణాఘ్నండు వీవు నీయశం
బనఘచరిత్ర బ్రహ్మభువనాంతము ముట్టిన నిలవ చాలదే. ౨౧
- క. విశదమగు కీర్తివసనము
కృశరక్షక ! సప్తతంత్రకృత మయ్యుఁ జూతు
గ్గళభువనంబులఁ గప్పెను
వశమే నినుఁ బొగడ శేషవాణిశులకున్. ౨౨
- వ. కావున నీ కసాధ్యంబు లే దె ట్లన్న. ౨౩
- క. ధాత్రీశ పుణ్యనిర్మల
గాత్రులకును జగములో నగమ్యము గలదే
క్షత్రియపుత్రుఁడు విశ్వా
మిత్రుఁడు బ్రహ్మత్వపదవి మేరల మీతెన్. ౨౪
- క. స్వకులోచితధర్మముఁ ద
ప్తక మనువారలకు వలయుపని దుర్ఘటమే
ప్రకటంబుగ బూషివత్సలు
సికతాకలశముల జలము చేరుపుగానరే. ౨౫

వ. దీనికి దృష్టాంతంబుగ నీవును దీనం గుండఁ జేసి నీరు నించిన
నిలుచు నని యిసుక చేతి కిచ్చిన వృపాలుం డందుకొని.

క. అటు చేసినఁ జిత్రము మి
కుటముగ నాదానధర్మగుణసిద్ధునిచే
ఘటితరస మెససికతా
ఘటి యొప్పెను రసము ఘటికగట్టినభంగిన్.¹ — ౨౭

క. కృతిఁ గుండలు నిలిచిన స
తృప్తిఁ గనుఁగొని నారచుండు దినమును నీ వీ
గణి బుణ్యకీర్తి వెలయిం
పు తపోనివృథలను వెలసి పుణ్యవిచారా. — ౨౮

వ. అని యుపదేశించి చనిన.

గీ. ఇట నుదర్శనుండు నీమట్టికుండల
నిచ్చ వండిపెట్ట మెచ్చుగాదు
మంటఁ జేసి మొదలి వంటనే కఱిగొన్న
దానఁ దొలుత వండఁ దగుట యెట్లు.

మ. అని మృద్ధాండము లెల్ల మాని సికతాయత్తంబు లౌ కుండలన్
ఘనుఁ జాపాయనశాకసూపముల పాకం బెప్పుడుం జేయుచుం
దనియన్ బ్రాహ్మణభోజనంబు లిడుచుం దానొక్కనాఁ డప్పదా
ర్థనికాయంబులు వండుచోటఁ జని తత్సామగ్రి వీక్షింపఁగాన్.

1. ౪. ఆగతిఁ గుండ నిల్పిన ధరాధిపుఁ గన్గొని నారచుండు నీ
వీగతిఁ బుణ్యకీర్తి వెలయించుచు విచ్చుఁ దీర్పు నత్ర ము
ద్యేగములేక చేయు మని తెల్పి వియద్గతి నేగె నంతలోఁ
ద్యాగము భోగముం దగుచుదర్శనుఁ దచ్చటఁ దాను మెచ్చుచున్.

గీ. క్రొత్తకడవ దెచ్చుకొని వండి మఱి దాని, మీఁద వండిపెట్ట మెచ్చు గాదు
మంటఁ జేసి మొదలి మంటనే కఱిగొన్న, దానఁ దొలుతవండఁ దగుట యెట్లు.

- క. వెస లుడుకం గని నృపుఁ డు
బృసమున నే నిట్టిఘనత వడసితి ననఁగా
నిసుమునఁ జేసినకుండలు
విసవిసలై విరిసెఁ బుణ్యవిపరీతగతికా. 39
- క. ఉలికి యతం డప్పుడు మదిఁ
గలఁగుచు నిటఁ గల్గవంబు గలసెనొ తగు వి
ప్రలయెన్నిక గూడదొ హా
తలు మంత్రముఁ దప్పిరొక్క ధర గదలెనొకా. 33
- మ. అనియుత్సాహవిహీనుఁ డౌచునతిచింతాక్రాంతుఁ డైయుండఁగాఁ
దనయిచ్చన్మృని తొంటిచాడ్చున వియద్భాగంబు శోభిల్లు వ
చ్చినఁ బూజించి మునీంద్ర నామహిమకుం జేటయ్యెఁ బో నీవు చె
ప్పినమర్యాదయు నెట్లు దప్పె ననినం బృథ్వీశు బోధించుచుకా.
- క. మర్యాదఁ దప్పెఁ జిత్తవి
పర్యాసాహంకృతులను బాధివ, “గర్వా
త్కార్యం వినశ్యతి” యనుచు
నాచ్యులు మునుచెప్పనీతి యదితప్పగునే. 34
- క. పర్వతపథమున రథమును
బర్హస్త్రిసంగమమున బ్రాహ్మ్యవ్రతముకా
గర్హమున ధర్మకార్యము
సుర్వీభాగమున నావయు న్నడవ దనా. 35
- క. ఇంతమహిమ వడసితి నని
సంతసమున నీవు రాజసము కైకొన్నా
సంతతముఁ జేయు సుకృతం
చింతయు నిట్లెంత నింక నే మనవచ్చుకా. 32

ఉ. నావుడు భూవరుండు మునినాయక నే నపరాధి నైతి నేఁ
డావిధ మేక్రియం గలుగు నానతి యి మ్మని మ్రొక్కినంత నా
దేవమునీంద్రుఁ డి ట్లనియె ధీరుఁడ వై మది నుబ్బు లేక భూ
దేవసపాదలక్షఁ బరితృప్తి యొనర్చుము భుక్తి ముక్తులకా. 3౮

క. బహుదినములు జరపఁగఁ ద
న్మహిమయుఁ జేకూరు నింక మనమున గర్వా
గ్రహము వల దనుచు శుభ మెం
దుహితంబుగఁ జెప్పి నారదుండు సనిసంతకా. 3౯

క. తాఁకిన మఱి వంగినక్రియ
నాఁకొని వడివండుకొన్న యనువున నృపుఁడుం
దేకువసెడి తొల్లిటివృత
మాకొలఁదినె నిత్యవ్రత¹ మచ్చట జరిపెకా. ౪౦

ఉ. కావున నేన దాత నని గర్వము నైకొని పల్కి నీ వన
ద్భావుఁడ నైతి దానమును బొరువముం బరు లెన్న కుండఁగాఁ
దా వినిపించెనేనియు నతండుఁ దృణంబును నొక్కయె త్తగుకా
క్షౌర గంజిలో మెతుకు గల్గినఁ గ్రొవ్వుట నీమహాత్మ్యముల్.

గీ. అనుడు ఘనుండు భోజుండును మనంబున స్రుక్కి-
బమ్మరిల్లి పసిఁడిబొమ్మ! నాదు
దాన మల్పు మన్నదానవు మీరాజు
దానమెంత చెప్పు దాన నిలుతు². ౪౧

న. అనిన సాలభంజక యి ట్లనియె నతం డిట్టి మహావదాన్యుండు.

1. మాకొలఁదినె నిత్యవ్రత మచ్చట—చిన్నయసూరిగారి పాఠము. మాకంసత్రంబు
తంగినచ్చట—ఇతరప్రతులలో— 2. దాన మెంత నీవు దానిఁదెలుపు. చి. సూరిగారు.
దానమెంతనేర్చు—

క. పొడగన్నంత నె వేయును
నొడివినఁ బదివేలు నగిన నూత్వేలు మనం
బొడఁబడి మెచ్చినఁ గోటియు
నడిగెడువారలకు నిచ్చు హాటకమయముల్.

రర

మ. అది యెట్లన్న నతండు కీర్తి దిశలక వ్యాపింప భూమండలం
బుదధు లేర్గ నేలుచుండి యొకనాఁ డుద్వీశులు స్థంత్రులుక
సుదతీరత్నములుక రసజ్ఞులుఁ గవిస్తోమంబులుం గొల్వ న
త్యుదయశ్రీఁగొలువిచ్చియుండఁగఁ గవీంద్రుండొక్కఁడేతెంచుచున్

1సీ. దందఱూకాధిపాద్దండభుజాదండ
భూరివిశ్వంభరాభారధుర్య
జంభారిపరికీర్తితాంభోజనీమిత్ర²
నూలుసమాసీయదాణరాయ
అక్కిణహృదయ దండొక్క కేశః
కేళిపతివళికణివళిపక్కడక్క
అంకక్కరిక్క మహాలదసాందన
లవలవప్పహిత తులకధీర

ధీరసంపదస్తు దేవబంధకహేమ³
దళకసాక్కు మోరిదర్శనిచయ
యనుచునాల్లుభాషలను రాజుదీవించి
నయనసంజ్ఞ నాసనమున నుడి

రర

సీ. రాజేంద్ర యాజ్ఞరములపేరిటివాడ
నాద్యక్షరము మాన నశ్వవేది
రెండక్షరములఁ బరిత్యజించిన నాట్య
కర్త మూఁ డుడిపిన గతవిదుండ

1. ఈపద్యములోని ప్రాకృతశ్లేషములు తెలియవచ్చుటలేదు. పద్యములోని కబ్బివ్వులు తెలియలేదు. ఎవ్వరియొద్దవైవఁ బ్రతియున్నచో దీర్ఘి నవరించి మాకుఁబంపఁ బండితులం గోరెదము. 2. యంభోరుణిమిత్ర. 3. దేవబంధకహేమ.

నాలుగు నుడిగింపఁ జాలనేర్పరి నైదు
విడిచిన బుధుడఁ నీవిధము గాక
సర్వాక్షరంబులుఁ జదివెచూచిన బుద్ధి
బలముగాఁగల యట్టి ప్రాఘుఁ డనఁగ

నేతిబీటకాయనీతి గాకుండంగ

నిన్ని విద్యలందు నెన్నఁబడ్డ
సార్థనాముఁ డైనయర్థిగా నెఱుఁగుము
విబుధపంకజార్క విక్రమార్క.

౪౭

గీ. అనినఁ గ్రమ్మఱఁ జదివించి యల్లనవ్వి
ధరణిలోనీవు “చతురంగతద్వజ్ఞ” సంజ్ఞఁ
బరఁగినాడవ యనుఁడు భూపాలుఁబొగడి
యెలమిఁ జతురంగతద్వజ్ఞ కవీశ్వరుండు.

౪౮

క. ఇది తగుఁ దగ దనక కళా
విదులకు నీసమ్ముఖమున విద్యలయెఱుకం
బొదపెట్టుట హనుమంతుని
యెదుర నెసం గుప్పిగంతు లెగయుటచుమ్మి.¹

౪౯

ఉ. అంబుజమిత్ర తేజ భవదగ్రకరప్రసృతంబు లైన దా
నాంబువులందుఁ బుట్టె భువనాంతము నిండుచుఁ గీర్తిపుండరీ
కంబు ప్రతాపసూర్యుఁడు వికాస మొనర్పఁగ నాకసంబు భ్రం
గంబుగ లోనఁ బూని యధికం బగువాసన నొప్పు నెప్పుడుకా.

క. అని చెప్పినపద్యములోఁ
దనకీర్తివ్యాప్తియుం² ప్రతాపస్ఫురణం
బును గని భాండాగారికుఁ
గనుసన్నం బిలిచి మెచ్చుగా నాతనికికా.

౫౦

1. గుప్పిగంతులేయుటచుమ్మి. 2. దనకీర్తివ్యాప్తియు.

- క. ధనమిష్టించె విలోకన
మునకుం బలుకునకు హాసితమునకుఁ గవికి వే
యును బదివేలును లక్షం
బును గోటియుఁ బసిఁడిటంకములు చొప్పలుగాఁ. ౫౨
- క. ఘనుఁడు కవి వీడుకొని యె
య్యనభాండాగారిఁ బిలిచి యర్థి ననుం జూ
చినఁ బలికించిన నవ్విం
చిన మెచ్చించినను నిట్ల చెప్పక యిమ్మా.¹ ౫౩
- చ. అని సెలవిచ్చినకా ధనగృహస్థితుఁ డౌ తనలెంక యిట్టిచొ
ప్పన నొసఁగంగ యాచకులు భూజనకల్పమహీజ మంచు నిం
వునఁ బొగడంగ దానగుణభూషణుఁ డంచు ననంతినాయకుం
డనుదినముకా యశంబు దిశలం దలర న్నహి యేలే నెంతయుకా.
- క. అదికారణముగ నతనికి
నదృశం బగుగుణము నీకుఁ జాలదు భువిలోఁ
బొదలనిపెద్దటికంబులు
పొదపెట్టక² మగిడి పొమ్ము భోజనృపాలా. ౫౪
- వ. అనుడు ననంతరంబ. ౫౫
- శా. లగ్నం బ్రీక్రియ విఘ్న మొందిన నిరాలాపంబుగా విస్మయౌ
ద్విగ్న స్వాంతనృపాలపౌరహితవంద్రివాత మీక్షింపఁగా
భగ్నోత్సాహమనోరథుం డగుచు భూపాలుండు లజ్జాభరా
భుగ్నాంబుజాఁ డౌచు నింటి కరిగెం బుణ్యం బగణ్యంబుగఁ.
- వ. అంతఁ గొంతకాలంబున. ౫౬

1. చినఁ బలికించినమెచ్చిం చిన నిట్లని పేవు నాకుఁ తెచ్చకయిమ్మా.

2. పొదపెట్టక-రర.

—♦ రెండవబామ్మకథ ♦—

క. మొలఁ బులితోలును మేనం
బలుచని వెలిపూత యటుతఁ బాములపేరుం
దల మిన్నేలును జడలను
జలి నెలుఁగుం గలుగు మేటిజంగముఁ గొలుతున్. ౫౯

సీ. అనుచుఁ గడంకతో నాభోజతిలకుండు
దివ్యాసనంబెక్కఁ దివిరి మఱియు
ఫలకుసుమాదిశుభద్రవ్యములు గూర్చి
సర్వపూజలుఁ దొంటిజాడఁ జేసి
కవిరాజభూసుర గాయకపాఠక
నర్తకులును దనకీర్తి పొగడఁ
బసిఁడిగిన్నియలు చేపట్టి పుణ్యస్థ్రీలు
శిరమున మాక్తికశేష లిడఁగ

ఖడ్గహస్తఁ డగుచుఁ గదలి నృపాసన
ప్రాంతభూమి చేరె గ్రహబలంబు
గలుగువేళఁ బూర్ణఘటికాంతనాదంబు
చెవుల సోకినంత శీఘ్రగతిని. ౬౦

క. శింజాయితమంజీర
వ్యంజితసీలాంశుభృంగ మగు పదకంజం
బంజక యిడఁగా వేళా
భంజని¹ యై యచట సాలభంజిక పలికెన్. ౬౧

క. ఓహో భూవర వలవని
హాహూలివి² యేల విక్రమార్కునిసరిగా
సాహసమును గంభీరో
తాహంబును లేక యెక్కఁ దరమే నీకున్. ౬౨

- గీ. అనుడు నిలిచి భోజు డాత్మగుణంబులు
చెప్పఁ జూచి మొదలితప్పుఁ దలఁచి
మాని నాఁటిబొమ్మపూనిక నీవును
దప్పకుండఁ జెప్పు తద్గుణములు. ౬౩
- క. అనవుడు నది యిట్లను నీ
గొనములు గలపుపులఁ బేరుకొని చెప్పఁ జూ
చిన జగమున నుజ్జయినీ
మనుజేంద్రుఁడుగాక యితరమనుజుఁడు గలఁజే. ౬౪
- క. శుభలక్షణుఁడు వదాన్యుం
డభయుం డీకఁ గలుగనేర్చునయ్య “నభూతో
నభవిష్యతి” యనుపలు కా
ప్రభునకు సరిచెప్పుచోటఁ బలుకఁగవచ్చున్. ౬౫
- శా. ధారానాథ యనాథసస్యములకున్ ధారాజధారాధరా
కారుం డై కరుణామృతంబు గురియంగాఁ బ్రాప్యసామ్రాజ్యల
క్ష్మీరూఢిం జగ మెల్ల నుల్లసిలఁగా శ్రీవిక్రమార్థాఖ్యుఁ డు
ర్వీరామారమణుండు కీర్తిఁ బరఁగెన్ వీరుం డుదారుం డనన్.
- మత్తకోకిల. అమృహీశుఁడు నాఁడునాఁటికి నాత్మభూముల నన్యదే
శమ్ములందుల వార్తలం బరిచారకు ల్వినిపింపఁగా
నిమ్ముతోడ నవంతిపట్టణ మేలుచుండఁగ దూరదే
శమ్మువార్త లెఱుంగఁబోయినచారు లిద్దఱు వచ్చినన్.
- ఉ. అచ్చటివార్త లెల్లఁ దెలియ న్విని వారల నాదరించి మీ
రిచ్చటి కేగుదెంచునెడ నీనడుమన్ గిరులందుఁ గానలం
దచ్చెరు వేమి గంటి రని యానతియిచ్చిన నందులోన న
య్యిచ్చ యెఱింగి యొక్కఁడు నరేంద్రున కిట్లనియె న్విసీతుఁడై.

సీ. చిత్రకూటాద్రిపైఁ జిత్రంబు గనుఁగొంటి
 నచటి బిల్వద్రుమప్రచుర మైన
 పుణ్యతపోవనంబున రత్న కాంచన
 మయ మైన దేవతాలయము గలదు
 లోకై కవంద్య మందాకినీజలధార
 తోరమై ముందటఁ దొరఁగుచుండు
 నానీరు శుభ్రుపై నమృతంబుననఁ బోలుఁ
 బాపిపైఁ గాఁకుభంగిఁ దోఁచు¹
 దానిపొంత నొకఁడు మానియై జపముతోఁ
 బాయకుండ వేల్చిసేయుచుండు
 నతని కెన్నియేఁడు లరిగెనో యెలికిన
 హోమధూళి హిమనగోన్నతంబు.

౬౯

మ. అనిచోద్యంబుగఁ జెప్పిన న్నిని తదీయాలోకనోత్సాహియై
 మనుజేంద్రుండును దిగ్గనం గదలి రమ్మా చూత మామాని పా²
 వనతీర్థం బని వానిఁ నోడుకొని భాస్వభృష్గసాహాయ్యుఁ డై
 చనియెం గూరమృగప్రచారతరువిస్తారంబులం దూఱుచున్.

వ. ఇట్టి దుగ్ధమమార్గంబునం జనుదెంచుచు నొక్కయెడ. ౭౧

ఉ. భూరమణుండు గాంచె నతిభూరిపయోధరరూప మాత్మవి
 స్తారి పుసకప్రరూఢపటుశాఖమహావటజూట మంచితో
 ర్వీరుహసంభృతైకముసీరకృతోటజవాటము న్నునా
 నీరమణీప్రభాపటలచిత్రితకూటము³ జిత్రకూటమున్. ౭౨

సీ. అంచులతీగె లింద్రాంగణాగములతోఁ
 జెలిమిసేయుచు మిన్ను గలయఁగ బాఁకు
 నందుల మాఁకులు నందనవనకల్ప
 తరువులతోఁ గూడి పెరుఁగుచుండు

1. కుద్ధవ కమృతమై పోయిపాడుఁ బాపికిఁగఱకుకభంగిఁదోఁచు-అనీరు పుణ్యుల కమృతంబువలెనుండు-చిన్నయనూరి. 2. చూత మాదివ్యపావన. 3. చిత్రవనాటము.

నందుల క్రొవ్విరు లన్నదమ్ములమాడ్కిఁ
జక్కలవాసన కిక్కసేయు

నందుల సెలయేఱు లాకాశగంగతో
నటనలు సలుపుచు నాడుచుండు

నందుల మెలఁగుకరు లైరావతముఁ దాముఁ
గదుపుగట్టి మేసి మదము గురియు
నందుఁ గలుగు మాను లాసప్తమునులతో
నిత్యసత్యగోష్ఠి నిలుతు రచట.

ఉ. అందుల నొక్కచో జలకమాడుచునుండఁగఁ దొల్లి మేదిసీ
నందనవక్త్ర వేణినయనన్తన కాంతులు జాతిరూపులై
యిం దుదయించె నాఁగ నుతికెక్కుచుఁ బెక్కుదినంబు లంబుజేం¹
దిందిరమీనచక్రములు దేలుచునుండు సరోవరంబులన్. 2౪

క. వివిధద్వాదశరాసులు
దవిలి తిరిగి పాశ్యసంపదలు చేకుఱుమి
న్నవరత్నరాసులకునై
నవగ్రహంబులుఁ దదంగణంబులఁ బొలయున్. 2౫

క. వింతలుగా నగ్గిరిపాడ
వింతం తని చెప్ప నలవి యే వెన్నెలఁ ద
త్రాప్తంతంబునఁ గరఁగినశశి
కాంతంబులు చంద్రుకందు గడుగుచు నుండున్. 2౬

సీ. శిరమున విమలపుష్కరవతి యగుమాల్య
వతి రత్నమాలికావతి యనంగ
మృగపాదఘట్టన మృదుల మాజేగుఱు
ధూళి శేఖరితసిందూర మనఁగఁ

బ్రబలసమీరణోత్పత్తితంబు లైన పు

ష్పంబులు కరశీకరంబు లనఁగ

సర్వతో ముఖసముచ్చలనవారి¹ని

ర్థములు మదజలసావ మనఁగఁ

దన్నుఁ జేరిన మేఘముల్ మన్ననంగ²

సాలతరువులు బర్హధ్వజము లనంగ

నేచినీరాజ్యపట్టగజేంద్రులీ³

నిలిచి పొలుచు నయ్యచలంబు నృపతియెక్కె.⁴

22

శా. లంకేశారిపదాంకితంబులు ర్పురాలంకారకూలంకషల్

పంకేశాకరసంకులాంతరములం బ్రవ్యక్త దివ్యాంగనా

సంకేతంబులు మీనకేతనధనుష్ఠాకారశంకావహా

ర్పుంకారాశికులంబులుం గల మహాశైలస్థులల్ చూచుచుకొ.^{2౮}

క. ధారాధరమార్గాగత

ధారాశం బగుచు ధరణిధరమధ్యకృతా

ధారంబై ధరఁ బరఁగిన

ధారాతీర్థంబు గనియె ధారాధీశా.

2౯

వ. కనిన నితని మనఃప్రసాదంబు దట్టంబై నిలిచె.

౩౦

క. దుర్మాధ్మనకైన మహా

ధర్మస్థలి నాత్మశుద్ధి దలకొను ననఁగా

ధర్మంబుల కాకరమా

నిర్మలునకుఁ జిత్తశుద్ధి నిలుచుట యరుదే.

౩౧

1. చ్చాలనలోలి 2. వన్ననంగ 3. ఉజ్జయినిరాజు నట్టగజేంద్రులీ-ఈపాఠము యతిచెడివది.

4. ఇక్కడ వ. "అవఁ డెరువుఁజూపుచు మావంతు క్రియాహరుడు చూపమున్నుగానతండు చని చని" అని యొకదానిలోఁగలదు.

భుజంగప్రయాతము. ఆతం డంత సున్నాతుఁడై రత్న హేమాం

చితం బై సువర్ణాద్రి చెల్వొంది దేవా
న్వితం బైన హర్మ్యంబు వే సొచ్చి యాదే
వతం గాంచి పూజించి వచ్చె న్నతుండై.

౮౨

గీ. ఆచటిహోమశాల కరిగి మానంబునఁ
దపము కలిమి దోఁప జపముతోడ¹
మధురయుతము లైనమా రేడుఁబండుల
వేల్చి సేయచున్నవిప్రుఁ జూచి.

౮౩

గీ. అన్న పుష్పఫలజలాక్షతాదులు చేత
నున్న వాఁడును² జపహోమములను
జేయువాఁడుఁ బ్రణతి సేయఁదగరు గాస³
మనుజవిభుఁడు మొక్కుమాని వలికె.

౮౪

క. ఓవిప్రోత్తమ సవనం
4బీవెరవున జరుగ నెన్ని యేఁడులు చనియె
న్నావుడు నుబ్బస పుచ్చుచు
నావిధిచేతలకు నేమి యనఁగల దధిపా.

౮౫

ఉ. ఇచ్చట నేండ్లు నూఱు సనియె⁴ జగదంబిక నాయవస్థకు
నైచ్చడు కూడు మాని రవి మీఁదఁ దపింపఁగ వేల్చి సేసి ను
చ్చిచ్చున వెచ్చుచుండి తెగఁ జిక్కితి నన్నఁ; గృహనువృత్తిఁ దా
నచ్చటివాని లేపి విహితాసనుడై నృపుఁ డాత్మనిష్ఠతో⁵.

౮౬

క. వ్యాలోలకరాశకజి
హ్వలం బగు సప్తజిహ్వావదనంబున భూ
పాలుఁడు మధుమిశ్రిత మగు
మాలూరఫలంబు వేల్చె మంత్రముకొలఁది⁶.

౮౭

1. మనతపోవిభూతికలిమి మెఱసి. 2. మన్నతనికని. 3. జేయునకనిక నతి చేయ. దగడుగాన. 4. హవనంబీవెరవున.....నావుడుమనుష్యగొట్టుచు-చిన్నయహరి.

వ. అట్లు నోమంబు గావించిన నయ్యమ నెమ్మనంబున నమ్మిక
పొడమి పొడనూపకున్నం గడచూపునం గెంపుగదుర మదిం బదరి
దొరకొన్నకర్జం బుజ్జగించుట యిజ్జగంబున నొజ్జల లజ్జలుడుపు రజ్జ
లనుచు నుజ్జయినిజేడు మారేడుబండు మాని తన మెడం జూచి.

గీ. పలుకుఁదేనియ గలతలపండువేల్పుఁ
దలచి తలచిక్కు చక్కమీఁదటికి¹ జెరివి
యెడమ కేలఁదెమల్పుచు నడిదమెత్తి
మెఱుఁగుమిడుఁగుఱుఁ లెగయగా మెడకుఁబూనె. ౮౯

వ. ఇట్లు పూని యుంకించిన. ౯౦

క. ఓహో నృప నీధర్మో
తాహయాలకు మెచ్చితిని నిజం బిది యిక నీ
సాహసము విడువు మని త
ద్యాహోఖడ్గంబు వట్టె బరమేశ్వరియ౯. ౯౧

క. పట్టి నిలుచుండి నృప నీ
కెట్టిహితం బైన వేడు మిచ్చెద నని చే
పట్టిన మొక్కి మహీవరుఁ
డి ట్టనియెం దల్లి మెచ్చి తెట్టులు నన్నుకొ. ౯౨

మ. ఇతఁడు స్థానము సంధ్యయున్ జవము ని శ్లేకాలముం జేయఁగా
శతవర్షంబులు పోయె నీద్విజుని మెచ్చుం జెల్లదో మెచ్చునం
గతి గాదో గుణ మానతి మృనిన నోక్షాపాల యీదుస్తర
వ్రతము ల్గల్గియుఁ జంచలంబు మతి భావం బల్ప మెప్పట్టినకొ.

గీ. మేరుశైలధీర మేరులంఘితమున
నాగుఁ నీవ్రతంబు నగణితంబు²
చంచలాత్మకృతము సంకల్పరహితంబు
వైన జవము లెల్ల హానిఁ బొందు. ౯౩

- క. దేవర భువి గావంబున
గ్రావంబున గాంచనమున గలుగఁడు శుచిరూ
భావమున గలుగ నేర్చును
భావజ్ఞా భావశుద్ధి పరమార్థ మనన్.¹ ౯౦౫
- క. డెందంబున సం దేహము
నొందక ప్రహ్లాదుతండ్రి నొడఁబడి చెడుచో
నిందు గలఁ డనిన గంబము
నం దుదయింపఁడె విష్ణుఁ డగురులు బెదరన్. ౯౦౬
- క. దేవద్విజమంత్రౌషధ
దైవజ్ఞాచార్యతీర్థధర్మముల యెడన్
భావన యేవిధమున నా
నావెరవున నచటి సిద్ధి యగునిధగతిన్.² ౯౦౭
- గీ. భావ మస్థిరంబు గావున వీనిన
తంబులెల్ల నిష్ఫలంబు లయ్యె
సీవు నిష్ఠ నిట్లు గావించితివి గాన
గడియలోన మెచ్చు గలిగె నీకు. ౯౦౮
- క. ధన్యుడ వనవుడు విని న
తృన్యాదానమును దేవతావరమును రా
జన్యవరాజ్ఞయుఁ దిరుగుట
యన్యాయము గానఁ దిరుగ కంబిక వినుమా. ౯౦౯
- ఉ. ఇష్టములెల్ల నాకుఁ దగ నిచ్చెద నంటివి సర్వమున్ వ్రత
భ్రష్టఁడు నాక వీనికిఁ గృపామతి నిమ్మని మొక్కినంత సం
తుష్టి వహించి దేవత చతుశ్శతవత్సరభోగ్యమైన యు
త్కృష్టమహీపతిత్వమును దివ్యపదంబును నిచ్చె వానికిన్. ౧౦౦

క. వానికి నిట్టిచ్చి ధరి
త్రీనాయకుఁ బరిణమించి దేవియు నంత
ధానమ్మునొందె విప్రుఁడు
నాన్మపు వెఱఁగంది పొగడి యరిగె నిశేచ్ఛక. ౧౦౦

శా. తత్సేవాఫలదర్శనంబున మహాత్మ్యస్థాన విశ్రాంతిగా¹
నుత్సాహంబును సాహసంబును బ్రతాపోదారభావంబు న²
త్యుత్సేకంబును భూషణాకృతులతో నొప్పారఁగా భూపతి
వాత్సల్యంబున వచ్చె విక్రమయశోవర్ధిష్ఠుఁ డుజ్జేనికీక. ౧౦౧

ప. కావున నీ కిట్టి గుణంబులు సమకూరకునికి నెక్కంజనడు పొమ్మ
నిన విని భోజిండును మనంబున నతనిం గొనియాడుచు నుద్విగ్ని
తలగ్నుండై³ సిగ్గుపడుచుఁ బూర్వద్వారగమనంబు మాని యపర
ద్వారగమనోత్సృకుం డగుచు నాఁటి కద్దివ్యాసనం బెక్కరాకుం
డుట తెల్లంబుగఁ మొగంబు తెల్లంబడఁ దిరిగి చని మఱియొక్క
నాఁడు. ౧౦౩

—♦ మూడవబొమ్మకథ ♦—

క. ఉల్లోలదుగ్ధసాగర
కల్లోలక రాగ్రమందకంపితఫణభృ
ద్యుల్లభమణిమయఁడోలా
వేల్లనసుఖిలోలుఁ డైన వేల్పుం దలఁతుక. ౧౦౪

క. అని నియమంబున హితశా
కునికస్వరశాస్త్ర వేదకోవిదయుతుఁ డై
యను వగుదినమున సింహా
సన మెక్కడలంచి భోజనవతి చేరెక. ౧౦౫

1. దదధ్వశ్రాంతిగాఁ జిత్తమందుత్పా. 2. గర్వోత్సేకంబున. 3. విఘ్నకాలంఘిక
కాలజ్ఞుండై.

- క. చేరిన నచ్చటిపుత్రిక
యారాజుం బలికె వాసవాసన మెక్కం
గోరుట జగ మెఱుంగ మహా
దారిద్ర్యుడు క్రతువుసేయఁ దలఁచుటచుమ్మి. ౧౦౬
- ఉ. అర్యులఁ గూర్చి నేఁడు శుభమైన ముహూర్తము చూచి వట్టిగాం
భీర్యము వోఁపఁగాఁ దగని పెద్దటికం బిది యేల సన్నపుం
గార్యమె విక్రమార్కనృపుగద్దియయెక్కుట వానిఁబోల నొ
దార్యము నీకుఁ గల్గినఁ బదం బిడు మోజగ భోజభూవరా.
- వ. అనుడు విస్మయమానమాననుండై మానవేంద్రుం డాసించోసన
యానంబుమాని యనుమానించి మీనరపతివితరణంబు లేఁజెఱుం
గెఱింగింపు మనిన నది యిట్లనియె. ౧౦౭
- సీ. బలమున నిజమునఁ బ్రాణరక్షణమున
భీము భీమాగ్రజు భీమగురునిఁ
జెలుపున సంకల్పసిద్ధిఁ దేజంబునఁ
బద్ధారిఁ బద్మజుఁ బద్మమిత్రు
శివభక్తిఁ గీర్తి విశిష్టదానంబున
బాణు బాణారాతి బాణజనకు
వైశ్వర్యమున రతి నఖిలోత్సవస్ఫూర్తిఁ¹
గామసంహారుఁ గాముఁ గామసఖుని
- నష్టభోగముల రణాటోపమున బుద్ధి
నిండ్రు నిండ్రతనయు నిండ్రమంత్రిఁ
గ్రేణిసేయు ననుచు జాణలువొగడంగ
నవని యేలె విక్రమార్కవిభుఁడు.

- క. సాహసము జయము బలము
తాహంబు బరాక్రమంబు ధైర్యము గలని
రోహకుని దొరయునెడ నం
దేహించుచునుండు నాదిదేవుం డైనా.
౧౧౦
- క. నరుండు మగతనము నేర్పునఁ
బరంగించెడుచోటఁ దోడుపడుదురు సురలున్
ధర గొలికునకుఁ దోడ్పడ
గరుడఁడు జక్రంబు హరియుఁ గలిగినభంగిన్.
౧౧౧
- క. అనవుడు భోజుండు గొలికుఁ
డనువానికి నెచట విష్ణుఁ డాయుధమును వా
హనమును దోడ్పడియెను నే
వినవలతుం జెప్పు మనిన నెన నిట్లనియెన్.
౧౧౨
- గీ. తుంగసాధశృంగసంగతాంబర మాచుఁ
బూర్వభూమి నొక్కపురవరంబు
భజన కెక్కి మున్ను నిజమైనపేరిట
నెలసెఁ భువిఁ బ్రతాపవిషయ మనఁగ.
౧౧౩
- వ. అట్టిపురంబున.
౧౧౪
- క. సేనానికి నెన యనఁ బర
సేనాభంజకుండు గలిగె క్షితిపతి విష్ణు
కేనారాధకుండు బృహ
త్సేనాఖ్యుండు బల్లి భీమసేనుండు వోలెన్.
౧౧౫
- వ. ఆనరేంద్రునకు నానందిని యనుసుందరియందు నయనానందం
బుగా నొక్కనందన యుదయించె.
౧౧౬

క. ఆరాజతనూభవ క
 న్యారత్నము మరుని మోహనాస్త్రముక్రియ నా
 కారంబున నొప్పుచు ధర
 లో రూఢికి నెక్కు నది నులోచన యనగఁగ్.

౧౧౭

క. భూవలయంబున నుపమా
 జీవన మగు వస్తు వేర్చి చెప్పిన మనఁగా
 నానెలఁది యవయవములకు
 నేవియు సరిగాక యునికి నేమనవచ్చుగ్.

౧౧౮

సీ. మృదుపల్లవంబులు ముదురక యుండినఁ
 బదసరోజములసంపదలఁ బోలుఁ
 గరికరంజులమేనఁ గర్కశభావంబు
 లేకయుండిన నూచలీలఁ బోలుఁ
 జక్రవాకంబులు సడిసన్న రేయెల్లఁ
 జాయకుండినఁ జనునోయిఁ బోలుఁ
 జుక్కలతేడ దా న్నుక్కక పొంగక
 కందకుండిన ముఖకళలఁ బోలుఁ

జంచరీకచయము సంచలింపక కూడి
 నిలిచెనేని కురుల చెలువుదాల్చుఁ
 బువ్వఁదీగె మొదలిమన్వంబు దప్పక
 ననిచెనేని మేనియనువుఁ బడయు.

౧౧౯

మ. తనలావణ్య మగణ్యదర్పమయమై తారుణ్యపూర్ణంబుగా
 ననవద్యద్యుతితోడ నానృపతికన్యారత్న మేరాజనం
 దనుల నైచ్చక మీఁది మేడకడ గంధర్వాంగనావిభ్రమం
 బున నుండెన్ మృదువస్త్రగంధసుమనోభాషాదిభోగంబులన్.

సీ. తరుణి యీక్రియ మేడఁ దరలకుండుటయును
 దెలిసి గౌళికుఁ డనుధీరవిటుఁడు
 చాయలయుక్కునఁ జక్రంబు గావించి
 కాష్ఠయంత్రంబున గరుడిఁ జేసి
 తావిష్ణుఁడై మన్మథప్రథనమునకు
 మెఱపుగాఁ గస్తూరి మిగుల నలఁది
 పసపువన్నియ పట్టువసనంబు గావించి
 తిరునామ మొప్పఁగాఁ దీర్చి కడఁక
 నెక్కి కీలున వాహన మెగయఁజేసి
 పవనసథమునఁ జనుదెంచి బాలమోల
 నిలిచి నేనిదె కృష్ణుఁడ నిన్నుఁగూర్చి
 వచ్చితిని నన్ను వరియింపు లచ్చికరణి.

౧౨౧

చ. అనవుడు బాల విస్మయము హర్షము లజ్జయు సగ్గలింప నా
 తని నట నుంచి యేగి తనతండ్రికి నట్టితెఱుంగఁ జె
 ప్పిన నతఁడు న్రయంబున నభీష్టము నేఁ డొనఁగూడఁబోలు నీ
 కని చనుదెంచి యచ్చట గవాక్షముఖంబునఁ జూచి యుబ్బుచున్.

క. చల్లనికొండకు గిరిజా
 వల్లభుఁ డల్లుఁ డగు నట్టివడుపునఁ దల్లీ
 నల్లనిదేవర నీచే
 నల్లుఁ డనఁగఁ గలిగె నేఁ గృతార్థుఁడనైతిన్.

౧౨౨

క. అమ్మా తడయక కైకొను
 పొమ్మా యని యనుప నేగి పొలఁతుక యచటన్
 నెమ్మి దభిశొత్తఁగాఁ దన
 నెమ్మన మలరంగ నాతని స్వరియించెన్.

౧౨౩

ఉ. గొల్లికుఁ డయ్యెడ న్నది వికాసము హాసముఁ గూడియాడఁగా
బాలిక నంతనంత మృదుభావణభూషణతోమణంబులం
గేలికిఁ జేర్చి లజ్జ కడకీ లెడలించుచు బుజ్జగించి పాం
చాలునిపోలిక న్సురతసౌఖ్యము తీపులు చూపె నేర్పునక.

ఉ. అజ్జలజాక్షీయ్యో హృదయమందునఁ బుట్టినవానిపోయిచే
బుజ్జన మియ్యకోలు గొనుపొందునఁ గూడిన నింపు నైకొనుక
సెజ్జకుఁ దాన చేరు రతిచేప్త లెఱుంగఁగడంగు చెయ్యులక
లజ్జ యొకింత చేడ్పడఁ జెలంగుఁ బెనంగు ననంగ కేలిమై. ౧౨౬

క. ఇటు నానాటికి నొయ్యనఁ
గుటిలాలక యులుకు దీర్చుకొనుచుం దనకొఁ
గిట నాదటఁ జెలఁగఁగ న
వ్విటుఁడు న్నమరతుల గారవించుచుఁ దివుటక. ౧౨౭

సీ. అంగుష్ఠ మడుగు గుల్ఫాంతంబుఁ జిలుదొడ
జఘనంబు నాభి వక్షంబుఁ గుచము
భుజమాలములు గళంబును జెక్కుమోవియు
నయనము ల్నుదురు ముందలయున నఁగఁ
గలుగుచోటులఁ జంద్రకళలఁబెంపునఁ జెక్కు
నారోహణావరోహణము లెఱిఁగి
బీజమంత్రాక్షతవ్యాజహృద్భావ¹
హృదయాదిమర్మంబు లెక్కఁజేయు

సుఖముఖాంకనఖరచుంబనభూషణ
గ్రహణతాడనములఁ గదలఁబొడిచి
చిత్తశయను దెలిపి యుత్తానశయిత
ముఖ్యసురతతంత్రములఁ గలంచె.

౧౨౮

1. దృగ్బాణముల్ హృదయాదిమర్మవాహకులఁజొనిపి.

క. మనసిజమర్జునితో
మనమలరంగం బెనంగి కరంగె మానిని రతిసం
జనితసుఖంబున నెలపొడు
పునఁ గరంగెడుచంద్రకాంతపుత్రికఁ బోలెన్. ౧౨౯

శా. ఆజాడం గుచపక్రవాకరుచి పెంపారం దదీయాననాం
భోజాతప్రభ లుల్లసిల్లంగ సముత్స్ఫుల్లాక్షి¹మీనద్యుతుల్
రాజిల్లంగ నులోచనాసగసిలో రాయంచభంగిం గళా
భ్రాజిష్టుం డగు గౌళికుండు హరిరూపం బొంది క్రీడించుచున్.

ఉ. ఇమ్ములఁ గొన్నియేండ్లు సుఖయింపఁగఁ దక్కినరాజులెల్లఁ జో
ద్యమ్ముగ నిట్టివార్త విని యచ్యుతుఁ డీతని యల్లుఁ డయ్యె²గ
ర్వమ్ములు మాని వీనిఁ గొలువం దనంచు భయమ్ముతోదురం
గమ్ములఁ గుంజరమ్ములను గన్యలఁ గప్పము లిచ్చి పంపఁగాన్.

క. చేకొనుచు బృహత్సేనుఁడు
చేకొలఁదుల లోఁగు పెఱిఁగి క్షితిపాలకులం
జీకాకుపఱిచి భూములు
చేకొనఁగా నలఁగి తలఁగి సిగ్గున నొక చోన్³ ౧౩౨

వ. అందఱుం గూడుకొని విచారించుచుం దమలోన. ౧౩౩

క. సమముగ దేశము లేలుచు
నమరిన మగకూడు గుడిచి యధమాధమభా
వముతోఁ బెక్కం డ్రొక్కని
సమరమునకుఁ బోక యునికి⁴ చచ్చుట గాదే. ౧౩౪

1. పెంపారంగ కుంభస్థానం బోజంబు వ్యవసాయముం తెలఁగ నుత్పల్లాక్షి. 2. డీతని కల్లఁదండుగర్వ. 3. తైకొనుచు. 4. జొరకయునికి.

క. గణుతింప మానభంగ

ప్రణ మాజన్మంబు నెడ్డ ప్రయ్యలుసేయున్
రణమరణము శోరులకును

క్షణదుఃఖము మీఁద నధికసౌఖ్య మొనర్చున్.

౧౩౫

గీ. మానహాని యైన మనత్రోవకంటెను

¹బాణహీన మైన పదము లేదు

వీనిచేత బాధ వెచ్చుటకంటెను

చక్రధరునిచేతఁ జచ్చుటాప్స.

౧౩౬

క. రావణకంసాదికర

క్షోవీరులఁ జంపి తన్నుఁ గూడఁగనిచ్చెం

గావున నమములు నల్లని

దేవరకోపములు నట్టిదేవరవరముల్.

౧౩౭

సీ. మున్నీటిపావయు మున్నీటితేవయు

నిల్లాలు నిల్లునై యెసఁగువానిఁ

బాములవగవాఁడుఁ బాములవగవాఁడుఁ

దేరునుబాన్పునై తేరువానిఁ

గలువలచుట్టంబుఁ గలువలనెట్టంబుఁ

దనరెండుకన్నులై తనరువాని

బూవింటివాఁడును బూవింటివాఁడును

గారావుసుతులుగాఁ² గలుగువాని

జోడులేనికంటిజోగికి జోడుగా

నున్నవానిఁ బెక్కు మన్నవాని

దల్లి దండ్రుడైన నల్లనివేల్పును

గంట చెడనిముక్తి వంట గాదె.

౧౩౮

1. అపనిమావహావియగుతోవ. 2. గారావుఁబట్టలై. గట్టియైవట్టియైకలుగువాఁడు.
చిన్నయసారి.

- క. చొత్తము చత్త మనుచు ను
ద్వృత్తు లగుచుఁ దెగి ప్రతాపవిషయముపై దం
డెత్తి చనుదెంచినం గని
యత్తటిఁ దా వెడలె నాబృహత్సేనుండున్. ౧౩౯
- చ. వెడలి నిజాత్తసైన్యపరివేష్టితుఁ డై చని గర్వపాటవం
బడరఁగఁ బోరిపోరి బల మంతయుఁ జచ్చినఁ జిచ్చులోపలం
బడి వడిఁ దూలివచ్చు శలభంబు తెఱంగున నోహటించి లో
పడక పురంబు సొచ్చి సుతపాలికి నాపద చెప్పి పుచ్చిన్. ౧౪౦
- మ. అది యాత్మప్రియుఁ డేరి, దేవ! మును ప్రహ్లాదుం గృపం గాచి యు
న్మదఁ డొ దైత్యునిఁ ద్రుంచి తీవు మొసలి న్మర్దించి యాయేన్లు నె
మ్మది రక్షించితి నేఁడు ని న్గొలువఁగా మాతండ్రి కిట్టి మహా
పద వచ్చెన్ రిపుసంఘముం దునిమి నీభక్తు న్భువి న్నిల్పవే. ౧౪౧
- క. అని వేఁడుకొనిన వాఁడును
మనమున నిటు దలఁచెఁ దొల్లి మగతనమునఁ బూ
నినపూనిక విడిచిన నిక
వినువారలుఁ జూచువారు వికవిక నగరే. ౧౪౨
- గీ. నాఁటిసాహసమున నిట్టిబోటి గలిగె
నేఁటితెంపున కొకవేల్పు నిల్వఁబడఁడె
యనుచుఁ జక్రంబు గైకొని యంత్రగరుడి
నెక్కి సూత్రంబు గదలించి యెగసివచ్చె. ౧౪౩
- వ. అట్టి వేళ నయ్యాదివిష్ణుండు. ౧౪౪
- ఉ. గొలికుఁ డీలై నేనియు జగంబు జనార్దనుఁ డీలై నంచు న
న్నాలముసేయుచుండుఁ దన యల్లుడ నే నని నమ్మియున్న భూ
పాలుండు చిక్కు భక్తిఁ దమప్రాణము లొప్పనసేయ నున్న మ
న్నీలతలంపులుం బొలియు నే నటు పోవకయుండఁ బాడియే. ౧౪౫

క. అని చక్రము చే జెలుంగంగ
 వినతానుతునెక్కి వచ్చి విభుఁ డొప్పె నువ
 ర్జనగంబుమీఁద సౌదా
 మినితోఁ జెలువొందు నీలమేఘము పోలెన్. ౧౮౬

మ. తనదివ్యవ్రభ లీక్రియ¹ న్నెలుంగుగాఁ, దాక్ష్యండు పక్షాగ్రచా
 లనవాతాహతితోన మేఘములు డొల్ల న్నిన్న ముట్టంగ నే
 పునదీపించుచు లీలఁ గోవమును రూపుం జూపి చక్రాహతి
 న్ననజాక్షుండు నృపాలవంక్తి ననిపెన్ నైంతసంప్రాప్తికే.

వ. ఇట్లు చేసి తదనంతరంబ తజ్జయంబు విదితంబునీయం బూని.

ఉ. ధన్యజనానుకూలుఁ డగు దానవసంహరుఁ డొజ్జె నబ్జమూ
 ర్ధన్యము భక్తనద్గతివదాన్యము నిర్జితగర్జితోగ్రప
 ర్జన్యము ఛిన్నభిన్నపరసైన్యము దిక్కరికర్ణకీర్ణకా
 తిన్యము గౌళికావనదృఢీకృతజన్యముఁ బాంచజన్యమున్. ౧౮౭

క. ఇటు కానిపేరుగా ను
 త్కట మగు జయ మిచ్చి చక్రధరుఁ డేగిన ను
 దృటవృత్తి గౌళికుఁడు న
 చ్చట చని రణమండలమునఁ జచ్చిననృపులన్. ౧౮౮

చ. కనుఁగొని మామఁ బిల్చి ననుఁ గంటివె వచ్చిన యీనృపాలురం
 దునిమితి వీరిసంపదలు దొడ్డలుగాఁ గొనిరమ్ము నీపురం
 బున కని చెప్పి తొంటిగతిఁ బోయి సులోచనఁ గూడి దాని కిం
 పొనర విహారము ల్చలుపుచుండె ననేకదినమ్ము లిమ్ములన్.

క. కాపునఁ దెం పుడిఁగి యస
 ద్భాపున కచ్యుతుఁడు తోడువడియె ననంగా
 నావిక్రమార్కునకు నతి
 పావనునకు సురలు తోడువడు టచ్చెరువే. ౧౮౯

- ఉ. ఉల్లసితక్షమాభరణః ఉజ్జయినీపతిః బోలవచ్చునే¹
యెల్లముఖంబుల న్నిష మనేకవిధంబుల నొల్కుచుండఁగా
నుల్లము వ్రయ్య బు సస్సనుచు నూరకఁ మ్రోగెడి పాముతోడి పొ
త్తొల్లక తద్భుజాగ్రమున నుర్వి సుఖస్థితి నుండు నెప్పుడుకొ.
వ. అట్టి యాతనితలంపు సంపదలందు నవినయాదిగుణంబులం బొదలు.

క. ఓలం బగుసంపద నయ
శీలంబునఁగాక దుష్టచేష్టలఁ గలదే
యాలరి మొదవులకును దల
కోల యిడక చేరి పిదుకుకొనఁ²దల మగునే. ౧౫౫

క. ఎక్కడనుండియొ కూడును
నిక్కము లైతొంచు నొక్కనిముసంబునఁ దా
మెక్కడికొ విరిసిపోవును
డక్కపు సంపదలు మేఘుడంబరముక్రియకొ. ౧౫౬

క. కలిమికిని దగినకొలఁదిని
నెలగల వెలి విడువకున్న³ నిలువెక్కడిదా
కలయఁగ నిండినచెఱువున
కలుఁ గించుకవిడువకున్న నాఁగనిభంగికొ. ౧౫౭

సీ. అని యిట్టితలఁపున నశ్వమేధము సేయఁ
బూని భూసురబంధుభూమిపతుల
రప్పించి శుభముహూర్తమున దీక్షావిధి
గైకొని చేయుచో నాకవిభుఁడు
గరుడగంధర్వయక్షవాతములతోడ
సరుదెంచి తోడ్పడి యాదరింప
సురల నందఱు జూచి ధరణీశుఁ డందులో
రత్నాకరుం డటు రామి యెఱిఁగి

1. నెన్నఁబోతునే. 2. నిలిచిపిండుకొన. 3. వలవినకొలఁదిని. నెలగల వెలి వెడల
కున్న. నెలగ = రసము (నెలగలు)

యతనిఁ దోడి తేర హితఁబురోహితు సంపెఁ
 బ్రియము గూర్చి మైత్రి నయము మోఱయ
 విప్రవద్యుఁ డంత క్షిప్రయానంబునఁ
 దెరువు నడచి కొన్ని దివసములకు.

౧౫౮

మహాస్రగ్ధర. కనియెకా దుర్వారదర్శికరమకరఝషగ్రాహరక్షానివిద్రుక్
 ఘనవీచీసద్భుజాభ్రంకషగుణసమత్రికాంతకాలాంతసద్రుక్
 జనకాధీశాత్మజాధీశ్వరధనురతివిస్తారితావర్తభద్రుక్
 స్వనదంభోదాతిరాద్రు స్వరతటవిహితోచ్ఛ్వాసముద్రుక్ సముద్రుక్

సీ. అనిమిషరక్షణాయ త్త జీవనముల

గుహబృహస్పతుల సన్మహిమఁ దాల్చి
 యధికనాగేంద్రసమారూఢమహిమల
 హరిశచీనాథుల ననుకరించి
 రాశీభవన్మకరప్రాభవంబుల
 సౌరికుబేరుల సాటి నొప్పి
 కమలావృతాయతాకారనైభవముల
 బ్రహ్మవిష్ణులతోడిపాటి మించి

సంతతప్రవాళకాంతి వసంతక
 బాలసూర్యులసరి లీలఁ గ్రాలి
 భూమి సర్వదేవతామయుం డనఁ జెల్లి
 యెలమి నేలునెల్ల నేలువాని.

౧౬౦

సీ. మిన్నంటఁ బొంగియు మేర దప్పక పెక్కు
 భంగము ల్లలిగియుఁ బాటులేక
 ముల్లెన్ని గలిగిన నుజ్జున స్రుక్కక
 యనుకయ్యుఁ బరులకు ననువుగాక

సరివారిలోపల నుదువులు గ్రమ్మగా
 నేలపై బారలియు బేలుగాక
 తనలోన బడబాగ్ని దరికొని మండియు
 వడగాలి మీలపై నుడియనీక

బయలుపడియును దనలోఁతు బయలుపడక
 దిగులుపఱచియు నొండెడ దిగులుపడక
 యిసుముకంటెను గుణమణు లెనక మెనఁగ
 నసమరసమయ మైనవెక్కసమువాని.

౧౬౧

ప. మఱియు గంగాతరంగిణీసంగతం బై హరజటాజూటంబునుం బోలె
 శంఖాలంకృతం బై విష్ణుభుజంబునుం బోలె వజ్రసముజ్జ్వలం
 బై పురందరుకరంబునుం బోలె ముక్తామయం బై ముక్తివధంబు
 నుం బోలె నీలసమగ్రం బై సుగ్రీవసైన్యంబునుంబోలె విప్రంభిత
 పద్మరాగంబై శరత్సమయంబునుంబోలె బుష్పితపుష్పరాగంబై
 శిశిరంబునుం బోలె బ్రసరత్తుషారంబై హేమంతంబునుంబోలె
 బటువిద్రుమచ్ఛాయం బై వసంతంబునుం బోలె నుద్దండరాజీవం
 బై గ్రీష్మంబునుం బోలె నాభీలకూలంకవం బై నర్మగమంబునుం
 బోలె మీనమిథునకర్ణట మకరాదిసంచారంబై గ్రహమండలంబు
 నుం బోలె బరభీతసవక్ష భూభృత్కులాశ్రితంబై మహాదుర్గంబు
 నుం బోలె నొప్పు నప్పురంబుగలవాని.

౧౬౨

క. ఆనీరధి నెల వింతనఁ
 గా నేరము తేలగిలు మకరములమీఁదఁ
 మైనాకాదులు తెక్కల
 తో నిలుచుంగరులమీఁది దోమలకరణి.

౧౬౩

గీ. అట్టిజలధిఁ జేరి యవనీనుకుండు పలు
మాటుఁ బిలిచి పిలిచి మదిఁ గలంగి
యుత్తరంబులేని యుదకంబు నచటికిఁ
బిలువ వచ్చి నేను బేలనైతి. ౧౬౮

క. సరసత్వము సన్మానము
బొరయనిచోఁ బ్రియము నెఱపఁ బూనుట ధరలోఁ
దెరువాటుకాండకడ ము
మృదుఁడై¹ తనకలిమి చూపఁగడఁగుట చుమ్మి. ౧౬౯

మ. అని చింతించి పురోహితుండు నిజరాజాజ్ఞావిధి న్నార్పి
నిను నేఁ బిల్చితి రమ్మ నిల్వనిడికో నీబుద్ధి యంచుకా ఘన
ధ్వనిగాఁ జెప్పి చనంగ నర్హవుండు దివ్యంబైన రూపంబునం
దనరత్నంబులు నాల్గుగొంచు జని పొంత న్నిల్చి యవ్విప్రుతోక.

వ. నీ కింత వేగిరపడనేల నే నిదె వచ్చుచున్నవాడ మీరాజునకు
మాకునుం బరమసఖ్యం బగు నే మెఱుంగుదుము గావున మమ్ముఁ
బిలువం బంపె మే మచ్చటికి వచ్చినవారమ యని ప్రయోక్తి ని
ట్లనుము. ౧౭౦

క. కడపట నుండియు నే మ
క్కడనుండుదు మనుచుఁ జెలిమిగతిఁ దప్పకుమీ
యెడద వ్వన వలవదు సం
గడ మనఁగాఁ దలఁపులోనఁ గలుగుట చుమ్మి. ౧౭౧

క. నెమిలి గిరి నంబుదము గగ
నముపై రవి లక్ష్మయోజనంబులఁ గొలసం
గమలము లక్ష్మద్వయమున
హిమకరుఁ డిలఁ దొగలునుండు నెక్కవె చెలుములే. ౧౭౨

వ. అని విన్నవించి యీశోభనమునకుం గట్నంబుగా నిద్రివ్యరత్నమ్ము
లిమ్ము, కోరిన నివి సైన్యసంపాదకంబును, బహుధనప్రదంబును,
మృదుచిత్రవర్ణవస్త్రాభరణదాయకంబును, బక్వాన్నప్రతిపాదకం
బును నౌ నని చెప్పి వీడుకొలిపిన నతం డతనివచ్చినవని సఫలం
బగుటకు హర్షించి. ౧౭౦

క. సుముఖుం డై చనుదెంచుచు
దమమాశవభూమి సొచ్చి ధరణీశ్వరు యా
గము సంపూర్తియుఁ దాన
క్రమమును విని యచటఁ దనదురాకకు వగచెన్. ౧౭౧

చ. పొనఁగిన పప్పు మండెఁగలుఁ బుక్కిటిబంటిగ మెక్కి మంచి వె
క్కసపుఁ బదార్థము ల్నమలి గట్టునఁ ద్రేవఁగఁ గల్లు భూరి దా
ననమయ మైన మాడ ధరణం బలు వచ్చు, విశిష్టపూజతోఁ
బననగు పచ్చడంబు నొకవల్లియరంబును గల్లుఁ దప్పితిన్¹.

క. చేరెడు నూకలుఁ బిడికెడు
సూరయుఁ గొని యొక్కపూటకూటికి దొరయై
యూరికిఁ బంచినఁ బోఁబడు
పౌరోహిత్యంబు బుద్ధి బంటికికముగా. ౧౭౩

క. అప్పటి కమికెడుకూటికి
నొప్పెడిదియు² బోషణంబు, హోమము దొగకై
యొప్పించి వేల్పుగా గతి³
దప్పెడు తత్త్వము పురోహితత్వము జగతిన్. ౧౭౪

గీ. అనుచు బహువిధములఁ దనవని నిందించి
కొనుచు నాత్మనగరమునకు వచ్చి
మనుజవిభునిఁ గాంచి వనరాశి చెప్పిన
వినయభాషణంబు నెనయఁజెప్పి. ౧౭౫

1. పల్లెరముం గలదప్పు దప్పితిన్ - చివ్వుయూరి. 2. నుప్పిటియును. 3. యొప్పించు కొడునులువగతి :

క. నాలుగురత్నాకరముల
 మూలద్రవ్యములబీజములొ¹ యనఁదగు నా
 నాలుగురత్నంబులు నా
 నాలుగుమహిమలును జెప్పి నరపతి కిచ్చెన్.² ౧౭౬

వ. ఇచ్చిన నమూల్యంబు లగువానిం జూచి యిం దొకటి నీ వేఱు
 కొమ్మనిన నతండు నాయెంట నాలిం గొడుకుం గోడలిని విచా
 రించి వచ్చి పుచ్చుకొనియెడ నని సంభ్రమంబునం జని మువ్వరం
 బిలిచి యారత్నంబు లిట్టిట్టి సంపద లిచ్చు వీనిలో నేది పుచ్చు
 కొంద మని తలపోయుచున్నపుడు. ౧౭౭

సీ. సైన్యంబు గలిగిన జగమెల్లఁ జేపడుఁ
 గొను డిది యా నని కొడుకు పలికె
 ధర "ధనమూల మిదం జగ" త్తనుమాట
 తగు నిది గొన నని తండ్రి పలికె
 నిష్టాన్నములు మదిఁ దుష్టిగాఁ గుడుతుము
 మే లిది గొను మని యాలు చెప్పె
 భూషణాంబరముల భోగంబు లిది గొంట
 వెర వని కోడలు విన్నవించె
 నిట్లు వేఱువేఱు నిచ్చలఁ దమలోన
 జగడ మైన నతఁడు మగిడి వచ్చి
 యింటివారికలహ మెఱిగించి నీనిగో
 నీన యొకటి యిమ్ము దేవ యనుడు. ౧౭౮

క. ఈనలుపుర² కిం దొక్కటి
 యీనేల తలంపుకొలఁది నిట మీజగడం
 బే నుడిపెద నని యొడయం
 డానాలుగుమానికములు నాతని కిచ్చెన్.³ ౧౭౯

1. మూలద్రవ్యములనుబి బీజముల- 2. ఈనలకున. 3. క. ఏనే తలంపుకొలఁదిని.
 మీనలుపుర (లోని) జగడ మెడపెదననియుం, దానాలుగుమానికములు, బానికతో నతని
 కిచ్చి వుచ్చెం బెటచగా. "ఈనలకున" యనియే చిన్నయసూరియును.

క. ఈజాడ యీగి నీకడ
నీజన్మమునందుఁ గలుగ దింకఁ బొమ్మనినక
భోజుండు నమ్రవదనాం
భోజుం డై తాను సంతిపురమున కరిగెన్. ౧౦౦

శా. ప్రహ్లాదస్థిరభక్తిభాగ్యవిభవప్రత్యక్షరూపు, న్నభోం
తప్తోదిన్యదయాదిమూలచరణుక్, డైత్యాంతకు, నిష్ప్రవే
షాహ్లాదాకృతికృత్యవందితబలిం, జక్షుశ్రవస్తల్పు, న
ల్పస్థీముద్రమనోనురాగవిహరల్లక్ష్మీకవక్షశిఖలుక్. ౧౦౧

శా. ఇంద్రదానిస్తుతియోగ్యవైభవుని బర్హీభూత¹భూతావళీ
సాంద్రదానందకరప్రసంగనిజలాస్యప్రస్ఫుటీకారు, ని
స్తంద్రదానేకముసింద్రవంద్యచరణద్వంద్వక్ ముకుందప్రియుం
జంద్రదాలంకరణాంకు నద్రితనయాసంసక్తచిత్తాంబుజుక్. ౧౦౨

మాలిని. ఉరగశయనశాయీ యోగ్యవిద్యానపాయీ
గరుడవిహితయానా క్షూఢరోర్విశయానా
ధరణిభరణదక్షా దండితోద్గండరక్షా
మురహరహరరూపా ముఖ్యసౌఖ్యస్వరూపా. ౧౦౩

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలికభేకఫణీంద్ర వీరఘో
ట్ట విభాళాది బిరుదప్రకటచారిత్ర కళింగదేశనిర్దామధామ త్యాగ
నాగర్జున కల్లాటద్రవిళాంధ్ర మహారాష్ట్రభూపాలరూప నూపుర
సుందరచరణారవింద సనద్రప్రోలిపురవరాధీశ్వర వెలనాటి పృథ్వీ
శ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకొఱవి వెన్నయామాత్య పౌత్ర హరితస
గోత్రపవిత్ర సకలనుకవిమిత్ర కనకరాజతనూజ గోపరాజవిరచితం
జైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యనుకావ్యంబునందు సుదర్శనోపా
ఖ్యానంబును, విక్రమార్కుని మహాదార్యంబును, దదీయసత్త్వ
సాహసమహత్త్వంబులును, శౌలికోపాఖ్యానంబును, సాహసాం
కదాతృత్వంబును నన్నది ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.
సింహాసనద్వాత్రింశిక.

తృతీయాశ్వాసము.

—♦ నాలుగవబామ్మ కథ ♦—

క. శ్రీరమణీరమణపదాం
భోరుహజాతాపగాంబు¹పూరస్థితడిం
డీరశకలానుకారా
కారామృతకిరణధారిఁ గందర్పారిక.

౧

మ. తనచిత్తాబ్జములోఁ దలంచి మఱియున్ ధారావిభుం డిష్టశా
కునికణ్ఠ్యోతిషికాగమజ్జల హితక్షోణీశులం గూర్చి శో
భనలగ్నంబున నెక్కఁబూనికొని తత్త్వాంతంబు చేరంగ నా
సనపాంచాలీక నిల్వు నిల్వు మని యాశ్చర్యంబుగా ని ట్లనున్.

క. పటతెంచెద విచోటికి²
నెఱయంగా విక్రమార్క-నృపతికి సరిగా
నెఱిఁ జేసిన యుపకారం
బెఱిఁగెడు సద్గుణము లేక యెక్కం దరమే.

3

క. ఆనవుడు భోజుడు విస్మయ
మును లజ్జయుఁ బెనఁగొనంగ ముద మెడలఁగ మీ
జనపతియుపకారజ్ఞత
యనువొందఁగఁ జెప్పు మనుడు నది యి ట్లనియెన్.

౪

- ఉ. ఆతఁడు కీర్తిపూరభరితాఖిలదిగ్విజయుండు సర్వధా
త్రీతలనాధసేవ్యుఁడు నుధీజనపాలనకేలిశీలసం
జాతమనోనురాగుఁ¹ డిల సాహసభూషణుఁ డేలుచుండఁగా
నాతనిపీట నొక్కవసుధామరుఁ డుండు విలోచనం డనఁకా. ౫
- వ. ఆవిప్రుం డొకనాఁడు తనవత్ని విలోచన పుత్రలాభంబు లేమికి
వగచి దీనికిం గారణం బేమి నీవు సర్వజ్ఞుండ వని యడిగిన నూహిం
చి ధనధాన్యంబు లుద్యోగంబునం బడయవచ్చు విద్యాలాభంబు
గురుశ్రుతౌషల నచ్చవడు వంశాభివృద్ధియుం గీర్తియు నీశ్వర
కృపం గాక పడయవచ్చునే. ౬
- క. ఏగురుపురుషులఁ గోరిన
యాగొంతియు ద్రావదియు మహాపుణ్యవతుల్
వేగురు బంధులఁ జంపిన
యేగురుపాండవులు ధన్యు లీశ్వరకరుణకా. ౭
- క. కావున మన మింక నెట్టి య
పావనజీవనుల మైనఁ బరమేశ్వరు సం
భావనఁ బుత్రుని బడయం
గావచ్చు నిజోద్యమంబు గలిగినఁ బడఁతీ. ౮
- క. అన విని యాసతి వినయం
బెనయం దనయుండు గలుగు నీశ్వరు నారా
ధన మొనరింపుద మనవుడు
దనలో స్త్రీబుద్ధి యనక తా నుత్సుకుఁ డై. ౯
- గీ. పెద్దయొనఁగెడు మాటయప్రియముకంటె
బడుచుచేసీతివాక్యంబువడయఁ జొప్ప
శాస్త్రవేదిచేనున్న విషంబుకంటె
గొల్లవానిచే నమృతంబు గొనుటమేలు. ౧౦

మ. అని తద్వాక్యము లాదరించి పరమేశ్వరాధనం బావిలో
చనయుం దానును జేయుచుండగ సుఖస్వప్నంబులో నాత్రిలో
చనుఁ డేతెంచి భవత్ప్రయాసము విశిష్టం బయ్యె నీనువ్రతం
బనుకూలించె శనిత్రయోదశులఁ జేయం బుత్రలాభం బగున్.

క. అని శంకరుఁ డానతియి
చ్చిన నతఁడు శనిత్రయోదశీవ్రత మత్యం
తనియతి జరపుచుఁ బుణ్య
మ్యునఁ గొన్నిదినముల కొక్కపుత్రుని బడసెన్. ౧౨

క. ఆపాపనికిం బుణ్య
వ్యాపారుఁడు దేవదత్తుఁ డనుపేరిడి గా
రీపతిపదభక్తుని వి
ద్యాపరిచితుఁ జేయుచును ముదంబునఁ బెంచెన్. ౧౩

చ. క్రమమున బ్రాహ్మకర్మములు గైకొనఁజేసి యెఱుంగుచో¹ వివా
హముఁ దగఁజేసి కాశికీ బ్రయాణము చేకొని పుత్రుఁ బిల్చి కా
లము శుభవృత్తులన్ బ్రతుకు లాగు విచారము నద్వైతానంద
ర్మములను మంత్రతంత్రముల మర్మము లెల్లను జెప్పి విండియున్.

క. పరపీడయుఁ బరనిందయుఁ
బరసతియుం బరధనంబుఁ బరులుం గలచోఁ
దిరుగకు పరోపకారము
పౌరయంగలచోటఁ బుద్ధిపురికొల్పవనా. ౧౪

క. తరుణులతోడిరహస్యము
వెరవరివగనైరణయును వేషాఘ్ననిస
చ్చరితము దుర్జనుసఖ్యము
నరపతికరుణయును నీవునమ్మకు మదిలోన్. ౧౫

- క. సారాచారవిచారత
నారూఢుం డగుచుఁ దను నిజావసరములం
జేరినవారికి హితుఁ డై
నైరణ గలప్రభువుఁ గొలువు సజ్జనవృత్తిక. ౧౭
- వ. అని పెక్కునీతులు చెప్పి. ౧౮
- క. భూసురుఁడు సకలవిద్యా
భాసురుఁ డటు తోడఁగూడి పడఁతుక నియమో
ల్లాసినిగా శివమూర్తివి
కాసిని యననొప్పుచున్న కాళికిఁ జనియెక. ౧౯
- మ. జనకుం డేగిన దేవదత్తుఁ డిటు లాచారంబు రెట్టింప స
జ్జనసత్కారము లింటఁ జెల్లఁగ విశిష్టప్రాప్తకాలంబు చొ
ప్పున నిష్కంబులుఁ బ్రతము ల్ఫలములుం బుష్పంబులుం గాననం
బునఁదాఁ దెచ్చుచుఁ బంచయజ్ఞముల నెత్తుం జేయుచు స్నిల్వఁగక
- మ. ఒకనాఁ డుజ్జయినీశుఁ డుత్సవమిహోద్యోగంబున స్వేటకై
వికసన్మానసుఁడై బలంబులు తను స్వేష్టింపఁగా బాణకా
ర్ముకహస్తం డయి నాజినెక్కి పటహంబుల్ మ్రోయఁగా నేగె గం
డకళాగ్ధులవరాహసింహకరిగణ్యం బౌ నరణ్యానికీక. ౨౦
- ఉ. అక్కడ వేట లాడుచు హయంబు రయంబునఁ దోలుకొంచుఁ దా
గ్రక్కున నొక్కపంది వెనుకం జని మార్గము దప్పి క్రంపలం
జిక్కి మది నివృత్తాకు పడి చింత మునుంగుచుఁ బండ్లుగోయఁగా
నొక్కడ దేవదత్తుఁ గని యూరికి నేగెడుత్రోవ వేడినక. ౨౧
- గీ. హయమువాగె వట్టి యల్లన ముందట
ముండ్లు దప్పఁ దిగిచి గండ్లు గడపి
దేవదత్తుఁ డిట్లు తెరువునఁ గూర్చిన
సేనఁ గలసె రాజశేఖరుండు. ౨౩

క. తన యెక్కినతురగము నా
తని కిచ్చి నువర్ణనిర్మితం బగు నరవా
హనమున నొయ్యనఁ బురికిం
జనుదెంచెను బంచవాద్యశబ్దములులియకా. ౨౪

వ. ఇట్లు చనుదెంచి నగరు ప్రవేశించి మహావిభవంబు మెఱయం
గొలుపునం గూర్చుండి. ౨౫

గీ. అచటి విప్రునిపని యత్యుపకారంబు
గాఁ దలంచి యొక్కఁగ్రామ మిచ్చి
వరుసతోడ నెల్లవారల పీడ్మొల్పి
యంతిపురము సొచ్చె నవనివిభుఁడు. ౨౬

క. అన్నెలఁతలతో రతినం
పన్నుండై వరుసతోడ భావజుకేళిం
గొన్ని డినంబులు సలుపుచు
నున్నంతం బిన్నయాలి కొకనెల మసలెకా. ౨౭

ఉ. చెక్కులు వెల్లఁబాఱె¹ గడుఁ జిట్టుము లయ్యె మొగంబు వాడఁ జ
న్మొక్కులు నల్పుగూడె నడుముం దరులుం జెలువారె నారు సాం
వెక్కెఁ గనుంగవ న్మొఱపు లేర్పడె నట్లు మనంబుకోరుకుల్
పెక్కువిధంబులం బరఁగెఁ బ్రీతిగ నాతికిఁ జీరచిక్కినకా. ౨౮

క. పొత్తికడుపు మెఱుఁగెక్కెం
జిత్తంబున జడను దోచెఁ జెలికఁజైలతో
నొత్తిలివలుకఁగ మ్రాన్పడు
మెత్తనిమై నడుచు² నిదుర మేకొను వినువుకా. ౨౯

- క. కొమ్మకుం బులు సంపయ్యెను
గమ్మని మ న్నంతకంటె¹ గడు జవికెక్కెం
దమ్మిమొనమొగ్గ లెక్కిన
తుమ్మెద లన జన్నదోయితుద కప్పారెళ్.
- 30
- గీ. చెలువ బయకలైన జెప్పవేటికి నన్న
సిగ్గుపడుచు జెలువచెంత దలగు
జెప్పబూను గొన్నిచిహ్నంబు లెఱిగించు
నగవుచేసి మీఁదనాగులుచేయ.²
- 31
- క. విశదముగ నడిగి యారా
జశిఖామణి కెఱుంగ జెప్పి నఖి లిం వగున
ర్వశుభంబులు గూరిచి త
చ్చిశువునకు స్మేద జీకుచెవి³ గాకుండక.
- 32
- గీ. మూఁడు నెలల జెలులు ముగ్గులు⁴ నెట్టిరి
యలరుగుడుము లైదు నెలల జెట్టి
రేగునెల మొక్కి రెట్టహాలమ్మకు
నతికి జూలునెళ్ళ జరుపుకొనుచు.
- 33
- క. నెలకొనిన చూలువేళం
నలకొని మెయిదీగ మెఱుగు దనరం గనకొ
జ్జ్వల మగు వేషంబున సతి
పులుకడిగినము త్తయింబు పోలిక నొప్పెళ్.
- 34
- గీ. ⁵ఇంతి మది దలకుచు నెడమప్రక్క నిదిగా
మెదలెననుచు జెప్ప సుదతులంత
బంటిజగురు గోర సంధించి చిరజీవి
యైనసుతుడు పుట్టు ననగ బొంగు.
- 35

1. గమ్మదనంతకంటె. 2. నగముచేసి మీదనాగులు చెలియ. 3. చీడచెవి-
జేవుచెవి, చీడచెవి. 4. ముద్దలు. 5. రొలుకచూలున మది దలకు నెడమప్రక్క... చంటి
చేయి గోరవంటి.... సుదతిపుట్టునవి న సుదతి బొంగు (చంటిజిగురు)

- క. ఆసతి కాన్యవృఁ డప్తమ
మాసంబునఁ గెంటులంబమరఁబెట్టి¹ మహా
ల్లాసంబున నుండఁగనవ
మాసంబులు నిండె గర్భమహిమయు నలరక్ష. 31
- గీ. చన్నులురియఁ²బొదలె జఘనంబు ఘనమయ్యె
బలక నెన్నుదనరె మలుగునట్టె
రాజ యోగ్యమైన రత్నంబు దాచిన
పసిడిపెట్టెయనఁగ నెనఁగెనపుడు. 32
- క. నెలఁత శిశువునకుఁ బ్రోద్దుల
నెల నమృతమునించు నిండ్రనీలపుమూఁకు
శ్లలరించిన బంగారపుఁ
గలశము లనఁ గుచయుగంబు కప్పన నొప్పెక్ష. 33
- గీ. నాభి నెఱయవిరిసె నడుము నొవ్వఁదొడంగె
దాదు లంత నాయితంబు చేసి
కూడిమెలఁగ దండిక్కులం బొదలక
నాతి యటు నుఖప్రసూతి యయ్యె. 34
- క. క్రూరగ్రహవిరహితుఁడగు
తారాపతిబలము గలుగు తత్కాలమునకొ
మారుని కెనయనఁదగినకు
మారుం డుదయించెహితులుమనిముదమొందక. 35
- వ. అప్పుడు దాదులు. 36
- గీ. నిసువు బొడ్డుమీఁదఁ బసిడిటంకంబిడి
యొయ్య నాభినాళ ముత్తరించి
ముత్తియములఁ జేట ముంచి యందిడి కను
దమ్ములందు సమ్మదమ్ము నిగుడ. 37

గీ. 1 కలిఁ దోచి నూనె వేలిడి
తలపుట్టియందు నేతితైలంబును జొ
త్తిలరాచి మెత్తగాఁ బొదు
గలరించి²కుమారు నునిచి రాదాదు లటన్.

౪౩

శా. క్రోడీనాయకుఁ డిట్టిమేలు విని తా నున్నాఁడుఁ డై యాదిక
శ్యామం బైన మహోత్సవంబున సముల్లాసంబుతో దానపా
రీణుండై నిజబంధులోకగురుధాత్రీదేవసంసేవన
త్రాణం బొప్పంగఁ బెట్టె గోధరణిరత్నద్రవ్యమాద్యంబుగన్.

సీ. క్రమమున దాదు లక్కడను ముప్పటిలేన³
జలకంబు దేర్చి యాచెలువనుతుని
కొనరఁగాఁ గాటుకయును జక్కబొట్టును
బాటించి యాగడపకు నెలుపటఁ⁴
బొదికిల్లఁ దవుడు నిప్పులుఁ బ్రత్తిగింజలు
నిడి యడ్డముగఁ జిట్టు బడిసివైచి⁵
వేపరెమ్మలు నీళ్ల వెసలలోపల నించి
కాపులు పురిటింట గట్టి చేసి

వాయనములకెల్ల వనితల రప్పించి
వారుదెచ్చినయవి వరుస నంది
పచ్చకప్పురంపుఁ బలుకులు నెట్టి వి
డియము లిచ్చి రింపు నయముగలుగ.

౪౪

క. నెడలం బడితివి చక్కని
కొడుకుం బడసితివి రాజుకూరిమి బలిసెం
బడతీ నీభాగ్యమునకుఁ
గడలే దని పొగడి రెల్లకాంతలు నింతిన్.

౪౫

1. కలిగిడిగి. 2. పొడుగుపొత్తులు. 3. ముప్పదిములైన, చిన్నయనూరి. 4. వచ్చని కూటఁబడిన. 5. నిదీయందముగ జాణ్ణవడసివేసి. చిన్నయనూరి.

ఉ. మండలనాయకుండును గ్రమంబున నావురు డైన యంతః బం
డ్రెండవనాఁడు పావనికి రేవతి గావున మీనరాశి చం
ద్రుం డని పేరు నెట్టి యతిరూఢిగఁ బెంపఁగ వాఁడు బాలచం
ద్రుండునుబోలెనిచ్చలునుదుష్టియుఁబుష్టియుఁగాంచుఁగాంతితో^౧

సీ. వెలఁదులు వీని నవ్వింప నోయని నవ్వు
వేడుక మూలియు విఱుచుచుండు¹
నూకరలిచ్చు² నయ్యయ్యాలఁ జేరిన
నడు మెత్తినైచు ముందలయు నెత్తు
జోవలు వాడిన³ భావించు నాలించు
చుండు నేడుపు మాను నుగ్గు లడుగుఁ
గోరి డగ్గఱఁగ నంగువ్వుంబు⁴ నోరిలో
నిడుకొను దాఁ జన్ను గుఱుచుభంగిఁ

జిన్నిపాదములును జేతులు నాడించు
జవనగతిని మొరయ రవళి దన్ను⁵
బోరగిలి ఫణింద్రు పోలికఁ దలయెత్తి
యాడుఁ బలుక నందునందుఁ జూచు.

౪౮

క. కూర్చుండు నురమునం జన
నేర్చును విద్వేంబు సేయనేర్చును భీతిం
దార్చుచుఁ దప్పటడుగు లొడఁ
గూర్చు జననిచెట్టపట్టుకొని నడపాడుకా.

౪౯

క. విందులు విందు లనుచు వే
డ్కం దనుఁ బిల్వంగ నగుమొగం బంగంగా
నందియలు మొరయఁగాఁ గురు
లుం దూలఁగ⁶ నచ్చియంతలోఁగప్పకొనుకా.

౫౦

1. వెలదువర్ వినఁగనవ్వింప ననంగ నొయ్యనవ్వుచు మాతులల్లివిరుచు. 2. మాదర
లిచ్చు. 3. జోంబువాడిననాలించు. 4. కాలియంగుళము డగ్గఱబట్టి నోటిలో. 5. జన్నుగడియ
మొరయదన్నుచూచు. 6. మొరయగున్నాటం దూలఁగ = వచ్చునింతలో నెత్తుకొనకా.

క. నిలువెల్లను గనకంబై
పలు కంతయు నమృత మగుచుఁ బార్థివునకు ము
ద్దులు చూపుచు నానాఁటికిఁ
బలుదెఱఁగులఁ బెరిగె నతనిప్రాణపదం బై. ౫౧

వ. అంత నతండు తచ్చూడాకరణంబునాఁడు నానావిధంబు లగు
దానంబుల దీనుల విప్రులం బరితుష్టులం జేసి యాదేవదత్తునకు
మఱియు నొక సర్వసమృద్ధిగ్రామం బిచ్చి కుమారునిం బరీక్షాధి
కారిం గావించిన బహుమానితుండై బహుదినంబులు తత్కార్య
విచక్షణత్వంబువలన విశిష్టపూజల నొందుచు విలోచనసుతుండు
త్రిలోచనసుతుండునుం బోలెఁద్యాగభోగానురాగంబులం జెలం
గుచుండునంత. ౫౨

క. నృపతి యొకనాఁడు గని ని
ష్కవటాత్మ! పరీక్షణాధికారివి నీయ
త్యుపకారమునకుఁ దగఁ బ్ర
త్యుపకారము చాల దనియె నుర్వీసురుతో. ౫౩

చ. అనవుడు దేవదత్తుఁడు ధరాధిప యిట్లన కేను నీకుఁ జే¹
సిన యుపకార మింత నుతిచేసెద వేటికి నంచుఁ దృప్తియం
బొనరఁగఁ బల్కి కొంతతడ వుండి గృహంబున కేగువేళ నా
తని సుతుఁ జంకఁ జెట్టుకొని తల్లఱ మంచుచు వచ్చెఁ జెచ్చెరన్

ఉ. అయ్యెడ వాని డాచి కనకాభరణంబులు పుచ్చి బంటుచేఁ
జయ్యన నిచ్చి యమ్ము మని సంతకుఁ బంపిన యంతలోన నే
డెయ్యడ కేగెనో శిశువు నెవ్వరు చంపిరొ యంచు నేడ్వగా
దయ్య మెఱుంగుటంతు వసుధాపతిగేహము నిండెఁ బెల్లుగన్.

- క. ఆమృత విని తలవరులు ర
యమ్మున నలుగడల జాడ లరయుచు నొకచో
నమ్మంగ బంటుగని¹ యా
సొమ్ములతోఁ బట్టి తెచ్చి చూపిరి నతికిన్. ౫౬
- వ. చూపిన నమ్మహీనాథుండును నీసొమ్ములు నీకెవ్వరు తెచ్చియిచ్చి
యమ్ము మనిన నీవమ్ము చున్నవాడ వని యడిగిన దేవదత్తుండను
బ్రాహ్మణుండు తెచ్చియిచ్చె నని యాతఁ డెఱింగించిన. ౫౭
- గీ. బంటువలన నెఱిగి బ్రాహ్మణు రప్పించి
నిలువఁ బెట్టి తప్పుదెలియ నడుగ
నతఁడు మోమువాంచి యపరాధియునుఁబోలె
నుత్తరంబులేక యూరకుండె. ౫౮
- క. చనువా రటు ధట్టింపఁగ²
ననుమానించుచును దైన్య మడరఁగ నెడఁగై
ధనలోభంబునఁ గొనిచని
జననాథా నీతమాజుఁ జంపితి ననియెన్. ౫౯
- నీ. అనుడు నారాయణా యని వీనిఁ బట్టి తి
త్తోలిపింపఁ దగు నని పలుకువాఁడు
గాళ్ళను జేతులు గనియలుగాఁ బట్టి
చిదిమింపఁ దగు నని పదరువాఁడు
గాయంబు నుగ్గుగా గలుగానుఁగలఁ బెట్టి
త్రిప్పట తగు ననితెలుపువాఁడు
మేన వెంటలు చుట్టి పై నగ్గితగిలించి
మిడికింపఁ దగు నని నొడుపువాఁడు

నగుచు జనులు దుర్వధార్థుండు వీడగు
ననుచు విన్నవింప నవనివిభుడు¹
తనయదుఖివహ్ని దనలోనఁ గ్రాగుచుఁ
జంపఁబూని తనదు తెంపు దలఁచి².

౬౦

వ. అద్దేవదత్తునితోడ.

౬౧

క. అపకారముగా దిది నా
యుపకారము వాసె భూసురోత్తమ విను నీ
యుపకారమునకు నిది ప్ర
త్యుపకారం బయ్యె నింక నోడక పొమ్మా.

౬౨

గీ. అనుచు విడిచి మఱియు ధనమిచ్చి యనిపిన
హితులుదూఱిశిశువుమృతికినోర్చి
యింత దెరువుచూపు టేయుపకారంబు³
గౌడలంచి యేల కావ ననుడు.

౬౩

క. వినుఁ డిట నే గలిగిన నా
తనయుండును గల్గెగాక తప్పిన యెడఁగా
ననమున నితఁడు తలఁగిపో
యిన భేషండములలోన నే మగుడుదునే⁴.

౬౪

వ. ఇట్లు గాకుండం జేసిన నీ రాజ్యంబును సంతతియును నగవడె నాప్రా
ణంబులుగాచి నన్ను నిలిపినవానికి సెలవు సేయుట యెంత పని⁵
నామీఁది యప్పు కొంతదీర్చుకొనం గలిగె నూరకుండుం డనిన.

క. పౌరుల్ హితులు దొర ల్పరి
వారంబును రాజు వెఱ్ఱివాఁ డయ్యె గదే
మూరెఁడుత్రోవయుఁ జూపుట
గారాపుంబట్టి చావుగనియుం గాచెన్.⁶

౬౬

1. నైవజనులు వీడధ్వుడు వధకని. విన్నవింపఁగఁ బృథివీక్యరుండు. 2. పెంపె
తొంగి. 3. బిదియుపకారంబు. 4. కావనమున నితఁడెడఁగల తోయిననీకానములోన నేమగు
దునొకో. 5. నిలిపిన వానికిది యెంతవని. 6. గాలింబుచ్చెన్.

- వ. అని చెడనాడుచున్న యెడను. ౬౭
- గీ. దేవదత్తుడు నరదేవుని సద్గుణం
బెఱిగి సంతసించి యింటి కేగి
చందమామకూనచందంబుతో నున్న
శిశువుఁ దెచ్చి రాజచేతి కిచ్చె. ౬౮
- వ. ఇట్టిచ్చిన సాపనిం జూచి. ౬౯
- క. విస్మయహర్షంబుల మం
దస్మితవదనాబ్జుఁ డగుచు ధరణీవరుఁ డా
కస్మికదురితము లడఁచెడి
యస్మత్కుల దైవ మనుచు నతనికి మ్రొక్కె. ౭౦
- ఉ. మ్రొక్కిన దేవదత్తుఁ డతిమోదము నొంది నరేంద్ర నీమనం
బిక్కడఁ జూడవేడి యలయించి మహాన్యథఁ దూలపుచ్చితి. ౭౧
మిక్కిలి తప్పచేసి కడమిఱితి భవద్గుణరత్నముల్ మెఱుం
గెక్కనొనర్చితిం బరుల కీకథ మంచితనంబు నొజ్జఁగా. ౭౨
- తా. అంచుం జెప్పిన నయ్యవంతివరుఁడు హర్షించుచు స్పృహదం
గంచి భోలినయట్టి పట్టణము సత్కారంబుగా నిచ్చి మ
న్నించెం బాత్రుఁ డటంచు ధర్మసభకు న్నిష్ఠేతగాఁ బ్రీతిఁ గా
వించెం గావున నీకు నట్టిగుణ మన్వేషించినం గల్గునే. ౭౩
- క. మగుడుము గద్దియ యెక్కుల
యగవడ దిఁక ననిన విక్రమార్కుగుణంబుల్
పొగడుచు బిగిచెడి ధారా
జగతీవతి చనియె నాత్మనదనంబునకు. ౭౪
- వ. మఱియు నొక్కనాడు. ౭౫

—: ఐదవబామ్మ కథ :—

క. తెల్లని యమ్మతాంబుధిలో
నల్లని తిరుమేను ధనశననినములోనం
ద్రుశ్శేడు తుమ్మెదక్రియ రా
జిల్లంగ విహరించుచున్న సిరివరుఁ గొలుతున్. 2౫

మ. అని చిత్తాబ్జములోఁ దలంచి సమయజ్ఞామోదితం బౌ దినం
బున సౌమ్యగ్రహదృష్టలగ్నమున నాభోజండు వేడ్క నృహఁ
సన మెక్కం జని పాదపద్మ మిడఁ జాలాచ్చలంచు నచోచ్చటు కాం
చనపాంచాళీక వల్కె సర్వజనతాశ్చర్యం బవార్యంబుగన్. 1

క. కార్యం బెఱుంగవు దానా
చార్యుండగు విక్రమార్కు సరి పూనంగ గాం
భీర్యముతోఁ గూడిన యా
దార్యము లే కేల యెక్కఁ దర మగునీకున్. 22

క. అనవుడు విస్మితుఁ డై మీ
జనపతి గాంభీర్యదానచాతుర్యము లే
పనిపట్టులఁ గనుపట్టిన
వని యడిగిన భోజవృషతి కది యిట్లనియెన్. 2౩

శా. ధారానాయక యాచకార్తజనతాదారిద్ర్య విద్రావణం
జారూఢస్థిరకీర్తివల్లివిభవవ్యాప్తాఖిలాశాంతవి
స్తారుం డూర్జితవిక్రమక్రమ నిరస్తక్షోణిపాలాగ్ర సం
భారోత్సాహుండు సాహసాభగణుఁ డొప్పం జేసె రాజ్యం బిలన్.

క. భూతలమునఁ బుణ్యగుణ
ఖ్యాతుం డగు నతని చేతి కౌక్షేయకథా
రాతీర్థంబున మునిఁగి య
రాతులు విహరింతు రమరరమణీయులు లై. ౨౦

వ. అక్లేలుచుండు నతనిరాజ్యంబున నెలకు మూడువాసలు దశంబు
గాఁ గురియ జనులెల్ల నుల్లంబుల నుల్లాసంబు నెల్లివిరియ ధన
ధాన్యసమృద్ధులై యున్నయెడల రత్నగర్భాతలంబున రత్నాకర
గుణప్రఖ్యాపనాపరుండునుంబోలె వణిగ్వంశం డగునొక్కరత్నవ్య
వహారి దూర దేశంబుననుండి యుజ్జయిని కరుదెంచి. ౮౦

క. అంబుధి పుత్రైంచిన క
పుం బన రేఖాంకబిందుభంగానికదో
పంబులఁ బారయని పదిర
త్నంబులు గుద్దిగుచ్చి తెచ్చి నరపతి కిచ్చెన్. ౮౧

గీ. వానిఁ జూచి కొలువువార లద్భుత మంద
మానవేంద్రుఁ డాత్మలోన మెచ్చి
విలువ నిశ్చయించి చులుకగా నతనికిఁ
దేటపడఁగ ధనము కోటియిచ్చె. ౮౨

గీ. కోటిధనముఁ బుచ్చుకొని యగస్త్యునియొక్కి
నమరునాల్గుసాగరముల యందు
నుత్తమంబు సింహాశోద్భవం బలుగాన
దీనిఁ గొనుము మనుజుడేవయనుచు. ౮౩

వ. ఇచ్చిన నదియును బ్రభావటల విభాసిత సభామండపం బై యం
బరమణిబింబ విడంబకం బగుచున్న మానికంబు గైకొని మా
నవేంద్రుండు విస్మయమానమానసుండై తస్మాల్వంబు కోటిధ
నం బిచ్చి యిట్టివిమతియునుం గలవే యనియడిగిన నావ ర్తకుండు.

గీ. దీనికంటెనొప్ప¹ దివ్యరత్నంబులు
గలవు మద్భ్రహ్మమునఁ గొలఁదిమీఁజి²
ధరణినాథ నాకు దశకోటి ధన మిచ్చి
భటునిబంపు పదియుఁ బంపువాడ. ౮౪

క. అని చెప్పిన నాతనికా
ధన మిచ్చి భటాళిఁ జూచి తటిదప్పక వే¹
చనిరత్నంబులు గొని నై
చ్చినవానికి మెచ్చు గలదు చేకొనుఁ డనియె². ౮౭

వ. అనిన నసహాయశూరుండును నలఘుతరాంఘ్రితలలంఘనుండును
నగునొక్కజాంఘికుండు లేచి. ౮౮

క. అచ్చట నారత్నంబులు
పుచ్చుకొనుచు నేడుదివసములు పో మఱునా²
డిచ్చటికి నిన్నుఁ గొలువఁగ
వచ్చెద నీయడుగులాన వసుధాధీశా. ౮౯

నీ. అని పంతమాడిన హర్షించి తాంబూల
మిప్పించి వ్యయమున కేడుమాడ
లొనఁగి వర్తకుఁ గూడి మసలకుమీ యని
యనిపిన వానిఁ దోడ్కొనుచు సెట్టి
యశ్వరత్నమునెక్కి యతివేగమున రేలుఁ
బగళులు నెచ్చోటఁ దగులు వడక
నాలుగుదినముల నలువదియొమ్మడ
ల్పుని వీడు సొత్తైంచి తనగృహమునఁ

దేజరిల్లుచున్న దివ్యరత్నంబులుఁ
బదియు నిచ్చి రాచబంటు సంత
గవని వెడల ననిపి క్రమ్మట నేగిన
వాఁడు నటకు నిడచి వచ్చె నట్ల. ౯౦

1. జనపతియా, తనికాధనమిచ్చి ఖలురఁ దప్పకపంచెం.

2. నేడుదివసములమఱునాఁ దేచిచ్చటికి.

క. లంఘితనగనగరసరి
 త్సంఘాతుం డగుచు దినము దప్పక వడి ని
 స్సంఘద్వాధ్యగుడై యా
 జాంఘికుఁ డరుదెంచెఁ బురికి సంధ్యావేళకా. ౯౦

క. కాలూఁదక యట చని భూ
 పాలుం గని మొక్కి తనదు పంతంబునఁ ద
 త్కాలోచిత దివసకర¹
 బ్బాలాకృతి వెలుంగు నైదు సన్మణు లిచ్చెకా. ౯౧

ఉ. ఇచ్చిన వానిఁ బుచ్చుకొని యేలిక యల్లనఁ జల్లచూపుటం
 దెచ్చినబంబుఁ జూచి మఱి తెమ్మిక నైదును నాకు నిప్పుడే
 మిచ్చుతి తోడి మానికము లేగతిఁ జిక్కిన వన్న²నాభటుం
 డిచ్చుఁ దలంకియుం దలక కి ట్లనియెం గగము బొగుచ్చుచున్.

గీ. మొదల సెట్టిచేతఁ బదిరత్నములుఁ గొని
 మగిడి వచ్చుచోఁ గ్రమక్రమమునఁ
 బార్థివేంద్ర నాకు భాగ్య మింకినభంగిఁ
 బెద్దయడవిలోనఁ బ్రొద్దుగుంకె. ౯౨

వ. అక్కడ మఱియు నొక్క చిక్కుగలిగె. ౯౩

సీ. భూళివర్వంగ వడిఁ దూర్పువాతొడుగాడ్పు
 సారతురంగప్రసార మనఁగ
 సంపూర్ణ జలమదశ్యామలాకృతు లైన
 యంబుదంబులు కుంజరంబు లనఁగఁ
 భూరిగర్జితములు భేరిరవములన
 మెఱపు లాయుధముల మెఱుంగు లనఁగ
 గేకినాదములు మహాకాహళము లనఁ
 జాతకంబులు భృత్యసంఘ మనఁగ

1. దీవవర. 2. మఱితెమ్మిక నైదునుగాక నాకు నైదిచ్చితి. బదునునాకు నిప్పుడిచ్చితి-

శక్రచాపము¹ విజయధ్వజం బనంగ
నొప్పి భూతవిహిత²జీవనోదయమున
నవనినాయక సీదువాహ్యశిథాక
ననుకరించుచు దోచె వర్షాగమంబు.

౯౬

సీ. తొలితొలి సన్నంపుఁదుంపురు లొలుకఁగా
నెనఁ దిమితిమి యనిశిముసురువట్టె
బిసబిస యని గాలి బెట్టుగాఁ బెటపెట
గణికలంతంతలు చినుకు లురిలెఁ
బిడుగు పెరిల్లునఁ బడియెనో యనఁగను
గడిఁదియుర్పులు బెడబెడ యనంగఁ
గ్రొక్కారుమెటుఁగు తళుక్కని మెఱయఁగాఁ
బాసియుఁ జీకు చూపఱఁబెనంగ

నించి కడవలు వడిఁ గ్రుమ్మరించినట్లు
పాము వ్రేలాడఁగట్టినభంగి దోచ
వాన బోరునఁ గురియంగ వఱదనుండి
మిట్టుఁ బల్లంబు నొక్కటై మేరమీఱె.

౯౭

ఉ. దందడి దందశౌకసమధారలు తోరము లై పడంగ మ
ధ్యందినవేళ యైన నభ మంతయుఁ జేకొని చీకుపర్వ న
క్తందినచిహ్నము ల్మృతవఁగా నటు బోరన వాన వట్టి బై
నందినకల్పమో యిది యనన్ జలపూరము నిండె ధారుణిన్.

వ. అట్టి వర్షోత్కర్షంబున మార్గంబు జలదుర్గమం బైన; ౯౯

క. తత్కాలమ్మున నిలువక
యుత్కౌచము చేసి తప్పియును భవదాజ్ఞా
సత్కారముఁ దలఁపుచు⁴జని
యుత్కాలజలాఢ్య⁵ మైన యొకనదిఁ గంటిన్. ౧౦౦

1. చక్రవాకము. 2. నొప్పు-భూగోళహితజీవ. 3. వెననిదేమిటియని. 4. నలుపుచు. 5. ఉత్క-ల్లోలార్థ్య.

- గీ. అచట నిలుచునంత నవ్వాన వెలియఁగ
నొకఁడు వచ్చె వాని యొద్దికేగి
దైన్యమొంది యేఱు దాఁటించు మని వేఁడు
కొనిన నాతఁ డీయకొనక పలికె. ౧౦౧
- క. వినుము మహానది దాఁటుట
యును గురువిప్రార్థనిందయును ధర్మసభా
జననైరము దైవతలం
ఘనమును బరికింప హానికార్యములు సుమీ. ౧౦౨
- క. నారీహృదయంబును వ్యవ
హారినిజంబును నదీజలాపూరంబుం
జోరుని ధర్మస్థితియును
నైదుల చెలిమియును నమ్మవల దెవ్వరికికా.¹ ౧౦౩
- క. అనలముఁ బన్నగమును దు
ష్టనుఁ డుదకముఁ గపియు² బ్రహ్మచారియు వారాం
గనయును సృప్రఁ డగసాలెయుఁ
దనవా రని నమ్మవలదు తత్త్వజ్ఞునకున్. ౧౦౪
- క. అనవుడు నివి సీతులు గా
వనవచ్చునె విభునితోడ నాడినపంతం
బున సీపదిరత్నంబులు
గొని చని దర్శించి రాజుఁ గొలువఁగవలయున్. ౧౦౫
- క. తలకొను మని ప్రార్థించిన
వలనుగ నాకార్యగౌరవ మొఱికి యతం
డలయక యిది సుం దనుచును
వలనొప్పఁగఁ బుంటిచేయి పట్టినభంగిన్. ౧౦౬

1. నాదుల, వ్యవహారుల, చోరుల, వైదుల యని చిన్నయనూరిగారి పాఠము.

2. వాచికలును దుర్జనుండును గవ్యకయ్య-దుర్జనుండు జలంబులును.

గీ. అవనిపాలుఁ గొల్వ నవసరం బైనచోఁ
జాలు నింతవడి విచార మేల
యైదుమానికంబు లందు నా కిచ్చిన
నిట్టే³యవలిదరిని బెట్టువాడ.

౧౦౭

వ. • అనిన.

౧౦౮

సీ. అడిగిన రత్నంబు లన్నియు నిచ్చితి
నేని రాజద్రవ్యహాని పుట్టు
సేజెల్ల దని యున్న నీదినం బిచ్చోటఁ
దప్పెనా రాజాజ్ఞ దప్పఁ గలుగు
నిలలోనిధనికులయిండ్ల హయంబులు
ధనధాన్యములును గాంచనము మణులు
మృదులాంబరంబులు మృగమదకర్పూర
చందనంబులుఁ బరిచారగణము

దానధర్మములు సమానమై యుండును
వానికంటె భూమివరుని కలిమి
యెక్కు డగుచుఁ జెల్లు నొక్కరాజ్యంబున
రాజ్యమనఁగ నాజ్ఞ పూజ్య మగుట.⁴

౧౦౯

వ. అని విచారించునెడలఁ దొల్లింటి నీతి తలంపునం బడియె. ౧౧౦

క. ధనమునకు దానమును దప
మున కాచారమును రాజ్యమున కాజ్ఞయు జీ
వనమునకు యశము విద్యకు
వినయంబును నీతులకు వివేకము ఫలములో⁵.

౧౧౧

1. విట్ట యవలిదరిని- చిన్నయవారి. విట్ట=ప్రవాహము. 2. యెక్కు-చై చెలంగు
నెల్ల దేశంబుల, రాజాజ్ఞ వారిఁ బూజ్యమగుట. 3. విలముర్-చిన్నయవారి.

క. ధరఁ దగువారలకుఁ దిర

స్కరణంబును సతుల కొండుశయ్యయు నుర్వీ

వరులకు నాజ్ఞాభంగము

సరి నివి యాయుధము లేనిచావులు గావే.

౧౧౭

మ. అని చింతించి ధరాతలేంద్ర భవదీయాజ్ఞాసముల్లంఘనం
బున కే నోర్వక యేనుమానికము లాపూర్ణాపగాతోయలం
ఘనపణ్యంబుగ నిచ్చినం గొని లతాగ్రగంధిచే సన్ను నే
పున బంధించి రయంబుతో సతఁడు తత్పూరంబు దాఁటించినన్.

గీ. అరుగుదెంచి నీపదాంబుజంబులు గనుఁ

గొంటి నాజ్ఞఁ నడవ¹గంటి నేఁడు

రాజుసెలవు²లేక రత్నంబు లిచ్చిన

తప్పనకును శిక్ష దలఁపు నాకు.

౧౧౮

క. అనవుడు నృపుఁ డుత్తమమణి

ధనమిచ్చియు విఘ్నమైన తఱి నాజ్ఞాలం

ఘన మొనరింపక వచ్చితి

వని మెచ్చుగఁ జేతి మణులు వానికి నిచ్చెకా.

౧౧౯

ఉ. కావున విక్రమార్కు సరిగావు నృపాలక చాలు నింటికిం³
బోవుట మేలు నాఁగ విని భోజుఁడు ఖన్నముభారవిందుఁడై⁴
భావములోన నాతని ప్రభావము నీగియు మెచ్చుచున్ సుహృ
ద్యౌవరయుక్తుఁడై మగిడి పోయెను నెంతయు వింతచొప్పునన్⁵.

వ. ఇట్లు పంచమద్వారంబున నుండి మగిడి మఱియు నుత్సృకుండై.

1. దిరుగ. 2. రావనెలవు. 3. విక్రమార్కునికిఁ గల్గి గుణంబులు దాఁటి వింటి
కిం- 4. విష్ణుముఖాష్టతేజఁడై. 5. భోజుఁడు పోయెను దొంటి చొప్పునకా.

—♦ ఆటవబొమ్మ కథ ♦—

క. లక్ష్మీనాయకసాయకుఁ
బక్షులనయనాంకవామభాగుని ఘనునిన్
లక్ష్మోహిమకరధరు రజ
తత్త్వధరనదను మదనదమనుం గొలుతున్. ౧౧౮

గీ. అనుచుఁ గడఁగి భోజుండట గొన్ని దినములు
చనిన విబుధవందిజనులఁగూడి
యింద్రభద్రదీపిత మెక్కులగ్నంబుతోఁ
బొంతఁ జేరునంత బొమ్మ పలికె. ౧౧౯

క. నిలు నిలువు విక్రమార్కుని
కొలఁదిని నిర్వాజదానగుణ మటు నీకుం
గలుగక యెక్కం బూనుట
చెలఁగి నపుంసకుఁడు బోటిఁ జేరుట చుమ్మి. ౧౨౦

క. నావుడు భోజనృపాలుఁడు
భావంబున సిగ్గు గదురఁ, బాంచాలిక! నీ
వావిక్రమార్కువితరణ
మేనెరవున నొదవెఁ జెప్పు మేర్పడ నాకున్. ౧౨౧

క. అనవుడు నాపుత్రిక యి
ట్లనియెం జిఱునవ్వుతోడ నవనీనాథా
విను మొప్పుగఁ జెప్పెద నా
జననాయకు దానగుణము సామాన్యంబే. ౧౨౨

క. సమరస్థలిఁ గపికేతుఁడు
విమతపురోహ్మలనమున వృషకేతుఁడు మా
నమున నహికేతుఁ డాకృతి
సమతను ఝుషకేతుఁ డనఁగ జగతిం బరఁగె. ౧౨౩

- ఉ. అట్టి గుణంబులుం గల ధరాధిపుఁ డందఱుఁ దండ్రి భంగిఁ జే
వట్టి వినిద్రబుద్ధిఁ బరిపాలన చేయుచు నుండఁగాఁ బ్రజల్
దట్టము లైనసంపదలఁ దారు కుబేరుని పెంపు మీఱి యే
పట్టన దానధర్మములుఁ బాడియుఁ దప్పక యొప్పి రప్పరిక.
- వ. ఇట్లు రాజ్యం బఖిలజనమనోరంజకం బగుచుండ. ౧౨౫
- సీ. కనికని మాననీజనమనోధనములు
తొలితొలి గిలుబాడు దొడ్డకాఁడు
పువ్వురెమ్మలకు లేమవ్వ మెక్కించుచు
సంగజుతోనాడు సంగడిఁడు
రాచిల్కగములకు వాచవిఁ జుచ్చన
చూఱగా¹ నొనరించు సొంపుకాఁడు
కోకిలంబుల కెల్ల మూకభావంబులు
విడిపింప నడరెడు వెజ్జజేఁడు
తేటికడుపులకును దేనెతోఁ బుప్పొడి
మేపి మరవనేర్చు తీపులాఁడు
మ్రాఁకులకు ముదంబుఁ బ్రాయంబు వాటిల్ల
వింతఁ దోచె భువి వసంతంఁ డంత. ౧౨౬
- వ. అప్పు నామలయాచలంబు నుండి. ౧౨౭
- క. వే చని చని ఫణిసతులకు
వాచవి పుట్టించి ²రత్నవతి యనునదిలో
వీచికలఁ దోగి³ మెల్లన
వీచెం దెమ్మెరలు మరునివీచోపు లనక. ౧౨౮
- క. మరుఁ డరు దేరఁగ ముందఱుఁ
దిరువీధులు దుడుచుకరణిఁ దిరుగుచుఁ బవనుం
డిరవుచెడ వీవ జడియఁగఁ
దరువులఁ గారాకు ధరణిఁ దఱచై రాలెక. ౧౨౯

1. గుచ్చనహార- చిన్నయహారి. 2. రత్నవతి యగునదిలో. 3. దూఱి,

- క. బలిమియుఁ గలిమియుఁ జెలిమియు
నలవడ వచ్చిన వసంతుఁ డనుచుట్టముతోఁ
గలసిన నెలకొను పులకల
మొలకలక్రియఁ దరుల మొత్తముగఁ జిగురొత్తె. ౧౩౦
- క. చెలరేఁగి మరుఁడు విరహులు
దలఁకఁగా దండుగదలు తటి నతనికి మా
పులు మొదలుగఁదలకొనుబహు
దళములనువసంతుఁడవుడుదగమొనదీర్చె. ౧౩౧
- క. దీపంబులక్రియఁ బువ్వులు,
దీపింపఁగ మోదుగులు మది నిర్వహులకుం
దాపంబు లినుమడింపఁగ,
రూపించిన మన్మథాగ్ని రూపము దాల్చె. ౧౩౨
- క. శ్రీరమణీయవసంతో
దారవ్యాకోచకుసుమతతి వనలక్ష్మి
భూరివిభూషణభాండా
గారంబులకరణిఁ గర్ణికారము లొప్పె. ౧౩౩
- క. బహుకిసలయఫలనుమనో
విహితోత్సవపికశుకాళివిహరణసౌఖ్యా
వహమహనీయగృహశ్రీ
సహజములై చూడ నొప్పె సహకారంబుల్. ౧౩౪
- నీ. ఫలరసంబులఁ గూడి యలుఁగులు వాతెడి
పూఁదేనియలు వారిపూర మనఁగ
సాంధ మధూళికాస్యందమందానిల
స్ఫరణంబు తరగల పొం దనంగ

శుకతుండ సదృశకింశుకముకుళంబుల
కాంతులు విడుమాఘంబు లనఁగ
మవ్వమెక్కిన నెలికొవ్విరు లెల్లను
శంఖమాక్తిక ఘనసంఘ మనఁగఁ

దత్పరాగఘాసరోత్పతద్రుమరాళి
శీకరంబు లనఁగఁ జెలుపు మీఱి
యుదధిభంగిదత్పురోద్ధానవనభూమి
మాధనాశ్రయమగుమహిమఁదాలెచ్చ.

౧౩౫

ఉ. గంధవహుండు వేగరి పికంబులు గాయకపంక్తి మత్తపు
ష్పంధయము బృలంబు శుకసంఘము మంగళపాఠకుల్ మహా
బంధురకార్యవాది నిజబంధుఁడు చంద్రుఁడు మంత్రిగాఁగ గ
ర్వాంధుఁడు మన్మథుండు దనయాజ్ఞ దలంబుగ నేలఁ దత్పురికా.

క. తత్సమయంబున భూవరుఁ
డుత్సాహము రాజ్యవృద్ధియును మెఱయ వసం
తోత్సవ మొనరింపుద మని
యుత్సకుఁ డై కదలె నైభవోదేకమునకా.¹

౧౩౬

న. తదనంతరంబున.

౧౩౭

మంజులమంజీరశింజారవంబులు
వీనుల కందంద విందు లొసఁగఁ
గాంచన కాంచీప్రకాశవిలాసముల్
వలపుల పసిఁడి వన్నియ నిగుడ్పఁ
దారహారోజ్జ్వలస్తనకుంభదీప్తులు
ముఖచంద్రకళితో ముచ్చటాడఁ
దాటంకరోచులం దఱిమిన కన్నోగ
మెలఁకువ లిరుడెన మెఱుంగులీన

జల్లిముత్తయములు మొల్లపూదండలు
దల్లితోడుభంగిఁ దడఁబడంగ
వలమరత్నరుచులు కెలఁకులఁ బొలయంగఁ
దలిరుఁబోఁడు తెదుర నిలిచి రిట్లు.

౧౩౯

వ. మఱియుం దదనురూప సఖిజనంబులును, భవ్యసుగంధద్రవ్యహస్తంబు లగు పరిచారికాగణంబులును, విట నట పీఠమర్ద విదూషక నైతాళిక వందిబృందంబులును, భూషావిశేషభూషితదేహంబు లగు నుత్సవసందర్శనాగతోత్సుక సందోహంబులును జేరి యక్కడక్కడ నిరుపక్కియల నిలుచునప్పుడు.

౧౪౦

క. ఒనరించిననీలని నడగని
బొల్లనిఁ, గత్తలాని, గైరని, సారం .
గని, జారని, డన్నని, నిమ
వని మొదలుగఁ దెచ్చి నిలిపె వాహకుఁ డెదురకా? ౧౪౧

క. అక్కడ నొయ్యనఁ బచ్చల
పక్కెరతురగంబు నెక్కి పతి గదలుచు సొం
పెక్కెఁ దనచిలుకవారువ
మెక్కి వసంతునకు మారుఁ డెదు రేగుక్రియకా. ౧౪౨

శా. రాజశ్రేష్ఠుఁడు వాగె నన్నల గతుల్రాజిల్ల రేవంతు న
ట్లాజాడం బురికొల్పునట్టి గతితో నమ్మేరగా మెల్పఁ దా
నాజాడం బురికొంచు నట్టి వడితో నామేరఁ దానిల్పుచుక
వాజేంద్రంబు మనోజవం బనఁగ నిర్వాణోద్ధతిం దేలఁగకా.

క. విద్యుల్లతలకు నెనయగు
హృద్యాకృతులైన వనిత లేతేర మహా
వాద్యంబులు మ్రోయఁగ నృపుఁ
డుద్యానవనాంతభూమి కొయ్యనఁజనియెకా. ౧౪౩

మ. చని యచ్చోట విభుండు చేరె సుమనోహలప్రవాళావళీ¹
 జనితానేకసకామపంచశరచంచచ్చాపవల్లీగుణ
 ధ్వనిశంకావహర్షుంకృత్ప్రవీలసత్సంగీతభృంగాంగనా
 ఘనసంతోషవిశేషకల్పలతీకాకందంబు మాకందమున్. ౧౪౫

ప. తస్పదేశంబున శంబరభేదివేదికాకృత్యంబులు నివర్తించునంతకుం
 గృతవాహనారోహుండై యంకురిత కోరకిత ఫలిత ఫలినంబుల
 నవలోకించుచున్నయెడ విదూషకుం డొక్కచోఁ జోద్యభేద్యం
 బుగాఁ బద్యంబు చెప్పి మామిడి సిరివడయ వ్రాసితిఁ బ్రతిక యఁ
 దుకొన ననక యవధరింపు మిది తగు ననుచు నాశ్రయించినవారికి
 మామిడి కామునిగెలుపుంగలిమికి దుంప యగుననునర్థంబుగలుగ
 నొకయాకున వ్రాసి చేతి కిచ్చె నది యెల్లనిన :- ౧౪౬

క. మాకంద మలగ్రవాసితి
 మాకంద మనాక చూడు మాకందమిటన్
 మాకంద మనుచుఁ జేరిన
 మాకందము మదను జయరమాకంద మగున్. ౧౪౭

ప. ఇట్లున్న నది చదివి చిటునవ్వుతో నవ్విభుండు జాణ నవ్వున వని
 పరిణమించిన సతండు చందనాశ్రితవృక్షసౌరభంబుగతి మాకు
 నిది నీప్రభావంబున నయ్యె నని కొనియాడి మఱియును. ౧౪౮

క. నీ కెన యగు నాశ్రితర
 డ్రాకుశలత్వమునఁ దన్నుఁ గలసినపుణ్య
 శ్లోకపీకమధుకరమిల న
 శోకంబులఁజేయు నిది యశోకంబు చుమీ. ౧౪౯

క. వికలంబుగ నీవాసన
 సకలంబును బువ్వులందు సంపూర్ణముగా
 వకుళంబులందు రోలం
 బకులం బిది దీనిఁ జూడు పార్థివముఖ్యా. ౧౫౦

- క. భిన్నాగమ బలశంబర
భిన్నాగ మనంగ మిగులఁ జెంపొందిన యా
పున్నాగ మవధరింపుము
పున్నాగమనోజ్ఞకీర్తి పుణ్యాగణ్యా. ౧౫౧
- క. కంబూసమహాంసలనిల
యం బూర్జితమూలబంధ మంభోనిధిగా
జంబూనృత్తముఁ జూచితే
జంబూద్వీపంబుసరి నిజం బూహింపన్. ౧౫౨
- క. సంచితపింఛనమంచిత
పంచాయుధమరికతాతపత్రం బన ని
శ్చిందలశాఖాంచిత మగు
చింతానృత్తంబుఁ జూడు చిత్తజరూపా. ౧౫౩
- వ. దీప్తిప్రభావం బే మని వర్ణింపంబోలు. ౧౫౪
- క. చింత మది లేక మనుజులు
చింతించినకొలఁదిఁ జవులు చేకూర్చుచు ని
శ్చింతులఁగా నొసరించెడు
చింతకు సరి గలదె లోకచింతామణికిన్. ౧౫౫
- క. ఈచింతపంటిసరిగా
నోచెల యమృతంబుఁ జెప్ప నొప్పున దానిన్
వాచవి గొని తమజిహ్వల
నేవప్రలుచు లేక చెడరె యింద్రాది సురల్. ౧౫౬
- క. భ్రాంతి వడి కల్పవృక్ష
ప్రాంతంబునఁ గూడుఁ గూర్కు బట్టక సురల
ప్రాంతంబు దీనికై మదిఁ
జింతించుటఁ జేసి పరఁగెఁ జింత యనంగన్. ౧౫౭

క. మును జిగురునఁ బువ్వున నో
మనగాయల దోరపండ్ల మఱి యారఁగఁబం
డినపండ్ల నెల్లకాలముఁ
దనియఁగఁ జపు లొనఁగ నొండు తరువులు గలవే.¹ ౧౫౮

క. ఉడుపతి తనలో నమృతము
గడలుకొనియుఁ బెక్కుచవులు గానక కృశుఁ డై
విడిచినకళ లన్నియు నీ
గొడిసెల రూపమునఁ జింత గొలువఁగఁబోలుకా. ౧౫౯

క. వెన నిర్మించిన బ్రహ్మకు
రసికుఁడు మ్రొక్కిడుచు ఫలము రంజిల్లఁగ వ²
డ్రసములలో నిది నమలెడు
దెరఁ గని నోరూరు వానిదేవునికైనకా. ౧౬౦

గీ. గరిత లేని యిల్లు దొర లేని తగవును
జింతపండు లేని వింతచవియుఁ
జనపు లేనికొలుపు శిశి లేని రాత్రియు
ముక్కు లేనిమొగము నొక్కరూపు. ౧౬౧

మ. అని యిబ్బంగి విదూషకుండు చనవుకా హాస్యచిత్రం బైన చొ
వ్వునఁ దద్దజ్ఞత్వము నేగ్గుడం బలుకుచు నూభభర్తకు స్వాగ్వి³నో
దనసౌఖ్యంబులఁ బ్రొద్దువుచ్చునెడ నుత్సాహంబుతోఁ గామిను
ల్పనసౌందర్యవిలోకలోలమతులై వర్తించి రయ్యెయెడకా. ౧౬౨

క. అడుగులుఁ గెందలిరాకులుఁ
దొడవులుఁ గ్రొవ్విరులుఁ గురులుఁడు మ్రొదగుములుం
దడఁబడఁ బడఁతులు బెడఁగడ
రెడు నడగలతీవెలనఁ జరించిరి కడకకా. ౧౬౩

1. జపు లొనఁగుచుండుకడవులు గలవే-విట్టికడవులుగలవే.

2. రసికుఁడు, "హంబుక నువ్వరె, నొనవి" యనుచుఁ గన్నఁడిఁడు నుడువఁడె.

సీ. ఎలమావిజ్ఞాంపంబు లి నెచూడుమనుచు నొం
 డొరులకుఁ జూపుచుఁ దిరుగువారుఁ
 గరములుఁ బల్లవోత్కరములుఁ దడఁబడ
 డాయుచుఁ బువ్వులు గోయువారుఁ
 బాలుపారఁ దనువులు పుష్పవల్లులతోడఁ
 గూడ డాగురుమూఁత లాడువారుఁ
 దిన్నని యేలలఁ దీవులురెట్టింపఁ
 దీఁగె యుయ్యల లెక్కి తూఁగువారుఁ
 బువ్వుఁ దేనియఁగురియంగఁబొన్న లెక్కి
 మెఱపులట్లందువిరులకు మెలఁగువారు
 నగుచు బాలికలు వనవిహారలీల
 లెనయఁ జెలఁగిరి వనలక్ష్మ్యు లనఁగ నచట.

ఉ. నెన్నలి వ్రేలఁగాఁ బిఱిఁదివ్రేకట మొయ్యనఁ గ్రింది కీడ్వఁగాఁ
 జన్నులమీఁదఁ గ్రిక్కిఱిసి సందెటిదండలు పొంతనిక్కఁగా
 సన్నపుఁగొనుదీఁగఁ గడుసన్నముగా మునివ్రేళ్ల నిల్పి తాఁ
 బొన్నలు గోసఁ జేతులను బుప్పొడి యొప్పెడుకొమ్మ కొమ్మలక.

ఉ. అశ్శఱి నత్తలోదరుల కందఱి కందుల కందరాని పూ
 గుళ్తులఁ జూపి చేకొలఁదిఁ గోయుఁడు మీరని గ్రుచ్చివానికై
 యెత్తుచుఁ జేయి దప్పె నని యించుక జాఱఁగనిచ్చి యక్కులక
 హత్తుచు సంగసంగసుఖ మందిరి కొందఱు వ్రేమఁ గాముకుల్.

ఉ. దేహము లాకుఁదీఁగెలకుఁ దేకువ సూప నవీనగుచ్చక
 గ్రాహక లైనకాంతలకు ఘర్మజలం బుదయించుచుం బ్రియ
 స్నేహరసాకృతిం జెలుపు చేకొనఁగా మకరందబిందు సం
 దోహసమావృతంబు లనఁ దోఁచె దదీయముఖారవిందముల్.

ఉ. కాంతుఁడు వోలె సోలి యలకఁబులుఁ బయ్యెదలొత్తుచు న్వన
శ్రాంతులు దీర్చుచు న్నిగులఁ జల్లనివాసన నావనస్థలో
పాంతనిదాఘవారికణహారివిహారి యనంగ నింతుల
నసంతస మందఁ జేయుచు వసంతసమీరుఁడు వీచె నయ్యెడక.

గీ. పువ్వుఁబోఁడు లంతఁ బుష్పావచయకేలి
చాలు ననుచు నాత్మసఖులఁ గూడి
భూతలేంద్రుఁ డొక్క చూతతరుచ్చాయ
నుంట దెలిసి వేడ్క నొయ్యి మగిడి. ౧౬౯

గీ. మనసిజానకుఁ బొడసూపెడు
వనదేవత లనఁగ వచ్చి వనజానన లా
జననాయకునిం బువ్వులు
కనుకనిఁ గానుకలు చేసి కనుఁగొని రచటక. ౧౭౦

క. క్రొక్కారు మెఱపుగములను
లెక్కింపను సోయగముల లీలుగల యా
చక్కనివనితలలోఁ బతి
చుక్కలలోఁ జంద్రు భంగిఁ జూడఁగ నొప్పెక. ౧౭౧

వ. ఇట్లుతరుణీగణ పరివృతుం డై యచ్చటువాసి చని పురోభాగంబున
రంభాస్తంభశోభితంబును మృగనాభిలిస్తంబును ఘనసారరంగ
వల్లి తరంగితంబును బూర్ణకలశాలంకృతంబును మరువకాన్పత
పర్యంతంబును నగువేదీమధ్యంబున నరపతిరతిరాజానువర్తి యైన
ఋతుచక్రవర్తి సర్వపాద్యధూపదీపాదిఋణశోప చారంబున నా
రాధించి పంచమహావాద్యప్రపంచంబుల సృత్తగీతాది మహోత్స
వంబులు మెఱయఁ గర్పారాదిసుగంధద్రవ్యంబులతో నింతులతో
వసంతఖేలనంబొనర్చె. ౧౭౨

క. వ్యక్తంబుగ సతిపై ను
న్మక్తం బగు కప్పరంబుముద్దర లల్పా
సక్తం బై యలకలపై
ముక్తజాలక ముచందమునఁ జెన్నొందెన్. ౧౭౩

క. చెలఁగుచుఁ బతి చల్లినఁ దొ
య్యలులముఖాబ్జములఁ గొంత యంటి సుగంధం
బలవడియొ మెఱుఁగుటద్దం
బుల నంటిన మెఱుఁగుఱాతిపొడియును బోలెన్. ౧౭౪

క. సురభితహరిదంతరనవ
పరిమళసంక్లిష్ట పూర్ణ పరిమళమునఁ ద
త్తరుణులముఖము కురంబులు
సరజస్పరసీరుహములచందము నొందెన్. ౧౭౫

క. సుందరులఁ గూడి నైభవ
బృందారకవతి వసంతపీతాంబరుఁ డై
బృందావనమున గోపీ
బృందాస్వానుఁ డైనకృష్ణవిధమున నొప్పెన్. ౧౭౬

మత్తకోకిల. కుంభినీకరంబుతో నొనగూడి యాడుమహాటవీ
కుంభించందము దోపగా సతిగుంభితప్రమదంబునం
గుంభినీసతి మందయానలఁ గూడి వేడుకతోడుతన్
జృంభితాంబర మా సరోవరసీమఁ జేరెఁ గ్రమంబునన్.

మత్తకోకిల. అందుఁ జొచ్చి చెలంగి సుందరు లందఱు న్మృదమంచుచుం
గ్రందుకొంచుఁ బరస్పరం బుదకంబు మోములఁ జల్లుచు
న్మందఱుం దను యుట్టుకొమ్మని ముగ్ధి దవ్వులఁ దేలుచుం
జందనంబు గరంగ లీలలు సల్పి రోలలు వాడుచున్. ౧౭౭

- సీ. వదనదర్పణములు వారియహంబులు
 నలకజాలకములు నలికులములు
 లోలనేత్రంబులు నీలోత్పలంబులు
 గుచకుంభయుగములుఁ గోకములును
 బాహువులును బిస్రప్రకరంబులును లోఁతు
 గలనాభిమండలములును సుష్ణఁ
 దమలోన సరి యనఁ దారతమ్యము చూడ
 నిన్నియు నొక్కచో వితఁడు గూర్చె
 ననఁగనంగనాసహితఁడై యవనిభిభుఁడు
 యమునఁగ్రీడించు గోవికారమణకరణి
 దివ్యనదిలోన నప్పరః స్త్రీసమేతుఁ
 డైన వజ్రినాఁ జెలఁగె బద్మాకరమున. ౧౭౯
- క. వెలికిలఁబడి యీఁదెను నెడ
 జలసంవృతగాత్రి యైనసతివదనముతో
 నలవడఁగఁ జన్ను లొప్పెను
 జలజాతము పొంతనున్న జక్కవ లనఁగన్. ౧౮౦
- క. ఓలోల యనఁగ నెచ్చెలి
 యాలోఁ దను ముట్టవచ్చు టది గని పెలుచన్
 లోలాక్షి మునిఁగి యీఁదెను
 మీలకడనునయనరుచులు మెఱయించుక్రియన్. ౧౮౧
- క. కామినులు చేరి మెలఁగం
 గా మును నిర్మలము నధికగంభీరము నౌ
 నామడుఁగు గలఁగె ననఁగాఁ
 గాముకచిత్తములు దానఁ గలఁగుట యరుడే. ౧౮౨

క. పొలఁతులతనువుల జాతిన
మలయజమును విరులు నెరయ మడుఁగొప్పె నము
జ్వల మగువెన్నెలఁ జుక్కలు
గలయఁగొని నిండియున్న గగనము భంగిణ. ౧౮౩

వ. అంత జలకేళి చాలించి.

ఉ. కన్నులఁ గెంపు దోఁప నలికంబుల మౌక్తికజాలకాకృతిక
సన్నపుబిందువు ల్రైఱయ జాతిన కేశభరంబు లొప్పఁగాఁ
జన్నులనంటి వయ్యెదలు చందనపంకముచంద మందఁగా
సన్నరనాథుతో వెడలి రంబురుహాకర మంబుజాననల్. ౧౮౪

వ. అంతం దదీయతటప్రదేశంబున ముక్తసిక్తవననుం డగుచు వసుం
ధరారమణుండు మెత్తనిపొత్తులం దనమేని తడియొత్తిన యనంత
రంబ- ౧౮౬

గీ. మలయజంబు నలఁది మౌక్తికహారంబు
లమర నుజ్జ్వలాంబరములు గట్టి
యమృతపీచి మిశ్రమై విశ్రమించిన
మందరాద్రీ బోలె మనుజవిభుఁడు. ౧౮౭

వ. అట్టిచందంబున నాచందనగంధులును జందనకావులును బట్టెడ
కావులును జెంఱావులును గదంబకావులును గరకంచులును బొ
మ్మంచులును ముడుగుబొమ్మంచులును ముయ్యంచులును జిలుక
చాళ్లును వేటచాళ్లును నిండువన్నెలును నులుతచాఱల వన్నెలు
ను గంటకివన్నెలును బుప్పొడి వన్నెలును రుద్రాక్షవన్నెలును
నాగబంధంబులును బూజాబంధంబులును జలపంజరంబులును గా
మవరంబులును సూరవరంబులును దారామండలంబులును హం
సావళులును హరిణావళులును దురగావళులును గజావళులును

సింహావళులును ద్రాపదీస్వయంవరంబులును లక్ష్మీవిలాసంబులును మదనవిలాసంబులును వసంత విలాసంబులును రత్నకీచితంబులును రాయశృంగారంబులును గనకదండెలును గచ్చిలంబులును గర్వారగంధులును బౌరువంపుగంధులును శ్రీతోఽపులును శ్రీరామతోఽపులును శ్రీకృష్ణవిలాసంబులును జీబులును సుగివట్టంబులును సన్నవలివంబులును వెలివట్టులును హొంబట్టును బులిగోరువట్టును నుదయరాగవట్టును నేత్రపట్టును వజ్రపట్టును ననుపేళ్లు గలవట్టంబులు గట్టుకొని పాదముద్రికలును మంజీరంబులును హంసకంబులును మణిరశనాగుణంబులును ముక్తాఫలావళులును బదకంబులును నంగదంబులును నంగుళీయకంబులును కైవేయకంబులును రత్నతాటంకంబులును భ్రమరకంబులును లాలాటికంబులును మౌక్తికజాలకంబులును శీఖరంబులును నాడిగాంగలయలంకరణంబులు ధరియించి యగరు చందన హరిచందన ఘన సారోదయభాస్కరమృగమద్రస్మిముఖినిఖిల వాసనల నాశావకాశంబులు వాసించుచు నృపరత్నంబుం జేరునంత.

౧౮౮

క. అంగీకృతశృంగారకు

రంగీనయనాంతరంగరంజకరంగ

దృష్టంగీరవహృదయంగమ

భంగీసంగీతుఁ డగుచుఁ బవనుఁడు పీచెక్.

౧౮౯

వ. అట్టి యుల్లాసనమయంబున.

౧౯౦

క. రూపముగల యూనందము

రూపించిన మన్మథుండు రుచిరాకృతితో

దీపించెడు శృంగారము

భూపతి యని కొలిచి రెలమిఁ బొలఁతుక లెల్లెక్.

౧౯౧

క. ఆవేశ భూమివల్లభుఁ
డానెలఁదులు గొలువ నొప్పి యక్షనధూబృం
దావృతుఁ డగు ధనదునిగతి
దేవస్త్రీసహితుఁ డైన దేవేంద్రక్రియకా. ౧౯౨

వ. ఇట్లనల్పకాలంబు విశ్రమించుచున్న యెడల ననతిదూర మాకం
దవనంబునుండి యొక్కభూనురుండు చనుదెంచి తన్మహాత్మవం
బవలోకించుచు భూలోకస్వర్గలోకం బిది గదా యితఁడు గదా
మహాభాగ్యవంతుం డని కొనియాడుచు మన్ను దా నధిక దారి
ద్ర్య పీడితుం డగుటం జేసి తన్ను నిందించికొనుచుఁ దనలోన.

క. ధాత్రి దర్శింపఁడు సభల న
పాత్రుఁడు కడు మ్రుచ్చు మిత్రబాంధవులయెడం
బుత్రకళత్రంబులయెడ
శత్రుం డట వాని బ్రదుకు చొక్కా గాదే. ౧౯౪

క. ఇలలో నెవ్వని కర్థము
గల దాతఁడు మాన్యుఁ డుచితకార్యజ్ఞుఁడు ని
ర్మలుఁడు బలవంతుఁ డార్జునుఁడు
కులతెలకుఁడు సభ్యుఁ డధికగుణగణ్యుండుకా. ౧౯౫

మ. అని చింతించి మహీసురుం డొకయువాయం బాత్మనూహించి ము
న్నొనరం జేసిన చండికాచరణపాదోపాస్తి చాలించి యా
జనపాలాగ్రణిపాలికిం జని మహాసంపత్తి యర్థించి కై
కొన నిం దొప్పు నటంచు వచ్చె మదిఁ గోర్కుల్ తీగలై సాగగకా

వ. అతనిం జూచి యిట్లని దీవించె. ౧౯౬

క. “భూయాత్తే సంపద్దీ
ర్హాయు ర్భవశే” యటంచు నాశీర్వాదో
పాయనములతో నృపుఁ గని
దాయం జని నేర్పుచొ వృడరఁగాఁ బలికెకా. ౧౯౭

ఉ. అంబుజబంధు తేజ మధురామ్రవణంబున నుండి సర్వభో
కాంబిక యైనచండికఁ బ్రయంబునఁ గొల్పంగ నాకు నూఱుప
ర్షంబులు వోయె నంతటఁ బ్రసన్నత దేవత నిన్న నర్ధరా
త్రంబున దంతపంక్తి విశదద్యుతిచంద్రిక పర్వ నిట్లనెన్. ౧౯౯

క. నీచేసినతవమునకు య
ధోచితముగ విక్రమార్కుఁ డొసఁగెడు నతనిన్
వే చని వేడుము నావుడు
నీచక్కటి నిన్నుఁ గొల్ప నేఁ బనివింటిన్. ౨౦౦

వ. అని విన్నవించిన నవ్వసుంధరాపురందరుండు చండికయే యిట్లైన
తిచ్చెనో కాక యీవిప్రుండే నెవంబున నన్నుబిచ్చించి ధనంబు
వడయం జూచెనో యెట్లైన నన్నంతటివానింగాఁ దలంచి వచ్చు
టరజేసి యీతని యాశాపరిపూర్తి చేసెద నని నిశ్చయించి.

గీ. దేవిమాట కల్ల గావింపఁగా రాదు
నిన్ను రిత్త వంప నీతి గాదు
నీతపోమహత్త్వనియతికిఁ దగునంత
యనఁగు యిట్ట మెద్ది యడుగు మనిన. ౨౦౧

క. మాకందవనములో ని
చ్చాక్షీర్తులు వెలయునట్లు చండికపేరన్
నాకొకనగరము వలయును
జేకొని నిర్మింపు రాజశేఖర యనినన్. ౨౦౩

సీ. సంతోషమున మహీకాంతుఁ డచ్చటి కేగి
సర్వసామగ్రియుఁ జాలఁ గూర్చి
మహనీయగృహములు మండపంబులు సోమ
సూర్యవీధులుఁ గోటచుట్టుపరిభు

లనువొందఁ జండికాయతనంబు నాపురిఁ
గట్టించి కాపులఁ బట్టు కొలిపి
నియుతసంఖ్యములుగ హయముల బంట్లను
నాటునూఁజేర్చుల నతని కిచ్చి

రాజుఁ జేసి పిదప రాజుకట్నంబున
కనుచు మూఁడుకోటు లర్థ మొసఁగి
పటహపటునినాదభంగి దిక్కులఁ గీర్తి
పిచ్చులింప మగిడి వచ్చెఁ బురికి.

౨౦౪

క. కాపున నాతని సరిగా
నీ వీగతి భూమి కీర్తి నెఱపిన నెక్కం
గావచ్చు నిట్టి వితరణ
మేనెరవున దొరక దేని నింటికిఁ జనుమా.

౨౦౫

న. అని పలుకుటయు.

౨౦౬

క. ఊల్లంబున భోజమహీ
వల్లభుఁ డాశ్చర్య మంది వదనాబ్జమున
స్వల్లదనము వాటిల్లఁగ
నల్లనఁ దాఁ దిరిగి చనియె నంతఃపురికి.

౨౦౭

శా. చక్రీభూతకళోరశాన్తవితతజ్యోవల్లరీముక్తబా

ణకూగోగ్రసమాససంస్థరణక్రీర్ణజ్వాలపుంఖభవ
చ్చక్రాసద్యుతిమాత్రనిర్దళితరక్షఃపక్షపాతద్విష
చ్చక్రాటోపతమకప్రసారుని మహాచక్రీశ్వర్యంకునిక.

౨౦౮

శా. ఆలోలాలకజాలభృంగయుశవక్త్రాంభోరుహోజ్జృంభిత
ప్రా లేయాద్రితనూభవాకృతిమతిప్రాప్తాంధకచ్ఛేదనో
త్తాలాభీలకరాళశూలధరణతాతామరప్రాతపు
జాలక్షీయ్యుతపాదపద్మయుగళుం జంద్రార్థచూడామణిక.

౨౦౯

మాలిని. ఉరగనికర వేషీ యోగనిదాభిలాషీ

గిరిధరవరదాయీ క్షీరవారాశిశాయీ

పురవిదళనదత్తా పుండరీకాయతాత్తా

స్మరహరహరియావా సత్యనిత్యస్వయావా.

—౨౧౦

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలికభేకఫణిండ వీర
ఘోష్టవిభాళాదిబిరుద ప్రకటచారిత్ర కళింగదేశనిర్ధామధామ
త్యాగనాగర్జున కర్ణాటద్రవిళాంధ మహారాష్ట్రభూపాలరూప
నూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రళి పురవరాధీశ్వర నెల
నాటి పృథ్వీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీకౌటవి వెన్నయామాత్య
పుత్ర హరితసగోత్రవవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసవరాజతనూజ
గోపరాజ విరచితం బైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యను కావ్యం
బునందు విక్రమార్కు కృతజ్ఞత్వ దాత్తుత్వప్రశంసనం బన్నది
తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

సింహాసనద్వాత్రింశిక.

చతుర్థాశ్వాసము.

—♦ ఏడవ బామ్మ కథ ♦—

- క. శ్రీస్తనకుంకుమసదృశగ
భస్తిసమూహప్రశస్తిపరిదీపితవ
క్షుఃస్తలపలుతేజోమయ
కౌస్తుభకమనీయవేషిఁ గంసద్వేషిణ్. ౧
- చ. తలపున నిల్చి పెద్దల హితజ్ఞులఁ దద్జ్ఞులఁ గూర్చి భోజమం
డలవిభుఁ డిష్టలగ్నమున డాసి మహాసన మెక్కఁ బూనఁగాఁ
బలికెఁ దదీయపుత్రిక నృపాలక నిల్పుము విక్రమార్కభూ
తిలవతిఁ బోలు తెంపు బలదర్పము లే కిట నెక్కవచ్చునే. ౨
- క. అనవుఁడు నాతనిసాహస
మును సత్త్వము నెట్టిచందమునఁ బెం పొదవె
న్వినిపింపు మనిన నుల్లస
మున నేడవబామ్మ పలికె భోజనితోడన్. ౩
- శా. సత్యాలంకృతభావణాభరణుఁ డుత్సాహప్రశస్తాదయుం
డత్యాసన్నహితోపభోగ్యవిభవాయత్తాధికప్రాభవ
ప్రత్యాదిప్తసురేశ్వరుండు నయసంపన్నిత్యుఁ డా విక్రమా
దిత్యుం డుజ్జయినీపురిం బరఁగె నాదిత్యప్రభాపుం డనన్. ౪

వ. ఇట్టి విధంబున నతండు వ్యసనరాగద్వేష కామగ్రోధలోభమోహ మదమత్సర విరహిత సుజనప్రాప్త్యం బగు రాజ్యంబు సేయ స్విద్య యందు వ్యసనంబును, గీర్తిసంపాదనంబునందు రాగంబును, బాపంబునెడ ద్వేషంబును, సంతతినమృద్ధుల యెడఁగామంబును, ధర్మవిరోధుల యెడఁ గ్రోధంబును, దుర్విషయంబులకడ లోభంబును, శిశువులకడ మోహంబును, బరోపకారంబులయెడ మనంబును, దానంబులయెడఁ బరస్పరమత్సరంబును బ్రవర్తిల్లఁ బ్రజలెల్ల నుల్లంబుల నుల్లసిల్లుచు భూవల్లభగుణంబుం బెల్లు గొనియాడుచుండ.

౩

ఉ. అన్నరనాథువీట ధనదాఖ్యుఁడు సద్గుణుఁ డర్థసంపదం
గిన్నరనాథసన్నిభుఁడు కీర్తివిశాలుఁడు దానధర్మసం
పన్నుఁడు నీతిమంతుఁడు కృపాపరిపూర్ణుఁ డుదారబుద్ధి వి
ద్వన్నతశాలి వైశ్యకులవర్ధనుఁ డుండుఁ బ్రజానుకూలుఁ డై.

౬

గీ. ఆతఁ డనుదినంబు నవనినురులఁగూడి
ధర్మశాస్త్రగోష్ఠి దగిలియుండి
యైహికంబు దక్కదని పరం బెఱుఁగుచు
విహితసకలదానమహిమ నెగడె.

౭

క. హింసాతరంగితం బగు
సంసారపయోధిలోన జనులకు నెల్లం
గంసారిపాదపంకజ
సంసేవయ నాన యని ప్రశంసించంగన్.

౮

క. ఈక్రమమును విని ధనదుం
డక్రూరప్రియుని ద్వారకాధీశ్వరునిం
జక్రధరుని దర్శింప ను
ప్రకమమునఁ బతికిఁ జెప్పి పయనం బయ్యెన్.

౯

గీ. ఆప్తవర్గసహితుఁడై యేగి దుర్గంబు
లూళ్లు నదులుఁ గడచి యొక్కనాఁడు
వృక్షరమ్య మగుచు నెలయు నుపదీప
మందు¹విడిసి విశ్రమార్థ మరిగి. ౧౦

క. స్పాటికసోపానంబుల
హోటకమయభైరవాలయముముందట మి
న్నేటిగతి శుద్ధజలరుచి
బాట్టిల్లఁగఁ గనియె నొక్కపద్మాకరమున్. ౧౧

స. అందుఁ గృతస్నానంపై యొంటిఁ బసిండిగుడిం బ్రవేశించి.

శా. ఆలోనం గనియె న్భూజాప్తక విభూషాక్షీర్ణరత్నప్రభా
జాలోన్మిశ్రితరక్తచందనపయస్సంధ్యాభ్రసంకాశదే
హాలంకారు మహారగప్రకరజహ్వసన్నిభోగ్రానల
జ్వాలాకారకరాశకేశముఖదంస్త్రాభైరవున్ భైరవున్. ౧౩

క. అట్టిమహా భైరవునకు
దట్టం బగు భక్తితోడ దండాకృతిగాఁ
గట్టెదుర మ్రొక్కి లేచుచు
బట్టికపైనున్న యొక్కపద్యముఁ గనియెన్. ౧౪

గీ. ఎన్వఁడైన నిచటి కేతెంచి తనతలఁ
దానె త్రెంచికొనినఁ దక్షణంబ
మొండెములునుదలలు రెండునంటికొనంగఁ
బఱియుఁ బడఁతుకయును బ్రదుకఁగలరు. ౧౫

స. అనునట్టి పద్మార్థంబునకుఁ గలంగి తత్త్వార్థం బవలోకించుచు.

1. అఖింపృక్షిరమ్యమగునుపదీపము నలచు.

క. చంపుడుగుడి¹యిది యని యా
దంపతులకేబరములుఁ దలలుం గని త
త్సంపాదితభయశౌదా
కంపితుఁడై నెట్టి బెగడి కన్నులు మూసెన్. ౧౭

క. తదనంతరంబ చెదరిన
హృదయముఁ దనలోన నెట్టకేలకు²నిలువం
బాదపెట్టి వెడలి యొక బా
రి దొలుగె నని విడిదలకుఁ దిరిగి చనుదెంచెన్. ౧౮

క. ఆరే యనటం బుచ్చి వి
కారవిహీనాత్ముఁ డగుచుఁ గలమునఁ బారా
వారము నడిమికిఁ జని యా
ద్వారావతిపురము సొచ్చి తత్సౌధములోన్. ౧౯

మహాస్రగ్ధర. కనియెన్నూపుత్రజష్టున్ ఘనదురితమహాఖండనావిర్భవిష్టుక్
వనమాలాలంకరిష్టుక్ ప్రజవనవిహారద్వల్లవీకేలితృష్టుక్
దనుజేంద్రేశాసహిష్టుం దరళమణిమయద్వారకాబద్ధధృష్టుక్
దినకృత్తన్యావరిష్టుక్ ద్విజపతిగతివర్ధిష్టుక్ గోపాలకృష్టుక్. ౨౦

క. కనుఁగొని యాదేవునకుం
గనకంబులు మణులుఁ బూజ గొవించి ప్రియం
బెనయఁ బ్రణమిల్లి నిటలం
బునఁ జేతులు మొగిచి వినయమున వినుతించెన్. ౨౧

సీ. ఇరుజోడుమొగముల యెఱ్ఱిని కొమరుండు
నేర్పునఁ బనులెల్లఁ దీర్పుచుండఁ
దప్పనియోజతోఁ దనపిన్నపావల
నాడింపఁ దెల్లని కోడలుండఁ

గలిమియూ నిల్లాలు కలిమినీ నెడుచూడ్కిఁ
బెంపుడుబిడ్డలఁ బెంచుచుండఁ
గమ్మని యమ్ములు గల్లు ముద్దులవట్టి
చిల్లంగి చేతలు చేయుచుండఁ

గాలివేలఁ గన్న గారాబుఁగూతురు
మొదలివేల్పుఁ గూడి మురియుచుండ
నల్లపాలపెల్లి యిల్లుగాఁ గాపుర
మెఱింగి చేయు మేటి దొరపు నీవ.

౨౨

సీ. పాదతీర్థం బతిపావనం బగుటకు
శిరమున నిడుకొన్న శివుఁడు సాక్షి
కలఁడన్న నెందైనఁ గలుగుట కుర్విలోఁ
బంబిన యుక్కుఁగఁబంబు సాక్షి
తలఁచిన యంతనె తలఁగక యధుల
రక్షించుటకుఁ గరిరాజు సాక్షి
యాచంద్రతారార్కమగు దానశక్తికి
ధ్రువపదంబున నుండు ధ్రువుఁడు సాక్షి

తాలిమికిఁ గాలఁ దన్నిన తపసి సాక్షి
భాగ్యమున కాదిలక్ష్మి చేపట్టు సాక్షి
త్రిభువనగురుండ వగుట విరించి సాక్షి
నిన్ను వర్ణింప నలవియె నీరజాక్ష.

౨౩

నిరోవ్యదండకము:-జయకృష్ణ! జయకృష్ణ! కృష్ణ! స్థిరాస్యందనస్థాన
నానా దినధ్యాననానాసితానేకసేనారణోసేకరథ్యాతిరథ్యాశిసన్నా
హసన్నధరాజన్య జన్యాగతానన్యసాదృశ్యదృశ్యాంగ హృష్యజ్జ

రాసంధసంధానయంత్రాదియత్న క్షయాదాయ ! నీతిశ్రితాసార
 సారాంతరజ్ఞానదాసాహితధ్యాన సన్నద్ధతేజః కళాసంచితానంద!
 నందాంతరంగంతరంగన్ని జానందినీరాకరాకారరాకానిశాధీశ !
 ధీశస్తనంచారసంచేయ ! సత్కీర్తినారీలనన్నారదాదాధితాచార ! ధీ
 రాంగనానాయకాద్యంతరాజాతశాస్త్రార్థసారాశయాగణ్య ! గణ్యా
 కృతిచ్చాయ ! రాధానిరంతస్తనాదిస్థలక్రీడనాయత్తచిత్తస్థరాసక్తి
 లీలానటీరంగరంగస్థలీసాధనాహృష్ట ! దుష్టాహితాభేదనాకాలసం
 జాతరాగాధ్యనేత్రాంతకంసారిహింసాకళాదక్ష ! దక్షక్రియానాశ
 నాకారకాళాకరేశాదిగర్జదృణాధీశశస్త్రీసహస్రీజయశ్రీరణాసార ని
 సాస్సరితాకాఠినీరంద్రతేజోలసచ్చక్ర ! చక్రాకృతిస్థాఘనీయాంత
 శార్ఙ్గైతతజ్యాలతానిర్గతాఖండకాండాగ్రఖండీకృతారాతిసంఘా
 త ! ఘాతస్థలత్కాలియాహీంద్ర శీర్షాలిరంగక్షిప్రీడనాహర్షణ
 శ్చర్యకార్యాంగహారాయతిజ్ఞానసత్యక్షణాసక్తచిత్తాదితేయాది సి
 ధ్ధాంగనాకిన్నరీయక్షసంకీర్తితానంతకీర్తినగధార ! ధారాశధా
 రాధరాకాశనీలాంజనేందిందిరానీలసచ్చక్ర గ్రాహకాళిందిహేలా
 కరాళాగ్రహస్తాదివిశ్రాంతిసాంగత్యశాంతాది సంతత్యహంకార !
 కారాగతారాతినారీకనక్తంచరాధ్యక్ష నిశ్చేషణీశాతనాకేళిభేలజ
 గజ్జాల ! జాలాంతగాధాంధకారచ్చిదానందకృత్యాకరాదిత్య ! ని
 త్యాహితన్నేహసంరక్షితాశేష ! రక్షస్సతీసంఘదృక్-జ్వలక్షాళ
 నాశీలధారాజలాధారఖడ్గాగ్ర లగ్నాహితానీకరక్తాధరస్యస్తనాళాం
 తరాసంగి సంగీతసంతుష్టసారంగరంగ తరంగాదిగంగానదీకార
 ణాంఘ్రి ! స్థిరానంద సంక్రందనాగ్న్యరజ-జాతాదితేయారినీరాధి
 నాథానిలాధేశగంగాధరాద్యష్ట దిగ్రక్షకశ్రేణికాశేఖరానర్హ్య ర
 త్నాదినీరాజనారాజతాకార ! కాంతిచ్చటాకాంత సంధానితా
 లీల ! లీలాలసచ్చారిణీగీతనీరేజసంచారిణీరాజరాజాగ్రణీ. ౨౪

మ. అనుచుం బెక్కువిధంబులం బొగడి సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి ధన్యునిగాఁ దన్నుఁ దలంచికొంచు జనమాన్యుం డౌచు నుజ్జేని కల్లన నేతెంచి మహీతలేంద్రు నధికాష్టాదంబుతోఁ గానుకుల్లోని దర్శించిన నావణిక్రపవరు సద్గోష్ఠిం బ్రయం బందుచుకా.

గీ. వైశ్యచంద్ర నీవు ద్వారకానాయకు
చరణసేవ కేగి తెరువు నందుఁ
గ్రొత్త యేమి గంటి వత్తైఱం శిక్షింపింపు
మనిన ధనదుఁ డిట్లు లనియెఁ బతికి ౨౬

క. ద్వారవతి కేగు తెరువునఁ
బారావారంబులో నుపదీసమునన్
భైరవుగుడిలోపల నతి
భైరవభావాన్ధ మైన పద్యముఁ గంటిన్. ౨౭

వ. ఆది యెట్టిదనిన. ౨౮

గీ. ఎవ్వఁడైన నిచటికేతెంచి తనతలఁ
దానె శ్రేంచుకొనినఁ దత్త ణంబ
1 మొండెములును దలలు రెండునంటుకొనంగఁ
బతియుఁ బడఁతుకయును బ్రదుకఁగలరు ౨౯

క. కథ గాదిది ముందట నా
మిథునము మొండెములుఁ దలలు మేనినిఁ బడవే
ప్రథహేతువులైనవి త
తక్కుధనంబున నామనంబు తలఁకెడు నిపుడుకా. 30

ఉ. నావుడు విక్రమార్కుఁడు మనంబున నుత్సుకుఁ డై వణిక్పతీ
నీ వటు రమ్ము పోద మని నిర్మలఖడ్గసహాయుఁ డౌచు నా
త్రోవన యేగి యచ్చటి సరోవరతీర్థము లాడి రక్తపూ
జావృతుఁ డైన భైరవుని సదృశము డగ్గటి సెట్టి మాన్వగకా. 3౧

1. రుండములకుఁ దలలురెండునంటుకొనంగ? - రుండములకుఁ దలలురెండు - చిన్నయమారి.

శా. తద్వారంబున నెట్టినుంచి చని యంత ర్వేగిపై భుక్తిము
క్తిద్వారం బగు కాళినాథునకు భక్తిక్ మొక్కి సంతోషుడై
యుద్వేగస్థితినుండి ధైర్యమతితో నుర్వీశుఁ డచ్చో మను
వ్యద్వంద్వద్విశిరఃకబంధములుఁ బద్యంబు నిరీక్షించుచున్.

క. తనోగవ్యంజక మగు
పద్యాథం బెఱిగి దాని భావంబునకున్
సద్యోనిర్ణ యముగ నృపుఁ
డుద్యోగముచేసె సాహసోద్ద్యోతితుఁడై. 33

గీ. భూపశేఖరుఁడు “వరోపకారార్థ మి
దం శరీర” మనుచుఁ దలఁపుకొలఁది
మృత్యుజిహ్వవోలె మెఱుఁగులీనెడునట్టి
కడిఁదియడిద మెత్తి మెడకుఁబూనె. 34

క. ఆలోన నతని సాహస
మూలోకించుచుఁ బ్రసన్నుఁ డై పాగ్ధివ నీ
పాలం గల్గితి నని భూ
పాలునిఖడ్గంబు క్షేత్రపాలుఁడు పటైక్. 35

ఉ. అప్పుడు మొండెముల్ దలలు నంబుకొనంగ వధూవరుల్ ప్రియం
బొప్పుగ లేచి మొక్కిన సముత్సుకమానసుఁ డౌచు భైరవుం
డిప్పటిసాహసంబునకు నే నిదె మెచ్చితి నిష్ట మేర్పడం
జెప్పము నీకు నిత్తు నిటఁ జేకుట నన్న నతండు మొక్కుచున్.

గీ. దేవదేవ వీరికీవిధంబున శిర
శ్చేద¹కృత్య మేల సిద్ధ మయ్యె
నాన తిమ్ము నాకు నని విన్నవించిన
భైరవేశ్వరుండు పలికె నిట్లు.

క. రత్నోద్భవుఁ డనఁగా నొక
రత్నవ్యవహారిసుతుఁడు రత్నంబుల తీ
రత్ననిధిలోనఁ దిరుగుచు
యత్నంబున నిచట విడిసె నావులుఁ టానుకొ. 3౯

క. తద్వేళ మఱియు నొకఁడు స
రిద్వల్లభసలిల ముత్తరింపఁగ నొకచో
నుద్వాహమునకు నేగుచు
నీదీప్తముఁ జేరె నిజసుహృద్వర్గముతోకొ. 3౯

వ. ఇక్కడ నయ్యిద్దిఱు నిల్లొండురువుల మహిమలు మెఱయింపు
చుఁ గలసి మాటలాడునెడ రత్నోద్భవుండు నీనామం బెద్ది యేదే
శంబునుండి యెచటి కేగుచున్నాఁడ వనిన నతండు నేఁ జంద్ర
కేతుం డనువాఁడ మగధదేశంబునుండి రత్నదీప్తంబున కేగు
చున్నవాఁడ నం దొక విశేషంబు గలదు. ౪౦

క. పద్మాకృతి రేఖలు కర
పద్మంబుల నొప్పుచుండఁ బద్మకు నెనయై
పద్మావతి యనుకన్యక
పద్మానన గలదు జాతి పద్మిని యనఁగకొ. ౪౧

క. ప్రస్తుతలావణ్యగుణి
రస్తప్రసవాస్త్రమోహనాకారిణి సం
త్రస్తకురంగక్షిణ తా
లస్తని యది మదనరాజ్యలక్ష్మియుఁ బోలెకొ. ౪౨

చ. కలువలుఁ జక్రవాకములుఁ గంజములు స్థిరకాండము ల్ద్రవం
బలరంగ దీని లోచనకుచాననబాహుసమానలక్ష్మి గా
వలయు నటంచుఁ గోరి యుదవాసమునందుఁ దపంబుసేయుచు
న్నిలుచుటఁగాక యెప్పుడును నీటఁ జలిం బడనేల వానికికొ. ౪౩

- గీ. ఇట్టికన్య నాకు నిచ్చెద రమ్మని
దానితండ్రి తొల్లి తగినవారిఁ
బనిచినాఁడు గానఁ జనియెద ననుడు ర
తోడ్బువుండుఁ దాను నుత్సహించి. ౪౪
- క. ఆతరుణి యెవ్వరికి నా
నాతనిబ్రదు కొప్పు ననుచు ననురక్తి మనో
జాతునిచేతలఁ బడల న
తీతము మును విన్నభంగి దిట్టతనమునకా. ౪౫
- క. ఆకన్యయఁ దజ్జనకుఁడు
నా కిచ్చెద నంచు మొన్న నయముం బ్రియముం
గైకొనఁగఁ జెప్పి వుచ్చిన
నాకడ కే నేఁగుచంద మది యెఱుంగవోకొ. ౪౬
- వ. అనుడు మత్సరసముత్సేకంబున. ౪౭
- క. ఆతనివలుకులకు నాతం
డతికుపితుండైన వాఁడు నధికక్రోధా
న్వితుఁ డయ్యెను “మూలంబై
రతరోః స్త్రీ” యనినమాట ప్రకటంబయ్యెకా. ౪౮
- శా. అన్యోన్యం బిటు దూలుచు స్మనమునం ద దేఁగుచో¹ నెవ్వనిం
గన్యారత్నము గోర దాతఁడు కులోత్కర్షంబు వాణిజ్యముకా
సన్నాసంబును జేత పంత మని మాత్సర్యంబుతో నాత్మసా
జన్యం బెల్లఁ దొఱంగి¹ లేచి చనుచో సంకల్పసంసిద్ధికై. ౪౯
- క. సద్భావము గైకొని ర
తోడ్బువుఁ డీక దైవబలమ యుచితం బని తా
నద్భుతముగ మొక్కుచు నిట
మద్భవనముఁ జొచ్చె దురభిమానముపేర్చికా. ౫౦

క. గుడిసొచ్చి నాకు సాగిలఁ
బడి మ్రొక్కుచుఁ బలికె నెన్నిభంగులనైనం
బడఁతుక యిది నా కబ్బిన
మిడిదల యొప్పించి నిన్ను మెప్పింతుఁజుమీ. ౫౧

చ. అని యొడఁబాటు చేసి వినయంబున మ్రొక్కుచు నేఁగి చంద్రకే
తునిపని కేతు వుట్టఁ దనదొడ్డతనంబు నటించి రత్నకాం
చనమయ మైన దీవి రభసంబునఁ జేరి కడంకఁ గన్యకా
జనకుని గాంచి చెప్పె నిజసంవరణోద్యమ మప్పు డేర్పడక.

సీ. ఆతటి నాచంద్రకేతుండు చనుదెంచి
తనరాక చెప్పినఁ దద్గురుండు
నిస్తట కర్చన లిచ్చినఁ దాంబూల
గంధపుష్పాక్షతల్ గైకొనంగఁ
దొడవులకెల్లను దొడవైన కన్నియఁ
దొడమీఁద నిడుకొన్న యెడ నొకండు
తెల్లసంపెంగలు దివ్యంబు లివి యని
సమముగా నిచ్చినఁ జంద్రకేతుఁ
డిదియమేలని తనతలఁగదియఁ దుఱిమెఁ
దొలుత దేవయోగ్యములనఁ దోడియాతఁ
డిష్టదేవత కర్పించి యెలమిఁ బిదప
ఏని ముడిచెద నని యొడిలోన దాఁచె. ౫౩

౩. ఇరువురచేష్టలం గని మృగేక్షణ యల్లిన లేచి హంససుం
దరగతి లోనికిం జనినఁ దండ్రీయు నిద్దటపేళ్లు జాడలుం
జరితములుం దగం దెలిసి సామ్యము గల్గిన వీరిలోన నె
వ్వరి నవుఁ గా దనం జను వివాదము బాలికచేతఁ దీతెడుక.

- క. ఆతరుణి మెచ్చి కైకొను
నాతఁడె మాయల్లుఁ డనుచు నచటికిఁ జని క
న్యాతిలకముఁ జంకిట నిడి
వాతెఱ ముద్దిగుచు బుజ్జనంబునఁ బలికెన్. ౫౫
- గీ. ఒడిఁ బ్రసూనముల్ దాఁచె రత్నోద్భవుండు
తుఱిమిఁగొని యుండెఁ జంద్రకేతుండు మోల్
నీకొలఁది యింద్రుఁడను నీకుఁ జూడ
నొప్పుగా రసికుఁ డెవఁడో చెప్పు మనిన. ౫౬
- క. పువ్వులు గొను మని యిచ్చిన
యవ్వేళన తుఱుముఁగొన్నయతఁ డెవ్వఁడో వాఁ
డివ్వనుమతి నస్థిరుఁ డగు
నవ్వంబడు నొరులచేత నాకుం జూడెన్. ౫౭
- వ. అనినఁ దండ్రుడివిని యితండె జాణ యని నాకు నీతివాక్యంబు దోచు
చున్న యది యది యె ట్లనిన. ౫౮
- క. వనితాభోగము లంచము
ధనము నుభాషితము విరులుఁ దాంబూలముఁ బం
డినపండ్లును సిద్ధాన్నం
బును దడయక కొన్నవాఁడె భువి జాణ యగున్. ౫౯
- వ. అనినం బద్మావతి యీనీతివాక్యంబు దప్ప దిప్పటి కుసుమంబులు
దివ్యంబులని యిచ్చుటం జేసి తోడియాతండు దేవతార్పణంబు
చేసి మఱి ముడిచికొనం దలంచె నెయ్యి పాలలో నొలుకు టయ్యె
దేవతాపరాయణుం డగుట సకలమంగళహేతువు మానుషబలం
బుకంటె దైవబలంబు ప్రబలంబు మఱి యింతియకాదు. ౬౦

క. ఆకుసుమంబులు దేవత

కై కోరికి డాచికోనినయది చూడంగా

నీకడకు వచ్చునెడ ననుఁ

గైకొనుటకు మ్రొక్కుటాకటి గలుగఁగఁబోలుకా. ౬౧

మ. అనినం గూతు నలంకరించి మది నెయ్యం బెచ్చటం బుట్టె నా
తనిపై వైపుము వాడె భర్త యని నూత్నంబైన పుష్పప్రసం
బెనయం జేతికి నిచ్చి బంధులు నిజాభీష్టార్థముల్¹ వచ్చుకం
దున వాద్యంబులు మ్రోయఁగా నెలమితోఁ దోడ్పొంచునేతెంచినకా

క. రత్నద్వీపంబునఁ గల

రత్నంబులలోనిదివ్యరత్నము² కన్యా

రత్నము దా ననమాలిక

రత్నోద్భవుమీఁద నైచె రాగం బడరకా. ౬౩

వ. అవ్వేళం బద్ధినీరాగకారణంబగు గగనరత్నంబుపగిదిం బద్ధావతీ
కృతానురాగుండగు రత్నోద్భవు శుభోదయంబునం జంద్రకేతుం
డు ప్రభాతచంద్రక్రియంబభాషీనుండైలోనం గుందుచు జలధిఁ
బడందలంచిన నది తెలిసి యాసెట్టి తనతమ్ముని కూతుఁ గుము
ద్వతి నిచ్చెదనని యతనిరాకసఫలంబుగా ననునయించి తెచ్చి.

ఉ. సంసద సాంపుమీఁతఁగఁ బ్రసన్నమనస్కుఁడు సెట్టి వేడ్కతోఁ
బెంపడరంగ నల్లునకుఁ బెండిలిచేసి తదీయసత్త్రియా
లంపటుండై నువర్ణదశలక్షధనం బరణంబు నిచ్చి యా
దంపతు లుల్లసిల్లఁగఁ బదంపడి పారల సంపె నింపునకా. ౬౫

క. రత్నోద్భవుండు నిట కతి

యత్నంబున వచ్చి వంచితాప్తజనుండై

నూత్నవివాహశ్రీ యగు

పత్నిం జేపట్టి నామభవనము సాచ్చెకా. ౬౬

వ. చొచ్చి ప్రణమిల్లి.

౬౭

శా. దేవా మొక్కిదె వచ్చె నంచు శితశస్త్రిం గంతనాళంబు స
ద్భావాధిక్యము దోఁపఁ ద్రెంచుకొనినం బద్మావతీకన్య ప్రే
మావేశంబును భక్తియు న్నిగుడఁగా నాభంగి నిచ్చో నిజ
గ్రీవాచ్ఛేదము చేసి వ్రాతఁ బతిపైఁ గీర్ణోచ్చలద్రక్షయై. ౬౮

చ. అటఁ దమమూఁకలోన హితు లాతనిఁ గానక జాడ వట్టి యి
చ్చటి కరుదెంచి తున్కలయి చచ్చినవీరలఁ జూచి మద్భవం
బిటనట నాదటం బొరలి యేడ్చుచు నెత్తులు మొత్తుకొంచు ను
త్కట మగుదుఃఖవహ్నిఁ గడుఁ గ్రాఁగిరి వేఁగిరి దోఁగి రశ్రులఁ.

సీ. తదనంతరంబ యిద్దఱ నెత్తికొని నెలి
కరుగఁ జూచిన నేను గరుణ కల్గి
మీలోన నొక్కఁడు మిడిదల యిచ్చిన
దంపతుల్ బ్రదుకుట తథ్య మనిన
నామాట కుల్కి మిన్నక కాలభైరవుం
డీలోన నిద్దఱ నిట్లు ద్రుంచె
నింక నెందఱఁ జంప నెంచినాఁడో యని
విడిచి కన్కని గుడిపడలి పాఱి

రేను నామాట పద్యంబుగా నొనర్చి
వ్రాసి నిలిపితి నంత నెవ్వారలైన
మొక్కఁ జనుదెంచి కాంచి విదిక్కుపడుచు
నెడలిమఱిచూడ రిట వెఱవేకిపట్టి.

౭౦

క. వీరాగ్రణి యగు నీచే
వీరిద్దఱు బ్రదికి రింక వేడుము దగ నీ
కోరిన కోరిక లిచ్చెద
భూరమణీరమణ సర్వభూతదయాత్మా.

౭౧

వ. అనుడు నతండు మఱియుం బ్రణమిల్లి. 2౨

క. సకలార్థసిద్ధికై చే
వ! “కతా మైలాగు భైరవా” యనువలుకుల్
ప్రకటంబుగ రాజ్యముతో
వికలత్వము లేనిబ్రదుకు వీరల కిమ్మా. 23

మ. అనుచు స్వేడిన వానిసాహసము నత్యేదార్థముక భైరవుం
డనురక్తిం గొనియాడి వారలకుఁ బ్రాజ్యం బైనరాజ్యంబుఁ జం
దనలైలస్థలిఁ గల్గ నిచ్చి తనలోఁ దా నన్నిధిం బొందినక
థనదుం గూడి కడంకతో మగిడె నాధాత్రీశుఁ డుజ్జేనికిక. 2౪

క. ఆభూపతి గుణములు నీ
కేభంగులనైనఁ గలుగ విక మగుడు మనం
బ్రౌభవముఁ గలిమి జాఱఁగ
నాభోజుఁడు తిరిగి చనియె సంతకపురికిక. 2౫

వ. అంతఁ గొంతకాలంబు చనఁగ. 2౬

—: ఎనిమిదవబొమ్మ కథ :—

క. కాశ్లామల్లికాకలి
కాశారదనీర దేండుకైరవహంసా
కాశాపగాంబుహిమసం
కాశాంగవికాసితప్రకాశు గిరీశుక. 22

చ. తలఁపుచు మ్రొక్కి భోజవసుధావరుఁ డిష్టులు దృష్టశాస్త్రవే
త్తలు శకునజ్ఞులు స్వముచితం బగు లగ్నము చెప్పఁగా సము
జ్జ్వలకరవాలహస్తంఁ డయి వచ్చి మహాసన మెక్కఁ బూనఁగా
నిలునిలు మంచుఁ బల్కెఁ గడు నేర్పున నచ్చటి బొమ్మ యిమ్ములక

క. మోహమున భద్రపీతా
 రోహణ మగు ననుట గుణవిరోధము గాదే
 సాహసభూషణుసరిగా
 సాహసగుణగణము లేక చనునే యెక్కన్. ౭౯

క. ఇవ్విధమునఁ బలికిన నృపుఁ
 డవ్వీరుని బలిమి తెంపు లవి యెట్టి నన
 న్నవ్వచు నప్పించాలిక
 నివ్వెఱఁగందంగఁ జెప్ప నిర్వచనముగ్గన్. ౮౦

శా. ఆకర్ణింపుము భోజభూవర నిలింపాధీశసంపాదితా
 ప్రోకన్నేహవివేకనాకయువతీస్తోత్రైకసాత్రుండు ధా
 త్రికాంతాపరిభోగ్యభాగ్యనిధి కీర్తి విక్రమానిత్యుఁ డి
 శ్లేకచ్చత్రముగాఁ దనర్చుచు జగం బేలెం గృపాలోలుడై.

క. ద్వాత్రింశద్భాగములను
 ద్వాత్రింశద్ద్వారమైన వజ్రాసనమున్
 ద్వాత్రింశదాయుధములున్
 ద్వాత్రింశెల్లక్షణములుఁ దగునాతనికిన్. ౮౧

సీ. దుర్గరక్షణమును దుష్టశిక్షణమును
 శిష్టపాలనమును జేయవలయు
 వర్ణధర్మములును వనములు గుట్లను
 జలజాకరంబులు నిలువవలయుఁ
 గృమీయు వాణిజ్యంబు గృహజీవధనములు
 నాయుర్వ్యయంబులు నరయవలయు
 వనదల నథుల నార్తులఁ బాత్రులఁ
 బూజ్యుల విప్రులఁ బ్రోవవలయు

బలముఁ దెంపుఁగలిగి యలుకయుఁ గరుణయుఁ
జలమునిలుకడయును జరుపవలయు
నయముఁబ్రിയమునైరి జయముఁగార్వముఁ గొల్వ
నితరరాజగతుల నెఱుఁగవలయు.

౮౩

క. ఆన నున్న నీతివిధమున
ననువుగ భూపతులవలన నయ్యైయుపవ
ర్తనముల జరిగెడు నృపవ
ర్తనములుఁ దెలియుచు నతండు ధరయేలంగఁ.

౮౪

క. చారులు చనుదెంచినఁ బతి
వారలచే నన్యదేశవార్తలు వినుచు
స్మీరు చరించిన యాకా
శ్రీరంబున నేమి గలవు చిత్రము లనినఁ.

౮౫

సీ. వసుధేశ యచ్చట వైశ్యుండు ధనపతి
యోజనాయతమైన యొక్క చెఱువు
గట్టించి లోఁతుగాఁ గావింప నందులోఁ
బుడిసెఁడునీళ్లును బొడమకున్న
వగచి యింటికిఁ జని మగిడి నిచ్చలు నట్ల
వచ్చి యాకట్టపై వెచ్చనూర్చు
చుండఁగా ముప్పదిరెండులక్షణములు
గలవానికంతరక్తంబు లిమ్ము
చెఱువు నిండు ననుచుఁ జెప్పె నంబరవ్వాణి
దాని కాతఁ డట్టివానిఁ గూర్పఁ
బూని యేడుకోటు లైన బంగారునఁ
బ్రతిమ లేడు నిలిపె, బద్ధ మొకటి.

౮౬

గీ. “అవనిఁ ద్రిదశలక్షణాన్వితం డగుధీరుఁ
డిచటఁ గంతర క్త మిచ్చెనేని
సప్తకోటిమూల్యతప్తకాంఠనముల
ప్రతిమ లేడు సతని పాలు సుయ్యు.”

౮౭

మ. అని యిట్లున్నది విస్మయం బిది నృపాలాగ్రేసరా నావుడు
న్విని యుత్సాహముతోడఁ దత్సహితంజై విశ్వంభరాధీశుఁడుం
జని యచ్చటఁ దటాకమధ్యమున గర్జనస్త్రశృద్ధానసం
జనితశ్రీరమణీప్రసాదవిలసత్సౌధంబు వీక్షించుచున్.¹

౮౮

గీ. అష్టదిక్కులందు నష్టభైరవులను
దాండవమున నొప్పుతాండవేశు
నెదుర శ్రీవరాహు నేబదిచేతుల
రాతికంబముతుదిఁ బ్రీతిఁ గనియె.

౮౯

క. ఉర్వీశుఁడు సేతువునఁ జ
తుర్వింశతిమూర్తు లెశురఁ గోసఁగఁ నిజగ
న్ని ర్వాహకుఁ డన నిలిచిన
సర్వేశ్వరుఁ జూచి మొక్కి సద్భావమునన్.

౯౦

ఉ. అచ్చటిపద్యముం బ్రతిమ లన్నిటి నేప్పడఁ జూచి యాత్మగో
నచ్చెరువంది భూమివరుఁ డచ్చెఱు వస్పృడఁ నిండఁ జేయఁగా
నిచ్చఁ దలంచి వేశకొఱ కించుక సేపు సహించి యుండఁగా
నిచ్చయెఱుంగుసంగతి దినేశుఁడు డగ్గఱఁ బశ్చి మాంబుధిన్.

ఉ. అంబరరత్న బింబ మపరాంబుధిఁ జేరఁగ నెండ శైలశృం
గంబుల ధాతురాగముల కైవడిఁ గెంపు వహించెఁ జక్రవా
కంబులు తల్లడిల్లె విహగంబులు గూండ్లకు నేగజొచ్చెఁ బ
ద్మంబులు వాడఁబాటె గుమూదంబులు సొంపున కెక్కి సక్కుచున్

1. శ్రీరమణకటాక్ష వింశతి స్థానంబు వీక్షించుచున్. ప్రసాదమగునాసౌధంబు వీక్షించుచున్.

గీ. పండులెండఁ దరులు పల్లవద్యుతులతో
మెండుకొనఁగ వరుణమేడమీఁద
నుండి వెలుఁగు ససేడికుండ చందంబున
నెండఁజేడు గుంకుఁగొండ నొప్పె.

౯౩

స్తో. అపరాధిఁ గ్రీడించు నంబరస్త్రీ యొద్ద
నిద్దమా కుంకుమముద్ద యనఁగ
నచట సంధ్యాదేవి కర్ణ్యంబు లెత్తుది
కృతిచేతిమణిమయకలశ మనఁగ
వరుణుని ముందఱఁ బరిచారకులు నిల్వఁ
బట్టిన రత్నదర్పణ మనంగ
నన్తాచలం బను హస్తమస్తకమునఁ
దిరమైన రక్తచామర మనంగ

నిఖిలదిగ్విలయాంతమాణిక్య మనఁగ
నిట్టి ప్రాఁకిన సవడంపుఁ జుట్టయనఁగ
గట్టుతుడ నున్న జేగుఱుగ ల్లనంగ
నరుణమండల మొప్పె దినాంతమందు.

౯౪

క. అయ్యెడ నుక్కునిమండల
మయ్యచలము డిగ్గి పశ్చిమాంబుధి సొచ్చెం
నయ్యందిఁగాఁచి కమ్మరి
చయ్యనఁ బదనిచ్చు నుక్కుచక్రము మాడ్కి-క.

౯౫

గీ. ఏవిధమున మలక లైన దైవగతిని
సొమ్మువానిన మఱి చేరు సొమ్ము నాఁగఁ
ద్రుభువనము లెల్లఁగలయంగఁదిరిగి గగన
రత్నమప్పుడు రత్నాకరమునఁగలసె.

౯౬

- క. నెఱసంజఁ గ్రుంకుగుబ్బలి
చటి జఱజఱ నినుఁడు డిగ్గజాటుచుఁ జనునా
తటి నఱిముటి నెగసిన ¹జే
గుఱుధూళి యనంగఁ గెంపు గుఱిఁకొని పర్వెన్. ౯౭
- క. మిన్నుందెడు తేజంబున
నెన్నంగల యినుఁడు దీత నిదె యెడ రనుచు
న్విన్నంతనె పఱతెంచెడు
మన్నీలన నపుడ యిరులుమన్నీ తెనఁగెన్. ౯౮
- *క. లోకమున విగతదృష్టి వి
వేకంబునఁ జక్రవాకవిరహానల ధూ
మాకారంబున జనములు
చీకాకుపడంగ దెసలఁ జీకటి గప్పెన్. ౯౯
- గీ. అర్కుఁడేగిన పిదపఁ గాలాభ్రలీలఁ
దమము గప్పిన యెడ వియత్పథముదోఁచె
వరుస దప్పక దావపావకము సోకి
చనినపిమ్మట ఘనతృణాఘ్రము కరణి. ౧౦౦
- క. నేలయు నింగియు నిండఁగ
వాలుచు దళమైన చీకటవాలేచినఁ ద
త్కాలంబున జగ మొప్పెను
నీలసలిలమునను గడవ నించినమాడ్కిన్. ౧౦౧
- సీ. యమునాజలానీల హాచిమ్మచీకటి
పెల్లున జగమెల్ల నల్లనైన
దిగినఁ దప్పెద మని యగజతోడను శూలి
తనవెండికొండపై దలఁకుచుండ

1. తఱివడితో నెగవినజేగుఱు—*తఱవద్యము మొదలు **వఱకునొకవ్రతిలోనే కలవు.

నీదెస మఱి గానరా దని హరి లక్ష్మి
దోయిగా సమృతాభిబాచకుండ
దీనఁ బాసినఁ గానలే నని వాణి తో
డృఢ బ్రహ్మ వెలిదమ్మి వెడలకుండఁ

దెలుపు నలుపును ననియెడి తెలివి తలఁగి
వల్లమును మిట్టు నెఱుంగక యెల్లజనులుఁ
బుట్టుచీకలగతి నంటి పోక దక్కి
యుండి రుదకంబులో మునిఁ గున్నవగిది.

౧౦౨

క. రాజిలైడు తారాగ్రహ
రాజింగిక్కిఱిసి యంబరము గడు నొప్పెన్
రాజు చనుదెంచు నని యు
ద్రాభిజితమైయున్న విరులపందిరిభంగిన్.

౧౦౩

శా. దిగ్భామామృగనాభిలేవనము భాతి న్విశ్రుతం బౌ తమః
ప్రాగ్భారంబు నిశావధూచికురభారస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగాఁ
బ్రాగ్భాగంబునఁ దచ్చిఖావినిహతప్రవృత్తరక్తోత్పల
ప్రగ్భావంబునఁ గంపు దోచె రజనీరాజద్యుతివ్యాజమై.

౧౦౪

క. తిరుణారుణకిరణోత్కర
పరిహృత ఘనతిమిర మైసప్రాగ్భాగమునం
బురుహూతు నెదురనెత్తిన
కరదీపికకరణి శీతకరుఁ డుదయించెన్.

౧౦౫

క. తనయుదయ మె మదిఁ గోరెడు
నను విడిచె నినుండు కల్ల నాయెడ లేకుం
ట నెఱుంగఁ డని పూర్వాశాం
గన జగమున మడ్డు వట్టు గతి శశి మెఱసెన్.

౧౦౬

సీ. ఉదయాచలము చటి నున్న బంధూకంబు
 కొమ్మను బొడమిన కుసుమమనఁగఁ
 ద్రత్నదేశంబునఁ దలకొని పొడతెంచు
 నలినీలతాపక్వఫల మనంగ
 విరహిమృగంబుల వేటాడుమదనుండు
 తివిరి పెట్టించిన దివియ యనఁగ
 నమరంగ నింద్రదాణి యాఖండలుని నివా
 శించెడు పసిడిపల్లెర మనంగఁ

దోడుతోడన తనకెంపువీడుచుండఁ
 దిమిరపటలంబు కొంత మీఁగికిఁ జలింపఁ
 దెలివిపడలేతనెన్నెల మొలకలెత్తి
 నిండుకొనియుండె నమృతాంశుమండలంబు.

౧౦౭

ఉ. కోకములు స్పరోజములుఁ గుండుచుఁ గందుచునుండఁ జైరవా
 నీకములుం జకోరములు నిక్కుచు సొక్కఁగ మానినీసము
 తేకము నంధకారమును దిగ్గఁగ దిగ్గన లోకము న్నిజా
 లోకము నుల్లసిల్లఁ గవిలోకము మెచ్చులు పిచ్చలింపఁగన్.

క. నడుమం గృష్ణుఁడు గలవా
 ల్కడలిని జనియించి తండ్రికై వడి మూర్తిన్
 బెడఁ గడరెడువాఁ డనఁగా
 నుడువతి తెలుపై కళంకయుతుఁడై మెఱసెన్

౧౦౮

క. తిమిరసముదాయమున న
 ర్థము నలుపై పూర్ణతుహినధామద్యుతి న
 ర్థము తెలుపై యాకాశము
 యమునాగంగాంబునంగమాకృతిఁ దాల్చెన్.

౧౦౯

గీ. మిత్రుఁ డేగిన యెడరున మేర దప్పి
వాని చేకొన్న యిరులమన్నీలు పఱవ
యశముగతిఁ గ్రొత్తవెన్నెలదిశలఁ బర్వ
రాజుచనుదెంచె గగనదుర్గమునకంత.*^{*} ౧౧౧

క. ఇటునలుఁ జనకుండఁగఁ జెం
గటఁ జంద్రుం డాక నిడిన గతిఁ దప్పినచీఁ
కళి చెలికాండ్రన నంబుజ
పుటములలోఁ జంచరీకములు తగులొండెకా. ౧౧౨

క. భాగీరథియుదకంబు న
భోగంగయు వేటుసేయఁ బోల దనుచు న
వ్వాగీశుఁడు గూర్చెనొ యన
వేగన భూగగనములను నెన్నెల నిండెన్. ౧౧౩

సీ. తొలితొలి లేతవెన్నెల నారమ్రింగుచుఁ
దనియఁ బిల్లలనోళ్ళ జొనిపి చొనిపి
ముదురునెన్నెలఁ బట్టి చదియంగ నమలుచు
మెచ్చుచుఁ బిల్లల కిచ్చి యిచ్చి
పండునెన్నెల దొడఁ బలుమాటు నొక్కుచు
గమిగూడి యందంద కమిచికమిచి
నెలినార సాగెడు వెన్నలకాడలఁ
ద్రొక్కి ముక్కునఁ ద్రెంచి బొక్కి బొక్కి
చొక్కి శ్రవ్వవాహములోన సోలిసోలి
యడ్డమీఁదుచు గడ్డపై నాగియాగి
యెనసి బలఁగముతోఁగూడి¹ మునిగిమునిగి
శోరికలు మూరిఁబుచ్చె² జకోరచయము. ౧౧౪

1. యెనసి బుడుగులయట్లు మునిగి. బుడిగి = బుంగముంక. చి. సూ. — 2. మూగిముంచె.

చ. కలువలవిందు జక్కవలకందున వెన్నెలతీవదుంప ము¹
 చ్చులమెడకోణ మంగజునిచూపరి చూపులయింపు జారకాం
 తలవెఱగొంగ రాత్రికులదైవము చల్లనిరాజు పంకజం
 బుల ముకుగొయ్య²యఁచ్యుతుని ముద్దుమఱింగి వెలింగెనయ్యెడక

క. కొడుకుసిరిఁ జూడ నుబ్బనఁ
 గడఁగి వడి న్నెడలి వచ్చి కడు మీఱినపా
 ల్గడలి యన నిండు వెన్నెల
 గడలుకొనుచు నెల్లకడలఁ గడు బెడఁ గడరెన్. ౧౧౯

సీ. చిక్కులు గలయంగఁ బిక్కటిల్లిన పండు
 వెన్నెల యాచాలనెల్లి యనఁగ
 ముత్తయంబులభాతి మొత్తమా తారకా
 గణములు లహరికాగణము లనఁగ
 నుజ్జ్వలాకారమానుడురాజబింబంబు
 సెజ్జయై మెలఁగిన శేషుఁ డనఁగ
 నందమై మృగనాభిబిందునుందర మైన
 యందులకందు ముకుందుఁ డనఁగ

నట్టివేళఁ గువలయానందకందమై
 పుణ్యములకుఁ గలితభోగములకుఁ³
 గారణంబునాఁగఁ గందర్పజనని యై
 రజనిలక్ష్మి మిగుల భజనకెక్కె. ౧౧౭

ఉ. ఆతఱి బాధివుండు సమయం బిదె నిర్జన మంచు నిల్చి త
 త్నేతువుమీఁద రక్తబలిదేవత⁴ నిష్ఠఁ దలంచి ధర్మ వి
 ఖ్యాతముగాఁ బరోపకృతికై తల యిచ్చెద నంచు నుబ్బుచుం
 జేతికృపాణ మల్ల మెడఁ జేర్చె మెఱుంగులు తొంగలింపఁగన్.⁵

1. రాజుల మెడకోణ, 2. పంకజంబులకెదురెక్క, 3. యానందమై పుణ్యభాగులకును
 వారి భోగములకు, 4. రక్తజలదేవత, 5. కృపాణమెత్తి చెడఁజేర్చె మెఱుంగుతురంగ
 లింపఁగన్.

ఉ. అప్పుడు రక్తభోజిని తదస్త్రము వట్టి ప్రసన్నచి త్తయై
కప్పు తనూలత స్థౌఱయఁగా నృపుముందట నిల్చి వేడు మే
నిప్పుడు మెచ్చితి న్వరము లిచ్చెద నావుడు మ్రొక్కియాత్మలోఁ
దప్పనిభక్తితోడ వసుధావతి పల్కె నుదారవృత్తియై. ౧౧౯

క. ఇచ్చటఁ గోరినకోరిక
లిచ్చెద నని యానతిచ్చి తే నడిగెద నా
కచ్చెరువుగ నీతలఁపున
నిచ్చెఱు విదె నిండఁజేయు మిప్పుడు తల్లీ. ౧౨౦

గీ. అనుడు దేవిపల్కె నవసీత నీధర్మ
బుద్ధిఁ జెఱుపు దా నె పూర్ణమయ్యె
ధార్మికులకు సిద్ధితడయునే కప్పలఁ
గాచి యెలుక పాము గతికిఁ బుచ్చె. ౧౨౧

క. అనవుడు జనవిభుఁ డది యె
ట్లని యడిగిన దేవి చెప్పె నాకథ యిదిగో.
వినుము హిమాద్రినమీవం
బునఁ గడు లోఁతైన మడుఁగుపొలుపైయుండుక. ౧౨౨

క. ముదమున నందులకప్పలు
వెదవెట్టిరె వెట్టికోరు వెట్టిరె యెదురే
కదకడ దక్కుము పొదపొద
యదె వరవర వాఁగురూఁగు రనుచుం జెలఁగుక. ౧౨౩

క. అట కంతటను ఫణత్రయ
పటుతరుఁడై యొక్కశంఖపాటుం డను పే
రిటి నాగేంద్రుఁడు చని దా
పటికప్పల¹ మ్రొంగఁ జొచ్చి పద్మము చదివెక. ౧౨౪

- క. “గుండియ చెదరక భువి నె
వ్వం జైన నిజాంగ మిచ్చువాఁడు గలిగినన్
గంఢూపదీయుతం బగు
మంఢూకౌఘంబుతిండి మానుదుఁ జండి.” ౧౨౫
- క. అని ముమ్మాటు ముఖత్రయ
మునఁ జదువుచు మడుగుచుట్టు ముమ్మాటు వివ
ర్తనచేసి మూఁటి మ్రుంగుచు
నను దినమును వ్రతముపోతె నచటం దిరుగున్. ౧౨౬
- శా. ఈమర్యాదల నున్నదాని చరితం బేపారఁగాఁ జూచి వి
శ్రామార్థంబుగ నొక్కకాకి చని వృక్షశ్రేణిపై బాంధవ
స్తోమంబు నిర్వనిపించి నిల్వక మహాచోద్యంబుగా నుత్తమ
ప్రేమాధ్యం బగు మూషకంబునకుఁ జెప్పెం దత్కమం బేర్పడన్
- క. ఆమూషక మిది చూడఁగ
సీమహిఁ గడుఁ జిత్ర మనుచు నిచ్చుఁ గుతుక మా
ద్దామముగఁ గాకితోడుగ
నామడువున కేఁగి యచటి యవనిజ మెక్కెన్. ౧౨౭
- క. అత్తరువుమీఁద నుండుచు
నత్తటి నుదకంబులోన నహిభీణి గడుం
గుత్తుక తుకతుక |యనఁగాఁ
దత్తఱపడుచున్న భేకతతిఁ బూడఁగాంచెన్. ౧౨౮
- గీ. బ్రహ్మ “కప్పకాటు బాఁసనవోలును”
లేకయుండఁ జేసె గాక నేడు
గలిగెనేని నైరి గని యిన్ని దానుమన
దైవలిఖిత మేల తప్ప ననియె. ౧౩౦

క. ఆలోనను నెడలి మనః
వ్యాళము చదువుచును మడుపు నలగొనఁగాఁ ద
తొలంబున మూషక మిటు
చాలం గృపపుట్టి వాయసంబున కనియెన్. ౧౩౧

చ. అలిగి వధించినప్పు డొరు లడ్డము వచ్చిరయేని నాఁడుగ
ప్పల మగకప్పల నివ్విడువఁ బంతముచేసె వడిన్ భుజంగ మి
మ్మల మన మడ్డమై నిలిచి ముక్తుల మాదము రమ్ము నావుడుం
గలఁగి ఖగంబు బుద్ధి యిదిగాఁ దనుచుం దలయాచి యిట్లనున్

ఉ. అన్నలొ తమ్ములొ చెలులొ యాత్మజులొ చనువారు వీరికై
మిన్నక చావనేల యిది మేలె భువిన్ బలిభోజి నయ్యు నా
యున్నెడ విశ్వసింప నొరునొద్దకుఁ జేరఁ బ్రమాద మైనఁ గ
న్నన్న నెఱింగి యొండెడకుఁ జాఁగుదుఁ బ్రాణముతీపి చూచితే.

క. వలవనిపని యిది ఫల మని
చలమునఁ దాఁ జచ్చి పడయునంపద లేలా
యిలఁ బ్రాణము గలిగిన *బి
బ్బిలియాకేటి తినవచ్చుఁ బెక్కుదినంబుల్. ౧౩౪

గీ. మనుజుఁ డొక్కఁ డేటమునిఁగెడు దిగి నిల్వఁ
బట్టు మనిన భంగి నిట్టునీవు¹
కొంత దెలియలేవు కొవ్విన గొఱియ దాఁ
జింతకట్టె మేయఁ జేరుటయ్యె. ౧౩౫

గీ. ప్రాణమైన సుతులుఁ బత్నీలుఁ జావఁగాఁ
జావలేరు వీనిచావు కింత
తన్నుమాలినట్టి ధర్మంబు గలుగునే
చెడుగుబుద్ధు లింక విడుపు నీవు. ౧౩౬

* బ్రహ్మలియాకేటి - 1. దొక్కఁడు (మనసు) గునుకునియె (యే) దుగోదావఁ బట్టు
మనినభంగి విట్టివీవు - చిఱుక కట్టి - చిన్నయమదిగాదు.

- క. అనవుడు నది యిట్లనయెను
 విను మొక ప్రాణమునఁ బెక్కువిధముల ప్రాణుల్
 మనఁగం జేసినపుణ్యం
 బెనయునె భువిలోనఁ గ్రతువు లెన్నియుఁ గూడక. ౧౩౮
- క. ధనధాన్యములును సుతులును
 వనితలుఁ దనతోడఁ గూడి వచ్చుట గలదే
 జనహిత మగునడవడినిఁ జ
 నిస ధర్మము దనకుఁ దోడునీడను బోలుక. ౧౩౯
- క. ధనము గలిగి పెట్టక యీ
 జననంబున నెలుకనైతి జనులకు నిడువ
 ర్తన సమకూరక యూరక
 చనియెను దిసము లొగి ధర్మసంచయ మేదీ. ౧౪౦
- క. పాపంబు పుట్టునడఁ దా
 నోపియు నుడువంగ లేక యూరక యున్నం
 గాపురుషుం డాతం డగు
 నాపాపము వానిఁ బొందు నండు వివేకుల్. ౧౪౧
- క. ఖ్లోణి “సనిత్యాని శరీ
 రాణి” యనుచుఁ బెద్ద లెఱుక ప్రచురింపంగాఁ
 బ్రాణిపరిపాలనమునకుఁ
 బ్రాణము వంచింపనేల పరహితమతికిక. ౧౪౨
- క. తనతనయులుఁ దనసతులును
 దనవారలుఁ దనగృహంబుఁ దనసా మ్మనుచుం
 దనువునఁ దనరెడికప్పలఁ
 దన దగు తను విచ్చి కాచి తనిపెడఁ బ్రీతిక. ౧౪౩

క. ఈగతి “ధర్మస్య త్వరి
తాగతి” యనుపలుకుకొలదిఁ దడయక నే నా
నాగేంద్రుని కెదిరించెద
నాగాంతకుఁ జేరుఖచరనందను మాడ్కికె. ౧౪౩

క. అని పలికి శంఖపాలుని
పని విఘ్నముఁ బొందఁజేయఁ బనిపూని గజా
ననుఁడు దనవాజిఁ బుత్తెం
చెనొ యనఁగా మూషకంబు క్షితిపై నుటికె. ౧౪౪

సీ. ధవళాంశు మ్రుంగి సుధాశక్తిఁ దెల్లని
దేహంబు వడసిన రాహు వనఁగ
భువనశ్రయం బొక బుట్ట¹ బెట్టఁగఁజాలు
వేడిమిపడగలు మూఁడు మెఱయ
భీషణం బైయున్న రోషాగ్ని బొడమెడు
శిఖలకై వడిఁ గ్రాలు జిహ్వ లడరఁ
దనలోని కీడు ముందటఁ దెల్పుమాడ్కిని
శ్వాసంబుతో విషజ్వాల లొలుక

2 మ్రోయుజేగంటచాడ్పున మ్రోగిమ్రోగి
చదివి తిరిగెడునాగేంద్రునెదురనుండి
నీకు నాహార మిప్పుడు నేన యైతి
నిలిచికైకొను మనుచు నయ్యెలుక పలికె. ౧౪౫

క. ఆపలుకున భుజగము తన
రూపంబు పరిత్యజించి రుచిరాకృతి వి
ద్యాపారంగతమతి యన
దీపించెడు విప్రుఁడై నుతించుచుఁ బలికె. ౧౪౬

- క. మూషకకులతిలక దయా
భూషణ నినుఁ బోలునట్టి వుణ్ణులు గలచే
భూషణమాత్రంబున ని
గ్లోషుడ నై బ్రదుకఁ గంటిఁ దొల్లిటిభంగిన్. ౧౪౭
- సీ. తాపనుం డగుదీర్ఘతముఁ గొల్చి సాంగయు
క్షంబుగా వేదత్రయంబు చదివి
యతనిచే దేవకార్యమునకు నామంత్రి
తుండనై యుండఁగా దొర యొకండు
తనయింటి పితృకార్యమునకు ర మ్మనవుడుఁ
దన్తహంబునఁ బదార్థములు పెక్కు
గలుగ నూహించి యక్కడి కేగి కుడిచిన
విని ఋషి చనుదెంచి నను నదల్పి
మునుపు మాకు నీయకొని యట చని కూడు
కుడిచి తీవు కుడువఁ గూడ దనక
శ్రుతి యుతుండ వయ్యుశ్రుతిహీనజీవమై
పెనఁచి మ్రింగుచుండు భేకములను. ౧౪౮
- క. అని శపియించిన నే నా
తనికిన్ ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి తప్పు గలదు శి
ష్యునిఁ గరుణింపుము మునుచది
వినచదువుల దురితమెడలివెరియుఁగలుగన్. ౧౪౯
- గీ. అనుడు నామాటదప్పదు వినుము నీకు
వేదము ల్కూడ పడగలై వెలయుఁగాన
శంఖసాలుండ నై జలాశయముఁబేరి
మూఁటిఁదినుమనిపద్యంబు మొదలఁజెప్పె. ౧౫౦

క. “గుండియ చెదరక భువి నె
వ్వం డైన నిజాంగ మిచ్చువాఁడు గలిగినకా
గంఢూపదీయతం బగు
మంఢూకౌఘంబుతిండి మానుదూఁ జుండ్డి.” ౧౫౧

క. ఈకరణిం జదువుచు* నీ
వాకడ ముమ్మాటు దిరుగుననరమునఁ ద
ద్యేకములఁ గావ ధైర్యము
గైకొని యొకఁ డడ్డమైన గతిఁ గను నునియెన్. ౧౫౨

క. కావున నిట నురగాకృతి
నీవిధమునఁ దిరిగి చదివి యిన్నిటిఁ గలయం
గా వధియించితిఁ గడపట
నీ నెరవున దురితి మెల్ల నీఁగితి ననఘా. ౧౫౩

క. దీర్ఘతముని శాపం బను
నిర్ఘాతము సోకి వచ్చి నీవచనసుధా
నిర్ఘర్షణమున మంటిని
దుర్ఘట మిది యనఁగ వింటిఁ దుది గతిఁ గంటిన్. ౧౫౪

మ. అని చెప్ప నిచ్చి మూషకంబు గడుఁ జోద్యం బంది యవ్విప్రుఁ దో
ఢ్రుని తా నుండు బిలంబుఁ జేరి యిదె కైకొ వ్తుంచు నందున్న కాం
చన మెల్లం గొనివచ్చి యిచ్చి యుచితస్నానప్రదానస్పృహం
జనియెం గాళికి ధర్మరాళికిని మోక్షశ్రీవయోరాళికిన్. ౧౫౫

మ. ధరణీదేవకుమారుఁడు న్మిగిడి యుత్సాహంబుతోఁ దత్సరో
వరతీరంబున మూషకేశ్వరమునా వర్తిల్లు తీర్థంబు నీ
శ్వరగేహంబును గల్గి జేసి చని యాచార్యుం దగం గాంచి సు
స్థిరమా భక్తి జతుర్థవేదముఁ బఠించెన్ ధర్మనిర్మాతయై.¹

* వ. అనుచును. క. ఈకండముఁ బదువుచు. 1. నిర్దేశమై.

సీ. ఈవిధంబున నొక్కయెలుక ధర్మముసేయఁ
 జెంతించునంతలో సిద్ధి యయ్యె
 సర్వలక్షణముల సంపూర్ణఁ డవు నీవు
 నీతలంపున నిది నిండు టకుదె
 యదిగాన నొండెద్ది యైన న న్న డుగుము
 నావుడు వసుమతీనాయకుండు
 చెఱువుగట్టించిన సెట్టిధర్మం బెల్ల
 నుడివడకుండఁగ నడపు తల్లి !

యేనొనర్చునట్టి యీచేత మానవు
 లెఱుఁగకుండఁ జేయు మిదియచాలు
 ననుచుఁమొక్కి వీడుకొని గూఢచారియై
 యిచ్చమెచ్చి మగిడి వచ్చె బురికి. ౧౫౭

క. ఓరాజ యతని సరిగా
 నీరీతిగుణంబు లేక యెక్కకు మనుడున్
 ధారానాయకుఁ డతి వి
 స్మేరకుఁ డై మగిడె నొము సిగ్గున వ్రాలన్. ౧౫౮

:— తొమ్మిదవబొమ్మ కథ :—

వ. అంత నొక్కనాఁడు నవమద్వారంబునం బ్రవేశింపఁ గడంగి.

క. నలువకు నెల వగుతమ్మియు
 వలిపం బగువచ్చవట్టు వలయపుటలుగున్
 నెలిగుల్లయు వనమాలయుఁ
 గలిమియు మానికము మేనఁ గలిగిన వేల్పున్. ౧౫౯

ఉ. భక్తిఁ దలంచి భోజుఁడు శుభం బగులగ్న మునందు మాళిపై
మాక్తికశేష లొప్ప హితమాగధవందివనీపకద్విజా
ముక్తజయానులాపములు మున్ను గడంగెడు సంతనంత నా
సక్తసువర్ణపుత్రిక వెసం బలికెన్ నృపు నడ్డపెట్టుచున్. ౧౬౧

గీ. వినుము భోజరాజ విక్రమార్కుని భోలి
సత్త్వధైర్యములను జాలకునికి
దివ్యపీఠమెక్కఁ దివురుట పిచ్చుక
కుంటు టైలమెక్కఁ గోరుటయ్యె. ౧౬౨

మ. అనుడు నిల్చి యతండు వాని బలధైర్యంబుల్ దగం జెప్పమా
యనఁ బాంచాలిక వల్లె నాతఁడు రణవ్యాపారపారంగతుం
డిన తేజోంశధవుండు సాహసఘనుం డింద్రాదిమిత్రుండు స
జ్జనరక్షామణి యాచు నుజ్జయిని రాజ్యప్రాజ్ఞుడై యేలఁగన్.

గీ. భట్టిమంత్రి సైన్యపాలి గోవిందచం
ద్రుఁడు త్రివిక్రముఁడు పురోహితుండు;
నవ్వురోహితునకు నాత్మజుం డగు కమ
లాకరుం డన నవివేకి గలఁడు. ౧౬౩

క. ఆకమలాకరుఁ డాకమ
లాకరసాదృశ్యముగ జడాశయుఁ డైనన్
శోకము మదిఁ బొదలంగ వి
వేకము పుట్టింపఁ దండ్రి వెరవున¹ దూఱెన్. ౧౬౪

క. చుట్టములకుఁ దలిదండ్రుల
కెట్టియడం బ్రియము నెఱప నెడపని చదువుల్
గట్టిగ నెఱుంగనిపుత్రుఁడు
పుట్టుట కులమునకుఁ దెవులుపుట్టుట చుమ్మి. ౧౬౫

1. వెరచుచు దూఱెన్—మూ. విద్యులు నేరఁడేని వకువేయగుఁగాదె గణించిచూచినన్.

- క. విను ముత్తమ మగుపుట్టువు
గనువట్టెడు నట్టిరూపు గలమోదుగుఁబూ
వును మూఁఘండును బ్రబలెడు
వనమున భవనమునఁ దగినవాసన గలదే. ౧౬౭
- క. కులసతికి సిగ్గు క్షత్రియ
కులజనకుఁ జయము నర్తకున కోపికయుం
గలిమికి వితరణమును వి
ప్రలకు నిద్వయును దగినభూషణము లగున్. ౧౬౮
- క. పరులకు సోదరులకు భూ
వరులకుఁ గొనరాదు సర్వవశ్యము తానె
వ్వరి కిచ్చినఁ గోటిగుణో
త్తరవృద్ధి భజించు విద్య తనధన మెపుడున్. ౧౬౯
- క. పరభూమికి జనుచోఁ ద
స్కరులకు నగపడదు వ్రేఁగుగా దెచ్చట నె
వ్వరి నైన సీతులఁ జేయును
ధగలో మఱి విద్యఁ బోల ధనములు గలవే. ౧౭౦
- ఉ. గద్యముఁ బద్యముం బెనుపఁ నైకొను టొండె, ధ్రువాప్రబంధసం
పద్యుతుండొటయొండె, మృదుభాషలఁ బ్రొద్దులు పుచ్చుటొండె, లో
కోద్యమలక్షణం బెఱుఁగు టొండె, గడు న్భజియించుఁగాక యే
విద్యలు నేరఁ జేనిఁ బృథివిం బశు వాతఁడెగా గణింపఁగన్. 1
- శా. సంగీతంబుఁ గవిత్వతత్త్వమును సౌజన్యంబు భావంబు న
తానంగత్యంబు నెఱుంగఁ జేని భువి నాశ్చర్యంబుగా వాలమున్
శృంగద్వంద్వములేని యె ద్దతఁ డనం జెల్లుం దృఢం బాతఁ డ
య్యాంగీకంబున మేయఁ డాపసులభాగ్యం బిచ్చటం గల్గుటన్.

- సీ. అనుచు నెఱ్ఱించిన నాకమలాకరుం
 డభిమానియై తనయాత్మలోన
 విద్యలు నేర్చి వివేకినై కాని యీ
 జనకువక్రము చూడననుచు 'వెడలి
 కాశ్మీర దేశంబుకడ కేఁగి యొకయోరఁ
 జంద్రకేతుం డనుసంజ్ఞఁ బరఁగు
 నుత్తమద్విజుఁ గొల్చియుండఁగా నాతండు
 క్రమమున సిద్ధసారస్వతంబు
 కరుణ నొసఁగిననతఁడు సాంగంబుగాఁగ
 నాల్గు వేదములునుగావ్యనాటకములు
 దర్శనంబులు నీతిశాస్త్రములు దివిరి
 కలయ సంగీతసాహిత్యకళలు నేర్చి. ౧౭౩
- వ. అభిజ్ఞాంజై గురునానతివడసి తిరిగి దేశవిశేషంబులం జూడంజరి
 యించుచు నొక్కనాఁడు. ౧౭౪
- క. ¹కాంచనమణిమయరుచికలి
 కాంచితనిజసాలవలయ మై భూమిపతీ
 కాంచీగుణ మన మించిన
 కాంచీపట్టణము నతఁడు గాంచెం గడఁకఁ. ౧౭౫
- క. ఆనగరమునకుఁ జని జయ
 సేనుం డనురాజుచేతఁ జిత్రంబగు వి
 ద్యానిపుణతఁ బూజ్యంజై
 యీ నెవమునఁ గొన్ని దినము లచ్చట నిలిచెఁ. ౧౭౬
- వ. అంత నొక్కనాఁ డతనియెదుట విటలోకమోహిని యను వార
 కామిని లలిత విలాసిని యై పొలసె నది యెట్టి దనిన. ౧౭౭

- సీ. శృంగారరసములోఁ జేవశోధించి వి
 రించి యీసతి నొనరించె నొక్కొక్క
 మెఱపు లన్నియుఁ గూర్చి మెదపి చూపుగఁ జేర్చి
 యీ సరోజాననఁ జేసెనొక్కొక్క
 కాక బంగారులోఁ గాంతిసాధించి యీ
 చంచలనేత్రఁ గావించెనొక్కొక్క
 యుడురాజుఁ జేపట్టి పిడిచి సారంబున
 నీవడంతుక రచియించెనొక్కొక్క
 చక్కఁదనము నెల్ల నొక్కచోటనుగూడఁ
 గూర్చి యీ నెలఁత నొనర్చెనొక్కొక్క
 యనఁగ రత్నపుత్రికాకృతి రసికుల
 చూపుగములకెల్లఁ దీపు లొనఁగు. ౧౭౮
- క. ఆకామినిఁ గనుఁగొని కమ
 లాకరుఁడు ప్రమత్తచిత్తుఁ డై కందర్బ
 ప్రదేశమునఁ జేరు నెడ నా
 లోకించి యొకండు వింతలుగ నిట్లనియెన్. ౧౭౯
- క. ఈనరమోహినిఁ బొందం
 గానేఁగినరాత్రి వచ్చి ఘనదంష్ట్రుం డన్
 దానవుఁడు చంపుఁగావున
 హానింబడనేల తిరిగి యరుచె మ్మిటకున్. ౧౮౦
- ఉ. నావుడు నుల్కి భూమిసురనందనుఁడు న్నరమోహినీరతే
 చ్ఛావిరతాత్ముఁడై నిలిది సత్యముగా జనులెల్లఁ జెప్పఁగాఁ
 దా విని చోద్యమంది వసుధావరు పీడ్కొని యొయ్య నొయ్య వి
 ద్యావినయాఘ్యుఁడై తిరిగి తండ్రిఁ గనుంగొన వచ్చె సూరికిన్.

మ. అచటం దల్లికిఁ దండ్రికి న్వరుస సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కినం
బ్రచురప్రేమరసాకృతిం బ్రమదబాష్పస్యంద మందంబుగా
రచితాలింగను తై, కుమారక ! సుధీరత్నంబనై వచ్చితే
నుచరిత్రా! యిది భాగ్య మంచు మదిలో సొంపొంది రాదంపతుల్

శా. తద్యోగంబునఁ దండ్రి మిక్కిలియు నాత్మంబొంగి సద్వృత్తికిం
జోద్యం బంచి యనంతరంబ ధరణీశుం గానఁగా నేఁగి నా
యద్యోగంబున జాణ యయ్యె నని యేనూహించెదన్ వీనికిన్
విద్యాచాతురి గల్లు టీవు కరుణ స్వీక్షింపుమా నాపుడున్.

మ. క్షీణినాథుండు సజాదరంబునఁ గృతాశీర్వాదుడౌనప్పురో
హితపుత్రుండు సభాస్థలి న్బుధగణం బింపొందఁగాఁ దా నకం
పితుఁడై శాస్త్రపురాణకావ్య నిగమస్మృత్యర్థ సంగీత సం
గతి మర్మజ్ఞతతోఁ బ్రసంగ మెలమిం గావించఁగా నిట్లనున్.

క. యత్నమునఁ దెలియ నన్నియు
రత్నాకరుభాతి దుస్తరం బగు విద్యా
రత్నము గవితాతత్వము
నూత్నముగా నందుఁ గలుగు నును పెఱిగితివే. ౧౫౫

క. నాపుడు కమలాకరుఁ డను
దేవా నీ వానతిచ్చితివి నిజ మది, వి
ద్యావారిధి కడ గానఁగ
నావారిజభవునకైన నలవియె తలఁపన్. ౧౫౬

గీ. అట్ల యయ్యె సంస్కృతాదిభాషలునేర్చి
కవిత యెఱిగి యెల్లకడలఁ దిరిగి
తెలిసినాడనిచటఁ గల లక్షణముకంటె
నూతనంబు లేదు భూతలేంద. ౧౫౭

క. గణములు గణవర్ణంబులు
గణతారలు గణరసములు గణదేవతలుక
గణజాతులు గణధలములు
గణుతింపఁగ నొక్కవిధమ కవితల కెల్లకా. ౧౮౨

వ. ఇట్టి విధం బయ్యును సంధ్ర మండలంబునం ¹ గోణదేశంబునం
దెలుఁగుం గవితకు వ్రాలు² వల్లు నను నియమంబులు చూచినాడ
నవి యియ్యెడం దఱచుగాకుంట నపూర్వం బవధరింపుము.

శా. పుణ్యస్త్రీకి గుణంబు³ మంగళగుణంబు నొమ్ములై యొప్పుగాఁ
బుణ్యస్త్రీకి సువర్ణ మాక్తిక సురూపవ్యక్తి భూమాకృతుల్
గణ్యం బొగతి సంస్కృతంబునకు వాగ్భావంబు శబ్దంబు లా
వణ్యాకారము లాఁ దెనుంగునకుఁ బ్రా ల్వల్లుం గడు న్వన్నియల్.

గీ. పలుదెఱంగులైన పలుకులు గలిగియుఁ
బ్రాలు వల్పు లేని బేలుగవిత
వన్నె లెల్లఁగూర్చి వాయుచోఁగాఁకుక
వన్నె లేని ప్రతిమవ్రాతఁ బోలు. ౧౮౩

క. తప్పక వల్పును బ్రాలును
ముప్పిరిగొనఁ దగినశబ్దములు సెఱుఁగెక్కం
జెప్పినకవితాచాతురి
యొప్పుము వెట్టినపసిండియొఱపున మెఱయుకా. ౧౮౪

క. పాదముల వల్పుఁ బ్రాసము
లాదిమము ద్వితీయ మైనయక్షరములు త
త్పాదంబుల యతు లవినం
పాదముగాకుండఁ దగినవ ల్పిడవలయుకా. ౧౮౫

వ. అందు వల్లన్నవి—స్వరవల్లు, వ్యంజనస్వరవల్లు, గూఢస్వరవ్యంజనవల్లు, వర్ణవల్లు, సరసవల్లు, నెక్కటివల్లు, సంయుక్తవల్లు, ననుస్వారవల్లు, బోలికవల్లు, వృద్ధివల్లు, జ్ఞుతవల్లు, నిత్యసమాసవల్లు, బ్రాదివల్లు నాఁ ద్రయోదశవిధంబులయ్యె నందు స్వరవల్లెట్టి వనిన.

౧౯౪

క. అద్వయ మైశౌలకు నా
నిద్వయము ఋఋలు గూడ నేవలకు నా
నుద్వయ మౌ నోఽలకు
విద్వన్నుత వల్లు సెల్లు వీడ్వడఁ దమలోకా.

౧౯౫

ఇంక వ్యంజనస్వరవల్లు—

క. ఈకొలదిఁ గాక కాదులు
గైకొని చెప్పుదురు వల్లకడ నీస్వరముల్
పైకొనఁగఁ దత్స్వరంబులు
నాకడ వల్లై నృపాలకాన్వయతిలకా.

౧౯౬

ఇంక గూఢస్వరవ్యంజనవల్లు—

క. అన్యోన్యపరీక్షాదిప
దన్యాసములందు సంస్కృతస్వరములు¹ పూ
ర్వన్యాయంబుగ నగు న
న్యోన్యము వడి హల్లుసెల్లు నూతనకర్ణా.

౧౯౭

ఇంక వర్ణవల్లు—

క. రమణీజనమన్మథ భూ
రమణా నిజపంచమాక్షరము వర్జ్యముగాఁ
దమనాలుగక్షరమ్ములుఁ
దమలోఁ వల్లయ్యెఁ గచటతపవర్గములకా.

౧౯౮

ఇంక సరసవల్లు—

క. నయముగ చఫజర్పుశవసలు
నయహాలు నణలునుజెలంగు¹ యతి మీఁద నసం
శయగతిఁ దమలో వీడ్వడు
జయలక్ష్మీయువతిభోగసౌభాగ్యనిధి.²

౧౯౯

ఇంక నెక్కటివల్లు—

క. సరవరవంశశవిభూషణ
మరవఱులను వల్లొగిం దమకుఁ దామె యగున్
ధరజ్ఞానాలుమొదలవిన మం
తరపదములఁ గలుగునేని దగునట్టులగున్.

౨౦౦

ఇంక సంయుక్తవల్లు—

క. బుధసమ్మతి మిశ్రితబహు
విధవర్ణములందు వల్లు వివరింపంగా
నధరీకృతఫల్గునశా
ర్జధరనిభా యెల్లయక్షరమ్ములుఁ జెల్లున్.

౨౦౧

ఇంక ననుస్వారవల్లు—

క. అమరఁగ వర్ణసితవ
ర్ణములపిఱుఁద బిందులూఁదినం బంచమవ
ర్ణములును వల్లగు జయసం
భ్రమపరిచితపరస్పరాల మానితకీర్తి.

౨౦౨

ఇంక బోలికవల్లు—

క. పోలును³బుఘబుఘలకు మూ
పోలికవడి యనఁగ నంత్యమున యతి మీఁదం
దేలి బుకారముపట్టను
భూలోకనురేంద్ర యోగ్యముగఁ జనుదెంచున్.

౨౦౩

క. తెలుఁగుననదికెడి శబ్దం
బులమీఁదిమకార మందముగ స్వత్వమునకా
నిలుచు నట పావడికినై
పలుకుటకంటెను భజించుఁ బావడియైనకా. ౨౦౪

ఇంక వృద్ధివల్లు—

క. సుగుణైధిత నగరావధి
నగౌఘనైకాదియోజనలసంఘలఁ బెం
పుగ వృద్ధు లండు వానికి
నగు నయవాలు వల్లు నరవకౌఘశరణ్యా. ౨౦౫

ఇంకఁ బుతనల్లు—

క. గానప్రశ్నవిధానా
హ్వనములఁ ద్రిమాత్రమైన యత్వము నుభయా
ధీనమునై వల్లకుఁ జన
నా¹నిది సీవేమి యెఱుంగవా సర్వజ్ఞా. ౨౦౬

ఇంక నిత్యసమాసవల్లు—

క. డాయఁగ సమసింపఁగఁ బా
రాయణ నారాయణాంతరం గానేకా
నాయాసాదులఁ గర్తర
సాయనముగ రెండువల్లు జరగుచునుండుకా. ౨౦౭

క. ఇది చేతిది పోచక పి
న్నది కట్టెడు దానికంటె నల్లల ననుసీ
పదముల నుభయముగొన ను
న్నదివల్లకు ననుమతంబు నరలోకేంద్రా. ౨౦౮

ఇంకఁ బ్రాదివళ్లు—

క. మేదినిఁ బ్రపరిప్రతినివ
రామరుపాపాత్యవవినిరాజన్వభిసం
సూదప్యధులన నిరువది
ప్రాదులు యతి తత్స్వరములు హల్లులుఁ జెల్లుక. ౨౦౯

సీ. ప్రమదాజనేక్షణప్రాధితసౌందర్య
యాచకసంతతిప్రాధనీయ
పృథ్వీసురప్రజాభీష్టసంధాయక
యిథముఖ్యపైవికాభీష్టయాత్ర
పరమధర్మక్రియోపాయసంచితకీర్తి
యరిదుర్గసాధనోపాయవేది
వివిధశాస్త్రాగమవీక్షణతాత్పర్య
యిందిరాసత్కృపావీక్షణీయ
రాజసీతిగుణనిరంతరవైభవ
యష్టసిద్ధిబలనిరంతరాయ
ప్రాదివళ్ల కిది యుదాహరణం బయ్యె
విద్వదంబుజార్క విక్రమార్క. ౨౧౦

వ. మఱియుం బ్రాసంబు లన్నవి దుష్కరప్రాసంబు, ద్విప్రాసంబు,
త్రిప్రాసంబు, చతుష్ప్రాసం, బంత్వప్రాసం, బహుప్రాసంబు నన
నాఱుదెఱుంగులయ్యె నందు దుష్కరప్రాసం బన్నది. ౨౧౧

క. దృఙ్మంజులవిలసన్నృగ
దృఙ్మన్మథరూప వసుమతీవరతిలకా
దిఙ్మండలభరితయశ
స్సృఙ్మండన యిట్లు దుష్కరప్రాస మగుక. ౨౧౨

ద్విప్రాసము :—

క. నవరసములు నమరం బద
వివరణభరణీయమైన వెరవునఁ గావ్య
ప్రవరమతులైన కవులీ
వివరంబునఁ జెప్పిరేని ద్విప్రాస మగుట. ౨౧౩

త్రిప్రాసము :—

క. సరములుగూర్చినక్రియ న
క్షరములు పాదములఁ గలయఁ గవిరాజమనో
హరము లన సముచితార్థ
స్థిరములుగాఁ జెప్ప నిట్లు త్రిప్రాస మగుట. ౨౧౪

చతుష్ప్రాసము :—

క. భూషణముగఁ గైకొని రస
పోషణముగఁ గ్రాలు నర్థపోషణమున ని
గ్రూషణముగఁ జెప్పిన కవి
తొషణముగఁ గృతుల నివి చతుష్ప్రాస మగుట. ౨౧౫

అంత్యప్రాసము :—

క. అనుపమపుణ్యవిశేషా
ఘనబలవిద్వేషినికరఖండనరోషా
వినయనయవినయతవేషా
విను మంత్యప్రాస మయ్యె విక్రమభూషా. ౨౧౬

అనుప్రాసము :—

క. ఈప్రాసప్రకరంబు శ్రు
త్రిప్రసవదళప్రభాప్రదీప్తం బై లో
కప్రకటార్థప్రసృతి న
నుప్రహితం బైనచో ననుప్రాస మగుట. ౨౧౭

క. అని లక్షణయుక్తముగా
వినిపించిన సంతసించి విభుఁ డద్రేశం
బునఁ బరఁగెడు నుడుగులఁ గల
నునుపునఁ బద్యంబుఁజెపుమనుడు నిట్లనియెన్. ౨౧౫

సీ. పొదలినకూటమి పిదప మెల్పునఁ గల
గనయంబు డాకేలఁ గొనితెమల్చి
పోడిమి గలపాఁపతోఁ డనుసెజ్జవై
నూతగా వలకేల నొయ్య వాత్తి
క్రొమ్ముడిఁ జెరివిన కమ్మనిక్రొవ్విరు
లెడలి వెన్నున జాటి కడలుకొనఁగ
లేచి వేంచేయుచోఁ జూచి సెన్నుఁడు సొంపు
రెట్టింపఁ గ్రమ్మఱబట్టి యెడఁదఁ
దమక మినుమడిగాఁగొనుదక్కఁదొడిగి
బిగువుఁగొఁగిటఁ గదియంగఁ దిగిచితివుట
మోవిగదియంగఁ గోర్కులుమూరిఁ బుచ్చు
కలిమియాబిడ చూడ్కులుగాఁచుఁగాత. ౨౧౬

వ. అని చదివినం జెపులకుం జవులు చిలుకు నచటి పలుకులకు సరస
భావంబులకుం బులకించి నృపతితిలకుం డిచటి యాబిడ యను
శబ్దం బది స్త్రీవాచకంబుగదా యనవుడు విద్యాకరుం డగుకమలా
కరుం డిట్లనియె. ౨౧౭

సీ. ఎలనాఁగ తొయ్యలి యింతి ముద్దియ నాతి
ప్రాయాలు పొలఁతుక పువ్వుబోణి
చెలువయుఁ గలకంతి చేడియ నెలఁతుక
మగువ మెఱుఁగుబోడి మచ్చకంతి

యుగ్మలి యాబిడ యువిద వాలుంగంటి

యన్న చిగురుబోణి యతివ పడతి

లేమ క్రాల్గంటియు జామ పాలతి కొమ్మ

తీగఁబోడి మడతి తెఱవ బోణి

వెలది ముదిత గొంతి సాలతృక పడతృక

నెలత యిగురుబోడితలిరుబోడి

యనఁగ సతులపేళ్లు తెనుఁగున నలువది

వెలయుచుండు నిల్లు విక్రమార్క.

౨౨౧

వ. అనిన నచ్చాతురికిం బరిణమించి ధరణీరమణుం డారీతి రత్నమా
లిక యతని యటుత నిడి కర్ణానందంబుగా నాకర్ణించితి విలోకా
నందంబుగా విలోకించితి నిట్టి దెద్దియేనియు వింత గలిగినఁ జెప్పు
మనవుడు నాకమలాకరుండు.

౨౨౨

క. అవనీశ నీగుణంబులు

చెవులకుఁ జవు లొసఁగి విందు సేయుచునుండున్

నవలావణ్యమయం బగు

భవదాకృతి చూపు గనులపండువ గాదే.

౨౨౩

మ. జగతీనాయక సర్వవిస్మయనివాసం బైన నీ విప్పు డిం

పుగ న న్నచ్చెరు వేమిగంటి వని సంబోధించి తేఁ జెప్పఁగాఁ

దగ ద ట్లయ్యును విన్నవెంతు నిజవిద్యాకాంక్ష నాఁ డేగి యొ

క్కగతిన్ సస్యఫలప్రశస్యతలమౌ కాశ్మీరదేశంబునన్. ౨౨౪

గీ. అగ్రహారములోన బుధాగ్రగణ్యుఁ

జందమాడుని గరునిఁ బ్రసన్నుఁడేసి

సిద్ధసారస్వతమున వాక్సిద్ధి వడసి

ఏడుకొని తిరిగితిని నావిద్యమెఱసి.

౨౨౫

మ. భవదాజ్ఞావశేవర్తతా నృపులతో భాషించుచు న్నచ్చి న
చ్చి వియత్సంచరరమ్యహర్మ్యగణమై చెల్వారు కాంచీపురం
బవలోకించి యఁచేగి యందు జయసేనాఖ్యుక్ విభుం గాంచి యు
త్సవలీల న్నలనాల్లు నిల్చితి మనస్సంభావ్యసంభావనక్. ౨౨౬

క. ఆవీటను నరమోహిని
నానెలయుచు నిఖిలమోహనం బైన మహా
లావణ్యంబున మరుసం
జీవనిక్రియ నున్న యొక్క చెలువం గంటిక్. ౨౨౭

సీ. క్రాలుగన్నుల నెమ్మొగమ్మున గళమున
నబ్జవిజృంభణ మాలిసేయు
జఘనస్థలంబునఁ జనుఁగన నతనాభిఁ
జక్రనైభవము నతిక్రమించు
స్వరమునఁ దనుమార్దవమున బింబాధర
ద్యుతిఁబ్రవాళగుణంబునోలుపఱుచుఁ
బదతలంబుల మురిపంబులఁ బయ్యెదఁ
బల్లవరాగంబు ప్రబలఁ బాలయుఁ
గన్నయంతన కన్నులకఱపు దీర్పు
నట్టిరూపంబు వర్ణింప నలవి గాదు
చెప్పవచ్చునె వడియచ్చు సేయఁ దరమె
రక్షణోపేంద్ర విక్రమార్కక్షీతీంద్ర. ౨౨౮

గీ. ఆనెలఁత రాక్షసాశ్రిత యాటఁ జేసి
సాముతల నున్నరత్నంబుభాతి నుండుఁ
గోరి యెవఁడైన దానిని జేరెనేని
చానవుఁడు రేయి పఱిలెంచి వానిఁజంపు. ౨౨౯

మ. ఇది చిత్రం బని చెప్పిన న్నిది ధరిత్రీశుండు కౌతూహలం
బు దలిర్పం గమలాకరా యచటియంభోజాననం జూడనే
గుదమే రమ్మని వానిఁ దోడుకొనుచుం గ్రూరాసి చేదోడుగాఁ
గదలెం గాంచికిఁ గాంచనాంచితనిజత్త్వాకామినీకాంచికిఁ.

వ. ఇట్లు కతిపయదివసంబుల కాపురి సొచ్చి గూఢవేమంబునం దిరు
గుచు రాజమార్గంబున నున్న నరమోహినిం జూచి తదీయలావణ్య
పయోధిలో మునిగినదృష్టిం దివియంజాలక తన్నుఁ దాన సవ
రించుకొని. ౨౩౧

క. సుంకిన్నరపన్నగభే
చరకన్యలఁ జూచినాడ సరిపోల్పంగ నే
తరుణులు లే రీతరుణికి
నరమోహిని యనంగ నున్న నామంబ తగున్. ౨౩౨

క. చూపులు మర్మము గాఁడెడు
తూపులు మురిపముల వలపుఁదూపులసరికిం¹
బ్రాపులు సతినిలు వంతయుఁ
దీపులు నగు మన్మథాస్త్రదేవతచుమ్మి. ౨౩౩

క. ఈపొలఁతి రాక్షసాశ్రిత
యై పన్నగసహితచందనాకృతి మెఱయున్
దీపితయై వెఱపించెడి
వ్యాపారముకొలఁదిఁ జూడవలయును మనకున్. ౨౩౪

క. కాపున నీ వింటికిఁ జని
నే వచ్చెద ననుచుఁ జెప్పు నేలఁతుక తోడన్
నాపుడుఁ గమలాకరుఁడును
నానెలఁదికిఁ జెప్పి వచ్చి నరపతి కనియెన్. ౨౩౫

గీ. దేవయామాటఁ జెప్పినఁదెఱవనవ్వి
యొయ్యఁబలుకుచునిదురకునియ్యకొనుచుఁ
గర్బురుం డనునొక్కరక్కనుఁడు గలఁడు
వాని మఱవక రమ్మని వనితచెప్పె.¹ ౨౩౬

క. నావుఁడు నాపీరవరుం
డావిప్రునిచేతఁ జోక లాకులు విరులుక
రో నెలయుం దగఁ బంపిన
నా నెలఁదియు నందుకొనియె నతివిస్మిత యై. ౨౩౭

సీ. అయ్యెడ దశరథునాజ్ఞపోలిక బ్రహ్మ
కట్టడిఁ గాలంబు గడవరాక
జనకజ కెనయైన దినలక్ష్మి తనతోడు
నీడకై వడిఁ దోడఁ గూడినడువ
సౌమిత్రిగతి ²మునిసవనంబునకు మున్ను
దోడైనయరుణుండు తోడుగాఁగ
సాకేతపురిలోని జనులవక్త్రంబుల
వడుపున జలజము ల్వాడువాఱఁ
గైకవంకవారివగిదిఁ గలువ లుబ్బఁ
జిత్రకూటముక్రియ నస్తశిఖరి దాఁటి
రాక్షసులభంగి నటఁ దిమిరంబునడువ
వనముసాచ్చె రఘువరునివరుస నినుఁడు. ౨౩౮

గీ. గడియకుడుకథంగి గ్రహరాజు జలధిలో
వ్రాలఁ జక్కలు దలఁబ్రాలుగాఁగఁ
గెంపు హోమవహ్నిక్రియ నొప్పఁగా ద్విజ
రాజు పెండ్లియాడె రాత్రిసతిని. ౨౩౯

1. నొక్కచిక్కునుగలదొక్కరక్షనుండు, చేరివనుదెంచు నీవితఁ జేడమనియె.

2. సాహసమువకుమున్నుగా.

క. నలగినవిరులును గుఱుమా
పులయిన చీరలును నుదుటి బొట్టలు నెడగా
జాలు గమ్మటాకులును సా
ములుగాఁ దమక్రంతలందు మురిసిరి జంతల్. ౨౪౦

సీ. శిలకంబుఁ గొప్పపువ్వులుఁ బూతలును గను
వట్టఁగా మెలఁగెడుదిట్టవిటులు
నిలుకిండ్లఁ బాతికపరక కొంగున ముడ్చి
కొని మునుంగిడి చొచ్చుగూఢవిటులు
బోటికిఁ జ్ఞాయలు పల్కాయును బిలువఁగా
మెరవడిఁ దామేగు మేటివిటులుఁ
గనియుఁగానకయుండఁగా నోరమునుఁగుల
నగపడ్డచో నిల్వఁ దగినవిటులుఁ

బెట్టలేమి వెడలఁగొట్టిన చోటికిఁ
బొంచి పడపుచెఱచు క్రించువిటులు¹
గ్రందుకొనఁగవారకాంతలవాడలఁ
బచ్చవింటివాడు పెచ్చుపెరిగె. ౨౪౧

వ. అట్టియెడఁ గొందఱు విటులు లంజియలతల్లుల బిఱునులకు వెఱచి
యందఱు నొక్కడఁగూడి తమలో నిట్లని వితర్కించిరి. ౨౪౨

క. మునుమున్నుగ గొఱియలుఁ గూ
డును మొదలుగ నిడక చనువిటునిఁబణ్యస్త్రీ
జనని మెడ విఱిచి కొను నది
ధనమువయిం గాచియున్న దయ్యము చుమ్మి. ౨౪౩

వ. అనుడు మఱియు నొకరుం డి ట్లనియె. ౨౪౪

1. చొచ్చివెరపు వెరచిపుచ్చువిటులు.

- క. వారాంగన మధురసవి
స్తారాకృతి యనగఁ జెల్లుఁ దజ్జనని విటుం
జేగఁగనీ దచ్చట సహ
కారఫలము పొంతనున్న కడుఁదురు చుమ్మి. ౨౪౫
- వ. అనిన మఱియు నొక్కరుండు. ౨౪౬
- క. నెలయాలితల్లి కూతుం
గలఁచి విటుండు వచ్చెనేనిఁ గలుషించినఁ దాఁ
దలతోన మ్రింగునది ని
ర్మలజల మగు మడుఁగులోని మకరము చుమ్మి. ౨౪౭
- వ. నావుడు నితరుండు. ౨౪౮
- క. పరికింప లంజతల్లికి
దొరయైనను మచ్చుఁడైన దొరికినఁ జాలుం
బొరిగొను నది యీపురిలో
నరమోహిని నంటియున్న నరభోజనుమీ. ౨౪౯
- వ. నా విని యవరుండు ౨౫౦
- క. పుడమి నిక లంజతల్లిం
గడుమీఱిన యట్టికీడు గలదే యది యె
య్యెడఁ జూచినఁ గూతునకు
నెడ్డకోణము దొడ్డ గుదియ¹ మిండలకెల్లెక్. ౨౫౧
- వ. అనపుడు దోడివాఁడు. ౨౫౨
- క. ఆకూతుఁ గన్నయప్పడ
చేకొని తజ్జననియాకుఁ జింపక నెడఁగై
లోకేశుండు పామునకుం
గాకికె గలయాయు వేల కలుగఁగఁ జేసెన్. ౨౫౩
- వ. అనినం దత్సఖుండు. ౨౫౪

ఉ. ప్రేమరసంబు తేటలనఁ బెక్కు గుణంబులు గూర్చి వారకాం
తామణులకా సృజించి పరతంత్రతఁ ద్రోయఁగనున్న దిగ్గవం¹
దామరచూలి లంజియలతల్లులఁ జంపఁడు లంజకాఁడు గా
కేమనవచ్చు నాతని నతేని విటావలి నిస్తరింపజే. ౨౫౫

వ. అని పెక్కు విధంబుల వితర్కించుచున్న మఱియు నొక్కడం గొం
దఱు సుందగులు పానగోష్ఠికిం గడంగి కాదంబంబును, మాధవం
బును, నైక్షవంబు, క్షీరంబు, నాసవంబు, వార్షంబు, రతిఫలంబు
లనఁ బాక భేదంబుల మూలస్కంధకుసుమఫలసంధవంబుల బహు
విధంబుల మధుగంబులైన మధువిశేషంబు లెల్లం బరిమళద్రవ్య
పరిమిళితంబుగాఁ గూర్చి పాత్రంబుల నించిన- ౨౫౬

క. అతిమధుగంబైనదిజా
మృతగనములకంటె నిదియమే లని తారా
పతి చేరెనొక్కొ యనఁ ద
త్ప్రతిబింబము లలరె దివ్యపాత్రంబులలోకా. ౨౫౭

వ. అస్పృశు. ౨౫౮

నీ. కామాక్షి కిని మహాకాళికిఁ జండికి
నక్కజియ్యకు² గాళి కంబికకును
వింధ్యవాసిని కేకవీరకు మున్నుగా
నెల్ల వేల్పులకు బిందించి మ్రొక్కి
త్రావుచు నెడనెడఁ దాల్చుఁగా వండిన
నంజటిపొరకలు నంజకొనుచు
గుక్కెఁడు చవిచూడు మక్క యీమధు వని
తీవులు దమలోనఁ జూపుకొనుచు

నెట్టివస్తువు ల్గడియించెనీతఁడనుచు
 బ్రహ్మఁ గొనియాడి యిదెసఁకఁబట్టుమనుచుఁ
 బొట్టకొలఁదిగఁ బోంట్లకుఁ బోసిపోసి
 పరిణమించిరి యొండొండఁదగుణలెల్ల.

౨౫౯

సీ. ఈవారుణీరసం బీశుండు దన కని
 సమకూరకునికి విపంబు ద్రానె
 మధువైరి యగుట నీమధువున కెడరయ్యు
 వారి మాధవాఖ్యను శరణుసాచ్చె
 నీసుర లేక గంగాసార మున్న యా
 తలఁజేరెఁ జంద్రుండు బలుపుదక్కి
 యీమదిరాస్వాద మెడలి విఘ్నేశుండు
 పొగులఁగా లోలోనఁబొట్టయుజ్జె

నిట్టిమద్యము గని పట్టితావఁగలేక
 శక్తిసేవసేసె ముఖుండు
 అనుచుఁ జతురయైన యతి నమైరేయఁబుఁ
 బొగడుచుండ నొక్కపోలఁతివలికె.

౨౬౦

క. పరిమళముఁ గొన్నయంతనె
 పరవశమై మేను హస్త భరితం బగు నీ
 సుర గలుగ నమృతమునకున్
 సుర లంబుధిద్రచ్చి రిట్టిచోద్యమాగలదే.

౨౬౧

వ. అనవుడు నొక్కర్తు.

౨౬౨

క. సుఖములతల్లి మనోభవు
 సఖి యీసుర దొల్లిశుక్రకుశాపంబున స
 న్ముఖులకు నెడగాకుండిన
 నఖిలజనులచేత దక్కనా మన కనినన్.¹

౨౬౩

వ. మఱియొక్కన్తు.

౨౬౪

క. ఎక్కడశుక్రునిశాపం

లిక్కడఁ గొందఱకు భాగ్య మించుక యైనన్

లెక్కకు నెక్కనికతమున

డక్కెఁజుమీ మధువు లేర్పడ న్మనకెల్లన్.¹

౨౬౫

వ. అని తమనేర్పులం గొనియాడుచు నానందంబున మాటలు తొలు
వడఁ బలుకుచుం బయ్యెదలు సవరించుటలు మఱచి లజ్జలు దొ
లంగ బహుప్రకారంబుల నున్నత్రభావంబులు దోఁపంబ్రవ ర్తిల్లి.

ఉ. ఇంపు మనంబులోన నటియింపఁగఁ జెక్కులమీఁదఁ గన్నులం
గెంపువహింప మోవిగల కెంపు చలింపఁగ ఘర్మబిందువుల్
పొంపిరివోవ నుద్దు మొగముల్ మెఱుపెక్క రతాంతసంగతిన్
సొంపువహించి రంగనలు సోలుచు నమ్మదిరామదంబునన్.

నీ. అక్కమితల్లి మాయత్త² యా నెఱిగితిఁ

గోడలితల్లి నాకూఁతు రగుట

మాతల్లిమఱది మామామ సభ్యులక్రియ

నుయ్యి³ జంకిటనిడి యొయ్యనరిగె

మాబావకొడుకు నామఱది గాలపువేటఁ

గొమ్ములకుండేలుఁ గొట్టితెచ్చె

నిదిసెప్పఁ గొఱతని యిదికల్లసేయక

చెవులారఁజూడు నేఁజెప్పినట్లు

అనుచు లోకవిరోధోస్తులాడుకొనుచు

సొలపులూరఁగ నోరచూపులునటంప

వట్టినగవులఁ జప్పట్లు నెట్టికొనుచు

నాడఁజొచ్చిరి చేడెలు పాడిపాడి.

౨౬౮

వ. ఇట్టివి నోదంబులు సూచుచు విక్రమాదిత్యుండు త్రివిక్రమాపత్యంబు తోడరా నరమోహిని గేహంబున కేగి తదాళీపరి నరితనము చిత్రోపచారంబులు గైకొని హంసతూలికాపర్యంకంబుపై సుఖాసీనుండై సరసవాక్యంబులం బ్రొచ్చుచుచ్చి. ౨౬౯

క. నరమోహిని మీరక్కసుఁ
డరుదెంచి తలంగకుండ నాలోసఁ ని
న్నరయుచు నుండెద నని భూ
సురయుతుఁ డై యధిపుఁ డ్దక్షసాచ్చెక్ బుద్ధిక్. ౨౭౦

క. ఆలోన నొదిగి యున్నెడ
నీలాలక శయ్యమీఁది నిద్రింపఁగ నా
భీలనయనాంతదంత
జ్వాలలు నిగుడంగ ననుర వచ్చెం బెలుచుక. ౨౭౧

ఉ. అచ్చట నొంటినున్న సఖి నాన్నచు వేసి యదచ్చి నీవిటుం
డెచ్చట డాఁగెఁ జూపు మని యిడ్చి గృహంగణాసీమ కేఁగఁగాఁ
జెచ్చెర విక్రమార్కుఁ డొకసింహము చాడ్చున నేన వీఁడుగో¹
వచ్చితి నంచు నార్పుఁగొని² వచ్చెఁ గరాశక్తిపాణపాణియు.

క. అటువచ్చిన దనుజుఁడు గిట
కిటఁ బండులు గీఁచుకొనుచుఁ గినుకసోడమి యు
దృటవృత్తి నెగసినం గని
భటధర్మము దప్పి తోడి పాటితి వనుచుక. ౨౭౩

క. దుర్బలుఁడ నోరి సీదగు
దోర్బల మిది యెంత నన్ను దొరసెద విను నే
గర్భుఁడుఁడ దొల్లి నాచే
నర్బుదసంఖ్యలుగ మనుజు లణఁగిరిచుమ్మి. ౨౭౪

శా. వారిం గూడఁగ నేఁగు మంచు గద నైవంజేరినకా భీముఁ డా
కారవ్యేంద్రుని నేలఁ గూల్చుగతి నాఘ్నానాయకుండుం దదీ
యోరుద్వంద్వము నొంచి కూల్చి భువిదైత్యుఁఖండతుండంబుగా
ఘోరాస్త్రహతిఁ బ్రోవుచేసె, సుర లుక్రోశించి¹ వర్ణింపఁగన్

క. రక్కసుఁ డనియెడు చీకటి
నుక్కడఁపి శుభోదయమున నొప్పుచుఁ దమకున్
దిక్కెస విక్రమార్కుని
నక్కమలాకరుఁడు చూచి హర్షం బందెన్. ౧౭౬

క. తత్సాహసబలధైర్యస
ముత్సేకంబులకుఁ జోద్య మొందుచుఁ బ్రియసం
విత్సమ్మతి నరమోహిని
యుత్సుక యై మ్రొక్కిపలికె నోభూనాథా. ౨౭౭

క. నామంబున నరమోహిని
నామెఱయఁగ వీనిచేత నరఘాతినినా
నామిఁద నున్నకీ డిదె
సీమాహాత్మ్యమునఁ బాసె నిమిషములోనన్. ౨౭౮

క. కావున నాకేవిధమునఁ
గానం బ్రోవంగ నీవ కర్తవు పను తాఁ
గా వనక యెద్దిపంచినఁ
గావించెద నుడిగమునకుఁ గైకొను నన్నున్. ౨౭౯

గీ. అనుడు వసుమతివల్లభుం డల్ల నవ్వి
యెద్దిపంచినఁ గావించనియ్యకొంటి
వనజలోచన జాతిఁ బద్మినివి నీవు
సరసగంభీరుని గమలాకరు భజంపు. ౨౮౦

- క. ఓకమలాకర మునునీ
 వీకమలానన భజింప నింపొందితి నేఁ
 డీకాంతామణిఁ నైకొని
 యేకాంతక్షీడ నిలుపు మిచ్చట సుఖ నై. ౨౮౧
- వ. అని పరస్పరకరగ్రహణంబు చేయించి. ౨౮౨
- గీ. లంకలోని రాజ్యలక్ష్మి విభీషణు
 కిచ్చి వచ్చు రాఘవేంద్రు వగిది
 దితిఁ జంపి వారసతి నాశ్రితున కిచ్చి
 విజయలక్ష్మిఁ గూడి విభుఁడు గదలి ౨౮౩
- క. వాలుగంటి నిలుపు మని
 వాలాయింపంగ నేగవలయు ననుచు న
 వ్యాలుమగఁడు మిఱుఁగారెడు
 వాలు సహాయముగ మగిడి వచ్చెం బురికిఁ. ౨౮౪
- క. కావున నీకీగుణములు
 లేనైనను గదై నెక్క లే విట మగుడం
 బోవుట మే లనవుడు భో
 జావనిపతి సిగ్గుపడుచు నల్లనఁ దిరిగెఁ. ౨౮౫
- శా. జీమూతాళికురంగనాభిశశభృచ్చిహ్నిమరేంద్రోపల¹
 వ్యోమేందీవరసామజాతయమునాహోమాగ్నిధూమాంజన
 శ్యామాకారు సమస్తకల్మషతమస్సందోహమార్తాండు ను
 ద్ధామానంతయశోభిరాముని రమాధామున్ గుణస్తోమునిన్.
- శా. సర్పాధీశ్వరకుండచందనసయశ్చంద్రదాజ్ఞమందాకినీ
 కర్పూరామృతహరహీరతుహినాకారానుకారాకృశిన్
 దర్పారూఢపికద్విరేఫశుకబృందారోహణోత్సాహకం
 దర్పాటోపవనాంతదావదహనుం దైత్రోక్యరక్షామణిన్. ౨౮౬

1. శతిభృచ్చిశ్యామరేంద్రోపల.

మాలిని. వివిధసురవరేణ్యా వేదవేదాంతగణ్యా
భవతిమిరదినేంద్రా భక్తకాయణ్యసాంద్రా
సవినయజయలోలా సర్వలోకానుపాలా.¹
భవమధురిపురూపా భవ్యదివ్యస్వరూపా.²

౨౦౮

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ నైరిమండలికభేకఫణీంద్ర వీర
ఘోష్టవిభాళాది బిరుదప్రకటచారిత్ర కళింగదేశనిర్ధామధామ
త్యాగనాగాష్టనకల్లాటద్రవిశాంద్ర మహారాష్ట్ర భూపాలరూప
నూపురసుందరచరణారవింద సనదప్రోలిపురవరాధీశ్వర వెల
నాఃటిప్పొళ్ళీశ్వరరాజ్యసముద్ధరణ శ్రీ కొఱవి వెన్నయామాత్య
పుత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర సకలసుకవిమిత్ర కసనరాజతనూజ
గోపరాజవిరచితంబైన సింహాసనద్వాత్రింశిక యను కావ్యం
బునందు రత్నోద్భవుకథయును మూషకోపాఖ్యానంబును విక్ర
మార్కుని సాహసికత్వమహాదార్యత్వంబులును గమలాకరు
కథయు నన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ

సింహానందావ్రతింశిక.

పంచమాశ్వాసము.

క. శ్రీమత్పన్నగభణమణి
ధామావృతబాలతుహినధామాంశునిభ
వ్యోమాపగాంబుసుమనో
దామాచరితావతంసు దక్షధ్వంసున్.¹ ౧

ఉ. ఇచ్చఁ దలంచి భోజధరణీశ్వరుఁ డంత గ్రహానుకూలత
నైచ్చగునట్టిలగ్నమున నిల్చి మహానన మెక్కఁబూనఁగా
నచ్చటిబొమ్మ వల్ల విను మధికి నుజ్జయినీపురీశ్వరుం
డిచ్చినభంగి నీగి మెఱయింపక నీ కిని యెక్క-వచ్చునే. ౨

క. అనవుడు జనవల్లభుఁ డా
తనివితరణ మెట్లు మెఱసెఁ దగఁ జెప్ప మనం
దనమోవిశే మందహాసం
బునటింపఁగ నిట్లు దశమపుత్రిక వలికెన్. 3

—♦ పదనబొమ్మ కథ ♦—

సీ. ఎవ్వనిసాహసం బేవేళఁ జూచినఁ
బరహితంబులకెల్లఁ బట్టుఁగొమ్మ
యెవ్వనియాజ్ఞ భూమిశుల శీరముల
మూలిరత్నావలిమాడ్కి మెఱయు

నెవ్వనివై భవం బెల్లయాచకులకు ముం
గిటిపెన్నిధి భంగి దోచు
నెవ్వనిసత్కిర్తి యీరేడుజగముల
నాటపట్టుగ నిండి యాడుచుండు

నతఁడు సామాన్యజనుఁడె ధీరాధినాథ
నిర్మలాత్మకుఁ డత్యంతధర్మమూర్తి
శత్రుసమవర్తి నృపలోకచక్రవర్తి
సత్యసంధుండు విక్రమాదిత్యవిభుఁడు.

౪

క. అట్టివిభుం డుజ్జయిసీ
పట్టణమున రాజ్యలక్ష్మి బరఁగుచుఁ బ్రజఁ జే
పట్టి తగఁ బెంచి సంపద
దట్టంబుగ నిల్చి తల్లిదండ్రులమిత్రున్.

౫

వ. అట్టిదినంబుల.

౬

క. అకశంకచిత్తుఁ డార్జుండు
సకలాగమమంత్రతంత్రసారజ్ఞుఁడు భి
క్షుకవేషగారి యవధూ
తకుఁ డనఁగా నపుడు వచ్చె దత్పురమునకున్.

౭

ఉ. అచ్చటి దేవతాగృహమునందు గతస్పృహవృత్తి నుండఁగా
నచ్చెరువంది పౌరజను లాతనివర్తన విన్నవించినం
జెచ్చరఁ నోడితెం డని ప్రసిద్ధులఁ బరిచిన రాకతక్కినం
దచ్చరితంబుఁ జూడ వసుధావరుఁ డయ్యెడకేఁగె వేడుకన్.

౮

క. అవసీసురరక్షకుఁ డగు
నవనీశ్వరవరుండు చనినయవసరమున న
య్యవధూతకల్మషుం డగు
నవధూతకుఁ డతని గరుణ నవలోకించెన్.

౯

క. తత్కరవిహితోపాయన
 సత్కార మనుగ్రహించి సంయమివతి వి
 ద్వత్కులగత్నము భూవరుఁ
 దత్కాలసముచితగోష్ఠిఁ దగులంజేసెన్. ౧౦

క. మా టిడక యాతఁ డడిగిన
 మాటలలో సకలశాస్త్రమర్మంబులు ప
 ల్కాటును నానావిధములఁ
 దేటపడం దెలిపె భూపతికిఁ బ్రియ మడరన్. ౧౧

క. నిధ్యానంబున నజున క
 సాధ్యం బగుతత్త్వబోధసారము కుదుకా
 నధ్యాత్మవిద్యమర్మము
 మధ్యమజగతీశునకు నమస్తముఁ జెప్పెన్. ౧౨

సీ. క్షోణిపానీయ తేజోవాయుగగనాఖ్య
 పంచభూతాంశుసంబంధమైన
 మేనిలోఁ గర్ణనాసానేత్రజహ్వత్వగా
 స్వాయపంచేంద్రియములగోష్ఠి
 శిబ్దిగంధాంగరసస్పర్శసంజ్ఞిక
 పంచవిషయములఁ బాలుపఱుచు
 ప్రాణప్రభృతిపంచవనప్రసారంబు
 హృదయాదిపదములఁ బొదలుబుద్ధిఁ

గూడి నిలిచి యుండు కుంభకపూరక
 రేచకములగతి వివేచకంబుఁ
 జిత్తకమలచక్ర జీవాత్మపరమాత్మ
 గొూగసాధనముల నొనరఁ జెప్పి.

క. యోగము కల్పవంధవి
యోగము పంచేంద్రియాభియోగము, పుణ్యో
ద్యోగము, ముక్తివధూసం
యోగము పరతత్త్వపదనియోగము సుమ్మీ. ౧౪

గీ. దుఃఖసాధ్యమయ్యుఁ దొడరి యభ్యాసంబుఁ
జేయఁజేయ యోగసిద్ధిపెంపు
దినఁగఁ దినఁగ వేము తియ్యనొకై వడిఁ
బిదపఁ బరమహర్ష పదము సుమ్ము. ౧౫

సీ. హఠయోగమంత్రయోగాష్టాంగయోగసా
ధనయోగలయయోగధర్మములకు
యమనియమాసనధ్యానధారణశక్తిఁ
బవననిరోధంబుఁ బట్టుకొలిపి
నాభిచక్రోపరినలినమధ్యంబున
సీవారశూకసన్నిభ విభాతి
నెలిఁగెడు తేజంబునెలుఁగునఁ గరఁగిన
యమృతంబు మదిలోన ననువువార

నందుఁ గలుగుట సచ్చిదానందమయ్యె
నచటి తేజస్వరూపంబె యచ్చుతుండు
పంచవింశతితత్త్వప్రపంచమునకు
నతఁడె కారణ మాదినారాయణుండు. ౧౬

క. కరణాసనభేదంబుల
వెర వెఱిఁగి తదంగయోగ వితరణసరణిం
బరికించి పెనఁగనేర్చిన
మరగుఁ జూచి ముక్తికాంత మర్మజ్ఞునకున్. ౧౭

- క. అని బహువిధములఁ జెప్పఁగ
విని జనపతి తెలిసి యోగవిద్యావిభవం
బున రాజయోగి యనఁగా
జనకునిశ్రీయఁ బ్రజలఁ బెంచె జనకునిభంగిన్. ౧౮
- వ. ఇట్లు కొంతకాలంబు పుచ్చి తన్ముఖకళలం జూచి యోతాపసో
త్తమ నీకెన్ని యేండ్లయ్యె నని యడిగిన నతండు యోగికఁ గాల
క్రమంబు విచారింపనేల నూతేండ్లు వేయేండ్లని యెన్నిక గలదే
సిద్ధయోగంబున వజ్రశరీరంబు దున్లభంబు గాదు. ౧౯
- క. బాధావిరహితగతికుండు
బోధాహితపరమహర్ష పూర్ణుండు నిజవాం
ఛాధీనమరణుఁ డీక్షుణ
సాధితచిన్మూర్తి యోగి సామాన్యుండే. ౨౦
- క. తలనరసినఁ జెక్కులపై
నళు లెగసిన మేని బిగువు వనలిన నేత్రం
బుల నెఱ్ఱసెరలు విరిసిన
జెలు వెడలిన యతఁడు¹ యోగసిద్ధుండే భాగిన్. ౨౧
- క. అనఁ దద్వచనామృతసే
చనమున యోగంబు సిద్ధిచందము 'బెలియన్'
మనమునఁ గొతుకకందళి
మొనసూపిన నృపుని నెఱిగి మునినాయకుఁడున్. ౨౨
- గీ. ఎద్దియైన నీకు నెఱిగింతు నడుగుము
సిగ్గుపడకు మనుడు క్షితివరుండు
మరణభయము లేనిమాగ్గంబుచేకూటు
సిద్ధయోగనియతిఁ జెప్పమనియె. ౨౩

మ. అనిన స్వాస్థ్యముతో జరామరణశూన్యం బైన మృత్యుంజయం
బను మంత్రంబును హోమతంత్రమును హవ్యద్రవ్యభేదంబు సా
ధనయోగంబుఁ గ్రమంబునం దెలిపి విద్యాదక్షిణానుగ్రహం
బున మన్నించి నరేంద్రు వీడుకొని విప్రుల డేగ వింధ్యాదికిన్.

సీ. క్షితివరుం డిట యోగసిద్ధికై మంత్రపై
రాజ్యభారం బిడి రామువగిది
జటిలుఁ డై మేన భస్మముఁ బూసి వల్కల
ధారియై కాననాంతమున కేగి
ఋషిభంగి గంగలోఁ ద్రవవణస్నానం డై
జపతపంబులఁ బురశ్చరణ చేసి
మంత్రపూతంబుగా మధుతిలదూర్వాజ్య
హోమంబు జరపుచు నేమమునను

న క్తము నుపోవ్యమును నేకభుక్తమనఁగఁ
గలుగుదినముల సిద్ధయోగముననుండి
కందమూలముల నశనకాంక్షదీర్చి
ప్రతము చరియించె నక్లేకవత్సరంబు.

౨౫

వ. తదనంతరంబ యొకనాఁటి హోమసమయంబున.

౨౬

క. ఆహుతి వోయఁగఁ గాంతితి
రోహితుఁడై లోహితాశ్వరోచిఃపటలీ
రోహితుఁడై యాకుండము
లో హితుఁ డై నిల్చె నీలలోహితుఁ డంతన్.

౨౭

వ. తదాకారంబు గని సాగి మొక్కి నిలిచిన

౨౮

క. మృత్యుంజయుఁ డతనితపః
కృత్యమునకుఁ జిత్తవృత్తికిం దగఁగ జరా
మృత్యునివారక మగు ఫల
మత్యాదరణంబుతోడ నాతని కిచ్చెన్.

౨౯

వ. ఇచ్చి తిరోహితుం డైన.

30

గీ. అట్టిఫలము చేత నంది జనేశ్వరుం
డిశ్వరునకు మొక్కి శాశ్వతముగ
సంగసిద్ధి గంటి నని యుల్లసిల్లుచు
మిడి వచ్చునట్టి మార్గమునను.

31

చ. పదములుఁ జేతులు న్ముడిఁగి పండులు డుల్లి నిజస్వరంబు గ
ద్దదికఁ బెనంగ నంగమున గ్రంథులు వాఱఁగఁ గుష్ఠరోగమున్
ముదిమియుఁ గూడి రూపు బలుపుం బొలియింపఁగ దైన్యజీవనా
స్పద మగుబ్రాహ్మణుండు జనపాలున కట్టమువచ్చి యిల్లనున్.

క. ముదిమియు రోగముఁ గూడం
బొదలెడు నిదే మేనునిలువఁబూనదు నాకున్
మది నెఱుఁగుదేని మం దీ
పదమున సమకూర్చి యిమ్ము పరమదయాత్మా.

33

గీ. అనిన నతనిఁ దోడుకొనిపోయి తనయింట
మందుమాఁ కొనర్ప మదిఁ దలంచి
యాతఁ డంతదూర మకుడేర లేఁ డని
యాత్మఁ జూచి విక్రమార్కవిభుఁడు.

34

గీ. కలిగి పెట్టలేక కష్టఁ డైయున్న దు
ర్లబుని పాసమునకుఁ గొలఁది లేడు
తన్ను మాని యైన ధర్మంబు చేసిన
యతనిపుణ్యమునకు నవధి లేదు.

35

క. తుదిముట్టనిబ్రతుకున కా
పదఁ బొదలెడివాఁడు దానపాత్రం బని స
మ్మదమున నాన్తులకొఱకై
సదయులు ప్రాణములు తొల్లి చాగము లిడరే.

36

వ. అని తొల్లింటి రాజులం బ్రశంసించి తనలో శంకింపక సాహసాం
కుండు నుహోదారుండై.

32

క. ప్రాణము లడుగఁడు వృద్ధ
క్షోణీసురుఁ డితఁడు మందుఁ గోరెడు దేహ
ప్రాణము గావించెద నని
క్షోణీసుఁడు చేతివండుఁ గోరిక నిచ్చెన్.

3౩

శా. దివ్యం బౌఘల మిచ్చినం దిని ధరిత్రీనిర్జరుం డంతఁ గు
వృద్ధ్యాధిభవిత్యదూరతమమై సంపూర్ణ తేజఃకణా
భివ్యాస్తం బగు దివ్య దేహ మటుఁ బ్రాపింపంగ నిర్మోకము
క్తవ్యాశేంద్రుని భంగి నొప్పెఁ బతి చోద్యం బంది హర్షింపఁగన్

క. అర్థికి నీక్రియ నిచ్చి కృ
తాగుండై కదలి వచ్చె నటుగావున న
స్పార్శివునకు సరిపూసమి
వ్యర్థము నీతలఁపు భోజనమధాధీశా.

౪౦

క. నావుడు భోజక్షితిపతి
భావంబునఁ జొద్యహర్షభరితుం డై ల
జ్ఞాననతవదనుఁ డగుచు హి
తావృతుఁ డై మగిడి పోయె సంతఃపురికిన్.

౪౧

వ. మఱియుఁ గొన్ని దినంబులు సనిన నేకాదశద్వారపీక్షకుండై.

—♦ పదునొకొండవబామ్మ కథ ♦—

క. సూక్ష్మముగఁ దలఁచెద స్మృగ
లక్ష్మకళారమ్య వీరలక్ష్మి గమ్యున్
లక్ష్మీలలనావక్షో
జక్షాధరసక్తు భక్తసంహు సృసింహున్.

౪౩

క. అని నియమంబున భోజం
డనువగులగ్నమునఁ జేర నరిగి మహేంద్రదా
సన మెక్కఁబోగ నిలునిలు
మని యచ్చటిబొమ్మ పలికె నచ్చేరువందకా. ౪౪

క. పరికింప విక్రమాచ్యుని
సరిపూనఁ బరోపకారసత్త్వంబులు సు
స్థిరముగఁ గలుగనివానికిఁ
దరమే యిట దీని నెక్క ధారాధీశా. ౪౫

క. అనవుడు నవ్వసుధాపతి
చనునతనివరోపకారసత్త్వగుణము లె
ట్లనఁ బాంచాలిక యను స
ద్వివయంబున భోజనృపతి విన నిట్లనియెకా.¹ ౪౬

క. జననాథ రాజసముఖం
బున నున్న నరుండు యోగ్యము నయోగ్యము² బ
ల్కిన నవుఁ గా దన కూరక
వినవలయును సరస మైన విరసం బైనన్. ౪౭

గీ. పలుకఁ దగినపలుకు పలుకక యున్నను
బలుకు వినియు వినని పగిది నున్నఁ
బలుకఁ జూచువానిఁ బలుకకు మన్నను
బలుకులేల తల్లి సొలయు నతని. ౪౮

వ. కావున.

1. వ. అనవుడు నవ్వసుమతీపతి యతని వరోపకార సత్త్వగుణంబు లెట్టివనివఁ బాంచాలిక నవినయంబుగాని ట్లనియె. అది యొకవ్రతితో వచనమున్నది. 2. రాజసముఖం, మున పరుఁడవయోగకార్యములుగా వేసఁ.

- క. వ్యక్తంబుగఁ జెప్పెద నను
రక్తుఁడ నై విను మవంతిరాజుగుణము నా
యుక్తిం జులుకం జూడకు
యుక్తులయెడ నాటదాని యోగ్యత గలదే. ౫౦
- మ. సత్యవచోవిశారదుఁడు, శారదసీరదసంస్కరద్యశో
నిత్యుఁడు నిత్యదానగణనీయుఁడు విజ్ఞజనావళీమనో
వృత్త్యానుసారి సారబలవిక్రమకృత్యుఁడు నాఁగ విక్రమా
దిత్యుఁ డవంతి యేలె నలుదిక్కులరాజులు పంపు సేయఁగన్.
- న. అట్టిమహీపాలుండు మత్తాసరాద్యప్రతిపాలనంబును మత్తాసదేశాం
తరవనాంతర ప్రవాసంబును నవశ్యక ర్తవ్యం బగుటం జేసి యొక్క
సమయంబున రాద్యం బరాజకంబు గాకుండ భట్టి నుజ్జయిని
నునిచి యసహాయఃకూరుండు గావున నొంటి నిగూఢ వేషంబున
దేశాంతరవగరగహనవిశేషంబులు చూచుచుం జని చనియొక్క
నాఁడు. ౫౧
- ఉ. పణ్యపథంబు భంగి భయభంగము నొందక చొచ్చె దండకా
రణ్యము శైలగర్భితహిరణ్యము తాపసచిత్తనిత్యకా
రుణ్యము గంధబంధురసరోజరజోవనరాజిలక్ష్మణా
గణ్యము¹ ప్రతప్రప్సఫలగణ్యముఁ బుణ్యజనానుగుణ్యమున్.
- వ. నొచ్చి యనుష్టుచ్ఛందంబునుం బోలె హంసరుతయుతం బై త్రిష్టు
చ్ఛందంబునుం బోలె భ్రమగవిలసితం బై జగతీచ్ఛందంబునుం
బోలె గునుమవిచిత్రాంబరం బై యతిజగతీచ్ఛందంబునుం బోలె
మత్తమయూరసేవితం బై శిక్వరీచ్ఛందంబునుం బోలె సింహా
ద్ధతాశ్రయం బై యతిశిక్వరీచ్ఛందంబునుం బోలె సుకేసరభాను
రం బై యష్టిచ్ఛందంబునుం బోలె హరిణీసంక్రీతం బై ధృతి
చ్ఛందంబునుం బోలె మత్తకోకిలాకలితం బై యతిధృతిచ్ఛందం

1. రజోవనరాజితాపసంగణ్యము.

బునుం బోలె శార్దూలవిక్రీడితలక్ష్మితం బై కృతిచ్ఛందంబునుం
బోలె నుత్పలమాలాయుక్తం బై ప్రకృతిచ్ఛందంబునుం బోలెఁ జం
పక మాలాసహితం బై సంకృతిచ్ఛందంబునుం బోలె సరసిజచి
హ్నిత క్రౌంచపదాంశితంబై¹ యుత్కృతిచ్ఛందంబునుం బోలె
భుజంగవిజృంభిత సంగతంబై యున్న యన్వనాంతరంబునం దిరు
గునప్పుడు. ౫౪

క. ఇల నందఱుఁ దను సైరిం
పలే రనుచు వెట్టియైన బ్రదుకొల్లక తాఁ
గలుమడుఁగు లుఱికినో యన²
జలజాప్తుం డత్తశిఖరిచటి దిగఁబడియెన్. ౫౫

వ. అప్పుడు. ౫౬

క. బహుయోజనదూరము లగు
గహనంబుల నుండి యెగసి కలకలములతో
విహగంబులు నిలయమహీ
రునాముల కరుడెంచెఁ బంక్తిరూపం బలరకా. ౫౭

క. బంధురమదాంధదిక్కు
లంధరగజగండమండలప్రచలితపు
ష్పంధయనిభసీలిమ జగ
దంధంకరణప్రసార మై తమ మొదలెక్. ౫౮

వ. తత్తమయంబున. ౫౯

1. క్రౌంచపదమును పరశజచిహ్నితమును ప్రకృతిచ్ఛందములోఁ గనఁబడుచున్నవి.
ప్రకృతిచ్ఛందములోని దని తెల్పినాడు. 2. దసువైవక. పటతెఱఁగుల ననఁగ నట్టిది
కోర్వకతా. గెఱఁకుల గ్రేట్లతెనో యన.

గీ. ఆనిమూర్తికియ సహస్రశాఖలను స
హస్రపాదములను నవనిగగన
భాగపూర్ణ మగుచు భవ్యమై ద్విజకుల
1 సేవ్య మైనతరువుఁ జేరె విభుఁడు.

౬౦

సీ. ఏమానిమూలంబు లిలకు నాధార మై
శేషపడగలతోఁ జెలిమిసేయు
నేననన్పశికోమ్మ తెక్కియాడంగ ది
గంతబాలికలకు నందికోలు
ఏన్మృక్షమునఁ గల యి ర్లహర్నిశ మంధ
తమసంబునకు నుండఁ దల్లియిల్లు
ఏపాదసముతుద నెడనెడఁ గాలూఁద
రవిహయంబులకు విశ్రామభూమి

యేమసీజమునిలు వెల్లపక్షుల కున్ని-
వ్వు నాఁగ నెగడి ఫలదళముల
నబ్బరాగమరకతాంచితైక స్తంభ
హర్మ్యసామ్యమందు నట్టివటము.

౬౧

క. ఆవటముక్రిందఁ దలిరుల
నావటముగ శయ్యదీర్చి యుండు సమస్త
త్నావరమణికోటిర
ప్థావరనిజశాసనుండు శయితం డయ్యెన్.

౬౨

ప. ఆవేశ నాతరుశాఖాంతరంబున నున్న చిరజీవి యను వృద్ధవక్షి
శ్వరుండు తనచుట్టు వచ్చి యున్నపిట్టలం జూచి మీరు దిరిగిన
వనంబుల నపూర్వంబు లేమిగంటి రని యడిగిన వానిలోఁ గుక్షిం
భరికుం డనువిహంగం బోస్వామీ నీవెఱుంగని యపూర్వంబులు
లే వట్లున్నను నొకటివింటి మవధరింపుము.

౬౩

మ. ఖగవంశోత్తమ నేడు గుంపుగ నుమకకాలంబున న్వేడ్యతో
గగనాభోగము నిండ నే మెగసి పక్షురేణివాతోద్ధతి
న్నగము ద్వాలగంబు బోయి వింధ్యముచటి న్నానాచిగంతాగతం
బగు నాత్మీయగణంబుఁ గూడి యొకపుణ్యారణ్యమధ్యంబునన్.

క. కంకాలఖండనుం డను
కంకము విహగములు గొలువఁగా నిడమిఁతా
తంకం బగుశోకాంబుధిఁ
గ్రుంకఁగ నేగితిమి వానికుంచుట దెలియన్.

౬౫

క. ఏగినఁ నాతం డశ్రులు
దోగిననయనములఁ జూపు నోపక వసులోఁ
గ్రాఁగుచునుండఁగ నేమా
పాఁ గెఱిగినభంగినోయ్యు బలికితి మతనిన్.

౬౬

క. పిట్టలము మేము నీకల
చుట్టాలము మమ్ము నేల చూడవు నీకీ
వట్టున వలవనిశోకము
పుట్టెడుకత మేమి చెప్పు పొందుపడంగన్.

౬౭

ఉ. నావుడుఁ జూచి యాతఁడు మనంబు యథాస్థితి నిల్పి యిట్లను
న్వేషును బాంధవు ల్లుగ వేదనఁ బొందఁగ నాకు నేల మీ
కీవిధిచొప్పెఱుంగఁ దగునేని వినుం డీక వింధ్యకందర
గ్రానముఁ జెంది యుండె నొకరక్కనుఁ డక్కడ నిక్కువంబుగన్

శా. ఆమాంసాశనుఁ డుక్కు పిక్కటిలఁగా నాత్మాంతికద్వాదశ
గ్రామాంతస్థుల నెల్లవారలఁ దినంగా నందఱు స్థితి మై
స్తోమం బై చని సాగి మ్రొక్కి యొకమర్త్యున్నిత్యము న్ని బహి
ర్భూమి న్నిల్పెద మారగింపుము నవాపూవాదియక్తంబుగన్.

మ. అని సంప్రార్థన చేసి యేగి నిజమర్యాదావిధిం బ్రాహ్మణ డౌ
మనుజుం గమ్మనిపిండివంటలును సన్మానంబుతోఁ దెచ్చి యు
ప్పనసేయం గని యారుచ్చుచు న్నెడలి వ్యాపాదించి తృప్తాస్తథగాఁ
దినచుండుం దనుజుండు యత్నమునఁ బత్నీయుక్తుడై నిచ్చులున్

వ. ఇట్లనునినంబును నరబలి జరగు నెల్లిటిచినంబున. ౭౦

క. మన్నిత్రుఁడైన యొక్క-ద్వి
జన్మకుమారకుని వరుస చనుదెంచిన దే
తన్మూలము నాశోకము
సన్మార్గికిఁ గలియుగమున సౌఖ్యము గలదే. ౭౧

మ. అనిన న్విస్మయ మంది మేము ఖగవర్యా నీకు నవ్విప్రబా
లునకుం జాట్టటికంబు సేకుటిన కీలుం జెప్పుమా నాపుడున్
విసరయ్యా యువకారహీనుడ భయావిప్లుండ నిర్భాగ్యజే
వనుడం జెప్పెద దీనికారణము మీవాలాయపుంబల్కులన్.

ఉ. ఏనును బిల్లులుం గలయ నెల్లెడఁ ద్రుళ్లుచు నుల్లిసిల్లుచుం
గాననభూమిలోఁ దిరుగఁగా నొకచేం చురు లొడ్డి పోయినం
గానక తూఱుచో మెడలుఁ గాళ్లును జాట్టలుగొన్న దిక్కులన్
దీనులనై కలంగి నలుదిక్కులుఁ జూచుచునున్న యత్తజీన్.

క. ఫలకుసుమసమిత్పర్లం
బుల కట చనుదెంచి మమ్ముఁ బొడఁగని కరుణా
కలిత్రుఁడయి యుక్కుమారకుఁ
డలపడిఁ బడకుండఁ ద్రెంచె నయ్యురు లెల్లన్. ౭౫

క. అతనికృప నిస్లు బ్రదికితి
క్షితి రాఁబులుఁగులకు న్నెల్ల సేవ్యుడనై విం
శతివర్షంబులు పెరిగితి
గణిసేసిన యతనికీడు గనుఁగొనవలసెన్.² ౭౬

- క. తనకుపకారము చేసిన
మనుజునకు స్నేహు గోర ముగక¹ దుఃఖం
బున కష్టపడక యుండిన
జనుని బదుకు మేకయతితిచన్నుం బోలుకా. 22
- క. రాక్షసిని జంపనోను
బక్షిని దుర్బలుడ నన్ను బ్రతినిధి గాంగకా
భక్షింపు మనిన మాంస
ప్రక్షిణతం జూచి వాడు పైబడఁ డిటుకా. 23
- చ. అనవుడు దత్తప్రికియ కుపాయము గానక చింతఁ జెందియా
తనిఁ దగ నూడించి మదిఁ దారుచు నచ్చితి మేము నావుడు
న్వని చిరజీవి పల్కె నరవిందభవుం డలికంబునందు వ్రా
సినయది తన్నునే పగులచేతఁ జరానర హూకొటికికా. 24
- క. శక్రమమునఁ బలుకఁగ విని
విక్రమభూషణుడు గొలవిప్రతాహో
స్రక్రమమున నిదింపక
శుక్రదయవేళ కెదురు చూచుచు నుండెకా. 25
- గీ. అంతభాగ్యవోదయం బైన నెలుఁగునఁ
దెరువు గానవచ్చు తెఱఁ గెఱింగి
కదలె వింధ్యగిరికి గండభేరుండాని
ఘోర మైనయడవిఁ గొంకులేక. 26
- చ. జలజల మంచునీ రొలుకఁ జల్లనిగాడ్పులు వీనఁ దారక
ల్మలమల మ్రగ్గఁ జీకటి క్రమంబున డిగ్గ విహంగసంఘము
ల్క-లకలఁ బల్కఁ దూర్పున వికాసము కెంపునఁ గూడియాడఁగా
బలబలఁ దెల్ల వాతె జనపాలకుఁ డేగువరాంతరంబునకా. 27

క. ఒకసారె యేడుతేజులు
 1వికలాంగుఁడు సూతుఁ డనలవీధి తెరువుగా
 నొకరథమునఁ చిభువనములు
 నొకనాట నె ఖిరుగునాతఁ డుదయముసేసెన్. ౪3

క. ఆసర్వత మెక్కుచు గజ
 రూపంబగు తిమిర మణచి లోహితకాంతి
 వ్యాపితుకరనఖరుండై
 దీపించె మృగేంద్రుకరణి దినమణి కణకకా. ౪౪

సీ. పూర్వనికృతి యొద్దఁ బోలుపారు గొడుగుపై
 ఖచితమా మాణిక్యకలశమనగ
 విరుధబాలురఁ గూడి వేడుకతోడ జ
 యంతఁ డాడెడి పట్టుబంతి యనంగఁ
 గ్రాచీనధూకికాఫాలభాగంబునఁ
 బెట్టిన కెంపులబొ ట్టనంగఁ
 దెలివితో నాడెడి దివసఫణీంద్రుని
 తలమీఁద నున్న రత్నం బనంగ

రక్తకాంతి మోటయ రచితరక్తాశోక
 కింశుకాగ్రగుచ్ఛనంశయంబు
 సొడుపుఁగొండమీఁదఁబొడతెంచెద్రైలోక్య
 మండనంబు భానుమండలంబు. ౪౫

క. దల నుగుదీధితి నుదయా
 చల మలగఁగ రూపబోధజననచ్చాయా
 కలితం బై యుక్కునిమం
 డల మస్పృడు రత్న దర్పణముగతి నొప్పెన్. ౪౬

సీ. ఎవ్వనియుదయ మీరేడులోకములకు
 దిక్కాలవృక్షులు దెలుపుచుండు
 నెవ్వనితేజ మగ్నియవై భవముల
 తాధారమును దానయై వెలుంగు
 నెవ్వనిమండలం బెల్లయోగీంద్రులు
 జేయుముక్షి మణిద్వారభూమి
 యెవ్వనిమూర్తి వాణీశశంకరవిష్ణు
 గూఢపూ వేదస్వరూప మంద్రు
 ఎవ్వఁ డిప్తజనుల కిప్తదర్శనమునఁ
 బాపసంచయంబుఁ బాపుచుండు
 నట్టిలోకమిత్రుఁ డైన తేజోనిధి
 కోకములకు నిరహశోక ముగాఁచె.

౪౭

మ. గిరిశృంగంబుల నైరికాకృషిని శాఖ్రేణిపైఁ బల్లినో
 త్కరలీలం గరిరాజకుంభముల మీఁద న్రక్షమాన్తాకృషి
 శరధిద్వీపములం బ్రవాళయచిఁ గాసాగంబుల న్మోణపు
 మ్మరకాంతిం నరుణాతపం బడరె దిక్కాంతాంగకాశ్మీర మై.

న. కలువలవైరి జక్కవలఁ గావఁగఁ బూనిన దాత ముష్టగం
 బులకును సాక్షి యంబరవిభూషణ మానలతాల్పువేల్పుకు
 న్వలపలికన్ను ముక్తి తలవాకిలి చీకటివీడుకోలు నా
 వెలుంగులజేడు తామరలవిందు వెలుంగుచునుండె నయ్యెడన్.

క. సంధ్యావందనవిధి యా
 వింధ్యానదిలోనఁ దీర్చి విభుఁ డనవరతా
 వంధ్యారంభుం డల్లన
 వింధ్యాదిబిలంబుఁ జేరె విప్రునిఁ గావన్.

౯౦

క. కాలుని కేళీశైలముఁ
బోలెడునచ్చోటి యస్థిపుండముఁ గని భూ
పాలుఁడు మనమున నధికకృ
పాశుం డై వశ్యభూమి బలియై నిలిచెన్. ౯౦

గీ. అంత నింతిఁ గూడి యసుర యూర్పుచు వచ్చి
యోరి పిండివంట లుజ్జగించి
నేడు నీనె వచ్చినాడ వి దేమిరా
యనుడుఁ దెలియఁబలికె మనుజవిభుఁడు. ౯౧

క. ఓరాక్షస నే నొక్కని
బారికినై యడ్డువడితిఁ బగదేశిఁ బ్రియా
హారముగ మెనవు పక్వా
హారంబులు వెనుకవచ్చునంతకు నన్నున్. ౯౨

మ. అనినం ఇత్తములోన దానవుఁడు చోద్యం బందుచు స్నీదుపూ
నినసత్కార్యము నెల్లు మెచ్చితిఁ జూచి నీకిట్లు మెద్దేని వే
డిన నే నిచ్చెన నావుడుం గదాదృష్టిం గల్గ నీక్షించి య
జ్ఞనాథుండు పరోపకారకరణోత్సాహంబుతో ని ట్లనున్.

క. ఇప్పుడు నీ వాడినయది
తప్పకుమీ తఱచుగాఁగ దానవులకడం
దప్పలు గలవని పెగ్గలు
చెప్పుచు రొకచోట సత్యశీలము లేదే. ౯౩

చ. నయమునఁ బూర్వదేవతలు నాఁగఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కె రాక్షసా
న్వయము జగంబులో నసురవంశవిభూషణ¹మీపు నీవచో
నియమునుఁ దప్పనేరుతు నె నీదుకళత్రము సాక్షి గాఁగ నా
ప్రియమునునీవునుం బ్రియముపెంపునఁ జేయుము² నిన్ను వేడెదన్

1. శరోమణివీపు. 2. నీడనప్రియముపెంపును జేయర.

క. దనుజేంద్ర నేడు మొదలుగ
మనుజానారంబు గొనుట మానుము కృపతో
జనులకుఁ బ్రിയ మొనఁగుచు నీ
వనమున నెలకొనుము వింధ్యవాసిని కెనయై. ౯౭

గీ. అనుడు నవ్వరమిచ్చెద నని తలంచి
ముదితహృదయుఁడై తనయింటి నొముఁజూచి
యితనిసరిపోల్చి నెవ్వరి నెన్న నచ్చు
వనిత యీతఁడు జీమూతవాహుమీతై. ౯౮

వ. అనిన నా రాక్షసి విఠూహులంబుల ని స్లిసయై. ౯౯

—: జీమూతవాహనుఁడగు శ్రము. :—

క. జీమూతవాహుఁ డెప్పుం
డేమి ఘనత¹ చేసి వెలసె నిక్కఱఁ దెలియం
గా మనుజాంతక చెప్పము
నా మనమున హర్ష నల్లి నాబుకొనంగన్. ౧౦౦

వ. అనుడు న ద్దనుజుండు పుణ్యపురుషుని యెవరం² బుణ్యపురుష
తీర్తనం బుచితంబని యి స్లిసయై. ౧౦౧

సీ. ప్రా లేయగిరిమీఁద భానుబింబవృత్తి
మణిమయప్రాకారమహిమతో³డే
దిరమైన కాంచనపురములో జీమూత
కేతుండు నాఁగ విఖ్యాతయగుండు
ఖచరవల్లభుఁ డొక కనకనతీసంక్షుఁ
బరఁగెడుకన్యకఁ బరిణయించి
ప్రీతిసంధిల్లి జీమూతవాహుం డనఁ
దగునట్టి పుత్రరత్నంబుఁ బడసి

రాజ్యలక్ష్మిచేతఁ బూజ్యుఁడై కడపట
వాదకమున భోగవాంఛ వదలి
నిజపదమునఁ బుత్రు నిలిపి నీతులుసెప్పి
వనితఁ గూడి యేగె ననమునకును.

౧౦౨

క. జీవహృత వాహనుండు మ
హానుహిమాగుండలుండు యాచకజనచిం
తామణి శరణాగతు
క్షామణి ఖచరేంద్రకులశిఖామణి యయ్యెన్.

౧౦౩

క. పితృదత్త మైన కప్ప
క్షిప్తిమ మస్థలకు నొగగి చిక్కిన ధనసం
హారే దనబంటుకుఁ బ్రజలకు
హితులకుఁ దగ నిచ్చె రిపుల కెడ రిది యనంగన్.

౧౦౪

గీ. పురముఁ గొనఁ దలంచు నరులఁ జంపఁగఁబూని
జీవహింస కోడి చింతనొంది
తల్లిదండ్రు లున్న దగుఁగాక యిదియేల
యనుచు గురులజాడ నుగఁ దలచె.

౧౦౫

వ. తలఁచి సఖుం డైన మధుకరుం గూర్చుకొని యరిగి త జ్జననీజన
కులం గని నాప్తాంగంబుగాఁ బ్రణమిల్లిన వారలు సంతుష్టాంత
రంగులై యుండం జేరి.

౧౦౬

క. తత్పదసంకప సేవా
తత్పరమతి విరులుఁ బండ్లుఁ దాఁ జెచ్చుచు నా
సత్పురుషుండు మలయమహీ
భృతాపర్వమునం జరించె బిత్తభక్తుఁ డనన్.

౧౦౭

మ. ఒకనాఁ డిష్టసఖుండుఁ దాను ఫలపుష్పిపాన్దవాసక్తితో
వికచాంభోజసరోవరంబుల నవావిర్భూతచూతాది జా
లకజాలంబుల రాజకీరమదరోలంబొగ్ర నుష్పంబులం
బ్రకట శ్రీగుణగణ్యకూ నొక తిపోగణ్యంబు సోస్తేరగఁ. ౧౦౪

క. ముందఱ గౌరీమందిర
మందారనవార విందచూకంనలతో
కుందమకరందబిందు
స్పందానందనుఁడు మందపవనుఁడు వీచెఁ. ౧౦౬

వ. అంతఁ దదాగతకుసుమామోచ వాహినీ ముఖ్యసమీరాప్యాయన
శరీరాయా సాపహుంభః. ౧౧౦

క. ఎడఁగి కూగిమిత్రో న
య్యెడఁ బుత్రికీ నీడ యైన హిమశైలము కై
వడి బెడఁ గడరెడు పరికపు
గుడి బొడఁగని యస్థిమారకుం డగుచేరెఁ. ౧౧౧

క. అంగనమున నభ్యంతర
సంగీతాకర్ణనమునఁ జలియింపక వే
క్ష్యం గనపు మేయకున్నకు
రంగంబులఁ జూచె నంగంగం బాగన్. ౧౧౨

వ. చూచి తత్సంగీత ప్రసంగసాంగత్యకారణం బగు జాణం జూతము
ర మ్మని యిష్టసఖుం డైన మధుకరుం గూడి శృంగారంబుఁ దూటి.

సీ. చిన్ని చన్నులమీఁదఁ జేర్చినవీణియఁ
చేదోడుగా శ్రుతిస్థితులఁ దీర్చి
సరిగమపథను లన్నప్తస్వరంబుల
గమకంబు లయవిభేదముల నెఱపి

నాదామృతంబున ననిచినక్రియఁ

దంత్రుఁ బెనఁగొని నఖకాంతి గొనలుసాఁగ

రాగకదంబంబు రంజిల్లఁ జేయుచు

నాలసి వీనుల కమృత మొసఁగ

గానరసవశమునఁ గనుఁగవ మోడ్చుచు

బోటిఁగూడి వాణిబోటిఁ బోలె

గౌరిఁ బాడుచున్న కన్యకారత్నంబుఁ

జూచె నచట బాలభేదరుండు.

౧౧౪

వ. అంతఁ దదీయలావణ్యమధుమత్తనయనమధుకరుం డై మధుకరు
నితో ని స్థినియె.

౧౧౫

క. ననితారత్నము నవయూ

వనయై పొదరింట నున్నవనలక్ష్మి క్రియన్

దొన నున్న మరునిబాణం

బన నున్నది యచట మోహనాకృతితోడఁ.

౧౧౬

సీ. ఇది దేవకామిని యేని నిండుని వేయుఁగ

న్నులు సఫలము ల్లాక యున్నె

యిది నాగకన్యక యేనిఁ బాతాళంబు

సోముఁడు లేఁ డని శూన్య మగునె

యిది భేదరాంగన యేని మాజాతికిఁ

బ్రభయక్కుఁ చెఱకునఁ బండుగాదె

యిది సిద్ధబాలిక యేని లోకంబులో

సిద్ధకులంబు ప్రసిద్ధిఁ గనదె .

యిది వనాంతలక్ష్మి¹ యేని వనం బెల్లఁ

బల్లివింపకున్న యెల్లయపుడు

నిది సుధాంశురేఖ యేని యీగుడి నున్న

శిలలు చంద్రకాంతశిలలు గానె.

౧౧౭

క. పరసతులను దల్లులఁగాఁ
బరికించెడు నాకు దీనిపైఁ జిత్తిం బి
నెరవునఁ దగిలెనొ యిది కృత
పరిణయ గాకుండఁబోలుఁ బరికింపునమా. ౧౧౮

వ. అని యంతకుమున్న నిజదర్శనంబునఁ బ్రాణానలోకసంబునం
గరంగు చంద్రకాంతంబు క్రియఁ జిత్తింబు గరంగి మేను ఘర్మ
జలంబులు మణిగణభూషణంబులుగా లజ్జారాగసిమిగ్న ధైయ కను
బేటంబున గాటం బగునారాటంబునఁ దుంటువిల్లుండఁ మూనంబు
వేటాడ¹ బోటి పూఁబాద మాట సారం దలంచునడ వసంతా
నుగమ్యమానుం డగు మీనకేనును భాతి డట్లటి టూలీలావతి
నీ వెవ్వరిదాన వీశావీగేహంబున కనుగుడేరం గారణం బేమి
నావుడు విని చతురిక యను తత్సాని లేచి బాలాకుఁ బ్రాశస్త్యంబు
గలదె యేను విన్నవించెద ననధరింపుడు. ౧౧౯

క. వసుమతిఁ బరఁగిన మిత్ర
వసుసోదరి సిద్ధవంశ వసు డగు విశ్వా
వసుసుత మలయవతి విభా
వసునిభుండగువసుని వేడవచ్చిన దిటకన్. ౧౨౦

వ. అనిన నస్య.మారుండు నామాట తప్ప నిది కన్యక యగుట వింగివే
యనుడు న వ్త్తఘకరుండు డైవయోగమ్మున సమాన వయో
రూపంబులు గలనధూవరు లిట్లు గూడుదురే యని- ౧౨౧

క. వనరుహగర్భుని నేమి
ననురూపసునస్తుయోగ మగపడదు జగం
బున మీబోంట్లకు నగపడు
గనకము రత్నమ్ము గూడుకై వడి నొకచోన్. ౧౨౨

వ. అని చతురికం జూచి నిజసఖుని దెసం జూపి. ౧౨౩

క. జీమూతకేతుసుతుఁ డరి
జీమూతసమీరణుండు చి త్తజనిభుఁ డౌ
జీమూతవాహుఁ డీతఁడు
జీమూతస్థిరుఁడు ఖచర శేఖరుఁడు చుమీ. ౧౨౪

క. అనవుడు నది మలయవతిం
గనుఁగొని యిది గౌరికరుణఁ గలిగెం జెలియా
మును 'విందు మితఁడు రూపసి
యనఁఁడు వరియింపు మితని నతిమోదమునన్. ౧౨౫

ఉ. నావుడుఁ గన్యకామణి మనంబునఁ గూరిమి నాబుకొల్పి నా
భావజుబాణము ల్మృగులఁ బజ్జఁ జరించినఁ దత్పరాగమో
నావిలసిల్లి లేజెమట నవ్యముగాఁ గుచనీమఁ దోఁప ల
జ్ఞాననతాస్య యై నిజవయస్యకు నుత్తర మీక యుండినన్.

ప. చతురిక మఱియు నొత్తి పలుకునప్పడు. ౧౨౬

సీ. జనని పుత్రైంచిన సఖ వచ్చి పిల్చిన
నిక నుండరా దని యిచ్చఁ దలఁచి
పోయినఁ బ్రియుఁ డెట పోవునో యని నిల్చి
తడసినఁ గోపించుఁ దల్లియనుచుఁ
గదలి వేదన మది బాదలఁగా నేటికి
నెదురీదుచాట్టున నింటి కేగి
బలవంత మైన యావలవంత మదిలోన
వేగుచు నొకచోట వెచ్చనూర్చు
చున్నఁ జూచిచెలియలొయ్యనఁజనుదెంచి
హృదయతాపమెఱిగి మదిఁగలంగి
చంద్రకాంతవేది శయ్యతలంబుపైఁ
జేర్చి శిశిరవిధులు సేయునపుడు. ౧౨౭

- క. పుష్పాడియుఁ బువ్వుఁ దేనెయుఁ
గవ్వగమును జందనంబుఁ గలసిన పన్నీ
రప్పలఁతుకపైఁ జిలికిన
నిప్పుపయిం జిలికినట్టి నెయ్యిం బోలెన్. ౧౨౯
- సీ. కుప్పలు గొనఁజల్లుపుష్పాడియెనుపుగాఁ
బారిఁబారివినహాగ్నిఁ బొగుఁతొచ్చె¹
ఘనసాగమిళితచందనపంక మురమునఁ
దొడిఁదొడి నెఱియలు విడిచి చిటిలె
సెజ్జపైఁ బఱచిన చెంగల్వ రేకులు
సుక్కిమై సోకినఁ జూమ్మయ్యె
విసనకట్టలు చేసి వినరుచో నావులఁ
గదలీదళంబులు గ్రాఁగి ముఱిగె
మోవికెంపు డిందె ముత్తియంబులు గండఁ
గంకణముల లక్క కరఁగిపాఱె
జలువమందు లెల్లఁ జెలువ మందఁగఁజీయ
నెడఁదమదనతాప మినుమడించె. ౧౩౦
- క. కలకలఁ బలికెడు చిలుకల
కలకలములుఁ గోకిలముల కలరవములు నా
కులపఱుప నళికులంబులు
నులుకఁగ నయనముల జలము లొలికెం జెలికి. ౧౩౧
- ప. ఇల్లు పెచ్చగిల్లిన² పచ్చనిల్లుపెచ్చ సెచ్చ నచ్చలిం జూచి కలంగి
వ్రబలదర్పితం డగు నాదర్పకుని దూఱం దలంచి చతుర డై చతు
రిక యి ట్లనియె. ౧౩౨

1. విరవిర విరహాగ్ని విరయఁతొచ్చె. 2. విచ్చగిల్లిన-పెచ్చుపరిగిన.

మ. అభిలారా యలికుంతలం జెలిమితో నానంద మందింపుడి
చిలుకా చిల్కలకొల్కి నేవక సఖిస్నేహంబు వాటింపుమీ
వలరాజా వలవంత మాన్పుచు పికద్వంద్వంబ యీద్వంద్వముం
గణయం గోరుము మారుతా మరలుమీ కన్నంత నిక్కన్నియక.

న. అనునప్పు డక్కుమారభేదరున్కై న యత్తాపమునకుం దాప యగు
నానిభేదకుం డాదిత్యుండు కాంతి సడలినట్టు దిరిగి చని ఘనపుష్ప
రాశిశల్పంబునం దనమేను సేర్చిన. ౧౩౫

క. బడనిధి నెలువడి యెక్కుగ
బొడమెడు కరణములు శిఖలపోలికి నిగుడం
గడంగి యుడురాజు విరహుల
బడబాస మనంగ నుదయసర్వతి మెక్కెక ౧౩౬

గీ. అంత జగమునిండ నచ్చనెన్నెల పర్వ
నంచులోని వేడిగ గంది కుంది
కాంగ బెట్టినయుదకంబులో పల నున్న
మీనునోలె బాల మిడుకజొచ్చె. ౧౩౭

న. ఇ స్థిధికపరితాపంబునం బురపురం బొక్కుచున్న కన్నీయం జూచి
కళివళించి చెలులు మెట్టిన నెత్తుకొని చని గురునెందపందిరిక్రింద
నరవిందశల్పంబుపై నిడి దైనం బేమి దలంచునో యని దానిమేని
కట్టావులం గ్రాగిన తమ్ము సవరించుకొనుచు. ౧౩౮

క. తను వంట నోడి వనజా
ననకును జీమంతిపువ్వునం గొని వన్నీ
రెనయ మెయి బూయుచో గ్రా
గినపెనమున నాలుకు నూనె క్రియఁ జూయికొట్టెక. 1 ౧౩౯

క. అస్త్రాకంబుగ నత్తా
 శస్త్రని కుచమండలమున లలనలచే ని
 న్యస్త మగుచందనము సన
 కస్తూరీ లేపనంబుకై నడిచి దోచెన్. ౧౪౦

న. అవి యన్నియుం జూచి డగ్గఱ బెద్దలి నెఱుగిక న్న్యాయనిష్ఠురొ
 క్తులఁ జంద్రు నుద్దేశించి. ౧౪౧

క. ఉడురాజ నీవు పొడిచిన
 జడనిధి యునుకెక్కి నెక్కసంబునఁ బొంతున్
 బడబాగ్ని మీఱి నావుడు
 బడఁతుక నీవేడిఁ జిమిడినడ కెట్లుండున్. ౧౪౨

క. హరిణాక్షి చూడ్కఁ గన్నుల
 సిరిగోల్పడి యిట్టి నిన్నుఁ జేరిన నీ వీ
 తరుణిఁ దెగఁజూడఁ బోలుదు
 పరికింపఁగ నెపుడుఁ బక్షిపాణివి గావే. ౧౪౩

మ. అమృతాంభోనిధి జన్మభూమి సురభూజ్జరావతశ్రీసుధా
 ప్రముఖంబు ల్గు తోడఁబుట్టుగు లుమాప్రాణేశుజూటంబు గే
 హము బింబం బమృతం బనంగ జగదాస్థానంబుగా నిన్నుఁ జూ
 తుము నీవేడిమి కాలకూటమునకుం దోఁబుట్టు నయ్యెంగదా.¹

గీ. నాఁడు నేడు నీకు నాఁడుదోఁబుట్టువు
 లేదె కరుణ లేదు లేక మైనఁ
 బొలఁతి మొగముతోడి పొడైనఁ బరికించి
 చల్ల సేయుమయ్య చందమామ. ౧౪౪

న. అని వేడుకొని మలయవళిం జూచి. ౧౪౫

1. దోఁబుట్టువొటంబు - వొటంగదా.

సీ. పనిత సీకన్ను లొయ్యన విచ్చి చూడవే
 మారుబాణము లరు దేరనోడు
 నబలా మావీనుల కమ్మతంబు చిలుకఁగాఁ
 బలుకవే చిలుకలు పలుకనోడుఁ
 గోమలీ సీదు ముంగురులు పాటింపవే
 తేటిదాఁటులు కొంత దాఁటనోడు
 ధవళాక్షి నీముఖదర్పణం బెత్తవే
 సోముఁడు సీదెనఁ జూడనోడుఁ

బడఁతి మమ్ముఁ దగినపనిఁ బంపజీరవే
 కోకిలంబు లిచటఁ గూయనోడు
 మగువ చల్ల నూర్పు నిగిడింపవే యిందు
 మలయమాగుతంబు మలయనోడు.

౧౪౭

వ. అని ధైర్యంబు పట్టుకొల్పిన నమ్ముద్రియ తనవేదన దీటు తెఱుం
 గు చెప్పంబూని ప్రీడావళంబున నోడి మారుప్రేరణం దవులు
 కొని చెలిం జూచి.

౧౪౮

క. ప్రథమముననుండి చిత్త
 న్యథ యెఱుఁగుదు ప్రాణసఖి వలనై నమనో
 రథ మొనగూర్చక యీను
 న్మధుబారికిఁ ద్రోవ నీకు నాయం బగునే.

౧౪౯

క. గణిపనికిఁ దోడుపడి యో
 చతురిక నెను నెంట మందు చల్లుచు నన్నున్
 బలిమాలించెద వకటా
 హితులుం బగవారిఁ గూడి రే మనవచ్చున్.

౧౫౦

వ. అనిన నోయమ్మ నీ నమ్మనంబున నింత యుమ్మలికం బేల నమ్మ
 మతనిం దెచ్చెద నూజుడు మని చతురిక మనోహరిక యను

సఖం జూచి యీచేడియ గౌరీధామంబున తీమూతకేతు కుమారు
నుకుమారుం జూచి వలచినయని యని మనరాజున కెఱింగించుట
విచారం బగునే. ౧౫౧

క. చెప్పినఁ బలి గోపించును
జెప్పకయుండినను బొల చిక్కెడు మనసుం
దప్పలు దొలఁగునుచాయము
చొప్పడు నేదేని బ్రదుకు¹ యాడఁగ వలయున్. ౧౫౨

క. అని తలపోయుచు నుండఁగ
ననజంబులు వెలయఁ గుమిడినసములు పొందుం
గనుకని చీకటి పాలియఁగఁ
దనరుచి దివిగలయఁ బొలయఁ దపనుడు పొడిచెన్.²

సీ. ఆవేశఁ జతురిక యనుభవఁ బ్రాణంబు
నిలుపంగఁబూని యీ నెలఁత చీక
యిష్టనిఁ గూర్చెడ నేతెమ్ము గౌరిని
వాసమ్ముకడ కని యాసగొలిపి
కొని పని మాధవీకుంబంబులొసలఁ
జల్లని పల్లవశయ్య నునిచి
వగవకు జీమూతవాచానుం దెచ్చెడ
నని నాలు గడుగులు నడచునంత

నెదుగ మదనుచేత హృదయసంతాపంబు
పొదలఁబువ్వుబొదల నెడలఁబూని
సంగడినిఁ గూడి యంగనఁ దలఁచుచుఁ
బలవరించు నతనివలుకు వినియె. ౧౫౩

1. చొప్పడు నేడినిబ్రదుకు చి. మా. తప్పదుయేననియైనను ముప్పపుమనకేమియైన
మోసమవచ్చున్. 2. క. మనవిజయియేపు తొలఁగఁ....తనరుచి దివిగలయ వాతవననుడు
పొడిచెన్.

వ. అది యె స్లిన్నను.

౧౫౫

ఉ. మారుని మోహనాస్త్రము, సమస్తవిలాసవిహారభూమి, శృం
గాగరసంబు తేట, తోలుకారుమెఱుంగులపుట్టినిల్లు, సం
సారసుఖంబు లే మొలక, చక్కదనంబులప్రోక కాకబం
గారము చేగ, యాతరుణి కన్నులపండువ గాదె చూచినా. ౧౫౬

క. నెఱిచెడి యింటికి జనునా

తెఱి మొగమున కెగయు తేఱిదాటునకై తా

జెఱికడఁ బెడమఱి చూచినఁ

జూకుననా నెఱునునాఁటెఱా పెనుదూపై. ¹

౧౫౭

వ. తన్నూలంబుగా మన్మథుండు కాణవిరహితుండయ్యె నని తద
నంతెంబ. ²

౧౫౮

క. మననుని యేనమ్మలు నా

స్నానయొగ్నిని భస్మమయ్యె నిదిమొదలుగ నీ

పదనాలుగులోకములును

బ్రహ్మకు గదా నీనిచేతిబాధకు వెల్లియె.

౧౫౯

క. మధుకర సన్నుఖసంకజ

మధుకరభావమున మిగుల మత్తిల్లి సుధా

మధుర మగు నొనధూమణి

యధరము నివిచూడఁ గలుగునా యిఁకనాకు. ¹

౧౬౦

వ. అట్టిబోటి కూటమిలేక మదిం గంది కుంది బ్రతుకుకంటెఁ బ్రా
ణంబులు దొఱుంగుట మే లనిన మధుకరుం డోకుమారకంఠీరవ
యింతలో ధీరశృంబు విడుతురే నాపుడు నభిమానించి. ౧౬౧

1. నె. నకనాటంజూపె మన్ననంజడచూపై. ఉఱికునఁ బెడమరిచూచిన, నెఱవఱి
జేరిననాగనె 2. తన్నూలంబుగాఁ బెడమఱిచూచిన మన్మథుండు తెగఁజూచుట లోకోపకా
రంబయ్యె.

- క. పూచినరసాలభూజముఁ
జూచితఁ జంద్రాతపమ్ముఁ జొచ్చితి నిన్నకొ
నీచేతికదలిదళముల
వీచోపులగాలినుంటి వీగుఁడఁ గానే. ౧౬౨
- వ. అనునెడం జతురిక డగ్గటి తనచెలి వల పెఱింగింపం బూని.
- క. వీరుఁడవు మేరుభూధర
ధీరుఁడ వత్యంతదానదీక్షాజితమం
దారుఁడవు భూరికరుణో
దారుఁడ వయితేని బాల దయఁ జూడుమికకా. ౧౬౪
- వ. అని మఱియును.¹ ౧౬౫
- క. మలయాచలసానువుపై
మలయుచుఁ జనుదేర గౌరిమంనిరమున ని
ర్మలయశుఁడ నైన నిను మా
మలయపతీకన్య చూచె మానముదూలకా. ౧౬౬
- క. అది మొదలుగ మరునమ్ములఁ
జెదరినదైర్యమునఁ జేయి చెక్కిట నిడి స
మృద ముడిగి మనము నీపై
గదియించును జూడ్కి బాష్పకణములుదొరంగకా. ౧౬౭
- క. భావజనిభుఁ డగు నాతని
భావంబునఁ గూర్చి నిలిపి పరిరంభణ సం
భావన నుఖ మొనగూర్చెడు
దైవము నాపాలఁ గలుగదా యని తలఁచుకా. ౧౬౮

- క. అనిమేషంబునఁ బ్రయునిం
గనుఁగొనఁగాఁగోరుకన్నఁగవ కడ్డము వ
చ్చినఁ దనుఁ గోపించు నొక్కో
యని కన్నలఁ జేర నిద్ర యలుకుచునుండున్. ౧౬౯
- క. విను గడు సన్నం బగునీ
మనముఁ బ్రవేశింప నిదియ మత మగు నని డ
స్సెనొకాక యనఁగ నంగన
తనతనువునఁ దనుపు లేక తనునైయుండున్. ౧౭౦
- క. సారసములు సారసములు
హారంబులు కంటకప్రహారంబులు క
ర్పూరము విషపూరము శృం
గారము బంగార మయ్యె గామినిమదికిన్. ౧౭౧
- క. నేనుం దానును నొక్కటి
గా నుండఁగ నొరునిఁ దగిలెఁగా యనుచు నుదా
సీనంబు వీడుకోలుగ
మానినికిన్ లజ్జ దలఁగె మరు జేటమునన్. ౧౭౨
- క. పలికె బొడనూపె బ్రయుడదె
పిలిచె ననుం గీనచంద్రపికమాలయెడ పా
గ్విలసనరవములుఁ బలుకులు
మొనఁ తేరఁగ సంభ్రమించు మ్రొక్కును లేచున్. ౧౭౩
- క. మోహమున మన్మథానల
దాహముపెల్లెఱుగ లేక తనప్రాణంబుల్
దేహమునఁ గలుగుటకు సం
దేహముగాఁ జెయ్యుటడిగి దగ్గిమొగుడున్. ౧౭౪

క. సతి విడిచిన ప్రాణంబులు
పతి నిలువంగ నుండె నేగఁ బాడియె యతఁడీ
యతివ డిగివిడిచి తలఁగిన
సతి వేగమ తలఁగి పోద మని యున్న పని. ౧౭౫

క. భేదరవంశవిభూషణ
యేవోట వసిం పలేక యెన్నఁబయన నై
నాచెల్లిప్రాణంబులు నినుఁ
జూచిన తావుననయెదురుచూచుచు నుండున్.¹ ౧౭౬

మ. అని చెప్పంగ లతాగ్రహంబుకడఁ బ్రాణాధీశుచే నేడు మ
న్నన లే దిం కిట నెన్ని జన్మములకైనన్ భర్త జీమూతవా
హనుఁ డౌగాత మటంచుఁ దీరఁగెయిరిలో నాబాలకంఠంబుఁ దూ
ర్చిన లోకాంబిక యై యంబిక కృపం జేస్త్రై తా నీ స్త్రీనున్.

క. హృద్యాకారిణి యీమర
ఱోద్యోగం బుడుగు బాలుఁ డున్నెముఁడు యశో
నిద్యోతితుఁ డనికాయువు
విద్యాధరచక్రవర్తి విభుఁ డౌనీకున్. ౧౭౭

వ. అనిన ననుమానించునెడ నచ్చఱురికయు వియచ్చరకుమారుం
డునుం బఱతెంచి కంఠంబున నున్న లతాపాశం బూడ్చి భుజల
తాపాశంబిడి యింత తెంపు నేయుదురే యే మిదె వచ్చుచున్న
వార మని బుడ్డగించిన నుజ్జీబివిష వగు నజ్జీటిలజ్జామజ్జదననతా
ననాబ్జ యై పులకించి గురుని యనుమతి లేమిం గొందలఁచు నెడ
మనోహారిణి యనుసఖ వచ్చి గోరిప్రసాదవిభవం బిట్టిదిగ దే యని.

గీ. అమ్మ నీవు గోరిన్లు మీతండ్రియు
నిశని కిచ్చెద నని యెఱుంగజెప్పె
మీఁకుఁ బెండ్లి నేయ మిత్రావనువునకు
నానతిచ్చె నటకు నరుగుదెమ్ము.

౧౮౦

గీ. అన్నమాటఁ బొంగి కన్నులఁ బ్రయుసికె
గన్నె మొక్కి యేగె నన్నకడకుఁ
జిల్ల ముల్లసిల్ల జీమూతవాహనుం
డాత్మగురులకడకు నరుగుదెంచె.

౧౮౧

వ. తదనంతరంబున మిత్రావనుండు జీమూత కేతుం డున్న కడకు వచ్చి
యప్పగూవరుల పరస్పరానురాగం బెఱుకపడం జెప్పి ప్రార్థించి
తదనుచును వివాహవేళ నిశ్చయించి నానాగరనివాసు లైన
కిన్నరకంపురుష గరుడగంధర్వ సిద్ధసాధ్య విద్యాధరులం గూర్చి
యుభయవర్గంబులుగా నేర్చి సకలశృంగారాభి రామంబుగా నొన
గ్చిన కళ్యాణమండపంబున నున్ననురేంద్రాదిసురులు వధూవరు
లం జూచి గద్యశులవయోరూపలావణ్యంబులు గల మిథునంబుం
గూర్చుటకుం బితామహునిం గొనియాడుచుండ.

౧౮౨

సీ. అప్పుగఁజ్రీలుకళ్యాణగానంబులు
తెఱఁ గొప్పఁ బాడఁగా దివ్యమునులు
ప్రకటించి మంగళాష్టకములు చమవంగ
రత్నములుం దలఁ బ్రాలుగాఁగ¹
నగ్ని దేవుండు ప్రత్యక్షుడై సాక్షిగాఁ
దగ బ్రహ్మమునులు మంత్రములు సెప్ప
నిర్జరకాంతలు వివ్యాభులిడఁగల్గు
వృక్షంబు లొగిఁ బుష్పవృక్షి గురియ

1. చేతనంబ్రాలుగాఁగ. 2. వాసుకిసుతునివివాహంవఁగా. నిర్జరకాంతని నివసించఁగా.

సురలు పరిణమింప సురమందుభులు మ్రోయ
నారదుండు దీనెనలుగఁ బాడ
విశ్వమెల్లఁ బొగడ విశ్వావసునికూతుఁ
బరిణయించె ఖచరవరసుతుండు.

౧౮౩

గీ. పరిణయోత్సవంబు జరిపి సిద్ధనిభుండు
గారవమున నెల్లవారి ననిపె
స్త్రీసమేతుఁడైన జీమూతివాహుండు
గురుపదాంబుడములు గోరి చనియె.

౧౮౪

క. జనకుని యనుమతిఁ గతిపయ
దినములు రతితంత్రగతులఁ దేలుచు ననితి
జనతానురాగుఁడై చం
దనగిరిపై నతఁడు మనము దనియఁ సుఖంచెక.

౧౮౫

ఉ. అంతట నొక్కనాఁడు ప్రణయాన్వితఁడౌ తమబావఁ గూడి ప
ర్యంతవనాంతభూమిఁ గలయం జరియించుచు వింతకాంక్షి న
త్యంతసముజ్జ్వలం బయిన యస్థిసమూహముఁ గొనిచి పర్వత
ప్రాంతమున నృగన్ధ, ననిభం బది యేటిది బాస నాపుడుక.

వ. అతం డిట్లనియె.

౧౮౬

క. పక్షింద్రుండు పక్షానిఁ
విష్టిస్తంభైన జనిధి వేటాడి మహా
చక్షుశ్రవముల నిత్యము
భక్షించుచునుండుఁ దొంటిపగ మొదలాఱక.

౧౮౭

క. ఆగరుడికి నెఱచి మహా
నాగేంద్రుండు వచ్చి యనుదినము నొకపాము
న్నగుంటికడకు నేనై
వేగమె పుత్తైతు నింక వేటాడకుమి.

౧౮౮

ఉ. దుర్భరపక్షపాతహతిఁ దోయధి పాయలుగాఁగ నచ్చు నీ
యార్భాట మెల్లెడ న్విని భయంబున సందు భుజంగమాంగనా
గర్భము లెల్ల నూడిపడఁగా నిది నీధనహాని¹గావునఁ
నిర్భయవృత్తినుండఁ గరుణింపుము నీకుఁ బ్రయాసమేరికె.

మ. అని ప్రార్థించి యహింద్రుఁ డేగి దినమర్యాద² ఫణిం బంపఁగా
వినతాపుత్రుఁడుఁ దిండు నుండు నని భావింప న్మతాసంఖ్యముల్
విను మాతెల్పు తదధిక్మాటము జగద్విఖ్యాత మీతాక్షి న
న్న మిచ్చో మననంబున న్నిలువ యుక్తంబౌన లోకోత్తమా.

గీ. అనుచు దానశూరుఁ డగువానిమది నొండు
పుట్టికుండ మరలి పోద మనుచుఁ
బిలుచునంతఁ దండ్రీ పిలువఁ బుత్రైంచినఁ
బాసపోయె సిన్ధపతినుతుండు.

౧౯౨

గీ. అంత నక్కుమారుఁ డహరాజు మది దూటి
గరుడువలన నుగమరణములకు
మూఁగు మయ్యె దాన నేలికతన మెద్ది
యేని పెన్పితన మదేటితగవు.²

౧౯౩

క. అకటా నాగేంద్రుఁడు న్రు
క్కక విహ్వలు రెండువేలు గలుగఁగ నొకనా
లుకన్నెనఁ దన్నుఁ దిని స
ర్పకులము రక్షింపు మనుచుఁ బలుకం దగదే.

౧౯౪

సీ. అని కరుణాకరుండై యేగుచో నొక్క
వృద్ధకామిని పుత్రునెనుకఁ దగిలి
హాశంఖమాడ పంశాధార యోయన్న
నీచిన్ని మో మెందుఁ జూచుదాన

పక్షినాయకుబారిఁ బడఁచోచి యే న్నెప్పు
నిలుతుఁ బ్రాణంబుతో నీవు గనుగ
బంధువు బంధుఁ బగట కొప్పించిరి
యింకిట నీకు చిక్కెన్న గయ్య

యనుచుఁ బలవరింపఁ గనుఁగొని యిది దాని
జననిఁగా నెఱింగి మనుషఁబూని
వీనిఁ గాచువాడ నెఱవఁడు నోయమ్మ
యనిన గరుఁడుఁ డనుచు నబల బెగడి.

౧౯౫

క. పైచీరఁ గొడుకుఁ గప్పినఁ
జూచి యతిం డేను వినతసుతుఁడఁగా నే
భేదరకులజుడ నీసుతుఁ
గాచెద బెగ డుడుగు నన్న గుండనిశ్చయ.

౧౯౬

వ. అనిన బెగ డుడిగి యప్పడఁగి యిమ్మాట యింక నొకమాటాడుఁ
డనిన నతండు నవ్వి.

౧౯౭

క. నేలయు నుదకముఁ దేసము
గాలియు నాకసము నెఱుంగఁ గాచితి నాకే
కో లిదె రెం డాడఁగ నా
నాలుక మీకులమునారి నాలుక లగునో ?

౧౯౮

ఉ. మేరువు సంచలించిన నమీగుఁడు నిల్చిన భూమి గ్రుంగినఁ
దారక లెల్ల డుల్లిన సుధాకరుఁ డగ్నికణంబు లొల్కిన
న్వారిధి లింకిన న్నభము వ్రాలిన భానుఁడు వల్లనైన నం
భోరుహసూతి దప్పినను బొందుచునే మునుపాడి క్రమ్మఱక.

ఉ. నాపుడు నాగకాంత కరుణాకర యోధుచరేంద్ర నాసుతుం
గావఁగఁ బూని వచ్చితివి కన్నతనూజనికంటె నీయెడ
భావము సార్ద్రమైన యది పన్నగవైరికి నిమ్మ నిచ్చి యే
త్రోవల నేగుదుక బ్రదుకు త్రోవ విచారము లేదు నా కింక

గీ. అన్న నీకు నశించిరామువు గావుత
మన్న శింఖచూడుఁ డతనిఁ జూచి
కరముఁ డోద్యమంది కరములు మొగిడించి
విన్నదనములేక విన్నవించె. ౨౦౦

క. పసుధఁ గొఱగాని కడుఁగొ
లసులము పులుకాసిపురులము¹ మాకై నీ
చుసుపులఁ బగఱకు నొసఁగుట
కసపునకై రన్న మమ్మఁ గడఁగుట గాడే. ౨౦౧

శా. సంసారాబిలోపలం గొల్పు మత్సమాన్యముల్ వ్యర్థముల్
హింసామూలము లైన జంతువు లసంఖ్యేయంబు లోభేదగో
త్తంసా నీకెనఁదైనవాని గలరే ధర్మాధికు ల్వంచలో
హంసానీకము లేనగాక బకభేకాఘంబు లేకుండునే. ౨౦2

క. మావంశివారి నూర్పురఁ
గావఁగఁ జాలుదువు నీ వొకనిఁ గాచుటకు
జీవం బిచ్చిన నాస్తల
లేకెరవున బ్రదుకవచ్చు నెడలైన యెడక. ౨౦౪

క. మానులమువాచు విడిచిరి
నీ కీకృపనీయనో నీచుట్టుమనే
లోకమునఁ జూచునగడఁగ
నీకొంతను ముసలిఁ గావు మింతియి చాలుక. ౨౦౫

చ. అనవుడు భేదరేంద్ర సుతుఁ డచ్చేపవంది ఫణింద్రనందనా
నిను మిది యేల నాపసికి విఘ్నము చేసెద వింతకాల మీ
వచమున నగ్ని వేడమి నివాసిశము ల్బుడిఁ గుందుచుందు నే
డనఘ పరోపకారముయం బిలు గల్గిన నుబ్బి వచ్చితిక. ౨౦౬

- చ. తనయులు భార్య లన్న లును దమ్ములుఁ జాట్టలు సంగడిండు యా
వనము ధనంబు నంచు మని వారక ప్రాణములైస నిచ్చి తా
ననదను నార్తు దీను శరణాగతుఁ¹ గావనివాఁ డజాగళ
స్తన మని యండు వానికి యశంబును ధన్యు నెట్లు చేకుఱున్.
- ఉ. లావు భయార్తరక్షణము లాభము పుణ్యము దేహశుద్ధి స
ద్భావము భూషణం బెఱుక ధర్మము సత్కృప ప్రాభవంబు సం
భావన పాడి సత్యపరిపాలన మే యుపకార మెయ్యెడఁ
భావన కీర్తి యాయువు శుభంబు నిజాన్యులు భాగ్యిలోపలకా.²
- క. జాణ"లనిత్యాని శరీ
రాణి"యనుచుఁ బెరిపి చెప్పరా³ధువినాన్కి
ప్రాణంబు లిచ్చి యాన్కి
త్రాణం బొనరింపెనొయు ధన్యులకుకా.⁴ 20౯
- గీ. నీవు లేవేని నొరులకుఁ గావనిశమె
ధన్య నీవు బ్రదికిన నీతిల్లి బ్రదుకు
నదియ కారణముగ నైరి కడ్డపడుచు
నీవు గోరిన యట్లి యీ నెలఁతఁ గాతు. 2౧౦
- గీ. అనుచు వధ్యచిహ్నమైన గత్తాంశుక
మడిగి మ్రొక్కినంత నతని నిల్చి
యేల భేద రేంద్ర యీదివ్య దేహంబుఁ
బాముకొఱకు విడువఁ బాడియఁపునె. 2౧౧
- క. క్షోణీమండలమునఁ గల
ప్రాణుల కెడరైన నడ్డపడుచుఁ దిదీయ
త్రాణం బొనరించుచు నీ
ప్రాణంబులతోడఁ గీర్తి బడయందగదే. 2౧౨

1. వనద ననాకు నార్తు శరణాగతు. 2. దావపకీర్తి యశంబు నిజాన్యు హీనజంతు
పుల్. 3. యండరా. 4. కత్తజ్జంతుకా.

గీ. శంఖధవళే మైన శంఖపాలకులంబు
శంఖచూడు చేతఁ జాలఁ గందె
ననఁగ మీఁదఁ బుట్టు నపకీర్తి నాకది
చావు గాదె బ్రదుకుతొవ యేది. ౨౧౩

ప. కావున నన్ను మన్నించెదవేని నీతెంపు మాని మరలు మని పునః
పునః ప్రణామంబు లాచరించి యాతని వేడికొని తల్లిం జూచి
యోయమ్మ వెమ్మనంబున బమ్మరింపకుము నాకెన్నిజన్మంబుల
నైన నీవ జననివి గ న్ముని మొక్కి వీడుకొని దేవతాప్రణామో
న్ముఖుండై నని యాపొంత. ౨౧౪

క. గోకర్ణ రాజకంఠంబు
గోకర్ణనివాసుఁ జాపగుణగోకర్ణక
గోకర్ణశాయిమిత్రుని
గోకర్ణేశ్వరునిఁ జూచుకొరికి నేఁగెకా. ౨౧౫

సీ. అట భేచరాత్మజుఁ డార్తునిఁ గాచుట
చేకూరు తెట్లని చింతనొంది
యన్లవతీరగోకర్ణంబునకు పాడు
చని వచ్చునంతకుఁ జనఁ దలంచి
యత్తివా రిచ్చిన యరుణాంశుకంబులు
నధ్యచిహ్న మునకు వలనుగాఁగఁ
బుంకించి చని పధ్యశీలయెక్కిమదిఁజొక్కి¹
గారుడాగమనంబుఁ గోరుచుండి

తల్లి కనకవతియుఁ దండ్రిభేదరపతి
కాంత మలయవతియె గాఁగనాకు
నీపరోపకార మెల్లజన్మంబులఁ
గలుగ నలయుననుచుఁ దలఁచునపుడు. ౨౧౬

మ. గిరు లల్లాడంగ నర్కు తేమ దొలంగం గీర్జంబులై మింకిపైఁ
దరువుల్ గ్రద్దలభంగి నాడంగ సముద్రం బెల్ల ఘూర్ణిల్లగాఁ
హరిదంతంబులు పక్షకాంతి ననసంధ్యాల్లీలఁ గీలింపఁగా
గరుడుం డాశ్వుచు నచ్చె నచ్చడికి నాకారంబు ఘోరంబుగన్.

ఉ. వచ్చి యతండు నుగ్గమున వ్రయ్యలు నారంగఁ గన్న మున్ననన్
గ్రుచ్చి వియత్నభంబునకుఁ గొంచుఁ జనంగఁ గిరిలరత్నముల్
చెచ్చెర మాంసఖండముల చెల్వుచ భూమిఁ బడంగ నిచ్చలో
మెచ్చి కుమారకుండు ధృతిమేరువు మే బొసగూడ నా కనన్.

ఉ. అంబరసీమనుండి మలయాద్రి శిల్పాస్థలి వ్రాలి యేకచి
త్తంబున మాంసఖండములు దగ్గిము గ్రమ్మగఁ ద్రెంచిమ్రుంగంగా
నంబరచారినందనుఁడు హస్తరిసంబున మేను సొంగ న
క్రాంబుజ ముల్లసిల్లఁ బుంకాంశతుల్య విసాగేంద్రుఁ జూచినన్.

వ. అంతఁ బక్షింద్రుండు. ౨౧౯

ఉ. వేదన మేను స్రుక్క దగవిందముకొంతఁ దొడింగ దాననం
బాదరణంబు నాయెడ మహాఘన మైనది యంతరంగ మా
మోదతరంగితంబు నిజమూర్తివిలాసము దివ్య మిట్టి కా
కోదరజాతి లేదు సుగుణోత్తిమ యెవ్వడ వీవు నాపుడున్. ౨౨౦

ఉ. ఎవ్వడ నైన నేమి మది నిన్నివిచారము లేని గీను నొం
డెవ్వఁడు భక్షణం బగు నహీశ్వరబంధున్యగాక గుయ్యెడన్
మన్వయు దప్పు దంగళతి మానవు గంబుల రక్షిపూరముల్
క్రొవ్విసమాంస మున్నయది కోప్ప భుజింపు భుజంగమాంశకా.

క. అనునెడ నాగోకన్య
శునకుం బ్రణమిల్లి శంభుచూడుఁడు మగుడం
జనుడెంచి వధ్యశిలమీఁ
ద నవం బగు రక్తబిందుతలిఁ బొడఁగాంచెన్. ౨౨౩

గీ. కాంచి మున్నతండు వంచించి వచ్చుట
తెలిసి తన్నుఁ దాన తిట్టికొనుచుఁ
గులముఁ గావనైతి గురునాథుఁ దప్పితి
నన్ను డాచి యొకని మన్ని గొంటి. ౨౨౪

గీ. ఇట్లు కష్టజీన మేటికి నా కని
చాఁ గడంగి యచటి కేగుదెంచి¹
భీన కేంద్రదానయుఁ జూచుచుఁ దలయుఁచి
భుజగ్నైరిఁ బూచి భుజగవరుఁడు. ౨౨౫

మ. వినతాసంవస దీనరక్షణమయి విద్యాధరేంద్రాత్మజుం
దిన భక్తుం బగు నే గహింపు మకటా దృష్టింపవే పాములం
దినవే యాచవి మున్నెఱుంగవే భవద్భితాత్ముడౌ రాజుపం
పున నే వచ్చిని నాగపుత్రుడ ననుం బోసిక భక్తింపుమా.

ప. అనిన గరుడుండు సడియున్న యక్కుమారకుం జూచినే నెఱుంగ
నైతి నీ కీచుర్బరహోద్యోగం బేల యనపుడు నతం డే మని చెప్పదు
నాయత్నం బంత యు విఫలం బయ్యె. ౨౨౬

క. వికలుము లగు ప్రాణంబుల
నొకయుసకారంబు సేయనోపుదు నని కొ
తొకమున నినుఁ గొలువఁగ వీఁ
డకటా యవసానస్థుని యై చనుదెంచె ౨౨౭

చ. అను నెడ శంఖమాడుండు రయంబున డగ్గటి వచ్చి యెత్తి యో
భునకమగ్నామానస యకారణబాంధవ సత్యసంధ యీ
వినతసుతుండు నీ ననువివేకము లేక యహింధుఁ డంచు నీ
సునఁ దెగటార్చె నొక్కొయనుచుం దను వంటఁగఁజేర్చి యెడ్వఁగఁ.

1. వీఁ గడంగి యచటి కేగుదెంచి- దానదంచి యచటి క్రేవవచ్చి.

గీ. వధ్యచిహ్నా మైనవననంబుఁ జూచితి
 నెఱుంగనైతి నీతఁ డెవ్వఁ డనిన
 వ్యోమచరవిభుండు జీమూతివాహనుం
 డనుడు వెఱుంగుపడుచు నడలి గరుడి. ౨౩౦

క. మందరతటమున హేమవ
 త్కందరముల మలయనీమఁ గైలాసమునక
 బృందారకసుందగు లా
 నందంబునఁ బొడు ఖగరనంపనుఁ డిశఁ ! ౨౩౧

క. కడుఁ బుగ్గుండగు నీవని
 మడియించిన శోకవహ్ని మడియుట కంటె
 మడిగొని బడనిధి నుడికెడు
 బడబొగ్నిం బడునుఁ గడిదిపాపం బడఁగక. ౨౩౨

సీ. అనుడు సంతకమున్న తనయుకీరీట
 రత్నంబు కోడలియంకతలముమీఁదఁ
 బడిన నాపడఁతుక పతి శేఖరం బని
 బెగడుచు ముందటం బెట్టె సంతఁ
 గాంతయుఁ దాను నిర్భాతపాణిం బైస
 తరువుకై వడిఁ గూలి తడసె తెలిసి
 ఫణిఫణామణి యని భావించి సుతునిదిగాఁ
 జూచి తన్నుతి గలుగు పెఱిఁగి

మూగ్ధులందుచు శోకాగ్ని మునిగిమునిగి
 యాలుఁగోడలుఁ దనతోడ నడలినడువ
 మారుతప్రేరితం బగుపూరిబొమ్మ
 భాతి నేతెంచె జీమూతకేతుఁ డటకు. ౨౩౩

వ. ఇస్లుచనుదెంచి యట గురుజనప్రాణభయాకులుండై నెత్తుట జొత్తి
ల్లిన యురగ కుమారునిమీఁద నొరగిన కుమారుమ్రమాల వ్రాలి.

సీ. ఓయయ్య మీభావయును నీవు నాడుచు
నున్నార లని నమ్మి యుంటిఁగాక¹
దవ్వే గగత్తునే² తడసిన రానైతిఁ
గులరత్న మా నిన్నుఁ గోలుపడితి
రాజ్యంబు విడిచి యరణ్యంబుఁ జేరియు
నీసేన పౌఖ్యంబు నెగడఁగంటి
సద్భక్తిసేయవే సరగున నోయన్న³
చెడుగుఁబాములకేల జీవమీయ

గరుడనఖముఖాగ్రఘాతంబునకుఁ జొరఁ
బూనె మెత్తనైన మే న దెట్లు
మాకు దిక్కుగలరె యోకరుణాకర
చీకుచేతితోల చిన్నికుట్ట⁴.

౨౩౫

వ. అని పలనరించుచు మేనంటి చూచుచుండఁ గనకవతియుం గనుఁ
గన నశ్రుపూరంబు తోరంబుగాఁ బెదవులు దడువుచు మొగము
వెల వెలం బుచ్చుచుఁ గోడలిం గూడి గోడాడుచు. ౨౩౬

సీ. ఓతండ్రి యందఱ నొక్కపెట్టునఁ జంపఁ
గడఁగితి వొకపాముఁ గావఁబూని
ధనకనకాదులు తనియ నెత్తురు గాక
ప్రాణంబు లొసఁగెడుప్రభుఁడు గలఁడె
తనతల్లికడుపు గల్లన చేసికొన నోపి
శంఖచూడుఁడు నీకుఁ జా వొనర్చె
జీకువట్టినతోల యీకుమారుం డని
గరుడుని కేటాకో కరుణలేదు

1. మన్నారటంచు నే నుంటిఁగాక. 2. రత్నైకవిరక- 3. సద్భక్తిసేయ వేసరితివో
యోయన్న. 4. చెటుచేతితోల చిన్నిహన.

దైవమేల యిట్లు దలంచె నే న్నోర్తు
 నేమిసేయుదాన నెందుఁ జొత్తుఁ
 బాసి యేఁగఁ దగునె మూసినముఁజైమ
 పంజరమ్ముచిలుక పసిఁడిబొమ్మ.

—౨౩౭

క. మలయవతిమీఁది ప్రేమము
 మలయించెనే దైవమిట్లు మ స్మిడచేసెం
 బలుకొకటి శ్రాంతి చిలుకల
 కొలికీ నానందమామకూనా నీకుక.

—౨౩౮

వ. అని విలాపింపంగఁ బ్రాణహానికి శంకంచెద రసి తన ప్రాణంబులు
 చిక్కఁబట్టి యల్లిన కనువిచ్చి జననీపనకులం జూచి.

—౨౩౯

క. గురులార మీరు నాకై
 పురపురఁ బొక్కంగవలదు భవి “సర్వస్వ
 త్యరితాగతి” యనుపలుకునఁ
 బరహిత మొనరింపఁ గంటి బ్రహ్మ కిది గాదే.

—౨౪౦

ఉ. అస్థిగృహంబు దేహము దురాశాఁ జెల్లులు వోనస్సుక్కి నో
 గస్థితిఁ జిక్కి చచ్చు అధికం బగుమోసముగాక, నాస్తిగో
 నస్థిర మైనప్రాణమున న్నష్టవ¹ మిక్కిలిగా బగంబునన్
 సుస్థిర మైనకీర్తిఁ గొన జూచిన లాభమునం గొఱంతయే. —౨౪౦

వ. కావున వగ పుడిగి నాగకుమారు నామమాఱుగాఁ నలంచుకొ
 నుం డని సాయాసకృతాంజలి యై యంత్యప్రణామం బొనరిం
 చిన సవినయానతుం డై వినతానుతుం డోకుమార చంద్ర
 నాయజ్ఞాననిద్ర దొలంగె నీదైర్వసాహసపరోపకార గుణంబులం
 బరిణమించితి నాకేమిహితం బొనరి మృనిన.

—౨౪౧

క. దయసేయుము పాములపై
భయభీతులఁగావు ధర్మపథమునఁ జను ని
శ్చయ మిది దురితము దీనను
లయ మగు నుదకమునఁ బడ్డలవణముభంగిన్. ౨౪౩

క. అని చెప్పి శింఖచూడా
వినుమా గుగుజనులసేవ విడువకు మింక నీ
జనని కడు బెగడకుండఁగఁ
జనుమీ యని పలికి హృదయజలజములోనన్. ౨౪౪

క. రుద్రునిఁ దూచుచు గీర్తిస
ముద్రుండు సరోపకారమున నలసిన యా
ముద్ర తన మేనఁ దోపఁగ
నిదించినకరణి దీర్ఘ నిద్రం జెందెన్. ౨౪౫

న. అంతం దత్సహచరీసహితు లయిన జనసీజనకులు తమ యుగోము
ఖశిరోఘ్నా నోహోకారమహారావంబులు మలయగహ్వరంబున
నుపబ్రంహితంబులై దిక్కులు పిక్కటిల్ల బిట్టేడ్చుచు మూర్ఛి
ల్లుచు నుభయకృతోపచారంబులఁ దెలియుచు నలయుచుఁ బల
వరించుచు. ౨౪౬

గీ. పురము ధనము రాజ్యభోగంబు విడిచియు
మమ్ముఁ గలసి యిచట మాయనుజ్ఞ
నబలఁ గూడి పిదప నంసఱఁ బాసి నేఁ
డొంటి నేఁగ నీకునుచిత మగునె. ౨౪౭

ప. అనపుడు ననుగమనోద్యోగ గావున మలయవతీకన్య ధైర్యం
బవలంబించి. ౨౪౮

- క. ప్రాణము కొఱకై యిశ్వరులు
ప్రాణము దినుమండు వాని ప్రాణము గావం
ప్రాణం బెడఁబాసిన నా
ప్రాణేశుం డిపుడు మనలఁ బొందుట యనిదే.   - ౨౪౯
- క. మనకుండుట యి యెఱిగియు
మనకుండుట తెగునె యితనిమాగ్గంబున నా
మనమరిగెడు గభిఁ గడయక
మన మరిగెడు తెఱఁగుఁ గనుఁడు ముఖి నగ సలా,   - ౨౫౦
- గీ. అసిన శంఖచూడుఁ డందఱచావులు
కేన మూల మైతి నితనింట్లు
నరుగువాడ నసిన నాచికారణ మేన
మున్ను సత్తు ననయెఁ బన్న గారి.   - ౨౫౧
- గీ. నాపుడు మీ కింకటకుం¹
జావం బనిలేదు సుతునిజాడ నె యేగం
గావలయుం జితి వేగమె
కావింపుము శంఖచూడ కడుఁ బుణ్య మగుకా.   - ౨౫౨
- గీ. అనుడు నభముఁ జూచి యమనివచ్చుములార
ఘనపరోపకారమునకు మెచ్చి
యమృత మైనఁ జల్లి యన్నప్రాణంబులు
గావరయ్య మమ్ముఁ బ్రోవరయ్య.   - ౨౫౩
- వ. అని జననిజనకులు (క్రమంబున) వేడినఁ దజ్జీవనోపాయం బె
టింగి విహగేంద్రుం డింద్రుం బ్రార్థించి యమృతంబుం దెచ్చి
యిచ్చట విపన్నంబు లగువన్నగంబుల తోడ నిప్పన్నగకుమార
రక్షకుం గాచెడ నని పూని.   - ౨౫౪

ఉ. సోముడుఁ గ్రాణము ల్బ్రకుడఁ బూనిక దప్పిన మేరు వద్దితోఁ
ద్రోయుచు నెల్ల దేవతలఁ దోలుచు నాకముఁ బట్టి పాడుగాఁ
జేయుచు నన్యనిష్ఠులకుఁ జెగడుచు మేదినిఁ గ్రింద మీఁడుగా
లేయుచు నీసింహ సమృద్ధిపృష్టి వడిం గురియింతు నింతటా.

క. అని గరుడఁ డెగసి యేగినఁ
దనయునిచెనఁ జూడ లేమిఁ దడయక ఫణిసం
దనుచేత నరసతి చం
దనచితు లొనరించు కొనియె దత్పార్శ్వమునన్. ౨౫౬

ప. అంత సౌఖ్యంతిసతీసుండనంబులు గైగొని మలయవతి పతిచితికిం
బ్రవక్షి బాంబుగాఁ దిరుగుచు గౌరి నుద్దేశించి. ౨౫౭

క. ఓయంబిక యున్నెఱుఁ డధి
కాయున్రు విశ్వాధ కేంద్రుఁ డగుఁ బతి యరుచు
న్నాయున్దోగ్ధం బుడిపితి
నీమానస నప్ప నింక నీ న్నేమందుకా. ౨౫౮

క. అని దూతఁగ ముంనటఁ గాం
చపటతిగిసి మెఱుఁగుదీగ చాడ్చునఁ గాత్యా
యని నచ్చి పుష్కరిలునిలు
మని సౌఖ్యమిఁగఁ జేలియమృతము చల్లెకా. ౨౫౯

క. చల్లిన నంకివితఁ డై
యల్లిన సుఖనిద్ర దెలియుననువున నతఁ డు
త్సల్లముఖుం డై గడముఖు
తల్లికై బ్రణమిల్లె దల్లిదండ్రులుఁ దానుకా. ౨౬౦

క. మగలకు మగఁ డగుదురునిం
డెగఁ జూచిన శివునిదిక్కు దృక్కుల నిడి యా
మగతనము సగముచేసిన
మగువా మాపాలఁ గలిగి మన్నించితివే. ౨౬౧

వ. అని యందఱు నానందం బున వంచనంబొనర్చ మలయవశి కృతాం
జలియె.

క. గరళము మ్రొంగినపతికి
స్మరణము దప్పించి మోఱయు మంగళనూత్రా
భరణము గలదేవత వని
పరిచర్య యొనర్చినట్టిఫల మిటఁ గంటిక్.

- ౨౬౩

క. అనిమొక్కఁగ దివిఁ దూర్య
ధ్వను లొలయుఁగ సకలదేవతలుఁ గొనియాడ
న్వినతానందనుకతమున
ననిమిషకుసుమములతోడ నమృతము గురిసెన్.

- ౨౬౪

క. ఆయమృతంబున నస్థిని
కాయము స్రవాణ మైనకాయంబుల న
త్యాయితఫణమణినుచి నము
దాయము మెఱుఁ గిడఁగ నెగసె దిర్వీకనముల్.

- ౨౬౫

క. చెలులుం జుట్టలుఁ గలయం
జెలరేఁగి సాధాంబుపూర్తి చెలువునఁ బాముల్
చెలఁగుచు మలయాచలమున
సెలయేఱులభంగి జలధిఁ జేరఁగఁ బాఱెన్.

- ౨౬౬

గీ. అంత నమరసిద్ధయక్షగంధర్వులు
గొలువ గగనతటని జలకమార్చి
సిరులు మిగుల గౌరి జీమాతపాహను
ఖచరచక్రవర్తిగా నొనర్చె.

- ౨౬౭

వ. అట్టియెడ సత్యంతసంతుష్టాంతరంగుం డై గరుత్మాంతండు చను
దెంచి నీకెద్దియిష్టంబు వేడు మనిన నక్కుమారుం దురగహర
ణం బుడిగి దృఢప్రతిజ్ఞండవు గమ్మింతియ చాలు నీవసాదంబున
నాకేమియుం గొఱంత లేదు.

- ౨౬౮

క. అనిధులఁ గాచితి నానఁడు
జనములు ప్రాణములు నిలిచె నశ్వేత్వరిమ
న్నన గలిగె నీవు మెచ్చితి
విను రాజ్యం బబ్బేనేమి వేడెద నింకఁ.

౨౬౯

చ. అని వినయోక్తిఁ బల్కి జగదంబికఁ గ్రమ్మఱఁ బ్రస్తుతించి య
జ్ఞనసిగ్ధి మ్రొక్క యిష్టజననంగతుఁడై చని తొల్లి యున్నకాం
చాసురఁ బొచ్చి రాజ్యసుగుసంసరఁ దేలుచు నేలుచుండె న
వ్యసితయుఁ దాను నాశ్వగునుసందననందితచిత్తవృత్తియై.

౨౭౦

వ. కాపున నుద్భవించి కౌశాచరాయం దెవ్వఁడు గలఁడు.

౨౭౧

గీ. వింశతి మార్గం దొక్క కంటి మితన నేఁడు
వింశతి మార్గం దొక్క విక్రమానుకు
ననిన నుద్భవించి ననుజేంద్ర విక్రమా
దియ్యఁ డీతఁ డాకాశా తెలియుచును.

౨౭౨

వ. నావును నాకృష్ణసుం డోసరి తైను నీ వడిగినవరం బిచ్చితఁ బుణ్య
పునఁపుండువు బాంకం నీ చవ్వంజ ననిన నవ్వనుమతీవల్లభుండు
భూర్వదేవుండువు నీ బలుంగ వే విక్రమానుకుండ నగుదు నాచరి
త్రంబు నను బలుంగకుండఁ గృష్ణ చేరితాంతుండవు గ మ్మని
మ్రొక్క పదమర్జునిం డై యజ్ఞాతభావంబున మగిడి నిజపురం
బగు నుద్భయినీపురంబునకుం బనుదెంచెం గావున.

౨౭౩

క. ఇట్టిగుణంబులు నీ కే
నట్టిను ననుసంకరానికి శాశ్వత వను మి
ట్టిను బొరలకు మనవును
దిట్టతనం బుడిగి వనుమతీవతి మగిడె.

౨౭౪

—: పండ్రిండవబొమ్మ కథ :—

వ. మఱియుం గొన్ని దినంబు లరిగిన ౨౭౫

క. కంబూపమగళి మృగమద
జంబాలీకృతమహావిషమృతపద్యం
స్తంభేరమచర్మాంబు
లంబోదరగురుఁ గృపావలంబునిఁ గొలుసుకొ. ౨౭౬

చ. అని మనిలోఁ దలంచుచు ధరాధిపుఁ డిష్ట జయోనిష్ఠుడూ
దినమున నెక్కఁ బూని యరుదేరంగ నచ్చిటిబొమ్మ చూచి యో
జనవర విక్రమార్కుగతి సాహసదానగుణంబు లేక నీ
కెనయఁగ దేవతాసనము నెక్కఁగనచ్చునె¹ నిల్చు నావుడుకొ.

క. అతనికడ నట్టిసాహస
వితరణగుణ మెట్లు చెల్లె విసిరింపు నునం
బతిగుణములు పండ్రిండవ
ప్రతిమ యెఱింగింప భోజనతి కి ట్లినయొకొ. ౨౭౭

మ. విను మావిక్రమభూషణుండు విమలోర్వీనాథసందోహా
ర్జనసంపన్న జయభిరాముండు సదాచారప్రచారోచితా
త్మనయప్రాభవధర్మనందనుండు విశ్వత్పానాకేళిసం
జనితానందుండు సాగరాంతముగ నీక్షానుండలుం జేరిగొకొ.

గీ. అతనివీట నర్థపతి కెనయగు భద్ర
సేనుఁ డనఁగ నొక్కసెట్టి గలుఁడు
వాని కొకఁడు గలిగె దానసుందరుండు పు
రందరుం డనఁగ నందనుండు ౨౭౮

క. ఆశోమ¹ కడపటఁ బర
లోకమునకుఁ జరిగిన నన్ధలోభ ముడిగి ను
స్లోకుండు పుండరుఁ డీ
లోకము గొనియాడ దానలోలుం డయ్యె².¹

క. అతని దగువ్యయముఁ గనుఁగొని
హితు లందఱు నచ్చి బుద్ధి యిది గా దుచిత
స్థితిసమస్త మహాకాదార్యో
న్న³ దారిద్ర్యంబు విచ్చు నరపతి కైన⁴.² ౨౮౨

గీ. ధనము గలుగువాఁడెధన్యుండు మాన్యుండు
ధనముగలుగువాఁడె ఘనుఁడుజగతి
ధనము గలుగువాఁడె తగవులకాధ్యుండు
ధనముగలుగువాఁడె మనుజవిభుఁడు. ౨౮౩

గీ. ధనము గలిగె నేని ధర్మార్థకామమో
క్షముల సచట నచట జనునవచ్చు
ధనముగలుగువేళ జను లెల్లఁ దమవారు
ధనము లేనివానిమనఁగి చావు. ౨౮౪

మ. అని చెప్పి నిద్రి యఃస్వరందరుఁడు గర్వాక్రాంతుఁడై నవ్వి యి
స్లనియె⁵ దానము భోగముం దగవుఁ జేయం బాడి గాదేని యా
ధన మేలా మఱి లాభ మేల సుఖి⁶ దారిద్ర్య మే మేలు నాఁ
జనదే మన్యుఁడు మంటిపాలయిన నేసాఖ్యంబు భోగించెడు⁷.

క. మును దనకుం గానున్నది
పనివడి యగు నారికేళఫలరసముక్రియం
జననున్నది చనుఁ గరిగ
క్కున మ్రొంగిన నెలఁగఁపండుగుంజును బోలె⁸. ౨౮౬

1. క. ఆశోమగఁగఁతర గ్లఁకుఁడు పురంపరుఁడీ, లోకము గొనియాడ దానలోలుం
డయ్యె, 2. నమ్మిపట్టె ధనమునఁ జొప్పుడు హిసత దారిద్ర్యమునవచ్చు.

- క. తొడఁ గట్టఁ బూయఁ బెట్టెం
గుడువం జెప్పదురు గాక గొనకొని గడియం
జెడియెడి బ్రదుకున కిడుమం
బొడినోసికొనంగఁ జెప్పు బుసులుం గల నే.¹
- చ. అనుచు ననాదరంబున నిజాన్తుల మాతీ యువారబున్దె బం
దనమృదువుప్పవత్త్రునితాపరిభోగవిష వ్యనిష్కం ద్ద
యనుచినముఖ్ ఫలంబుఁ గలయఁ న్నదన్ద్రును నొచ్చునొచ్చు ని
ర్దనదత్ నొంది నంది యనుతొపము పండుమఁ గింది పండుమన్.
- క. మురిసినదమూర నె కడపిట
దిరియుట యది నచ్చు లనుచు గృహిణిమాలి లుగం
దరుఁ డొక నెవఁగున దేశం
తర మరిగెక ముత్రు లెట్లె దను పుష్పగిళి.
- వ. ఇట్లుగిరి. ౨౯౦
- ఉ. అక్కడ నక్కడం గల నెయింబుఁ బ్రయోగంబు మువ్వొజ్జాతియం
జక్కనికాంతల ప్రతిగృహ్యులఁ జూచుచు నాదరంబుతో
నొక్కొకయూరఁ గన్గనయనొచ్చివలీగల నెచ్చు చుచ్చుచుం
బెక్కుచినంబు లుండె దనపేరు నిజాన్తు లెఱుంగుటంబుగిళి.
- క. ఒకనాఁడు మధుగలోపల
నొక వోద్యం బెఱిగి మగిడి యుచ్చులునీధ
ర్తకు విన్నవించు ననిఁ గుం
చుక రవణముతోడ వచ్చెఁ జూర్చు చుగిళి. ౨౯౧
- ఉ. వచ్చినవానిఁ జూచి జనవిభిన్నం దీప్త దరించు ధూమిగో
నచ్చెరు వేమిఁ గంటి నని యానతి యుచ్చిన నన్నుంబుం
డిచ్చకు వచ్చునట్లడిగె నీధరణీవరుఁ డంచు నాస్మాగో
నొచ్చుచు విన్నవించె బతిమె చొప్పనగూడ యధాక్రమంబునక

సీ. ఈపురి వెడలి యే నెల్లతీరంబులుఁ
 దిరుగుచుఁ గేదారధరణి కేఁగి
 మగిడి వచ్చుచు హేమమణిమయప్రాకార
 రమ్యమా మధురాపురంబుఁ జూచి
 చని యొప్పిదం బెల్లఁ గనుఁగొని రే యొక్క
 ద్విజునింటిపాంత నిద్రించునప్పు
 డనద ననాథ నిరాధారఁ గావరే
 యనుచు వీతెంచె నార్తారవంబు³

దాని కుల్కి మిగుల దయ గల్గియును లావు
 లేమి యేమియు ననలేక యుండి
 రేపకడన లేచి యాపురజనుల న
 య్యబలవార్త దెలియ నడిగి వింటి.

౨౯౪

వ. ఎ ట్లనిన.

౨౯౫

క. చెల్వొనరెడు పురి చేరున
 బిల్వననాంతమున రేయి భీమాకృతితో
 నిల్వలనిభుఁ డొకదనుజుఁడు
 చెల్వొం బెనుకళలమొడ్డి చెండుచు నుండుక.

౨౯౬

క. ఆసౌలఁతుక రేయెల్లను
 వాపోపుచునుండ నసుర వారింపంగా
 నోపగు పరు లెవ్వరుఁ బృ
 థ్వీపాలక యేను విన్న తెఱఁ గిది చుమ్మి.¹

౨౯౭

ఉ. నాపుడుఁ జోద్యమంది నరనాథుఁ డనాథఁ గృతాంగి నంగనం
 గావఁ గడంగి హస్తమున ఖడ్గము తోడుగ నెట్టి గూడి యా
 త్రోవన యేగి దూరగతి దోవఁగ నల్లన నొక్కనాఁడు ల
 క్షీవిభవాధ్య పకా మధురఁ జేరె నినుం డపరాద్రుఁ జేరఁగక.

1. బృహ్మపాలక చీనికతము దేవర యెఱుఁగక.

- క. మలయుచు నెయ్యెడఁ గలయుం
దెలివిపడ న్నెలిఁగి భువనదీపము చనినన్
మలినాకృత్యిత్¹ గాటుక
మొక¹ క్రియ స్మభము తిమిరమయ న్నై సాలిచెన్. ౨౯౯
- గీ. అప్పు డధిపుఁ డాపురాంశికవసభూమి
యమున పగిదినున్న తమముఁ జూచి
ప్రశ్నతనయ నెఱవ నా దపి జెప్పుచు
నచట నసురరాక యురయుచుండె. 300
- గీ. వాలుఁగంటి మొట్టి వాలాయ మగునాస
వాలుగాఁగఁ జీకువాలు సొచ్చి
వాలుపెఱికికొనుచు వాలుమగం డేఁగి
వాలు దైత్యునుదుటి వ్రాలు పుడును. 30౧
- క. ఈరీతిఁ గాచియుండఁగ
నారాక్షసుఁ డంత సంగనామణి మొత్తం
గా రావము వినవచ్చిన
నారాజును నాలకించి యతిరభసమునన్. 30౨
- క. నెఱవకు నెఱవకు తరుణీ
మొఱి యాలించితి² నృపాలముఖ్యుడ నీకై
పఱిఁజెంచితిఁ బరిపరిగాఁ
గఱకు టసురఁజెండ్లిస్తతుఁ³ గాచెదనిన్నున్. 303
- వ. అని. 30౪
- శా. ఓరీరాక్షస వట్టిగర్వమున నీ నృహ్పంగి దీనాసన
న్నారీరత్నము నేల నొంచె దిటు లన్యాయంబు గావించువే
యేరా చెప్పఁగనైన మున్నెఱుగవే యే విక్రమార్కుండ నీ
క్రూరత్వంబును దర్పము నృలిమియు న్రూపార్చెద నిల్వమా

1. కాటుకమఱక = మునిమాకుడు. 2. మొఱిగకు వచ్చితి. 3. అసురనిపుడెచెంది.

క. అనవుడు రోషంబున ని
 స్త్రీను మాయాబలసమగ్రు డగుమంతుభికి
 న్మనుమడ నోరి నరాధమ
 ఘనభుజదర్పణం గతోరకరుడం జమ్మిన్ 30౬

క. ఆలమునఁ బంద¹పగతుఁజ
 నాలం బొనరించినట్టి లాడెద విటు నా
 పాలం బడితివి² నేడు నృ
 పాలాధమ నిన్ను భూతబలి గావించుకొ. 30౭

క. నీకొలఁదివారియెముకలు
 నాకోఁజలసందిఁ జిక్కె- నలుతునునీవే
 లోకము సొచ్చిననై ననుఁ
 బోకార్చెద నిన్నుఁ బదరి³పోవక నిలుమా. 30౮

ప. అసిన వీరరసభీషణంబు లగుభాషణంబుల విక్రమభూషణండును
 దోర్లండమండితారాతిరాజమండలదండితప్రచండభుజాగ్రమండనా
 యమాన మండలాగ్రధరుం డగుడు నద్దండిమగ లొండొరులం
 దుంపడి. 30౯

క. మదకరులకరణి సింగవుఁ
 గొదమల్క్రియఁ బులులభంగి గురుపోతులప్ర
 స్తదముల⁴ శరభంబులగతిఁ
 గదిసిర కదనమున కవని గ్రక్క-దలంగకొ. 3౧౦

ఉ. బంధురవిక్రమస్ఫురితబాహులు దైత్యుఁడుఁ బార్థివుండుఁ గ్రో
 ధాంధత మీఱి పోరిరి దళాననుడు న్రఘునాయకుండు న
 య్యంధుఁడుకొ హరుండు నరకాసురుండు న్నలివాక్యుండు స్వరా
 సంధుండు వాయుశూరుండునుజంభుండునిండ్రుండు బోరుకై వడికొ

ప. ఇట్లు పోరు నడఁ బ్రభాతం బైనఁ దత్కాలోచితంబుగ. 3౧౧

- క. క్రందతి తనజేషమున¹ బు
రందరుడెనఁ బెలివిగలుగ రాత్రింబున²
క్రమందించె విక్రమాయుధము
సుందరి ముఖపంకజమున సొంపు పరింపె³. 303
- గీ. మండలేశ్వరుండు మండలాగ్రంబున
దండి మిగుల గలిగి దంశిల్లెన్మృత్యు
జెండి పాటనైచి గండంశునిభమున
నుండె గండ బుద్ధి గుండుకొనె⁴. 304
- గీ. దిశలఁ బెలివి గలిగె దివ్యతూన్యంబులు
చెలఁగె నారదుండు మలసి యాడె
నాకసమున నిల్చి యమరవర్గము జన
విభుని మీదఁ బుష్పవృష్టి గురిసె. 305
- గీ. నృపుండు సంతసిల్లి నీరజాసనఁ జూచి
పడఁతి యిట్లు కొట్లఁబడఁగ నీకు
నేమికతము దీని నెఱిగింపవచ్చునే
జెస్స మనిన వినతి చేసి నలిగె. 306
- గీ. వసుమతీరమణ యవంతిదేశంబులో
ధర్మశర్మ యనఁగఁ దగినవిప్రు
భార్యఁ గాంక్షిమతి నకార్యంబు గావించి
కులము చెఱిచి మిగులఁగుఱుదనె⁵. 307
- ఉ. భవ్యుండు ధర్మశర్మ తనశాంధవన్దము చెప్పఁగా మదీ
యవ్యభిచార ముట్లఁజేగి యాశ్చర్య గలంగియు, నింతి దా నహం
తవ్య⁶ యటంచుఁ దెం పుడిగి దానపుచేతికశాహతి స్మరీ
రవ్యథఁ గుందుచుండు బహురాత్రులు నీ వని శాప మిచ్చినకా.

1. కెందలిరుజేషమునను. 2. మెండుకొనఁగ. 3. కుండుచెడితి మిగులఁ గుడిరనైతి.
4. కామినీవహంకర్య.

క. నడనడ వడకుచు మానము
నడలంగ ధరఁ జాఁగి మొక్కి శాపావధి యె
న్నఁడు నాకుఁ గలుగు ననుచుం
నడనోర్వమి విన్నవింప దయతో నతఁడున్. 3౧౯

క. అసహాయసూరుఁ డగునొక
వసుధాపతి వచ్చి రేలు నగఁబెట్టెనున
య్యసురఁ బొరిగొన్నయప్పడ
నెన నీశాపమున కెల్లవీడ్కోలనియెన్.¹ 3౨౦

శా. ఆశాపంబున వీనివారిఁ బడి దేహం బెల్ల మ్రుందంగ న
య్యాశాబంధముపేర్చిఁ బ్రాణములఁ బాయంజాల కే నుండఁగా
నీ శస్త్రప్రభ నాతమం బడఁపి మన్నించెం గృపం జూడు భూ
మిశాధీశ్వర! నీకు మే లొకటి యే నివోచ్చటఁ గావించెదన్.

సీ. ఇక్కడి గుడితూర్పు దిక్కునఁ బక్కెచె²
ట్టున్నది దానికి నుత్తరమునఁ
బరు నెఁడు దవ్వన బరినెంక వడుమటి
నెలవునఁ దొమ్మిది నిధులమీఱి
దనుజుఁడు దాఁచిన ధనము పెక్కున్నది
కైకొమ్ము నామీఁదఁ గరుణసేయు
చనియెది నని మొక్కి వనిత యోగిన రాజు
నెఱఁగంది యిక్కువ నెదకి కాంచి

దీనుఁ డైనభద్రసేనతనూజున
కిచ్చి వేడ్క మగిడి వచ్చె బురికి
నిట్టగుణము లేక యిది యెక్కవచ్చునే
పొమ్ము చాలు నింక భోజరాద. 3౨౧

1. వెనపీపాపమున కదియెవీడ్కోలనియెన్. 2. పరిచితెట్టు. (పరివెంకకుఁ బక్కె-
నామాంతరము. వరికె వృక్షవివేషము.) 3. పరువుదవ్వన.

క. అనవుడు నంతకు నంతకు
 విననింపగు నతనితెంపు విని సభ యొక్క
 మన ములరంగ ననమానం
 బును¹ సిగ్గును ముడిచడంగ భోజును మగిజెక్. 3-93

ఉ. అక్షిణప్రతిపక్ష భావన ముద్ర గాటోపజాగ్రస్సనో
 రక్షోనాయక సక్షత్య ఇవిహారక్షి స్త కాక్షేయకుం
 గుక్షిన్యస్త సమస్త లోకభరణక్షుణ్ణక్షియాత్కాస్యతి
 ప్రక్షేపోచితు హాహానీకృతమహాపక్షిశు లక్షిశునిక్. 3-94

శా. ఉల్లాసోద్ధతచండతాండవవిహారోత్తంగరంగజ్జటా
 వల్లిమండలమల్లి కాకుసుమభావప్రాస్తబా లేందునం
 పుల్లేందీవర కేణుసంగకబరీభూతా భ్రకూలంకమా
 కల్లోలోవిరిబిందుహా క్షికమయాకల్పితమాంగుళ శివుక్.

మాలిని. ధరణిధరవిభూషా ధర్మనిర్మాణతోషా
 సరసిజభనసేవ్యా సంతతాత్మీయభావ్యా
 నిమిషమనిజలీలా నిత్యకళ్యాణశీలా
 పురహరహరిరూపా భుక్తిముక్తి స్వరూపా. 3-95

గద్యము. ఇది రాయగజగంధవారణ వైరిమండలిక భేదవేంద్ర వీరభూ
 ట్టవిభాళాదిబిరుద ప్రకటనారిత్ర కళింగ దేశ సిద్ధామధామత్యాగ
 నాగార్జున కర్ణాటద్రవిళాంధ్రమహారాష్ట్ర భూపాలరూప నూపుర
 సుందర చరణారవింద సననప్రాలిపురన రాధీశ్వర నెలనాటిపుట్వ
 శ్వీర రాఘవముస్తరణ శ్రీకృష్ణవిశిష్టయామాత్య పుత్రహరితన
 గోత్రవత్సర సకలముకవిమిత్ర కనకరాజతనూజ గోపరాజవిరచి
 తం బైన సింహాసనద్వాతీంశిక యను కావ్యంబునందు విక్రమా
 ర్జు మహాదార్యంబును జీమూతవాహనోపాభ్యాసంబును సాహ
 సాంకునిసాహసాదార్యంబులు నునన్నది పంచమాశ్వాసు.

ప్రథమభాగము సంపూర్ణము.

